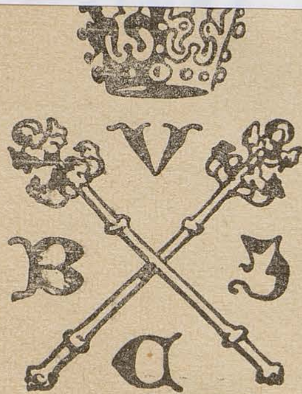
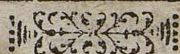

V
B
I
C

Editio haec ~~...~~ a. 1562
signata longe tamen diversa
est ab altera ejusdem
anni editione, quam
vide sis Y. V. 90.

Prawo

Edycja A 1

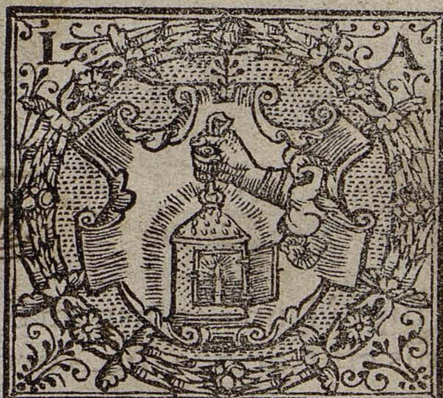

Porządek

Sądów y spraw Mieyskich Práwá Máydeburskiego: ná wielu mieyscách popráwiony.

Psal. LVII. Rectè iudicate filij hominum.
¶ Spráwiedliwie sądźcie Synowie Ludzcy.

Verbum tuum Domine Et lumẽ semitis meis, &c. LUCerna pedibus meis

Cum Gratia & Priuilegio Regię Maiestatis, LAzarus Andreę impressit.

ANno LXII.

Ex libris ...

DE INSIGNI D. TARNOVIORVM COLLOQVIVM.

ADVENÆ & POLONI.

ADV. STella suprà Lunā cuiusnam Stēma Poloni
Sanguinis est? de qua dic, oriturq́ domo?
POL. Est TArnouiacę gentis: qua gente propago
Nulla magis tali STemmate digna fuit.

Sic & enim

Sic & enim radiat, ſic laude refulget in omni,
INter SARmaticas ſic rutilatq; domos.
Iuſtius vt Solem cognatis pingere in armis
Debeat, aut totum pingere ZOdiacum.
A. Sed quę de Stellis hæc eſt? volo cuncta doceri.
P. Neſcio, ſed Martem ſuſpicor eſſe tamen.
A. Vndè putas? P. Quia ſp erat bello vtilis, & nũc
Ductorem Patrię bella gerentis habet.
Contudit hic Valachos, Moſcos confregit, & indè
Iam ſolo hoſtiles Nomine terret opes.
A. Stella polo digna. P. O' digniſsima, ſed tamẽ iſto
Nobiſcum maneas in trepidante ſolo.
Nobiſcum maneas, dum Stellę & Luna manebunt:
SARmatię tenebris irradiesq; tuæ.

CLEMENS
IANITIVS
F.

AD ILLVSTREM VIRVM IOANNEM TARNOVIVM COMITEM, CASTELLANVM CRACOVIEN: & cæt.

ANDREÆ TRICESII EPIGRAMMA.

TARnoui LAchici lux ô nitidiſsima Regni,
Hæc quoqꝫ priſca tuę gentis vt arma docent.
Suſcipis hunc tenuem placida ceu fronte Libellũ,
Quem reddit tutum nominis vmbra tui.
Suſcipe ſic etiàm SCriptorem in iura clientis,
Atqꝫ hunc magna tibi dona dediſſe puta:
Illud quod potuit poſtquàm dedit ille, ſupremo
Sic & parua IOui thura placere ſolent.
Turbida Perſarum ſic pauperis vnda Monarchę
Et placuit, magno & munere digna fuit.

Αγαθῇ τύχῃ.

Jáśnie Wielmożnému Pánu / á Pánu Janowi Hrábi ná Tarnowie / Kásztellanowi Krákowskiemu / Naywyższému Heytmánowi Korony Polskiéy: Lubáczowskiemu / Strzyżowskiemu / ꝛc. Stárośćie / Pánu memu Miłośćiwemu.

xxx

Sdy thu Łázarz Andrzysowic Impressor / Wielmożny á mnie Miłośćiwy Pánie / Drukował ARtykuły Práwá Mieyskié go Máydeburskiégo po Polsku / Polakóm w Rzeczypospolitéy (ilé ia bacze) bárzo potrzebné y pożyteczné: żądał iest odemnie z niektórymi Przyiaćielmi moimi / ábym ia tymże Polskim Jezykiem przydał ku tym Artykułóm / coby sye zdáło być napotrzebnieyszégo. Ja bácząc moie k temu niegodność / y zábáwienié ná moim Vrzedźie niemáłé: wymawiałem sye im z te-

go przez niemały czás : wßákże gdy vśiłowáć
nie przestáli/ niechcąc sye im potym częstym od=
mawianim vprzykrzyć/ biorąc théż przed sie po=
winowactwo Krześcijáńskié/ zá ktorym/ káżdy
Pátryéy swéy/ y Bliźniemu swoiemu/ wedle da=
ru Bożégo powinien być pożyteczen : Nápisa=
łem krotko ten POrządek Sądów Mieyskich/
tym zwłáßczá/ ktorzy sye Łácińskim Iezykiem
nie wielé báwią/ álbo innégo krom swégo przy=
rodzonégo nieumieią. Gdziem z swéy głowy
nic nie pisał/ iedno com z Łáćińskiégo wziął á
z zwyczáiu/ iáko mówią/ in praxi będąc/ obá=
czył. Acz niekedy Nápominánié czynie/ wßákże
iáko inné wßystkié rzeczy/ ták téż y Nápominá=
nia/ ná rozsądek w Prawie vczónych przypuß=
czam. Iesli sye kto ozowie/ iż ty rzeczy lepiéy
á dostáteczniéy nápiße/ tym mnie nie rozgnie=
wa/ y owßem to rad bede widział/ gdy tą swo=
ią pracą kogo w Prawie Vczónégo wzbudze y
wyzowe/ ktoryby téż Prawá Mieyskié Polakóm
własnym ich Iezykiem dostátecznie wydał/ iá=
ko inné Narody swoim Iezykiem Práwá Bożé
y Ludzkié nápisáné máią : aby théż Polacy y w
tym nie vpośledzeni byli. Ten Porządek ia/
Wielmożny á Miłośćiwy Pánie/ ile Pan Bóg
raczył dáć z łáski swéy/ ile mi téż czásu od moich

prac ostá=

prac ostawało: wypisałem krótko / rozumieiąc go ku tymto ARtykułóm / y ku zábieżeniu niemałym błedóm / kthóre sye ná Miásteczkách w Postepku Práwá dzieią/bárzo byc potrzebny: z ktorégo káżdy przeczytawszy/á potym sye Sprawóm v Sądu máluczko przypátrzywszy/pozna łatwie y náuczy sye/ iakim Postepkiem/y z iákimi Ceremoniámi Sądownymi/sobie y Przyiacielowi swoiemu/ w dochodzeniu Spráwiedliwośći swoiéy przed Vrzedem / snádnie posłużyć y dóydź swégo może/bez wielkiégo á czestégo niezbożnych Prokuratorów tuczenia y łupienia.
Obaczy też y Sedzia ná krótce powinowáctwo swoie: iáko sye w Spráwách Vrzedowi swoiému tháknáSądzie iáko krómia Sądu należących/záchowác ma. Który też Porządek z támtymi to Artykuły/ Polacy zwłaszczá którzy Láćińskiego iezyká nie vmieią: y co iest Speculum Saxonum, álbo/Ius Municipale Maydeburgense niewiedzą:mogą mieć iákoby zá nieiáki Státut Práwá Mieyskiego / y Porządku Sądów Mieyskich / kthórym ia wydał: ácz wzgledem przyczyn wyższey námienionych/ wszákże też nie mniéy zá tym / iż mi Pan Doktor Stánisław Rozárius/w. W.służebnik/osobliwy móy Przyiáciél/kremu chući dodał/y vpewnił mie wtym/

iżby to

izby to przeciw w. W. nie było/gdybym tę prácą swoię w W. przypisał y Ofiárował. A tákem v siebie vważył móy Miłościwy Pánie/ ábym they prácéy iákażkolwiek iest / nikomu innemu snádniéy á przystoyniéy nie przypisał / iáko w. W. swoiemu Miłościwemu á Przyrodzónemu Pánu. A zwłaszczá máiąc inné przyczyny do tego/będąc z Mieystcá tego/którégo w. W. Pánem być raczysz. A osobliwie/iżem poznał w. W. inter Principes Viros w vmieietności Práwá Mieyskiégo/ być naprzednieyszégo : przez co ieden zacny Człowiek ták o w. W. wswoich Ksiąžkách nie dawno nápisał: ILLustrissimo ac FOrtissimo DOmino IOanne Comite à Tarnów, CAStellano Crac: inter Principes viros, neminem aliũ apud nos reperies, in prudentia Iuris nostri, summa cũ laude magis versatum. Którégo też czuyna praca/nie tylko około zacnych á wiecznie pámietnych Spraw Woiennych / ále też około pilnéy rády w rozmnożeniu Sprawiedliwości świetéy/y postánowieniu rządu dobrégo/ták wZiemstwie/ iáko w Mieściéch/ byłá záwżdy/ á teraz tym wiecéy iest wszystkim Polakóm iáko Słónce świétna . Skąd w. W. Odpłátę od Páná Bogá/ y chwałę od Ludzi ná potómné czásy nie mnieyszą odnieśie/iedno iáko y z spraw Wo-

iennych. Non minor enim ex rebus vrbanis quàm bellicis comparatur gloria. A owszem ex rebus vrbanis wietsza/ dla tego/ iż spráwá Woienna/ albo Zwyćiestwo nád Nieprzyiaćielem otrzymáné/ czásu iednégo tylko bywa pożyteczné: ále Práwá / obyczáie Spraw ták Ziemskich iáko y Mieyskich / y stánowienié Pokoiu pospolitégo/ ná wieczné czásy trwa. Acz wiém o tym dobrze/ Wielmoż. Miłośćiwy Pánie / iż w. W. żadnéy chwały s tąd niepotrzebuie/ wszákże iż zá pracą w Rzeczypospolitéy vżyteczną/ chwałá ták muśi iść/ iáko ćień zá Słońcem idźie: Et gloria nolentem sequitur, volentem fugit. Tedy to wszystko ták z strony Spraw Woiennych/ iáko z strony pracéy/ ktorą w. Wielm. y tych czásów nic nie folguiąc Látom swoim / około postánowienia Spráwiedliwośći Swietéy/ podeymowáć raczysz: káżdy w. W. przyczytáć/ y tym sláwić ná wieki muśi Páná Bogá Wszechmogącégo: o to prosząc/ áby w. Wielm. raczył ieszcze w dobrym zdrowiu/ y w łásce swéy Swietéy długo záchowáć / iáko mocną Podporę á pomnożenie Rzeczypospolitéy w Koronie Polskiéy : áby drudzy młodszy ieszcze sye w. W. spráwam/ rozumowi/ wymowie/ cnoćie/ świetobliwośći/ długo przypátrzáli/ á przypátrzáiąc sye/ wzór sobie á kształt

w tym wszystkim z w. W. brali. Do którychby w. W. iáko łáskáwy Ociec do Dziatek swoich mówić mógł ony słowá/ które Aeneas do Syná swégo Aszkániusá mówił:

Disce puer uirtutem ex me, uerumq; laborem.

A zwłaszczá do Syná swégo/ o którégo wychowániu w. W. táką pilność z známienitymi Nakłády czynić raczył/ chowáiąc go ná Dworzéch Królów Krześćijáńskich/ że to nam wszystkim Polakóm te nadzieie czyni/ quod imitabitur Patris vestigia, iuxta illud Horatianum:

Fortes creantur fortibus & bonis,
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ columbam.

Iákóż iuż tego znáki mamy záprawdę niemáłé/ że to nam wszystkim Polakóm iest ku osobliwéy pocieszę. A ták nie wdawáiąc sye o thym w dáleką rzecz/ Wielmożny á Miłościwy Pánie/ tę pracą swoie iákąszkolwiek iest/ przypisałem ią w. Wiel. rozumieiąc to/ iż pod w. W. Imieniem szczęśliwiéy ná świátło może wynidź/ & ab æmulis & obtrectatoribus bespiecznieysza być: którzy tylko cudzé pracé wedle swéy głowy zwykli szácowáć/ á swoich żadnych nieokázowáć: iże łacwiéy cudzé gánić/ niż swoié czynić. A proszę

pokornie/

pokornie / áby w. Wielmożn. móy Miłościwy Pan / ten maluczki znák méy ku sobie powolności ode mnie Służebniká swoiego nieznáiómégo/ raczył wdziecznie á łáskáwie przyiąć. A mnie też w tych poczcie mieć y záchowáć / którzy rádzi w. Wielmożn. wiernie y wiecznie służą/y z obróny sye w. Wielmoż. weselą.

Dan z Krákowá Szestnastégo Dniá Máiá. Roku Pánskiégo/ 1 5 5 9.

W. Wielmożn.

Powolny á naniższy służebnik.

Bártłomiéy Groicki/ ná ten czás Podwóyci Krakow.

PETRVS ROYZIVS MAVREVS, AD LECTOREM.

IVRA fori, & pacis tractare GROhicius artes
Doctus, grande breui Codice clausit opus.
Quo lites agitare docet: nodosq; resoluens,
Legitimum certo tramite pandit iter.
Hunc igitur tibi sume Ducem: qui Iura tueri
Vis tua, & ingrato victor abire foro.

DE HOC BARTHOLOMÆI GROHICII FAMILIARIS SVI LIBELLO. ANDREÆ TRICESII EQVITIS POLONI: CARMEN.

TVRbat vt humanas rerum confusio mentes,
Sic iuuat & dociles debitus ordo facit.
Hinc illi laudem præclaram iurè merentur,
Qui studijs tradunt ordine cuncta bonis.
Vtq; alios taceam, noster PRILVSIVS inde
SArmatia in magna nobile nomen habet.
Qui primus Patrias methodo conscribere LEGes
Cœpit, & arte suò ponere quæq; loco.
Hunc quoniàm nobis rapuerunt inuida fata,
Cùm PAtriæ studijs plura daturus erat.

Ad Lectorem.

Discipuli illius vestigia certa secuti,
Syderibus faustis aggrediuntur idem.
Primus at antè alios hāc BArtholomæus opellam
In Lucem prodit Lector amice tibi.
Lector amice tibi, censores ille malignos
Submouet, & rabiem Zoile dire tuam.
Quod rodas alibi quærendum est, ista tenella
Non bene conueniet faucibus esca tuis.
Ciuibus hæc data sunt ciuilibus & benè natis,
In melius siquidem vertere cuncta solent.
Ast inciuiles ad coruos Zoile tecum,
Ordo pacis amans candidus, ire iubet.
Sarmaticas his Iudicij qui Legibus Vrbes,
Posse iuuari omni cum benè parte videt.
Præside Gostinio, Craci qui Prætor in Vrbe est,
Quas tua sedulitas BArtholomæe dedit.
Cuius in Officio cùm sis adiutor, eodem,
Crescente ô vtinam tu quoq; plura feras.
Teq; suum decus agnoscat REssouia, lucem
Nascenti faustè quę tibi prima dedit.
Hoc tibi TRICEsius solito candore precatur.
Nec dubita voti postmodo compos eris.
Tu modo peruigili CHristo aspirante labore,
Hoc studium pergas continuare tuum.

Die 24 Martij. Anno 1559.

Przemówá do Czytelniká. W którey iest opisána Summá tych to Kśiążek.

JEsli będźiesz czytał/ á nie wszytkoć póydźie w smák/ Láskáwy CZYtelniku: nie zárázem łay/ ále piérwéy pilnie czytáiąc rozeznay/ á nie vmiészli rozeznáć/ od innych co sye z thym rozumieią / dobrzeli nápisano/ pytay: á ná to pámiętay/ iż do tego czásu/ áczkolwiek wszyscy Mieszczánie y Wieyski Lud w Korónie Polskiéy/ ode dwu Set Lat y dáléy sądzą sye Práwem Niemieckim Máydeburskim / nie był żaden POLak/ któryby rozmiłowawszy sye Rzeczypospolitéy/ y Spráwiedliwośći świętéy: nie litował pracéy /áby Bráćiéy swéy Polakóm/ Porządek tego Práwá / włásnym ich Językiem wydał: częśćią podobno dla trudnośći Práwá tego/ y wielkiéy pracéy: częśćią dla nieżyczliwośći: iż tákich wielé iest Ludźi/ którzy co od Bogá máią / nie rádźi z miłośći Krześćijáńskiéy Bli-

zniemu vżyczáią / iedno zá vkłony bárzo niſki-
mi / y zá dáry wielkimi. A rzecz to byłá záw-
ʒdy ku piſániu ták Przełożónym iáko y Poddá-
nym potrzebna. Abowiém káżdy Sędzia / ła-
twieyßy ſpráwy rozſądek może dáć / y cierpiący
krzywdę / łatwiéy ſye ſpráwiedliwośći ſwéy do-
mówić może / gdzie Práwo tym Językiem ieſt
nápiſáné / które y Sędzia y ſtrony práwuiącéſye
rozumieią. Doświádczy tego káżdy ktho ſye bę-
dzie przypátrzał ſpráwam Sądowym / w Miá-
ſteczkách y we Wśiách miedzy Ławniki wPrá-
wie nie ćwiczónymi: iż rzadka ſpráwá tą drógą
idzie / iákoby wedle Práwá właśnie idź miáłá:
iedno iáko ſye Wóytowi / álbo Vrzędnikowi / ál-
bo Prokurátorowi / w głowie vklų / á iáko go
kto dáry lepiéy náchyli / ták ſądzi / y ták ſpráwu-
ie. Winy nieſłußné bierze / drze / łupi / dręczy v-
bogié Ludzi / nieznáiąc Práwá / áni żadnégo Po-
rządku Sądowégo: y nie wiedząc iaką Winą
kogo á o co káráć / iáko ſpráwiedliwość od nie-
ſpráwiedliwośći rozeznáć. Co bywa z wielkim
vbliżenim vbogich Ludzi. Ku zábieżeniu tedy
tákich y innych wielé błedów / które ſye w Miá-
ſteczkách zá nieznáiómośćią Práwá / y Poſtep-
ków Sądowych / dzieią. Nápiſałem ten Porzą-
dek Sądów Mieyſkich: Nie iżbym tho o ſobie

rozumiał /

rozumiał/álbo znáć dawał/ ábym themu dosyć vczynił/álbo vczynić mógł/ y owszem to znam/ iż tá praca nie iest głowy moiéy. Bo wykłádáć Práwá/ spisowáć Porządki Sądów / y wypuśćić to ná świát/iest wielka rzecz á ważna/iest sye ná co rozmyślić. Ale iżbym ktorégo w Práwie vczónégo Polaká tą moią pracą wyzwał/ któryby rozgniewawszy sye ná mie/nie tylko táki Porządek/ále y wszytko Práwo Sáskié Máydeburskié/Polskim Jezykiem ku pożytkowi Rzeczypospolitéy Polskiéy/y ku rozmnożeniu Spráwiedliwośći świetéy/dostátniéy nápisał y wydał. Jákóż iednák nálazłby tákich niemáło/którzyby sye tego wáżyć mogli/by chćieli/ á Rzeczpospolitą miłowáli. Bo tymi czásy zá łáską Bożą / thák sye rozumy rozkrzewiły w Polszce/ iż v postronnych Narodów máło ich trzebá zebráć. By też iedno Przełożeni słusznym opátrzenim ná godné Ludźi bácznosć mieli. Czego záprawde wielka iest potrzebá : Vt Principes virtutem in tenuis fortunę hominibus beneficijs exerceant, Officijs colant, & ad pertractãdas eas partes, sine quibus rudis est hominum vita, liberalitate atq; clementia excitent. Wszákże y z tego com ia máło nápisał/ilé bacze/káżdy kto przeczyta/ á pilnie sye przypátrzy/ łatwiéy sye swéy spráwie-

dliwośći

dliwośći zá wiádómośćią tego Porządku / domówić może. Który to Porządek/áby wszystká spráwá tych Kśiążek łatwieysza ku poięciu y ku pámietániu byłá/rozdźieliłem ná Cztery części. W Pierwszey/ wypisałem o Personách Sądowi przynależących / począwszy od nawyższey áż do nanizszey / Przyśiegi ich/ y Powinowáctwá ich: iáki ma być Sędzia: iáko sye wszyscy thák ná Vrzedźiech Mieyskich będący / iáko y Vrzędóm poddáni / wedle powinowáctwá swégo záchowáć máią. W Wtórey/ położyłem o Różnośći Sądów Mieyskich : iáko Sądy gáią: co ná ktorych sadzą/z iákiemi Ceremoniámi/y ktorych czásów Sądy spráwowáné być máią. W Trzećiey/o Postępku Sądowym/ták w Przezyskach Práwnych przećiw Stronie/gdy do Sądu pozwána nie stánie: iáko też w Spráwách wszystkich/gdy do Sądu stánie. W Przezyskách iż ten Porządek iest: kiedy kto do Sądu pozwány trzykroć nie stawa/á da sye przezyskáć: tedy iuż álbo wnośi Pomocną przyczynę swégo niestánia ná bliski Sąd: álbo go zá ónymi Przezyski Czeladź Vrzędowa z roskazánia Sędźiego Fántuie : álbo sye rzeczy: álbo ośiádłośćią broni : álbo go do Więźienia biorą: o tym wszystkim masz porządnie wypisano. Gdźie też obaczysz/iákie Przezyski

Argumentum tychto Kśiąg

I, Część Summá.

II, Część Summá.

III, Część Summá.

LEGAle Impedim.

Pignoratio, Fideiussio. DEtentio.

dobre/iakie nie dobre: wedle ktorych Sedzia ma
czynić Exekucyą: wedle ktorych nie ma czynić: y
iáko ſye też przezyſkána ſtroná ma bronić. W
ſpráwach záſye przećiw Stronie/gdy do Sądu
ſtánie/ iż ten Porządek ieſt: że ſtroná Obwinio-
na/niż ſye z Powodem przez głowną odpowiedź
ná żałobe w Práwo wda/ty lékárſtwá Práwné

Dilationes.

ma : álbo Odwłok vżywa/ktore z Práwá otrzy-
ma: álbo ſye od Sądu wrzucenim iakiey przyczy
ny przećiw Perſonie/álbo przećiw Rzeczy wyy-

Exceptiones.

muie: albo ſye domawia thego przed Odpowie-

Reconuentiō.

dzią / ażeby ſye iey też Powod przed tymże Se-

REformationes.

dźiem vſpráwiedliwił. Potym z Powodem O-

Capitalis propoſitio.

prawy czyni. Powod záſie głowną żałobe wy-
pußcza. Obwiniony Powodną ſtrone Gwa-

GVARrenda.

rem wiąże: zá tym Odpowiáda/á Odpowiedzi

REſponſio.

ſwey rozmáitymi Dowody podpiera. Ná oſtá-

Probationes.

tek/Ortélu ſtrony ſłucháią: á ieſli ſye ktorey Or-

ORtilegium.

tél nie podoba/ do wyżßego Sedźiego áppellu-

Appellatio.

ie. A gdy iuż Obwiniony Práwem bedźie przezy

EXEcuttio.

ſkan: Sedzia Exekucyą nad nim czyni. Ná ko-

Litis expenſę.

niec: Nakłádow od niego druga ſtroná po zwy-

Areſtationes.

ćieſtwie/y po otrzymániu głowney rzeczy/żąda:

INuentarij.

álbo Dobrá iego ßperuią / álbo ie Vrzedownie
popiſuią. O thym wßyſtkim też maß ſwoim
porządkiem nápiſano/ co czytáiąc/ lepiey zrozu-

mieß.

miész. Przydałem do téyże Części Trzeciéy/ o drzewie Krewności: z którego káżdy poznáć może: kto po kim wedle Mieyskiégo Práwá Spadek bierze. W Czwartéy Części: o Karności złoczyńców wedle Práwá: o męczeniu ich/ y iáką śmiercią który ma być karan. Ten Porządek/ zdał mi sye być bárzo potrzebny / ku wiádómości tych/ którzy z tego Práwá / Niemieckim albo Łácinskim Językiem pisánégo/ wiedzieć nie mogą/ ták ná Vrzędziech Mieyskich będącym ku dobrému rozsądkowi/ iáko y Poddánym ku Dochodzeniu spráwiedliwości swéy Sądownym postępkiem/ kthóry winien káżdy wiedzieć/ y Práwo vmieć. Bo sye niewiádómością żaden nie wymówi: oprócz pewnych Person w Práwie opisánych: iáko są Niewiásty/ dzieci/ szaleni. etc. & turpe est in foro versanti, Ius ignorare in quo versatur. ¶ Pan Bóg tego chce/ ázeby wszedy między Ludźmi/ á tym wiecéy ná Sądziech/ był vczciwy Porządek. Gdziém też do tego Porządku przypisował niektóre spráwy wedle zwyczáiu Láwniczégo Krak. Częścią dla tego/ áby y Krákowiánie którzy ieszcze kłopotów Práwnych nie skuśili: (á day Boże áby ich żaden nieznał/ káżdému tego z práwéy miłości Krześcijáńskiéy życzę) ále ieśliby sye im też przydáło Sądownym Postępkiem spráwie-

Arbor cõ sanguinit.

SVccesiones.

IIII. Części Summá

Spec: Sax: Libro iij, Artic: 39.

¶ Pan Bóg chce / aby we wszystkim był Porządek.

dliwośći dochodźić/álbo ſye Sądownie bronić: áby ty ſpráwy Sądowné po przeczytániu ich łatwiéy rozumieli/á przypátruiąc ſye iin/y przyſłucháiąc ich / lepiéy ſobie y przyiaćielowi porádźić vmieli/ták w tych poſtępkách zwyczáynych/iáko też w tych ktoré idą wedle Práwá. Cześcią też ku náśládowániu innym Miáſteczkam/ ieſliby ſye im zdáło: iákoż moim baczenim niewiém by inné Sądowné Lawnicze mieyſce było/z kthóregoby ſobie inné Miáſtá y Miáſteczká Kſzalt iteż Wzór ku náśládowániu mogły bráć/ iáko z Krákowſkiégo/gdźie ná tych Spráwách Ludźie mądrzy/ſtáteczni/ poważni/w Práwie ćwiczeni śiadáią/przed ktorymi ſye wiele kroć Rycérſcy Ludźie/y inné zacné Oſoby/á o wielkié rzeczy czeſto ſądzą. Wſzákże ia thu mieyſcá żadnégo nie poniżam / y owſzem ná woli káżdému dáię/ chceli tego wſzytkiégo com nápiſał vżywáć/álbo nié : może ſobie káżdy wedle myśli ſwéy poprawić iáko chce/ y porady indźie ſzukáć/ y Práwá ſye dokłádáć. Obyczáiów też y Wielkiérzów/ ktorych gdźie od dawnych czáſów zá Práwo vżywáią/nie káże/ áni przećiw nim mówie/ gdyż Wielkiérz álbo zwyczay káżdégo Miáſtá / álbo Powiátu Práwo káźi/y záPráwo bywa mian/ kiedy wchodźi w vżywánié. A ták ty coś tego

Spec:Sax: Libro I, Artic:64.

piérwéy nie vmiał/ ánis o thym co iest Práwo Máydeburskié nie słychał/ ánis żadnégo porząd=ku Sądów Mieyskich nie znał: przyymi odemnie zá wdzięczné to krótkié Porządku wypisánié/ iá=ko ná then czás ná pretce/ przy wielkich pracach Vrzędu moiégo być mogło. Znáiąc ty máłé początki / snádniéy potym ku znáiómości więt=szych przydź możesz. A iesli lepiéy rozumiész/ nie lituy pracéy dla Rzeczypospolitéy / dla vbo=gich Ludzi/ nie kryy Perły w ziemie/ kthóréy ci Pan Bóg vżyczył/ popraw/ odłóż swoié niepo=trzebné zábáwienia álbo krotofile ná máły czás ná strone / nie zazrzy Bliźniemu swéy vmieiet=ności: nápisz lepiéy y szérzéy / zostáwisz po sobie pámiątkę wieczną. A powinieneś to vczynić z miłości Krześcijáńskiéy ku Bliźniemu/ y z ro=skazánia Bożégo: Bo Pan Bóg chce po nas/ vt vnusquisque afferat in Tabernaculum Domini secundum quod habuerit, iuxta benedictio=nem Domini DEI sui, quam dederit ei.

Ja/ ilé mi Pan Bóg raczył vżyczyć Błogo=sławieństwá swégo/ tóm wniosł do Przybytku Páńskiégo/ co widzisz.

Wiérßé

☞ Temu co ty Kśiąꝫki czytáć będźie:
Woyciech Káßotá Fránta dobry Towárzyß/
Rozſądek ſwóy oznáymuie.

A Prawdá pánie Szczekułá iże Noſem krzywiß /
Zda mi ſye że twem mechlerſtwem nietak ſye pożywiß.
Bá y óny coś ie łupił z Sąśiadów ſwych Große /
Będąc vbywáć zinnemi Obroki potroße.
Gdy iuż káżdy y naproſtßy tu przeczyta ſobie /
To wßyſtko co Mieyſkiéy wiedźieć należy Oſobie.
A iáko ma poſtępowáć w ſwéy Spráwiedliwośći/
Któréy ſye wiec proſty Człowiek bárzo długo pośći.
Gdy Sędźiowie z Szczekułámi poczną Práwem kręćić/
Aby iedno ná obudwu ſtronách co wymęczyć.
Bo wiec ßpetnie niebożątká Káléty ſtrząſáią /
A ktemu ná Kokácyé do śiebie praßáią.
Ony dóſtoyné Obrónice ſwéy Spráwiedliwośći/
Nie ieden ſye gárniec Winá dáremno wychłośći.
A ón vmyślnie y łatwią rzecz zátrudniáć będźie /
A za tego máło widźim przy káżdym Vrzędźie.
Wyrywáiąc dźiwné Práwné Láćińſkié Terminy/
Ale muśiß iuż ná ſtronę pánie Dußko zniemi.
Bo tu Proſtak naydźie wßyſtko iuż Polſkim Językiem /
Nie będźie ſye przed twą mnośćią kłániał hárdym Bi-
Przeczći Domá krótce ſobie y wnet ſye nauczy / (ckiem.
Jáko ſye wczym ma ſpráwowáć/y ſnádnie vłuczy
Wkrótki kóniec v Sędźiégo ſwéy Spráwiedliwośći/
Chybá żeby ón nie czynił ſwoiéy powinnośći.
Ale naydźie tu Nań Winę y Kaźń známienitą/
Bowiém táki naywięcéy Rzecz pſuie poſpolitą.
Bá y ná ówé Przechyrki co Práwo nicuią/
Przed którymi by przed Sępy vbodzy dudkuią.

Fránta Ráſzoty.

Naydźie Kagániec ná gębę trudno będźie pleſáć/
Albo proſte Nieborąki po ſwey woli keſáć.
A iż ty puśćiem ná ſtronę o których to wiemy /
Ze znich pátronów Kśiążeczkam tě mieć niebędźiemy.
Ty miły Bráćie który ſtąd będźieſz miał pożytek/
Skoro przeczytaſz zpilnośćią ten POrządek wſzytek.
Vkaż ſię przyſtoyną wdźięczność Piſárzowi temu/
Który ták dobrze poſłużył Spólnému dobrému .
Ieſliże kogo vſłyſzyſz komuby ſię zdáło /
Ze nie wſzytko doſtatecznie tu ſię nápiſáło.
Proś niech zárázem nie gáni á dla máłey wády /
Niech nie mówi żeby to był Porządek ſzkárady.
Bo y máła Brodaweczká Twarzy biáłéy głowie/
Nie oſzpáći y nie wádźi nic piękněy Oſobie.
Będźieli chćiał być vporny/tedy mu day pokóy/
Albo chceſzli o tym rádſzy zárázem znim rokuy.
Ieſliże vczóny/niech co lepſzégo nápiſze /
A my do tąd przeſtániemy dobrzy Towárzyſze.
Ná téy powſzedniéy potráwie / áże Márcepany
Podkáią nas przez ty możné wrozumie ſwym Pány
Acżći to dźiś iuż ná Swiećie nie bárzo Nowiná/
Ze máły Dym wylátuie zwielkiégo Kóminá.
A choć drudzy nic nie piſzą áni téż vmieią /
Przedśię ſię zdrugiégo Pracéy vſzczypliwie śmieią.
My że wiemy iż to nie czći Człeká poczćiwégo /
Iáko ſłuſzą wdźięcznie Pracą przyymuiemy káżdégo.
A teraz winſzuiem z ſercá ſwému Bártoſzowi/
Pómoż Boże cnotliwemu ná wſzem Człowiekowi.
A ſpraw to wniem przez ſwé Dáry złáſki ſwéy obfitéy/
By potym wczym wietſzym ſłużył Rzeczypoſpolitéy.
Bo to Mátká náſzá/ktemu káżdy ſię cny rodźi/
By iéy ſłużył / y ten wrychle ſnadź wten Cél vgodźi.
A ſtąd iego Imię zacnie rozſtawi ſię wſzędźie/
A to iemu tu ná świećie Skarb natrwálſzy będźie.

Tylkośći pewnéy korzyśći

BENEDICTVS HERBESTVS NEAPOLITANVS.

IN VERNACVLAM IVRIS MAYDEBVRGEN: DESCRIPTIONEM BARTH: GROHICII.

Flauius vt fertur populo placuisse Latino:
Cu'm Fastos certo digerit orbe dies:
Sic quoq; Sauromatis, Grohici, tua cura placebit,
Illustras patrio patria Iura stylo.

Porządku

Porządku Sądów Mieyskich

Część Pierwsza.

O Práwie, y rozności Praw.

Iż káždému Sądowi przynależy Práwo: przystoyna rzecz iest naprzód wiedźieć, Opisánie Práwá, y rozności iego: áby káždy Sędźia wiedźiał, iákiem Práwem ma ty sądźić, ktorzy są pod władzą á zwierzchnośćią iego: áby też poddáni ználi, ktorym Práwem máią być sądzeni: y wedle ktorego Práwá, sprawiedliwości swey v zwierzchniego Páná álbo v Se-

dziégo swégo dómagáć sye máią. Ponieważ téż iásna rzecz iest/iż rózné stany Ludzi/rózné Práwá máią/y róznemi sye Práwy sądzą.

IVris descriptio.

Práwo tedy / iest Náuká która wiedzie ku wszelkiéy poczćiwośći/ á odwodzi od káżdéy niepráwośći/áby przez táką náukę y skutek iéy / zuchwálstwo złych ludzi hámowáné było/ á miedzy dobremi / niewinność w beśpieczéństwie trwáłá.

Summá Praw wszystkich.

Téy náuki tá Summá iest/ áby káżdy poczćiwie żył/ bliźniego nie obrażał/ káżdému co iest iego dał. ¶ Albo Práwo ták sye inszym Sposobem opisuie: iest Postánowienié Spráwiedliwośći od Zwiérzchniégo Páná/ná poddáné swoié/ ku chwale Bożéy/ ku poczćiwému żyćiu/á záchowániu pokoiu pospolitego.

Diuisio Iuris.

Zwiérzchni tento Pan/iest álbo Bóg/álbo Przyrodzenié/álbo Człowiek. A dla tego Práwo iest troiákié: Bożé/ Przyrodzóné/Ludzkié.

Diuinum IVS.

Bożé Práwo iest / ktoré Pan Bóg sam postánowić raczył / kthóré sye zámyka w Stárym y w Nowym Testámencie. A iáko Pan Bóg iest naylepszy/nayświetszy/y naspráwiedliwszy/przed którym wszystko Stworzenié

vpada:

vpada: Ták też Práwo iego iest naylepsze/ nayświetsze/ y naspráwiedliwsze: któremu wszystki Práwá vstepuią/ y vstepowáć máią/ by też były nadáwnieysze/ zá długim zwyczáiem chowáne: Abowiem wieceiesmy powinni Páná BOGA słucháć niż Ludzi. A Mądrość tego Swiátá/ głupstwo iest v Bogá. Actorum v. i, Corin: iij.

Práwo Przyrodzóne iest/ do którégo sámo Przyrodzenié/ bez żadnégo czyiégo postánowienia wiedzie. To Práwo/ nie tylko sámemu Człowiekowi włásné iest: ále káżdemu żywemu stworzeniu/ które sye rodzi: iákoż z tego Práwá pochodzi złączenié przyrodzóné ku rodzeniu sobie podobnégo: z tego wychowánia dzieci. Co też w niemych zwierzetách widzimy być/ y inné rzeczy zá sámym przyrodzenim idące. Naturale.

Ludzkie Práwo iest/ które od Ludzi bywa postánowióné/ dla záchowánia spólnéy miłości/ y pokoiu pospolitégo. To Práwo iest dwoiákié/ Duchowné y Swieckié. Humanũ. Humani IVris diuisio.

Duchowné/ które od Papieżá y od Biskupów dla rządzenia Rzeczy Kościelnych iest vczynióno. SPirituale.

Swieckié/ które od Césárzów y od Seculare.

Królów dla rzeczy Swieckich bywa postánowióno. Tym Personam dwoiákiém/Pan Bóg w Zborze swoim dał / rózną moc ku rządzeniu y obrónie Kościołá swégo świetégo/Biskupóm miecz Duchowny/Słowo Boźé/gladium Spiritus, quod est verbum Dei. Césárzóm y Królóm Swiecki. A názywáią ty dwá mieczá Mocámi:ábowiém iáko świeckim mieczem Złoczyńce bywáią karáni / thák téż Duchownym mieczem Obłedliwi do Kościołá Krześcianskiégo bywáią przywodzeni.

Secularis IVris diuisio.

Swieckie Práwo / iest rozmáithé: Przodkiém to które iest wszem Narodóm pospolité: które Łácinnicy Gentium zową. Od przyrodzónégo te rózność ma/ iże przyrodzóné wszystkim rzeczam żywiącym własné iest: á to GEntium, tylko sámym ludzióm : iáko służbá ku Pánu Bógu / posłuszeństwo Rodzicóm y Oyczyznie: ábyśmy gwałtu y krzywdy czynić nie dopuścili/ gwałtowi sye sprzeciwiáli. Z tego téż Práwá zá potrzebámi ludzkimi vrosły Vmówy/Targi/rozmáité Contrákty/ Kupowánié/Przedawánié/ Naymy/towárzystwá/Imienia trzymánié/budowánié/Walki/Obróná/ Przymiérzé/Poselski pokóy/ rozdziélność Ludzi/ stánowienié Króle-

Gentium.

stwá/ Páństwá/Gránice. etcæt.

Ziemskie Práwo iest / które Ludzie iednego Królestwá álbo Kráiny / miedzy sobą trzymáć postánowili / iáko iest Práwo ziemskie Polskie stanowi Rycerskiemu dáne:iáko też iest Práwo Ziemskie Saskie/kthóre zową Speculum Saxonum. Prouinciale.

Woienne Práwo / iest obyczay stoczenia Walki / czynienia Przymierza / wyśćie przećiw Nieprzyaćielowi zá znákiem / kárność przewinienia woiennég/stopnie Dostoieństwá/ cześć/iáko gdy Koróná álbo Láncuch złoty bywa dány/rozdźielenie nabytégo Státku/wedle stanu Person/ y wedle pracéy. Militare.

Zákupne Práwo/które Láćinnicy zową Feudale, iest gdy Rycerskiemu człowiekowi zá woienną Służbe bywa dáne iákie Imienie/ czásem do żywotá/czásem też do Potómków tegóż pokolenia:tym sposobem/áby własność tego imienia zostáłá przy pierwszym własnym pánie. A vżywánie tylko przy tym / któremu iest dáne: áby stąd czynił iáką posługe Królestwu / álbo iákiemu Páństwu/álbo Pánu ónego Imienia. FEudale, als Mánskie.

Mieyskie Práwo iest/ które kozde Ciuile.

Miásto sobie ku vżywániu włásnému postánowiło/iáko názywamy Práwo Rzymskie/Mieyskie/ którego Rzymiánie vżywáią: iáko też iest Práwo Máydeburskie/którego Kraków y inße Miástá w Królestwie Polskim vżywáią. To Práwo Máydeburskie(iż sye niéco o nim ßérzéy powié)Otto wielki/Césarz Rzymski/záłożywßy y zbudowawßy Miásto Máydeburg w Sáskiéy ziemi/Roku od národzenia Syná Bożego/ 947. Mießczánóm dał wedle ich woléy/y wedle rády stárßych/z wiádómością y zprzyzwolenim Stolice Papieskiey: z porádą też Kśiążąt Rzeße Niemieckiéy:częścią z pospolitégo Práwá Sáskiégo zebráné: częścią z ich włásnych Vstaw y Wielkiérzów stánowioné. Które Práwo potym Kázimiérz wielki/ Król Polski/z przyzwolenim Rády swoiey / y wßystkiégo Królestwá przyiął/ á w Mieściéch y we Wśiách chowáć postánowił/Roku od Národzenia Krystusowégo 1356. ku pożytkowi poddánych Królestwá swégo. A dla tego nie miałoby iuż być zwáné Mieyskié Máydeburskié: ále IVS Municipale POlonicum, to iest Mieyskié Polskié Práwo: gdyż ié sobie iuż Mießczánie w Królestwie Polskim máią zá Práwo swoié: y sámi thež Máydeburczánie/ wziąwßy od Ottoná Césárzá Rzymskiego

Origo Iuris MAydeburgeñ

IVs Maydeburgeñ POLonis à Cazimiro REGe datum.

Práwo

Prawo to/ nie zwáli go Práwem Césárskim/á-
ni Ottonowym/ ále Máydeburskim : iże go w
Máydeburgu vżywáli. A ponieważ go też w-
szyscy Mieszczánie y Wieyski lud w Krolestwie
Polskim mieszkáiący/ we wszystkich postepkoch
Práwnych vżywáią/ y wielką część ich po Pol-
sku ku Spráwiedliwości Polskiey iest nápisá-
na/y z Polski do Niemiec Appellácyę nie idą/á-
ni sye théż Polacy Niemców w Práwie rádzą:
słusznie tedy nie Niemieckim/ále Polskim Miey
skim ma być zwano.

¶ Tu też mamy wiedzieć/ iże Sáska ziemiá/y Polacy są wolni od Práwá pospolitégo Césár-skiégo: ábowiem óni máią Práwá swoié/Stá-tutá y Przywileie. Sássowie od Césárzá Kon-stántyná y Károlusá. Polacy od Kázimiérzá wielkiégo/od Władysłáwá Jágełłá/y od inszych Królów Polskich y Książąt/ ná wieki nádáné. A wszákże gdy ná co nie máią Práwá pisánégo w Ksiegách Práwá Máydeburskiégo / ku roz-strzygnieniu spráwy o którą prza iest/y gdzie nie ostawa Przywileiów / vciekáią sye do Práwá Césárskiégo. Sądzą też czásem wedle zwyczáiu z dawná wzietégo/álbo wedle podobnéy Sprá-wy/która sye przed tym v Sądu toczyłá. POloni á IVre Cæsareo communi liberi.

Summá Wszystkich Práw wedle Rozdziału wyższey opisánégo.

- Práwo
  - Boże.
  - Przyrodzóne.
  - Ludzkie.
    - Duchowne.
    - Swieckie.
      - Wszem Narodóm pospolite.
      - Ziemskie.
      - Woienne.
      - Zakupne.
      - Mieyskie.

O Personách Sądowi przynależących.

Naprzód:

O Sedziem.

PErsony Sądowi przynależącé / bez których Sąd być nie może / ty są: Sedzia / Powód / y Stroná obwinióna. Są też y inné Persony / bez których / ácz może być Sąd / wszákże przydáné ku Sądowi / łatwieyszą y snádnieyszą Spráwę / á dokónánie Sądu czynią: iáko są Pisárze / Prokuratorowie / Swiádkowie / Podwoyszcy. etcaet.

Sedzia Tedy / iest Personá kthóra rozsądek wydawa o iákiéy Sprawie / miedzy dwiemá spór wiodącymi: á rzeczóny iest z łácinskiégo słowá IVdex, iákoby dawáiący á powiádáiący Práwo Ludziom spráwiedliwie. Iure Municipali Articulo 18 Gloss.

Jáki ma być Sedzia.

Sedzia powinien mieć w sobie ty Cnoty: boiaźń Bożą/prawdę/mądrość/rostropność/mierność : przeciw wszystkim równą miłość/ Práwá vmieietność/możność A ma sądźić bez kwápliwośći/bez gniewu/nienawiśći/miłośći/ przyiáźni/boiáźni/dárów:ábowiem Dáry/záślepiáią oczy Mądrego człowieká / y przewracáią spráwiedliwość ludzką. Kczemu iest przykład o iednym Królu Perskim/ kthóry/ gdy sye dowiedział: iż ieden Sedzia w Azyéy Zyzánnes/ dla przedárowánia źle osądźił:kazał go zábić/skóre z niego odrzeć / y rozbić ią ná mieyscu ónego Sedziégo zábitego. Ná które mieysce/álbo Stolec/ wsádźił potym Syná iego Otáná/ thym sposobem:áby ná óne skóre Oycá swégo pátrząc/wiárował sye pilnie tego/áby też ná tákowé karánié nie przyszedł. Zámknął ty wszystki cnoty Sedziégo ieden Philozoph we trzech rzeczách/pisząc ták Łácinskim iezykiem : Tribus rebus Persona boni Iudicis sustinetur : Vt is sit IVstus , vt Prudens,vt si non pecuniam,at saltem sit amicis potēs, vt is neq; propter iniustitiam fallat, neq; propter stultitiam erret, neq; propter impotentiam coactus metu,IVS deserat, & iniquum decernat.

Descriptio boni Iudicis.

Trzebá

Trzebá też áby Sedzia nie tylko ty rzeczy w sobie miał/ále też wymowność/státeczność/Osoby poważność:ná którégoby ludzie/iáko Horácyus powiáda/iáko ná Bogá pátrzyli: á w rostyrkách/w zwádách/w niezgodách/ónegosye iednym wezrzenim stráchali. Iáko to Vergilius pieknie opisał tymi słowy.

Ac veluti magno in populo cùm sæpe coörta est
Seditio: sæuitq; animis ignobile vulgus. &c.
Tum pietate grauē, ac meritis si fortè virum quē
Conspererê, silent, arrectisq; auribus astant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Sedzia winien sądzić wedle Práwá.

WSzelki Sedzia powinien vmieć Práwo/ á sądzić wedle pisánégo Práwá: á niekiedy théż wedle zwyczáiu dawnégo zá Práwo wziętégo. Wyrok álbo skazánié ma wydáć wedle własności y przyrodzenia spráwy/wedle powieści stron/y wedle ich wywodów ná Sądzie okázánych:nie według swéy własnéy wiádómości/ álbo sumnienia/ choć żeby théż sumnienié swoie ináczéy miał sprawióné. Abowiém by iuż tego nie wiedział iáko Sedzia/ále iáko Bóg. Ma tedy osobliwé sumnienié y wiádómość odłożyć ná

strone/y wedle Sądowych spraw sądzić. Abowiém/y Pan Krystus/ácz wszytko wiedział/iáko prawdziwy Bóg / wszákże żadnégo pothepić nie chćiał/ ážby piérwéy słusznymi dowody był pokónány. Speculo Saxonum libro ij, Artic: 1.41. Ale o tym bedzie Gadká niżéy.

Przyczyny/ prze które kto nie może być Sedziem.

TRzy rzeczy są ná przekáźie/ áby kto nie był Sedziem: Przyrodzenié / Práwo / Zeńska płeć. ¶ Z przyrodzenia Sedziem nie bywa: ktory iest szalóny/ná rozumie zeszły/ Mieśiecznik/ niemy/ślepy/głuchy/y ktoryby nie doszedł dwudziestégo y iednégo Roku. ¶ Práwo zábrania być temu Sedziem/ktory iest kletym/ wywołánym/odszczépieńcem wiáry Krześćiáńskiéy/Zydem/bezecnym/nie z Málżeństwá národzónym: ábowiém wedle Práwá/áni tym ktorzy iáką złośćią álbo szkárádośćią żywothá są pokaleni : y ktorych niesławá łączy od zgromádzenia poczćiwych Ludźi/ vliczki żadnégo Dóstoieństwá nie máią być otworzóné. ¶ Téż Niewiástá Sedziem być nie może: ábowiém Niewiásty od wszelkich Vrzedów Mieyskich są odłączóné/przeto ná sobie żadnégo przełożeństwá mieć nie mogą/

áni żedáć/ áni sye zá kim przyczyniáć / áni przez sye spráwowáć/ áni Rzecznikámi być.

O Rádzie Mieyskiéy.

Którzy máią być w Ráde obiéráni.

DLa pożytku Mieyskiégo/ máią być obiéráni w Ráde Ludzie dobrzy/ mądrzy/ Lat zupełnych/przynawniéy we dwudziestu y w pięći Lat:w Mieśćie ośiedli:wszákże nie bárzo bogáći/áni też vbodzy/ ále śrzedniégo stanu:ábowiém bógáći á możni/ częstokroć zwykli Rzeczpospolitą vćiskáć y niszczyc: vbodzy záśie/iáko łáczni/ żadnégo pożytku nie czynić. Ale śrzedni ktemu są naysposobniey- szy/kthórzy ná swym przestawáiąc/cudzégo niepożądáią/á pospolitą Rzecz nád włásną przekłádáią. Iure Muni:artic:44 glos. Nád to máią być z práwégo Małżeństwá národzeni/domá záwżdy mieszkáiący/ dobréy stawy/ BOgá sye boiący/Spráwiedliwość y prawde miłuiący/kłamstwo y złość w nienawiśći máiący. Táiemnic

Aristo:iiij Polyticorum.

Mieyskich nie obiáwiáiący / w słowiéch y w vczynkách ostáli / łákómstwem sye brzydzący / dárów nie násláduiący / mierni / nie pijánice / nie dwuiezyczni / nie pochlebcy / nie błaznowie / nie nátretowie / nie cudzołożnicy / nie óni ktorych żóny rządzą: nie lichwiarze / nie fałszerze / nie zwádliwi. Abowiém: Zgodą máłé rzeczy mnożą sye / á Niezgodą wielkié niszczeią. Téż nie ma być ná to obiéran człowiek obcy z inszégo Práwá / y ktomu by było Dziewiećdziesiąt lat. Iu: Mu: ar: eodē

Vrząd Rádziecki y Władza.

BVrmistrzá z Rádą Vrząd / ná tym iest / przynamniéy raz w tydzién / álbo ilé kroć potrzebá przyniesie / ná Ratusz sye schodzić: o Pospolitym dobrym rádzić: Pospolitą rzecz pomnáżáć / á szkodam ktoréby ná Pospolitą rzecz miáły przydź / zábiegáć: spory nowo wszczete vgádzáć y rozsedzáć / wedle nawyższégo rozumu á baczenia swégo: opátrowáć áby drogość iedzenia y picia w Mieście nie byłá. Przekupnie ktorzyby przeciw Rádzieckiemu skazániu / álbo pospolitéy Vchwale wykraczáli / káráć: ábowiém / snadź przez ty nawiecéy drogość bywa: przeto ná nié to Práwo iest Iure Municipali articulo 44. vstáwióné: Qui Reuenditores contra Statuta Ciuitatis ex-

cesserint, aut Consulum Decreta violauerint, idq; contra illos probatum fuerit, ex parte Ciuitatis demerentur cutem & crines, aut 36 solidis se eliberare poterint: to iest/albo ie v Prągi biią/albo pienieżną winę 24 groszy przepadáią. Wszakże tho bywa ná woley Burmistrzá co by chćiał wziąć: y iest tá Vstáwá ná nie wedle Práwá/Iure Mun: arti: 19. áby tych rzeczy ktoreby zás mieli przedáwáć/ do tąd niekupowáli/ póki znák ná Rynku stoi ná to nástáwiony. Nád to/Piekárzów/Rzeźników/y Kárczmarzów/máią dogledáć: Miáry káżdé y Wagi niespráwiedliwé: wszelkiego iedzenia y picia / y Kupiey wszelkiey obáczáć: áby korce y inné miáry pod Mieyskim znákiem były/ktoré Hetman Mieyski/álbo ten ná ktorégo ten Vrząd osobliwie przynależy/że dwie má z Rády często opátrowáć powinien/przy na mniey ná Mieśiąc raz. Iure Munic: Articulo 19

☞ Też ná Vrząd Rádziecki przynależy: rostérków w Mieśćiech niedopuszczáć/śierot j wdów vciśnienia w spráwiedliwośći bronić: gry szkodliwych y nievczciwych / iáko kart/ kostek/y innych ktoreby sye nie godziły / zábraniáć y wykorzeniáć. A coby kolwiek ná Ratuszu/w zgromádzeniu / z wiádomośćią y z przyzwoleniém stárszych z Pospólstwá vrádzono/ y zámkniono

było/

było / stale pod vłożóną winą ma być chowano. Abowiém co Stárszy vczynią/drudzy chowáć powinni.

¶ Téż Ráyce powinni ná kożdy Rok przed stárszymi y czelnieyszymi z Pospólstwá liczbę czynić ze wszystkich wzietych Dochodów Mieyskich.

¶ Ráyce przyśięgáią ná kożdy Rok/gdy z nowu bywáią obieráni: strzédz poczćiwośći/pomnożenia pożytków/ y Práwá Mieyskiégo/ták iákoby nalepiéy ználi á mogli/ z pomocą y porádą stárszych : nie opuszczáiąc thego/dla miłośći/vprzykrzenia/gniewu/dárów/etcæt. iáko niżéy opisáno : wszyscy iedną przyśięgą / podniówszy dwá pálcá ku Słóńcu : á Jmię swoié káżdy swéy Osoby wymieniwszy/y mówiąc tymi słowy niżéy nápisánymi. Iure Municipali Articu:44.

Przyśięgá Rádziecka.

JA A. B. C. D. Przyśięgam Pánu BOgu Wszechmógącemu / y Naiáśnieyszému PAnu Nászému /

Królowi

Królowi Polskiemu/też wszystkiemu Pospólstwu Miásta tego / być wiernym/ y spráwiedliwość równie wszytkim/ ták bogátym iáko vbogim: Sąśiádóm y Gośćióm/ czynić y mnożyć: á niespráwiedliwość tępić y niszczyć. Praw/ Przywileiów/ poczesności też Pospolitego pożytku Miásta strzedz y mnożyć / iáko nalepiey będę vmiał y mógł: Táiemnic Mieyskich nikomu nie ziáwiáć / słowem álbo vczynkiem. Rostérków w Mieśćie nie dopuszczáć: śierot y wdów podług swéy możnośći bronić. A tego nie chcę opuśćić / dla przyiáźni/miérziączki/boiáźni/dárów/ álbo innéy rzeczy. Ták mi Pánie Boże pomagay.

O Woytcie.

Woythá Láćinnicy zową ADuocatus, ále nie właśnie: Abowiém ADuocatus, gdybyś chćiał práwie wyłożyć / y wedle Práwá Césárskiego / nie ieſtći Woyt / ále Patronus ſeu defenſor cauſarum , aut qui conſilio adeſt in aliqua cauſa: to ieſt / Rzecznik álbo obrónicá. A Woyt / Iudex ſeu præfectus Iudicij. Przeto y z Niemiec wielé kroć / gdy Woytowie ſwoim imieniem Liſty piſzą: nie kłádą ADuocatus, ále / Iudex iuratus Ciuitatis. &cęt. Wſzákże co przez długi czás wchodźi w obyczay to zá winę nie bywa poczytano / iáko w rzeczy / ták też w słowiéch.

Co ná Woytá przyſtoi nawiecéy báczyć.

Woyt y káżdy inny Sedźia / gdy śiedźi ná sądzie / to ma naprzód báczyć á pilnie rozmyśláć / iże ná Stolcu Bożym śiedźi: áby dobrze á spráwiedliwie sądźił / ták bogátégo iáko vbogiégo : áby w wysłucháníu obudwu ſtron / ie-

dnákim/łaskáwym/ łácwym/ á chutliwym był: nie z gniewu/nie z nienawiści sądził : abowiém gdzieby ináczéy było/żeby sye álbo w pyche podniósł/ álbo dla łákómstwá á gniewu od Sprawiedliwości vniósł: Spráwiedliwości nie czynił: wiedzieć ma zá pewné/ iże go pan Bóg wszechmogący czásu dniá ostátecznego srogo zá to sądzić będzie. Speculo Saxonum lib:ij,arti:41.Et Isa:cap:v. Vę,inquit,illis qui iustificãt impiũ propter munus,iusticiam aũt iustorũ auferunt ab eis. A mimo to/iesli sye wedle Vrzędu swoiégo iáko przystoi/nie záchowywa/á spráwiedliwości nie czyni : te wine y tu ná sobie odnosi / iż sye stawa krzywoprzysiężcą/ Vrząd tráci/szkodę ciérpiącemu nágradza / y inné zapláty ná sobie odnosi/opisáné Iure Municipali articu:11 Glos. Et Speculo Saxon: lib:ij,artic:13. Przeto téż Wóyt gdy bywa obiérány / táką Przysięgę czyni.

Przysięgá Wóytowská.

IA N. przysięgam Pánu Bogu

Wszechmogącemu/ y Naiáśnieyszemu Pánu nászemu/ Królowi Polskiemu/ y temu Miástu: Iż chcę wierzen być ná Sądzie moim/ y sądzić iednákim obyczáiem/ ták bogátego iáko vbogiego/ ták Sąśiádá iáko Gośćiá: śierot y wdów/ które pożądáią spráwiedliwośći/ bronić chcę/ iáko ia z swego nawyższego smyslu mogę báczyć y rozumieć. A tego opuśćić nie chcę/ dla miłośći/ gniewu/ boiáźni/ przyiáćielstwá/ nieprzyiaćielstwá/ łáski/ przyiáźni/ złéy wolėy/ dárów/ pożytków. Ták mi Pánie Boże pómoż/ który też w dzień Sądny mnie y wszystek Swiát sądźić będźiesz.

./.

Wóyt ná Sądzie nie náyduie Sentencyéy/áni wynáleziónéy gáni.

Sędzia wedle Práwá Mieyskiég ná Sądzie niema wynáydowáć Sentencyéy: to iest/ ma Przyśieżników o Sentencyą pytáć / którzy mu ią potym zmówiwszy sye / máią przez stárszégo opowiedziéć: á ón ią ma wydáć/ták iáko mu opowiedzą. Speculo Saxo:lib:iij, articulo 30. Iure Municip:articu: 14 Glos. Nápisano támze/ Iż téż áni Sentencyéy wynáleziónéy ma gánić. Ale to ták ma być rozumiano/podług wykładu támże opisánégo: Nie iżby miał ná wszystki Ortéle álbo Sentencyę przyzwáláć/ ále iż żadnégo człowieká ku szkodzie niema przywodzić/áni vćistáć Ortelmi niesłusznymi/ któréby były przećiw iego baczeniu y sumnieniu : tedy ma Przyśieżniki vpómiónąć/áby sye lepiéy zmówili/ álbo ná inny czás wydánié Sentencyéy odłożyli: powiedziawszy im téż zdánié swoié/któré v śiebie vważył/ ná then czás gdy sye piérwéy zmáwiáli : abowiem ták wielé idzie o iego sumnienié / iáko inszych ná Sądzie śiedzących : przeto gdy wydawa Sentencyą/ták mówi: Pánowie dáią za Práwo/y ia z nimi.

O Winách Sedziégo/ które sye nawiecey tráfiáią.

NA Sądzie Wóyt zá słowné przewinienié/ bierze z przewinionego winy/ pieć groszy y szeląg. Iure Munici:arti:46. Albo iáko iest kedy obyczay wedle pospolitey vchwały: trzy grosze y szeląg. Tákze gdy kto pozwány ná Wyłożony álbo Potoczny Sąd nie stánie: ilé kroć nie stawa/ tylé winę wyższéy opisáną przepada. Abowiém gdy kto ná Wielki Burgrabski Sąd nie stánie: cztérdzieści groszy winá ná tákiégo iest opisána: o czym szérzéy masz niżéy nápisano przy Burgrábskim Sądzie/ zwłasczá o zbiciu álbo zránieniu kogo pod wywołánym Sadem. Ale gdy iedná stroná álbo iéy Prokurator náiedzie drugą stronę przy Sądzie/ słowy nie vczciwymi/ swárliwymi niesławę iáką niosącemi/ ná ten czás gdy prze z sobą máią/ á Sądby to słyszał: tedy przepada Winę Wóytowi y Przysieżnikóm/ iedne tylko: to iest/ dwádzieściá groszy y pieć y szeląg. Zá rozkrwáwienie iednégo/ winá iest Sedziemu dwádzieściá groszy y pieć y szeląg. Zá sinąránę/ pieć groszy y szeląg. Gdy kto skázániu Sądowému dosyć nie vczyni/ czásu wedle skázánia zámierzónégo/ pieć groszy y szeląg/ totiēs quotiēs.

¶ Tych Win/y wszelakich innych Sędzia nie ma odpuszczáć dla trzech przyczyn: Pierwsza/iże winá iest iakoby nieiákie nagrodzenie álbo kara nie zá krzywde Bożą/ dla występu ludzkiego vstáwióne: áby przez tho gniew Boży był vbłagan. Iure Munic: arti: 54. Wtóra/iż gdyby winá nie byłá bráná/ poważnosć y vczciwość Sądu niszczáłáby. Trzecia/ áby sye ludzie wystrzegáli od większey szkody. Specu: Saxon: lib. ij, artic: 41. Wszákże też przy karániu pieniężnym / Sędzia ták wiele ma pámiętáć ná miłosierdzie iáko ná spráwiedliwość: zwłaszczá nad vbogim człowiekiem. Nápisano Spec: Saxo: lib: iij: art: 64. Mulcta non est remittenda, nisi paupertas hoc ipsum persuaserit. Abowiem wiele ich iest/ co zá okazánim łáski/y zá łáskáwym vpominánim/po miernym karániu / rychley sye lepszą/ niż zá karánim niemiłosiernym: y owszem co nád sobą miłosierdzia nie znáią/Sędziego przeklináią/y gorszemi sye sstawáią. Bo thák mówią pospolicie: Bym to był wiedział/ábym ták miał wiele dáć/przyciągnąłbym go był lepiey/y przytłukł: ále sye popráwie potym/odważe iesżcze táką wine. A co większego/ drugi z niemiłosiernego karánia/ w rospácz przychodzi/y wiele złego sobie y innemu myśli. A ták thá spráwá przy karániu/wiele

zależy ná rostropności Sedziego.

Sedzia Złoczyńce ná Rekoiemstwá nie ma dáwáć.

Sedziemu przy rekoiemstwie to trzebá wiedzieć:áby Złoczyńce ná świeżym vczynku poimánego/który gárdło zásłużył/ná Rekoymie nie dawał. Iure Mun:art:117. dla tego/iże zá Rekoiemstwem Mężobóycá/iuż karánia ná gárdle vchodzi/y óná srogość Práwá nád nim vstawa/ tylko Rekoymia Głowe płáci / iesli Złoczyncá zbieży: á Sedzia ma tego pilnie przystrzégáć/áby źli byli kazáni:zábiégáiąc temu/aby sye złość nie mnożyłá ná świećie áby Pan Bóg gniewaiąc sye ná złości Ludzkié/ nie karał niewinnych przy winnych. Spec:Saxon:lib:I,arti:62. Wszákże też támże opisaná iest Náuká Sedziemu / gdyby tego Mężobóycy życzył/ áby był wolen/iáko sye ma záchowáć / á iáko ma byc w tym ostrożny / áby vszedł domniemánia z strony łákomstwá. Ale to y Sedziemu iest rzecz bespieczniey-sza/ y Pospólstwu vżyteczniey-sza/gdy zły człowiek / zá swóy zły vczynek bywa karan. Abowiem tu sye sstawa Bożey woléy dosyć/ kthóry każe złégo gładzić z pośrzodku dobrych: sstawa

sye y

sye y Prawu pisanému dosyć, które tóż roskázuie/ przez tho sye pokóy pospolity mnoży: y sámemu to Złoczyncy bywa zdrowiéy/ gdy przez to cześné karánie/ wiecznégo vchodzi. Ira enim Omnipotentis Dei mitigatur, cùm hic pro meritis peccator corrigitur. Iure Municipali Articulo 17.

Sędzia / kiedy może sądzić Ludzi z inszégo Práwá / masz Nápisano niżéy w drugiéy Cześci/ przy Gościnnym Sądzie spráwá. IVre Municipali Articulo 28.

NA Sędziégo przynależy dáwáć Rzecznika Białym głowam: Ludziom niedołężnym/ Sierotóm: y tym którzy od kogo bywáią mocą á gwałtem vciśnieni. Speculo Saxonum Libro I, Articulo 46. Gloss.

Sędzia o Dług który ze gry roście/ nie sądzi: wyiąwszyby kto potym zápłácić obiecał: Abowiém tu nie szłaby iuż Spráwá álbo Spór o Dług ze gry/ ále z Obiecánéy zapłaty. Speculo Saxonum Libro iij, Articulo 6. Iure Municipali Articulo 103. & 104.

O Przyśieżnikach.

O Powinowáctwie ich.

PRzyśieżnicy álbo Lawnicy są per sony ná Sądzie śiedzącé/ kthorzy wysłyszawszy/ á dobrze wyrozumiawszy Spráwe obudwu stron/ Sentencyą Sędziemu przez swoié porządné Wótá náyduią/pod tym zwierzchnim kształtem: nie máiąc głowy nákrytéy czapką/nie w Rekáwicách/w płászczu/nie zbrónią żadną/ ná Czczo/śiedzecy. Speculo Saxonum Libro iij, Artic:69. Wszákże tych Ceremoniy zwierzchownych niewszystkich záchowywáią/á wtym nic nie grzeszą:zwłaszczá gdy tych rzeczy gruntownieyszych pilnie przystrzégáią/ któré sye przez ty zwierzchowné znáczą: thámże ná mieyscu wyższéy námienionym opisáné/ in Glosa: to iest/áby spráwiedliwośći nie zákrywáli/złośći Ludzkiéy nie ochyláli:sámi przez wszelkiéy nágány żyli:dárów/któré spráwiedliwość przewracáią/y Sędzié záslépiáią/nie bráli: od Występku/o który

drugié go

drugiego sądzą/áby wolni byli: bo to pewna / iż złodziey złodzieia nie rad sądzi. Nád to / áby sądzili z vprzeymey Oycowskiey miłości / nie z gniewu/nie z nienawiści/nie za dáry/trzeźwio/ z dobrym baczenim / nie kwápliwie. Przeto ich Przysiegá taka iest.

Przysiegá Przysieżników.

IA N. przysiegam Pánu Bogu Wszechmogącemu / Iż w Sądzie ná ktory iestem wysádzon/Sędziew Mściá stá tego/y wszystkim Ludziom/ták bogátym iáko vbogim/ ták Gościom iáko Mieszczánom/chce práwy á spráwiedliwy Ortel náydowáć / y wydáwáć/ według nalepszey báczności y rozumu moiego / y Stolcá Przysieżniczego/ podług Práwá Máydeburskiego / y

Przywileiów / y Wielkierzów Mieyskich. A tego nie chcę opuścić / dla miłości / boiáźni / gniewu / y inszych rzeczy. Ták mi Pánie Boże pomagay / który też mnie w dzień Sądny y wszytek Swiát sądzić będziesz.

Wiele ma być Przyśiężników.

W Máydeburgu / Jedennaśćie Przyśiężników bywáią obierani / á Wóyt Dwánásty: iákoż wedle Prawá tylo ich ma być. Iure Municip: Articu: 10. Która liczbá / znáczy / Jedennaśćie Zwolenników Páná Krystusowych / króm Iudaszá / który Páná wydał: á Wóyth dwánásty / znáczy Zbáwićielá nászego / który był głową Zwolenników. ☞ To podobieństwo Sássom zostáwióne iest ná pámiątkę wiáry Krześcián- skiey / skoro sye ná Wiárę náwróćili: iże ná Sądzie iedennaśćie Przyśiężników ma być / á Wóyt dwánásty. Ale w innych Miásteczkách / nie potrzebá ták wiele Przyśiężników: ábowiem y w Máydeburgu / ieśli Sąd ma być gáión / dosyć ich

555 I

bywa śiedmi álbo przy namniey szesć. A w inszych Mieśćiech / okrómia Máydeburgu / kedy tylko szesć Przyśieżników bywa: dosyć iest dla gáienia Sądu czterzéy álbo przynamniey trzéy: co chowáią z stárégo zwyczáiu/ktory iuż zá Práwo máią. Iure Municipali Articulo 16.

O Młodszym Przyśieżniku.

PRzyśieżnik młodszy: to iest / Nowo obrány / iest Spráwcą spraw Przyśieżniczych: przeto záwżdy ma być obliczny/y oczekáwáć drugich Przyśieżników. Jest też iákoby Podskárbi Sądowych Dochodow/ktorymi sye Przyśieżnicy ná káżdé Suché dni dzielą/álbo innych czásow wedle zwyczáiu. Iure Municipali Articulo eodem, in Glossa.

O Dochodziech Przyśieżniczych.

DOchody Przyśieżniczé/są opisáné Iure Municip: Artic: 11. & 16. Glos. iáko w Máydeburgu zá káżdym skazánim/káżdému Przyśieżnikowi od Ortélu płácą po Szelągu: á Pisárzowi dwá szelągi. Ius, inquit, Scabinorum istud est, cùm profertur Sententia, quòd cuibet eorum, vnus solidus: NOtario verò duo solidi dantur. wszákże w téy mierze wiecéy zwyczáiu álbo właśnych

snych Vstaw wszedy násláduią/nizli tego opisánia: co iednák nie ma być gánióno / á zwłasczá tám gdźie ty dochody ták są rozmierzóné/ iż káżdému wedle pracéy Dźiał idźie : iáko ná wielu mieyscách / then iest dobry á spráwiedliwy obyczay : Jż cokolwiek płacą v Sądu/ kładą przed Przyśieżniki: potym po Sądźie/ trzeci grosz Pisárzowi z ónych pieniedzy oddźiéláią/ iáko wiecéy nád wszystki Persony Sądowé prácuiącemu: á ostátkiem sye sámi z Wóytem rownie dźielą. Ktemu Wóyth Winy bierze/ á nikt inny: iákoż wedle Prawá Wóytowi przynależą / nie komu innemu. Bo w Prawie/gdźiekolwiek bedźiesz czytał o Winách / ktoré stroná zá iáki wystepek przepada/wszedy naydźiesz nápisano: IVDici mulctam. A osobliwie Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 41. Iure Municipali Artic: 54.

O Pisárzu Mieyskim.

PIsarz / iest Personá iáwna / godna : Przyśięgą w Mieśćie obwiązána/ ku Spisowániu Spraw Sądo-

wych / iásnymi własnymi nie trudnymi / y wyrozumnymi słowy.

Przyśiega Pisárska.

IA N. przyśiegam Bogu Wszechmogącemu / Pánóm Ráycóm / y wszystkiemu Pospólstwu Miástá tego / w Vrzedzie moim Pisárskim / ná który iestem wybrán / wiernym być: y táiemnych rad Mieyskich / które poznam álbo których mi się zwierzą / nikomu nie obiáwiáć: Rzeczy ty które się przy Sądzie dzieią / wiernie według mégo nawyższégo rozumu chcę nápisáć y czytáć / ták vbogiemu iáko bogátemu. A cego nie chcę opuśćić / dla miłośći / boiáźni / nienawiśći / gniewu / przyiáźni /

dárów/ y innych rzeczy. Ták mi Pánie Boże pómagay.

Winá zá fáteszné pisánié.

PIsarz/ kthóryby nápisał niesłuszny Zapis álbo List: reke tráci ktorą go nápisał. A gdźie by sfálszował Kśiegi Mieyskié : sstawa sye bezecnym/ y krzywoprzyśiezcą: á bywa karan Ogniem. vt in Libro I, Capi: de Mu: Conceß: lib: 10. Wszákże w Práwie Sáskim ziemskim/ y Mieyskim Máydeburskim/ o iáwnych Pisárzoch y ich pisániu/ nie iest ták pilné stáránié y dogladánié Abowiem wszelkie ich pisánia / bywáią vmocnióné y potwierdzóné Pieczecią Mieyską álbo Sądową.

TV sye godzi niéco powiedźiéć o Niedbáłośći/ kthóra iest w wielu Miásteczkách/ iże Ráyce z Wóytem y z Przyśiezniki/ Pisárskié miey sce Ludzmi ktemu niespráwnymi záśadzáią: iáko Klechámi/ álbo opiłymi Furfánty Szkolnymi: nię rozumieiąc co ná Pisárzu zależy / y iáko Spráwy Mieyskié z strony Vrzedu są ważné. Znáią to dobrze Przysieżnicy ná wyższym Prá-

wie zásá-

wie zásádzeni/ gdy czásem z Appellácyéy/ kthóré do nich z Miásteczek ślą/ żadnéy státecznéy spráwy wziąć nie mogą/ áni czásem baczą gdźie iéy iest początek/ gdźie śrzodek/ gdźie dokonánie: iákich dowodów która strona vżywáłá / ná czym swoie rzecz nawiecéy sądźiłá/ iáko skazano. A wielé ná thym záleży gdy sye ktho do Wyższégo Sędźiégo odzywa: trzeba dáć státeczną á zupełną spráwe swéy rzeczy. Tákże w Appellácyéy/ postepek spráwy trzebá spisáć wszytek bacznie á porządnie. Naprzód żałobe/ potym odpowiedź: iáko zás Powód Odpowiedź zbijał: iáko skazano: iákich Dowodów która strona vżywáłá: z iákich Kśiąg: od dawnégoli czásu. In summá/ wszystke spráwe od początku áż do końcá. A ieśli też co czytano v Sądu z ktorych Kśiąg/ ku théy spráwie/ to ná zad po skazániu ma być nápisano. A ták wszytke spráwe státecznie nápisaną ze wszytkiemi dowody/ trzebá w zupełności odesłáć do Wyższégo Práwá/ áby żadnéy stronie nic sye nie vbliżyło. Czuią sámi Ráyce/ Przyśieżnicy/ y Mieszczánie ná Miásteczkách/ téy niedbałości często wielkié záwstydzenia/ przymówki/ y szkody z nie spráwnego pisánia: á wżdy o to niedbáią / iákoby godnégo á státecznégo Pisarzá opátrzenim słusznym przy sobie záchowáli/ ktory gdy

ieſt godny/ Vczciwy/ ſtáteczny/ trzezwi:okraſą á kleynotem ieſt Mieyſkim. Ná Miſtrzá Szkolnégo ten vrząd wkłádáią/ ná ktorégo doſyć pracéy ieſt/ gdy Rząd Kośćielny y Szkolny dobrze wiedźie/ ćwicząc Dźiatki Mieyſkié/ Náśienié Rzeczypoſpolitéy/ w boiáźni Bożéy/ w Náukách wyzwolónych/ y w innych rzeczach/ iego Vrzędowi przyſtoynych. Przeto/ gdźie godny Piſarz być nie może/ lepiéy ieſt áby wſzytki ſpráwy Sądowé y Zapiſy / wyrozumnym włáſnym Iezykiem piſáné były / z powieśći ktorégo Męzá roſtropnégo ná Sądźie śiedzącégo. Abowiém z Łáćinſkiégo nieſpráwnégo piſánia/ wielkié często ſpory miedzy nie bogoboynymi Prokurátorami roſtą/ gdźie słowo álbo wyrozumienié wątpliwé vłápić mogą/ á ná nié iáko Kot ná Myſz dybią/ przez co wiele kroć ſpráwiedliwość tepią y przedłużáią: nie ináczéy iáko łákómy Bárwierz mogąc rychło vléczyć ráne/ gnoi ią/ áby zá dłużſzym léczenim / wietſzą zápłáte wźiął.

./.

O Prokurátoroch.

PRokurator/iest Persona która cudzé Spráwy/z poruczenia Páná / álbo iáko mówią / Principała swégo / spráwuie.

☞ Prokuratorá może kto vstáwić / ták we wszystkich swoich Spráwách pospolicie/ iáko też w iedney osobliwie.

Prokuratorski Vrząd/poczciwy y potrzebny.

PRokuratorowie/są bárzo w Rzeczypospolitey potrzebni/y Vrząd ich iest vczciwy: Aby ktorzy swéy Rzeczy spráwowáć/ álbo przy niey być nie chcą/álbo nie mogą/ álbo thez sami spráwić nie vmieią : przez insze spráwowáć/ y spráwiedliwośći swey dochodzić mogli. Przeto są vstáwieni dla pospolitégo pożytku/Práwu y pospolitemu człowiekowi ná posługę:aby przez nié ták Powod iáko y Odpór/szkód swych przestrzegáli. A są iákoby Sądowi Rycérze: ábowiém iáko Rycerz waleczny / pokoiu pospolitégo Mieczem bróni:ták Prokurator/ dowcipem

swoim sprawiedliwość mnoży/á niesprawiedliwość tłumi. A Rzeczpospolita nie tylko obróną waleczną/ ale thez y Prawy bywa vmocnióna. Poczciwa tedy rzecz iest/ mieć Vrząd Prokuratorski/ gdy go kto dobrze vżywa/á Sprawiedliwéy rzeczy dopómaga. Iure Municipa:artic:42. Speculo Saxonum Libro I, Articulo 60. Libro iij, Articulo 14.

Ktho sobie Rzecznika iáwnie od Vrzedu vprośi/iuż sam przed Sądem mówic niema: wszakże/ gdy by go Sedzia spytał/iesli ná słowá swégo Prokuratorá przyzwala/ albo nié: powinien odpowiedzieć/ álbo ná zmowe y ná porade odstąpienia v Sedziégo żedać może/ álbo skazánié náganić wedle Práwá. Speculo Saxonum Libro I, Artic: 62. Prze te przyczyne/gdy Pan ná słowá swégo Rzecznika nie przyzwala/ może ié odmienić/ y nieprzyiać ich przed skazániem. Speculo Saxonum Libro iij, Articulo 14. Iure Municipali Articulo 42.

Ludziem Zacnym á wysokiégo stanu/ przystoyná rzecz iest mieć Prokuratorá swégo/ dla vczciwośći: iże też óni pospolitą rzeczą są zábawieni/ y dla innych przyczyn w Prawie opisanych. Specu:Saxon:lib:iij, Articulo 30.

Zdradliwégo

Zdrádliwégo Prokuratorá Winá.

PRokurator gdyby w spráwie swégo Principalá zdrádliwie postepowáł / iżeby sye dobrowolnie przewyciężyć dopuścił / albo przenáiety od kogo / wywiedziawszy sye wszystkich wywodów y obróny Principalá swégo/do przeciwnéyby strony przystał / á iego rzeczy brónił/ku szkodzie pierwszégo/Páná swégo: karánie iego iest/że sye sstawa bezecnym. Speculo Saxonū lib:1, Artic:60. Glos.in fine. Przeto Prokuratorowie w Krákowie/ tym sposobem ná każdy Rok przysięgáią/ aby thym pilniéy powinowáctwo swoié baczyli/á ná nié pámietáli.

Przysięgá Prokuratorska.

IA N. przysięgam Pánu Bogu Wszechmogącemu / Iż Sądowi chce być posłuszen w tych rzeczach/ w którychem wedle Práwá powinien : A iże

Vrząd móy Prokuratorski / sczérze / wiernie / pilnie / zupełnie / bez odwłok / nie vmyslem rozmnożenia rostérków / spráwowáć chcę. Rzecz ták od Powodnéy strony / iáko Odpornéy przyiętą / wedle dowcipu moiégo / wedle sumnienia / y wedle nalepszéy rády brónić będę: A poznawszy rádę iednéy strony / drugiéy thego nie obiáwię / áni sye ku niéy skłónię / ále przy pierwszéy do skończenia Práwá stać chcę. Listownych Dowodów od Principałá mégo mnie podánych / y porády / y rozmów / w spráwie mnie zwierzónéy / żadnému nie obiáwię: á zwłaszczá stronie przećiwnéy / áni Prokuratorowi iéy / áni pomocnikóm / słowem / pismem / vkazánim / áni przez sye / áni przez innégo: á ku szkodźie Principałá moi[illegible]go / nie dopuszczę sye

dobrowolnie przewyciężyć. Y insze wszystki rzeczy chowáć chce / ktore ná dobrego/wiernego Prokuratorá y obrońce przynależą. A tego nie chce opuścić/ dla miłośći/ przyiáźni / dárów/ zysku/ álbo iákiey inney rzeczy. Ták mi Pánie Boże pomagay.

O Zapłácie Prokuratorskiey.

NApisano Spec:Saxon:lib:I,art:60. iże Prokurator zá pracą swoie/ ktorą podeymuie w spráwowániu Rzeczy od kogo / słusznie ma mieć zapłáte: iáko y náuczeni w Práwie/Rády swey vżyczáć mogą zá zápłáte: ábowiem niż sye tego náuczyli/pracą też około tego niemałą pod ieli/ z niemáłym nakłádem. A ták słuszna rzecz iest/ áby też stąd pożytek mieli. Ale iże tákich Prokuratorów wiele było / (dziś niewiem iesli są) kthorzy nie máiąc boiáźni Bożey przed oczymá/wstydu przed ludźmi/miłośći ku bliźniemu/

bez wszego miłosierdźia/od tych od których rzecz mówili/ nie słuszną / nie zárobióną/ á nie zwyczáyną zapłate bráli. Przeto tákiému ich łupiestwu/Król Jego Miłość sławney pámieci Zygmunt tego Jmienia pierwszy/vstáwą swoią ráczył zabieżeć/áby Prokuratorowie zá swą prácą/ zámierzóną zapłate mieli:to iest od Szperunku/ od Vstáwania Sądów/od Odkładu sprawy ná inny czás/po iednym tylko groszu. A od sprawy iednégo dniá przed Sądem/ tylko czteri grosze. A ták ilé dni spráwuie/tylé kroć cztery grosze ma wziąć/nie więcey. Bo nápisano:Sufficiat vnus grossus,sufficiant grossi quatuor. Zábieżano też y Práwem pisánym. Spec:Saxo:lib:I,arti:60.gdźie nápisano in Gloss: Causidici pro vnaquaq; Causa centum solidos accipere possunt. Przeto też wielé ludźi/dla ták wielkiégo kosztu y nakładów/ opuszczáli Spráwiedliwość swoie/ z wielką szkodą á krzywdą swoią : to iest/dla kosztu álbo łupiestwá Prokuratorskiégo / nie Sądowégo. Abowiem Nakłády przed Práwem/ od Zapisów/od Skazánia/od Minut/y od innych Spraw Sądowych/ równą á pobożną y zámierzóną płacą odpráwi. Ale niepobożnemu á niebogoboynemu Rzecznikowi / kiedyś Stá álbo dwu nie obiecał/á kremu przez wszytek czás pókiś sye prá-

wowal/

wował/ iáko wieprzá nie tuczył/ álbo sye z nim tym cobyś Práwem wygrał/ rozdzielić ná poły nie obiecał : mówić nie vmiał/ niedbále thwoie Rzecz spráwował/ Rok chcąc przemieszkał : ná zmowie z twoim Adwersarzem przeciw tobie był:dobrowolnie sye przewyciężyć dał. Obaczył to ieden Człowiek zacny/ w Práwie Mieyskim biegły/ á tego snadź wszytkiego dobrze świádómy/ktory w swoich Księgach nie dawno o tym nápisał tymi słowy:Causidicorum, tanta est rapacitas, quòd in vna Causa, maiora sunt eorum impendia, quàm quę per omnem litem, apud omnium Iudicum Subsellia insumuntur. Wszákże też tu ma być báczność/iáko mówią Discrecya, na pilnégo Rzecznika / zwłaszczá gdy mu poruczysz iáką wielką/trudną á záwikłáną Spráwe: w ktoréy abyć dobrze posłużył/muśi twoie Listy czytáć: ciebie o twoiey rzeczy długo kážącégo/ á czásem też báiącégo/słucháć/Práwá pisánégo sye dokłádáć / nie iedny Księgi w Práwie przegledáć / od iednégo Sedziégo do drugiégo biegáć/ áby tobie dobrze posłużył. W tákiey trudnéy á vpleciónéy Spráwie / nie trzebá sye ogledáć ná Vstáwe wyższéy námienióną:Abowiém nie wieléby ich nálazł / coby sye tobie tákiéy pracéy około twéy Spráwy zá Cztéry grosze podieli.

A trzebá też tego przestrzégáć/ ábyś króm Rzecznika / vchodząc słusznégo Nakłádu nań/ y ná Práwo/ więtszéy swoiéy Spráwiedliwośći nie vtráćił/ nie vmieiąc swéy rzeczy sam spráwić/ y nie wiedząc coby tobie z Práwá przydź miáło. A rzecz pewna iest/ iże sye nie możesz zostáć/ iedno przy tym co iest wedle Práwá (czego ty nie tráfisz/ iesliś sye tego nie vczył) wyiąwszyby gdźie Pánowie álbo Vrzędnicy / y inni Sędźiowie/ wiecéy sye z poddánymi gwałtem obchodźili / á ná Dáry álbo ná poczty wiecéy / niż ná Spráwiedliwość pátrzyli: tám y Prokurator nie pomoże.

O Powodney Personie.

POWODem názywáią the Persone/ kthóra przed Sądem żáłuie ná kogo / chcąc go mieć od niego. ./. ./.

Każdy Powód Winowáyce swego winien szukáć w własnym Práwie iego/iáko iest Regula Iuris, Actor sequitur forum Rei.

Powodowi co przynależy obáczáć niż sye wda w Práwo.

NA Powód/cztérzy rzeczy należą przegledáć niż sye wda w Práwo/wedle náuki Vczónych w Práwie. ¶ Piérwsza:iżeby sye z Przyiacióły dobrze porádził y rozmyślił/iesliby mu byłá rzecz vżyteczna / poczynáć Práwem przećiw swemu Adwersarzowi/álbo nié. ¶ Wtóra: áby sye dobrze obaczył/ iesli tego może dowiéść ná co sye bierze / świádectwem słusznym / álbo Listy Vrzedowymi pod Pieczećią:álbo ná ostátek Przysiegą / iesli iemu przyydzie wedle Práwá. ¶ Trzecia : áby sobie Swiádki zgotował/ á pilnie sye wystrzégał / żeby od nich zdrádliwą obietnicą nie był oszukan. ¶ Czwarta: áby piérwéy łáskáwie vpomionął ónego/ przećiw komu chce czynić / żeby sam z śiebie Spráwiedliwość vdziáłał. A gdzieby nie chćiał: tedy Powód gdy iuż ma żáłowáć / tho téż pilnie

ma rozmyślać/ áby spráwiedliwą rzecz przećiw Pozwánemu záczynał/ áby Bliźniego swégo w prozné Nakłady/ y ku Przyśiedze nie wwiodł. Speculo Saxonum Lib: ij, Articulo 41.

Záklętemu Powodowi nie winien sye nikt spráwowáć.

POwodowi Záklętemu/ Pozwána strona nie powinná odpowiádáć/ ták w Prawie Duchownym iáko y Swieckim/ czego Sedziowie powinni przestrzégáć / áby Záklętemu Powodowi nie dopuśćili spráwy żadnéy v Sądu/ y ná innych mieyscách/ gdźie bywa Rádá o Pospolitéy Rzeczy.

Powód pozwawszy/ gdy nie stánie/ co tráći.

POwód/ gdyby pozwawszy kogo/ sam nie stánął: Tedy ón Rok tráći/ ná ktory pozwał/ y Nakłády powinien odłożyć stronie Pozwánéy: to iest / gdy strona pozwána stánie ná Roku/ y pilność swoie da zápisáć.

Powód záwżdy ma być gotów.

POwodowi/Odwłoki ku zgotowániu ná swą spráwę nie bywáią dáné: Abowiém Powód ná káżdym stopniu Práwá/y ná początku/ma być z swoią rzeczą gotów/ ze wszystkimi Dowody swymi ważnymi á gruntownymi.

O Odporney / álbo Pozwáney Personie.

ODporna stroná thá iest/ przeciw ktho rey bywa skárgá v Sądu. A thá Łácinskim słowem bywa názywána Rea, nie od winności/ale od Rzeczy/ktorey dochodzą ná niey Sądownie.

Pozwánému co przystoi báczyć.

POzwánému tho nawięcéy przystoi/ gdy będzie obżáłowan: áby nie ináczéy iedno iáko Rzecz iest/ wedle páná Bogá / wedle Sumnienia dobrégo/prawdę zeznał / co żáłuiącemu winien. Speculo Saxonum Libro ij, articulo 41.

Záklęty pozwány/może sye brónić Práwem.

OPorna stroná Zákleta/może sye w Práwie brónić: ále pozywáć y swéy krzywdy dochodzić nie może:y winná sye kożdemu vspráwiedliwić.

Pozwánému kiedy Odwłoki nie idą.

OPorowi wniektórych spráwách Odwłoki ná rozmyślenié nie bywáią dáné: iáko gdy iest rzecz máła:álbo o bicié/ á ktemu miedzy vbogimi personámi:które Sędzia zárázem wysłyszawszy żáłobę y odpowiédź / rozsedzić może: Aby ich práwowánié nie weszło w wielkie Nakłády. Gdy też rzecz iest przećiw podezrzánym Opiekunóm/y w innych Spráwách/opisánych Speculo Saxonum libro ij, Articulo 3. Gloss.

O Rzemieslnikoch y o posłuszeństwie Zwierzchności Rádzieckiey.

Rzemieslnicy/y wszyscy w pospolitośći Mieszczanie / powinni posłuszni być Zwierzchnośći Rádzieckiey / á nie wybijáć sye z ich posłuszeństwá: choćby też Miásto było wolné/ y innégo Páná nád sobą wyższégo mieli/áby swoiéy Przyśiedze dosyć czynili. Iure Municipali Articulo 19.Glos. Powinni też w swych Cechoch Schadzki miewáć/ á stárszé Mistrze miedzy sobą obiéráć/ktorzyby mieli moc wystepné káráć/ y innych Mistrzów z swégo Cechu dogledáć: áby fálsz á oszukánie w niwczym nie było: áby miedzy wszystkiemi spráwiedliwa robothá/y pobożné przedawánie

było. Rzeźnicy / aby wrzedliwégo álbo skłotégo y ktorymkolwiek innym obyczáiem niezdrowégo Bydłá nie bili/ y nie przedawáli/ pod winą wedle pospolitéy Vchwały vłożóną. R o innych rzeczách powinni pilnie rádzić/ ktoreby w powczeństwie z strony pożytku Mieyskiégo mieli.
A ieśliby ktory roskazániu swych Stárszych sye przećiwiał/ á bárzo spornym y nie vkárnym sye okazał/ tákiégo Stárszy máią Rádzie opowiedźieć/ kthorégo potym Ráyce wedle zásługi powinni kárać/ y zá wielkośći wystepku z Rzemiesłá zrzućić. A gdyby potym zrzucóny/ záśie zá łáską Rádźiecką/ y zá przyczyną ich/ ná Rzemiesło był przyiet: Rzemiesło bedźie mogł robić/ ále potym żadnégo w Cechu niemoże winowáć/ áni do Cechu miedzy Mistrze przychodźić/ áni świádkiem być/ áni Vrzedu żadnégo ná sobie mieć.
Iure Municipali, articu: 44. Wyymuiąc ty Cechy z tego porządku/ ktorzy osobliwą Prærogátywą y Przywileiem od Przodkow Jego K. M. álbo od ktorégo Zwierzchniégo Páná swégo / są nádárzeni y opátrzeni. Ty wszystki rzeczy/ y inne támże opisáné/ aby tym pilniéy były przestrzégáné: Tedy stárszy Mistrzowie wszelkiégo Cechu/ w ten sposob przyśiegáią.

Przysięgá stárszych z Cechów.

My N. N. przysięgamy Bogu Wszechmogącemu / y Pánu nászemu N. Pánómi Ráycóm: y wszystkiemu Pospólstwu Miástá tego: Iże Cech nász / wiernie á spráwiedliwie rządzić chcemy: Rzemiesłá násze spráwnie robić / y innych Mistrzow Cechu nászego / w robotách pilnie á wiernie doglądáć / áby wszystkim pospolicie / iáko bogátemu tako vbogiemu / iednáko á pobożnie robióno y przedawano: żadną nową Vstáwą nikogo nie vciążáiąc: Cudzołostwá káráć: rostérkóm zábiegáć / y innych wszelákich wystepków á zbytków zábrániáć. Pánóm Ráycóm

posłusznymi być záwżdy we dnie y w nocy/we wszytkich potrzebách/któreby się ku pożytkowi Mieyskiemu wściągáły: nieposłussné á nieukaráné im opowiádáć. A co nam z strony Rzeczypospolitey będzie poruczono: pilnie o tym rádzić/y ná to przyzwáláć co wyższé głowy vchwalą. Ták nam Pánie Boże pomagay. etcet.

Przysięgá Nowégo

Mieszczánina/ gdy przyymuie Mieyskié Práwo.

JA N. przysięgam Bogu Wszechmogącemu: Iż chce być wierny y posłuszny Rádzie tego Miástá/ ná ten czás/ y ná pothym będącey/ we dnie y

wnocy. Táiemnic pospolitych/á nawięcéy które są Miástu pożyteczné/nikomu nie ziáwiáć: A ktoby sye przeciwił Pánóm Ráycóm/ y pospolitemu dobremu / y spráwiedliwośći/ tákiemu nie chcę pomágáć/ále go poniżyć/y tego nie táić: y tho wszytko czynić y pełnić / co zależy ku pożytku y rozmnożeniu Miástá. A ieśliby kto co niespráwiedliwego o Rádzie mówił / themu według możnośći moiéy chcę sye sprzećiwić:á gdziebym sye nie mógł sprzećiwić y obronić/tedy oświadczywszy obiecuię to im powiedźiéć.

Ták mi Pánie Boże
pomagay.

Przyśiegá Sług Mieyskich.

IA N. przyśiegam Pánu Bogu Wszechmogącemu/ Iże Pánóm Ráycóm miast átego/ chcę być wierzen y posłuszen wsłużbie moiey ná ktorą iestem przyiet: to wszystko pilnie spráwowáć y opátrowáć/ co mi od ich M. roskazáno będzie. A ieslibym sye iákich táiemnic Mieyskich dowiedział: tych żadnemu nie obiáwię. Ale cobym rozumiał przynależeć ku pożytkowi Mieyskiemu: kthemu sye záwżdy stáránim moim/ ile będę mógł/ przykłonić chcę: á tego nie przestánę czynić/ dla miłośći/ nienawiśći/ przyiáźni/ álbo dárów. Ták mi Pánie Boże pómagay.

O Podwoyskim.

Podwoyski ma być obierán przez Wóytá y Przyśiężniki/ z Ośiádłych Ludźi: wszákże nie bárzo zacnych/ co by miał przy namnieý puł Lanu Ośiádłośći. Speculo Saxonum lib: iij, articulo 61.

Porządek przy obieraniu Podwoyskiego.

POdwoyskiego z thą Ceremonią Creuią: Sedzia powiedzie go za reke ku mieyscu Sądowemu/y każe mu siedzieć przeciw swemu mieyscu ná stołku nákrytym poduszką álbo wezgłowim / á położy krzyż ná łonie iego. Speculo Saxon:lib:iij,articulo 56.Potym mu wyda Rote Przysiegi iego/tymi słowy:

Przysięgá Podwoyskiego.

JA N. przysiegam Bogu Wszechmogącemu/Panóm Ráycóm/ Wóytowi y Przysieżnikóm/ y wszystkiemu Pospólstwu Miástá tego/ ták bogátym iáko vbogim/ ták Mieszczánóm iáko Gościóm : Jże chce być wiernym w służbie moiey/ gdzie bede posłan: spráwiedliwie Areszowáć: pilnie pozywáć : Prawdziwie szperunki y pozwy zeznáwáć: á wziąwszy od iednego ná Pozew / od przeciwney strony nań nie bráć:vczćiwości Sądu przystrzégáć/y w innych posługách memu Vrzedowi przystoynych / wierzen być. Ták mi Pánie Boże pómagay.

☞ A gdzieby w którym Mieście wiecey Sług

Wóytowskich było/ z którychby był ieden stárszy/ á zacnieyszé posługi ná sobie nośił: tedy przysyęgá iego ma być taka.

Przysyęgá przednieyszégo Sługi Wóytowskiégo.

JA. N. przyśięgam Bogu wszechmogącemu/ iże Pánu Wóytowi y Pánóm Przysyężnikóm/ chcę być posłuszny y wierny w służbie moiéy: gdźie będę posłan z vrzędu moiégo/ spráwiedliwie Aresztowáć/pilnie pozwy listowné oddáwáć/prawdźiwie szperunki y pozwy zeznáwáć. A wźiąwszy od iednéy strony ná odnieśienié pozwu/od przećiwnéy strony nieb rać: vczciwośći Sądu przestrzégáć. A ieslibym kogo obaczył v Sądu nie obyczáynie/ nievczćiwie/ á nie wedle Práwá/ y iákimkolwiek obyczáiem/ nie przystoynie sye záchowuiącégo/ ták przećiw stronie/iáko przećiw Sądowi: ná tákiego chcę instygowáć zárázem przed Sądem. Wszytki Vrzędowé Dochody/y Winy wszytki/spráwiedliwie y pilnie wypóminać/y spełná Sędźiemu od dáwáć/á żadnemu nic nie przegledáć / zá żadną przyiáźnią álbo dárem. Y w innych posługách á spráwách/ Vrzędowi moiemu przystoynych/chcę wierzen być. Ták mi Pánie Boże pomagay.

PO Przyśiedze / nakaże mu Sędźia przez Wyrok/pokóy poſpolity:abowiem wedle prawá/Podwoyſki nie ma z brónią chodźić. A tám iuż będzie miał moc z roſkazánia Sędźiego pozywáć/áreſtowáć/y inne rzeczy podług ſwéy Przyśięgi czynić / krómia wſzelkiego przenágábánia. A gdyby go ktho obráźił ſłowem albo ręką:nágrodzenie iemu ma być we dwóy naſób więtſzé/ niż innemu. A ieſliby go ktho zabił/ zapłátá théż zá głowę w dwóy naſób więtſza/ niż zá inną Perſonę/w[illegible]e ſtanu iego. Speculo Saxon:lib:I,Articulo 8.

Pokóy Podwoyſkiego.

O Swiádectwie Podwoyſkiego.

POdwóyſki ſwym Swiádectwem ſtoi zá dwu Swiádków:zá iednégo z ſtrony śiebie/ á zá drugiégo z ſtrony Vrzędu ſwégo. A to ſye rozumié / gdźie ma być ſpráwá iáka wywiedźióna świádectwem śiedmi Mężów:ále gdźie dwiemá albo trzemi/zá iednégo waży. Speculo Saxonum libro & articulo eodem.

Podwoyſki co powinien mieć w ſobie.

POdwoyſki chceli być mian práwie zá Po-

stá Bożego/iáko iest w prawie opisány/ma mieć w sobie trzy rzeczy. ¶ Naprzód/ áby Złoczyńców niekarał áni dręczył z nienawiści/ále tylko z miłości spráwiedliwości. ¶ Wtóre/ áby to czynił ná posługe bliźniego swego/przeciw któremu ón Złoczyńcá wystąpił. ¶ Trzecie/áby to czynił dla Bogá / to iest/ áby przez one pomste/ gniew Boży był vbłagan : áby też zá ónym karánim / występni wietszego sye karánia wystrzégáli. Speculo Saxon: lib: iij, articulo 56.

KAch / P·rsoná nád Złoczyńc... ...wiedliwość sku...iem okázu... ...zkoln... imie práwie v wszystkich ...eol... i ná sobie nienawisne niesie. ...thego / iż vrząd iego zda sye być lekki/sprosny/ okrutny/ á krwáwy. A Wszákże vczynkiem swoim / ná sumnieniu nic nie grzeszy/áni przed Swiátem/ áni przed Bogiem/który iest początkiem wszystkiey Spráwiedliwości. Abówiem co czyni/wszystko zá skazánim Spráwiedliw...ości/nie zá z...

dzámi swymi czyni/y owszem wedle Páwła S. iest sługą Bożym/sługą Spráwiedliwośći/y vrząd iego iest bárzo potrzebny. Abowiem nic by po Prawie pisánym ná Złodzieie:nic ná cudzołożniki: nic ná zbóyce:nic ná mężobóyce:nic na inné złoczyńce/by nie było tego/któryby nad nimi to Prawo skutkiem wypełniał. Frustra enim Leges feruntur, si desint qui administrent & exequantur. Przeto z strony téy potrzeby/ Kath iest y ma być w obrónie Królewskiéy/ y innych Przełożónych/áby mu dla tákiéy (iáko mówią) sprosności vrzędu iego żaden gwałtu nieczynił. Pisze Iodocus Damuder:w Kśiążkach in PRaxi rerum criminalium. ¶ Vrząd iego ná thym iest/áby Exekucyą czynił nád złoczyńcą/ wedle przewinienia rozmáithym karánim/ y różną śmiercią. Kthóré karania Przełożeni wynáyduią / y skázuią ná złoczyńce wedle Prawá : áby sye złość nie mnożyła ná świećie/áby sye drudzy kárnośćią ich/ná to pátrząc bali : wedle Pismá Swiet... Peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant. ¶ Ale iż Kátowie/ Oprawcy /Ceklarze/ w wielkiéy nienawiśći y zelżywośći v ludzi bywáią: tho nie przychodźi y przychodzić nie ma z strony ich vrzędu:ale stądz iż vrzędu swégo źle vżywáią : nie z miłośći bli-

z niego/ nie z żalem/ nie zlutowániem/ zá czymby mogli mieć przyiaźń ludzką/ iżesye z złoczyńcámi nie ináczey iedno iáko z innymi bestyámi obchodzą/ bijąc/ poszyykuiąc/ tárgáiąc nielutościwie/ morduiąc niezwyczáynie/ odzieráiąc: ieszcze to sobie poczytáiąc zá chwałe/ gdy tyráństwo nad człowiekiem/ ktory też iest stworzenim Bożym/ okázuią: iżby tylko chuci á żądzy swey/ nie rozumowi álbo Spráwiedliwości/ dosyć vczynili. Z strony tedy vrzędu swoiego/ Káth gdyż przed świátem áni przed Bogiem nic nie grzeszy/ zelżywości nie ma żadney/ y z Kościołá Krześciáńskiego dla tego nie ma być wyrzucón/ ale ku Swiątościam / innym obrzędóm Kościelnym ma być przypuszczón.

O Żydziech.

Żydóm kthóre rzeczy są z Práwá Zábronione.

Żydóm ty rzeczy są z Práwá zábronione. Naprzód/ iż żaden Krześcijánin nie ma z nimi ieść áni pić. 2. Zadnego vrzędu

nie máią mieć / ná którymby nád Krzesćijány mieli być przełożeni. 3. Lékarstwá nie máią być od nich bráné. 4. W wielki Piątek nie máią z domów wychodzić / áni okien mieć otwártych. 5. Krześcijániná nie máią mieć zá sługę. 6. Szkoł y Bożnic nowych nie zákłádáć. 7. Nie máią też z żadną bronią chodzić / á to ná ich pohánbienié / iże óni z swoią máietnością są pod mocą Krześcijánów. Speculo Saxon: lib: iij, artic: 2.

Napisano thámże o Duchownych / iáko się máią záchowáć / chcąli być miani v ludzi w powinowátéy vczćiwośći: iże też z bronią nie máią chodzić: szat kosztownych: ostróg pozłoćistych nie nośić: do Kárczmy nie chodzić: z cudzymi żonámi nie mieszkáć: gry niepátrząć: około łowów się nie báwić: iástrzębów / ogárów / nie chowáć / y innych rzeczy nieprzystoynych się wiárowáć: które ia tu opuszczam / áby kto nie mniemał / żebym Duchowné álbo vczyć / álbo z niewiernymi Żydy łączyć miał / co mnie nieprzystoi / iedno mieć ie we wszelákiéy powinowátéy vczćiwośći / iáko nápisano: Qui benè præsunt, duplici honore sunt digni. A ná drugim mieyscu: Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem: &c. A zwłasczá gdy tu tylko tá iest intencya moiá /

abym krótko wypisał o Personách Mieyskiému Sądowi przynależących/ począwszy od nawyższéy áż do naniższéy. Aczkolwiek też Zydowie nie są pod Mieyską władzą / wszakże iż w Práwie Mieyskim o nich/ spółem też y o Duchownych nápisano : chciałem y to ná krótce tu przypómnieć.

Sposób pokonánia Zydá w Swiádectwie.

ZYD gdy by miał pokónáć Swiádectwem Krześcianiná / tho ma vczynić ze dwiema Krześcijány/ y z iednym Zydem. A Krześcijánin Zydá/ z iednym Krześcijáninem y z iednym Zydem. Speculo Saxonum libro & articulo eodẽ.

Przysięgá Zydowska.

NOtá Przysięgi Zydowskiéy/ wedle niektórych náuki/ Tá iest :

☞ Jáko mi ten wine dáie / iżebym iemu w tym N. Krzywde vdźiáłał: tego nie iestem winien. Ták mi Pánie Boże pomagay/ który stworzył Niebo/ źiemię/ źiolá y inne rzeczy/ ná Niebie/ ná Powietrzu/ w Morzu/ ná źiemi/ y móy Zydowski Zakón vstáwił.

NIektórzy mienią/iże Zydowie máią Przyśięgę czynić ná Kśięgach Moyżeßowych/ przed ich Bożnicą/ ſtoiąc boſymi nogámi / trzymáiąc łáncuch álbo wrzećiądz/ ktorym drzwi v Bożnice záwiéráią/ tą Rotą:

☞ Ták iáko mi winę dáie/iżebym miał być winien vczynku tego/álbo był dłużen: thego nie ieſtem dłużen. Ták mi Boże pómagay/ który Niebo y ziemię/ y wßyſtki inné rzeczy ſtworzył. A ieſli nieſpráwiedliwie Przyśięgam / aby mię PAN Bóg zátrácił/który w Korabiu ośmioro Ludzi czáſu Potopu záchował. A ieſlim ieſt fałßywy w téy Przyśiędze moiéy: áby mię Pan Bóg zágubił / kthóry Sodomę y Gomorrę piekielnym ogniem ſpalił: aby mię P. Bóg pohánbił / który z Moyżeßém ze Krzá ogniſtego mówił. A ieſlim w tym ieſt nieſpráwiedliwy: áby mię P. Bóg zátrácił/ który Moyżeßowi Zakon dał/y pálcámi włáſnymi ná Tablicach kámiennych nápiſał. Aby mię Pan Bóg zágubił/który Fáráoná w Czérwonym Morzu ſtarł / y Zydy do ziemie obfituiącéy Miodem y mlékiem przewiódł. A ieſli nieſpráwiedliwie Przyśięgę mówię: áby mię Pan Bóg ſtłumił/który Czterdzieśći Lat ná Pußczy Zydy kármił. Aby mię ná

ostátek do Piekłá z ciałem y z duszą posłał / ná wieczne potępienie. Iure Municipali articu: 139. Wszákże tu w tey Rocie opisáney Przysięgi / káżdą iedne cząstkę álbo dwie może bráć / y rozumieć zá cáłą Przysięgę: z wymienieniem rzeczy / o ktorą ma być Przysięgá. Glos: ibidem.

Pátrz drugiey przysięgi Folio / XCiiij. niżey.

O zastáwnych y o przedánych rzeczách Krádzionych Zydowi.

Zyd gdźieby Kielichy / Księgi / álbo iákie vbiory Kośćielne kupił / álbo iemu były zástáwione / á nie mogłby Istcá mieć: tedy ma być osądzon iáko złodźiey. Wszákże Zydowie rzeczy krádzione / ále nie Kośćielne / mogą kupowáć / y pieniedzy swych zá nie dánych nie trácą: á tho dla thego / áby rzeczy krádzione / mogły być łátwiey nálezione. Speculo Saxon: lib: iij, articu: 7. Nápisano támże: iż rzeczy Kośćielne z pewnych przyczyn mogą być przedáne / ále nie Zydom: to iest: gdźieby potrzebá vkázowáłá ná wykupienie y wyzwolenie Niewolnikow / záchowánie á podpomożenie ludźi vbogich.

A Jeśliby Zyd inne rzeczy nie kośćielne kupił / álbo mu były zástáwione nieskrycie / choćby

były kradźióne/summy swoiey nie traci/ gdy tego sámotrzeć dowiedźie Przyśięgą/ iż to kupił/ álbo iż mu zástáwióno w tey summie / o ktorey powiáda. A gdźieby Swiádkow coby z nim przyśięgli nie mogł mieć/summe traci. Speculo Saxonum Libro & Articulo eodem.

MIedzy Zydem á Krześćijáninem / żadne Małżeństwo być nie może: A iesliby sye złączyli w Małżeństwo / nie ináczey máią być sądzeni/iedno iáko wcudzołostwie mieszkáiący.

ZYd Krześćijáninà ná swoie Sekte náwracáć nie ma : A gdźieby náwracał / ma być Mieczem karan.

ZYdá y Odszczepieńcá Wiáry Krześćijáńskiey/káżdy wkáżdey spráwie/bliższy iest pokonáć Swiádectwem.

ZYd/Pogánin/Heretyk/ Krześćijáninà o cudzą krzywdę nie może winowáć/ ále o swoie ktorą sam ćierpi/ skárżyć może.

IEsliby Zyd swoie rzeczy włásne z Fanty czyiemi sobie zástáwionymi/ przez ogień/ álbo przez gwałt iáki vtráćił/albo bymu ie vkrá

dźióno/

dźiono/ á Krześćijánin by go o swoie rzeczy záſtáwné gábał/chcąc ie wykupić:tedy Zyd z ſtrony Fántow / Przyśięgą bywa wolen.

Statut Koronny.

Státut ó Zebrakách.

Iz około Zebrakow w Miáſteczkách / ná dobrym rządźie bárzo zchodźi/ á wiele ſye pod thym żebráczym płaſzczem / złodźieyſtwá y inného łotroſtwá zákrywa: przypiſałem ná oſtátek tey cześći ten Státut o Zebzakách:ktory ieſt/ áby żebracy w Mieśćiech / w Miáſteczkách / y we Wśiách/ pod pewną liczbą / á pod znakiem Plebánim/ álbo Rádźieckim chodźili. A ktorzyby byli krom znáku/ći máią być Stárośćie wydáni/á obroceni ná robote Zamkową. Wſzákże ktorzy by robić nie mogli: tym Przełożeni mieyſcá onego mogą dáć świádeczné Liſty/zá kthorymi by mogli beſpieczniey bez znákow indźie Jałmużny prośić.

IOan: Albertus Petric 1496

Porządku
Sądów Mieyskich.
Część Wtóra.

O Różności Sądów Mieyskich: á Naprzód
O Burgrábskim wielkim Sądzie.

W Mieyskim Práwie / są różne Sądy: iest inny Sąd wielki Burgrábski: inny Wyłożony: inny Potoczny álbo Potrzebny.

BVrgrábski wielki Sąd/trzy kroć do Roku bywa. Pierwszy/ w dzień świetéy Agaty. Drugi/trzeciégo dnia po S. Janie Krzcicielu. Trzeci/w Oktawe S. Marciná. A iesliby ktory z tychto Sądów przypadł ná dzień świety/tedy on Sąd iuż ginie. Iure Mun:art:45 Tákowé Sądy nawyższy Sedzia w Máydeburgu spráwuie: ále w Krákowie y we Lwowie/ná mieyscu Burgrábie wedle stárégo zwyczáiu/Burmistrz śiáda/álbo ieden z Rády/ ktorym Burmistrz záśádźi mieysce swé: á ná mieyscu Szołtysá Woyt/bez ktorégo Burgrábiá żadnégo Sądu mieć nie może.

Wywołánié wielkiégo Sądu.

TEn Sąd/ przed thym niżli bywa / Dwie Niedźieli przez Podwoyskiégo iáwnie ma być wywołan.

Pozywánié ná Wielki Sąd.

NA ten Sąd / Pozew przy namniéy przed trzemá dniomá vprzedźić ma/przez sługę Vrzedowégo/z námienieniem Sądu tego. Ale ná inszé Sądy / Pozew może być tegóż dniá kiedy

Sąd iest / wszakże przed tym niżli Prawo śiedzie. ./. ./. ./.

Gáienie Wielkiego Sądu.

TEn Sąd/ ták bywa gáióny. NAprzód/ Burgrabiá spyta Szołtysá: ieśli czás iest zágaić Sąd: Co gdy Szołtys odpowie/ iż czas iest. Spyta potym: ieśli pokóy Sądowi przykázáć ma/ y inne rzeczy które z Prawá máią być przykazáne: Odpowie Szołtys/ iż ma pokóy przykázáć wedle Prawá. A ták Burgrábiá zágai Sąd/ y przykaże pokóy thymi słowy mówiąc: Gdyż mi z Prawá nakazano iest/ iż czás zágáić Sąd Wielki Burgrábski/ y przykázáć ty rzeczy które wedle Práwá przykazáne być máią. Tedy ia przodkiem mocą Páná Bogá Wszechmogącégo/ pothym mocą Oświeconégo Páná naszego/ Królá Jego Miło: y Rady iego: mocą Burgrábską y Szołtyśią: mocą Pánów Przyśieżników/ y wszytkiego Pospolstwá/ gáie wam Sąd Wielki: y przykázuie pokóy Páná Bogá Wszechmogącégo/ pokóy Naiaśnieyszégo Páná naszego/ Królá Jego M. Ten pokóy/ ieśliby kto nieuczćiwym słowem/ álbo którą inną krzywdą náruszył/ przećiw drugiému w spráwie iego: ál-

bo ieſliby popędliwymi ſłowy przećiw vczciwo
śći Sądu co rzekł: takowy pienięzną winą ka-
ran będźie. A ieſliby groźną albo zbroyną ręką
wyſtąpił: tedy iako Pan Bóg y Prawo nakaże.
Potym obróćiwſzy ſye do Przyśięznika młodſze
go/ miánuiąc go imieniem właſnym rzecze: Pa-
nie N. ieſlim wedle biegu Práwa zágaił Sąd/
y pokóy przykazał/ który w tymto Sądźie każdy
chowáć ma/ álbo co ieſt wedle Práwa? R bedźie
mu ſkazano/ iże Sąd ieſt dobrze zagáiony/ y we-
dle Práwá pokóy przykazány.

☞ Nie wiém ſkąd weſzło wobyczay w wie-
lu Miáſteczkách/ iże Przyśiężnicy/ tak ten Sąd
Wielki/ iáko y inné Sądy/ ſchyliwſzy ſye wſzy-
ſcy zá ſtołem/ poſzeptem gáią/ iż żaden tego nie
ſłyſzy. A ná niektórych też mieyſcách/ ácz głoſem
ále nie wyrozumnym Jezykiem/ Co za prawdę
rzecz ieſt nie bárzo przyſtoyna. Abowiém nie-
rozumnym Jezykiem do Ludu mówić/ nic inné-
go nie ieſt/ iedno próżno ſłowá ná wiátr puſz
czáć/ á práwie ſye błaznem vkázowáć. Dla tego
1. Corint: 14. y S. Páwel powiáda: Jeſlibym ia niewiádó-
mymi Jezyki mówił/ á proſtacyby przyſzli/ izali
nie rzeką/ iż ten ſzáleie? Et ſi incertam vocem tu-
ba dederit, quis apparabitur ad bellum? Przez to
też wiele kroć Sądowi ná powinowátéy vczći

wości schodzi/gdy drugi niesłysząc/albo też nierozumieiąc tego Gaienia/łatwie słowem wystąpi y vczynkiem. Acz każdemu Sądowi/y każdéy Zwierzchności/ krom gaienia/ vczciwość przystoi czynic: wszakże ty środki ku poważności y vczciwości Sądowéy dziwnie każdégo pobudzáią. Przetoby przystało/nie poszeptem ale głosem / y wyrozumnym wszem Iezykiem to sprawować: iako v Niembów po Niemiecku:tak v Polaków po Polsku/dla pospolitégo człowieká: a nie wstydzić sye swégo Iezyká/y owszem ij ozdabiać/im nawiecéy być może.

Obwieszczenie Pospólstwu Sądu Wielkiego.

GDy iuż tak Sad Burgrabski bedzie zágaiony / potym Sługá Vrzedowy z roskazánia Burgrábie/ Szołtysá / y Przysieżników/ wedle zwyczáiu Miástá Krakowá/opowie głosem wszystkiemu Pospólstwu/iże ná tym Sądzie spráwy które sye ná Wyłożónych y potrzebnych sądziéch poczeły/á ná dzisieyszy dzień przypadły/ mieyscá nie máią/y sądzóné nie bedą:spráwy też po vmárłey rece/spráwy o mnieyszą summe niż cztérdzieści groszy/spráwy o nieuczciwość albo zhánbienia/spráwy żadnégo z Przysieżników ná

ten czás na Sądzie śiedzących. A potym ká-
ždy w ſpráwách ſwoich záchowawſzy zwyczáy-
ną vczciwość Sądu tego/ poſtępowáć może.
Iure Municipali articulo 16.

☞ Jeſt zwyczay dobry/ y ma być pilnie przy-
ſtrzégány/ iž przed tym Sądem/ niž kto pocznie
ſwoie Rzecz ſpráwowáć/ przodkiem bierze do-
zwolenié od Burgrabie y od Szołtyſá/ áby mógł
to mówić/ coby ſpráwnie mówić miał/ y ná in-
nych Sądziech/ przodkiem mówi: Pánie Wóy-
ćie/ Sprzyiay mówić. Albo iáko indzie ieſt oby-
czay. Pánie Wóyćie Dopuść ſpráwy. etc. Tákže
ná tym Sądzie/ y ná káždym innym/ nie godźi
ſye žadnemu ſpráwę maiącemu/ gdy ią záczníe z
ſtroną/ od Sądu odchodźić/ króm dozwolenia
Sędźiégo. A gdy otrzyma dozwolenié ku od-
ſtąpieniu: potym przyſtąpiwſzy/ niž ſwoie rzecz
ſpráwowáć pocznie: dźiękuie Sędźiemu zá ono
dozwolenié. Mówię/ ieſt to obyczay dobry/ y
pilnie ma być przyſtrzégány: Abowiém/ zá thą
Przemową wyžſzéy námienioną/ y zá thym Po-
rządkiem/ bywa záchowaná vczćiwość Sądu/
iž ieden drugiému nieprzerywa Spráwy: káždy
bywa ſtátecznie wyſłuchan: wołánié niepotrze-
bné bywa hámowáné / gdy žadnemu nie godźi
ſye mówić/ króm dozwolenia Sędźiégo/ káždy

¶ P. Wóy-ćie/ Sprzy-iay mówić.

sobie poważnie/vczćiwie/ á státecznie poczynánie ináczéy/iáko przed Sądem Bożym. Abowiém káżdy Sedźia ná mieyscu Bożym śiedźi/ á dla tego ma być názywan Pánem. Iure Municip:articu:8.Specu:Saxon:libro iij,articulo 52. A ieśliby też którego Prokuratorá albo strone/ dla iákiégo przewinienia skarano winą. Tedy sye mu to ostánie wedle iego sámégo osądzenia/ gdyż sobie tego tylko żądał sprzyiać mówić/ coby sprawnego było. A ták téy Ceremoni éy Sądu Mieyskiégo żaden niema być przećiwny. Abowiém ná których Sądźiech tego nie vżywáią/toiest/gdźie wszystkim wolno rázem mówić: káżdy báczyć może/ iáka tham vczćiwość/ iáka poważność: wszystkim to iest iáwno: iż czásem przed wielkimi á niepotrzebnymi tumulty/ Sedźia nie wié kogo pierwéy słucháć ma/gdy wszyscy rázem wołáią: ieden/zdawam in contumacia,drugi/in lucro,in euasione, zdawam/nie zdawan: pusczam/ nie dopusczam. Pánie Sedźia/godźi sye: nie godźi sye. R drugiego by ták mogli zmyć bez ługu/ gdy przed tymi tumulty nie będźie słyszał gdy go przywoływáią. Które tumulty aby w Mieyskich Sądźiech nie były/przeto ty Porządki záchowywáią. Sąd przodkiem gáią mocą Bożą/ mocą Królá Jego Mił.

y przez Dekrét pokóy/y wszeláką vczćiwość przykazuią/y winámi ná to vłożónymi karzą káżdégo/ ktoby sye nieuczćiwie á nieporządnie ták iáko sye godźi spráwował: kczemu iest osobliwie INstigator Officij.

Poważność Wielkiégo Sądu.

POważność tego Sądu táka iest/ Iże ná nim stronie pozwáney / żadna odwłoká/ żadnym obyczaiem nie bywa daná : ale okrom wszelkiéy rzeczy wymyslonéy / ná żałobe strony skarżącéy/obwinióny záráżem póki Sąd trwa/ odpowiedáć : to iest/ znáć álbo przeć powinien/ o co będźie obwinión: iesliby znał/ tedy zapłátá do zachodu Słóńcá ma być skazána : á iesliżeby przał/przyśiegá ná trzeći dźień bywa przysądzóná/albo ná bliski Szołtyśi Sąd/ iáko kedy iest obyczay.

Sprawy wielkiégo Sądu.

WSzytki krzywdy álbo wystepki / którychby sye kto dopuśćił/cztérnaśćie dni przed tym niż táki Sąd przypádnie/osobliwie zastępowánia ná drógách/náiechánia ná dóm / gwałty Pánieńskié/Burgrabiá sądźi. Wszakże tho

rozumieć mamy/ wedle zwyczáiu rozmáitych Miást. Abowiem w Krákowie y we Lwowie/ gwałty Wóyt z Przysieżniki zwykł sądźić. Ná tym też Sądźie bywáią Zápisy/ przedawánia/ y wzdawánia Imienia stoiącego: zeznánie Długów/ vgody/ y inne Contrákty. Nád to/ ná tym Sądźie Wielkim/ w máłych Miásteczkách y ná Wśiách/ bywa bádánie (co zową Rugiem) o záchowániu obyczáiów y występków káżdego Mieszczániná/ álbo też Wielkiégo Ludu/ gdźie występni iáwnie bywáią karáni/ ieśliby kto iáwnie przeciw Bożemu Przykazániu/ álbo Vstáwóm kośćiołá Krześćiáńskiégo wystąpił. A gdy by występny okazał sye nie vkaranym: bywa s Pospólstwá wyłączón/ iáko párszywa Owcá: aby pothym swym złym żyćim/ inszych w Mieśćie álbo we Wśi przemieszkawáiących/ nie zgorszył. A ieśliby sye łatwi ku karániu okázował/ vpokorzáiąc sye y vniżáiąc: tedy łáskawszym karánim/ to iest/ ná pieniądzoch/ álbo śiedzenim/ ma być karan. ¶ Rug.

☞ Przy tym Sądźie/ oprócz tego Rugu/ snadźby też nie wádźiło/ y dobrze przystało/ aby przy oblicznośći wszystkiégo Pospólstwá/ Przywileie Mieyskié co potrzebnieysze/ o których przynależy wszystkiemu Pospolstwu wiedźieć/ przez

Pisarzá / wyrozumnym wszem Jezykiem / były czytáné: żeby Mieszczánie wiedząc ie/ tym pilniéy ich przystrzégali/y wedle nich sye záchowywáli. Abowiém przytráfia sye wedle przygód y gwałtów w Mieściech/któreby wedle Przywileiów mogły być słusznie hámowáné/y inné porządki/mogłyby pilniéy wedle Przywileiów być przystrzégáne. Ale gdy ie tylko Przełożeni przy sobie máią/á inszym ich nie oznáymuią/ przetóż y pospolity Człowiek / nie záchowuie sye wedle nich. A s tądże też bywa: iż/ Ab ingratis, tolluntur beneficia. Bo to iest nieiákie okazánie niewdzięczności / y iákoby wzgárdzenié/ gdy ktho Przywileiu/álbo iákiego Dobrodzieystwá nádánégo sobie od Páná swégo nie vżywa.

Czás czekánia káżdégo Sądu.

WSzyscy Ludzie innégo Práwá/ iáko mówią / pod iednym Dzwonem / nie dáléy máią Sądu czekáć/ iedno od wschodu Słońcá áż do Południá: przyczyná tego iest / Iż káżdy Sąd trzeźwo ma być spráwowan. Speculo Saxonum libro iij, Articulo 61.

Zdánié Wielkiégo Sądu.

GDy iuż Burgrábiá ma wstáć z mieyscá Sądu swégo/ zda w moc Sądy wszystki Wóytowi y Przyśieżnikóm / przez Imie Bogá Oycá/y Syná/ y Duchá Swietégo. Potym Szołtyśi Sąd bywa po Burgrábskim we dwu Niedźiel. Iure Muni:articulo 45.

O Szołtyśim sądźie.

SZołtys álbo Wóyth / téż trzy Sądy do Roku miéwa: Z k[tór]ych pierwszy wedle zwyczáiu Miástá Krakowá/ bywa w Piątek po trzech Królach. Drugi/w Piątek po Przewodnéy Niedźieli. Trzeci/ w Piątek názáiutrz po Bożym ćiele. A po tákowych Sądźiech Wielkich swoich/Wóyth z Przyśiężniki/ sprawuie Sądy swoié przez dwie Niedźieli. A ieśliby Sąd iego ná który dźień Swiety przypadł:tedy názáiutrz albo ná trzeći dźień może być przełożón. Iure Municipali Articulo 47. A ty Sądy pospolićie zową Wyłożónym: o kthórych niżéy masz máło szérzéy pisano.

O Winách Burgrábſkiégo y Szoltyśiégo Sądu.

Winá Burgrábi/gdy kto wyſtąpi przećiw vczćiwosći Sądowéy/ſłowem: álbo zá iákié nieposłuſzeńſtwo/ ieſt opiſána wedle Prawa/Iure Municipali Articulo 46. Et Speculo Saxonum libro iij, articulo 64. Sześćdźieśiąt ſzelągów: które wedle dawnégo zwyczáiu Láwniczego Sądu Krákowſkiégo/ licząc káżdy ſzeląg po Dwunaśćie pieniedzy: vczynią groſzy Czterdźieśći. A Szoltyśia Winá zá tákież przewinienié/ośmi ſzelągów: które tymże ráchunkiem/ vczynią Pieć groſzy y ſzeląg.

Winá Burgrábſka wedle Práwá/ ma być płacóna w ſześć Niedźiel: wſzákże przewinióny/ może ią rychléy odpráwić/ieſli chce. Ale po Sześći Niedźielách/ przedłużyć nie może/wyiąwſzy by to było ná łáſce Sedźiégo/

W Krákowie tákże/Burgrábſka Winá/ wedle Moderácyey: gdy ktho pozwány ná wielki Sąd nie ſtánie: álbo ſye czego nieuczćiwégo v Sądu dopuśći: álbo po wywołániu Sądu tego/

du thego/ przez dwu Niedźielny czás / komu krwáwą ránę zada / ták Mężczyznie iáko Białey głowie: iest za każdé tákié przewinienié po Cztérdźieśći groszy. Z ktorych Win/ Burgrabiá pierwszą ná swą stronę bierze : Láwnicy w społny dźiał wtórą: á Szołtys wszystki inné ile ich będźie. Ale króm tego czásu wywołánia wielkiégo Sądu/ gdy kto kogo ráni/ bądź mężczyznę/ bądź téż Białą głowę: Wóyt bierze groszy dwadźieśćiá y pięć y szeląg. A zá prostę zekrwáwienié/ które vłómności álbo oszpecenia nie ponośi/ tylko pięć groszy y szeląg.

WSzákże około tákich ran/ w Práwie pospolitym szerzéy iest opisano/ á bárzo potrzebnie. Bo iáko są rozmáité rány : iedny szkodliwé/ drugié nieszkodliwé: á tráfiáią sye téż rozmáitégo stanu Ludźióm / czásem zacnieyszym/ czásem podléyszym. Ták téż rozmáita iest winá zá nie opisána : y rozmáité stronie nágrodzenié/ co zową Wargieltem. Jáko/ ktoby komu ránę zádał w głowę/ w twarz/ ná oczu/ ná vszu/ ná rękách/ w nogę/ ktorymkolwiek obyczáiem/ bądź ćiętą/ bądź sztychem/ bądź pchnienim/ bądź tłuczenim: zá tákié rány szkodliwé/ które ślepotę álbo chrómotę/ álbo iáką inną vłómność á oszpe-

¶ Winá zá Rány szkodliwé / y Wargielt.

cenié cielesné przynoszą: Sędziemu ma być płácono sześćdziesiąt szelągów: á stronie obrážonéy połowicę Wargieltu/ który z cáłégo pozna sz: ábowiém cały Wargielt wedle vczónych w Práwie/ czyni dwádzieściá złotych Ryńskich wmonécie/ które przychodzą ku wadze dwudziestu złotych Polskich ná Monétę. Ale zá proste zekrwáwienié / które żadnéy vłómności nie niesie: zá śiné rány / zá guz/ gdy mieysce od vderzenia spuchnie. Nád to/ gdyby kto kómu też/ álbo inné nieuczćiwé słowo zádał/ álbo włosy z głowy álbo z brody wyrwał : tu stronie obrážonéy płáci szelągów Trzydzieści: które wedle ráchunku námienionégo/ czynią groszy dwádzieściá : á Sędziemu ośmi szelągów / które czynią groszy pięć y szeląg Speculo Saxon: lib: ij, articulo 16. Tákié odpráwienia Wargieltów/ rozumieiąsye z strony Mężczyzny: ábowiém Białych głów Wargielt/ wszędy wedle Práwá iest połowicą mnieyszy niż Mężczyzny. A gdyby kto kogo obráził nie z przygody/ ále z chuci á ze złości: ten nietylko Wargielt námienióny stronie powinien odpráwić/ ále też y lékárstwá Bárwiérzowi zápłácić. Nád to/ obrážónému zámieszkánié y szkody/ któréby mu stąd vrosły/ nágrodzić winien / wedle rozeznánia á szácunku Sędziégo. Co y Práwem Bo-

Cáły Wargielt.

¶ Winá zá Rány szkodliwé / y Wargielt.

Winá o nieuczćiwość.

Winá zá obráženie ze złości.

wem Bożym iest opátrzono. Jáko gdyby kto iákiemu Rzemieślnikowi dobrému/ álbo Pisárzowi/ álbo Malarzowi reke vćiął/ którą on sobie żywność zárabiał; powinien iest rannemu póki bedzie żyw/ ná káżdy rok tylé płáćić/ ile on robotą swoią y dowćipem ná káżdy rok mógł nábyć. Wszákże ránny pierwéy ma przysiądz/ iáko ták wielé mógł zárabiáć. Co wszystko zależy ná rostropności Sedziégo/ który sye ma w tákowych rzeczách dokłádáć Práwá pisánégo/ gdzieby co w pospolitéy vchwale álbo wmoderácyéy miánowićie opisano nie było. Jáko o rozmáitym Wargielćie/ wedle Ludzi róznégo stanu nápisáno/ Speculo Saxon: libro iij, artic: 45. lib: ij, art: 16 y ná innych mieyscách. Bo Sedzia powinien to wiedzieć/ á pilnie tego przestrzégáć/ áby żadnégo áni wietszą áni mnieyszą winą nie karał/ iedno iáko w Práwie nápisano. Czego ia tu teraz nie wypisuie wszystkiego: folguiąc cześćią krótkiému pisániu/ cześćią trudnośćią Vrzedu moiégo. ¶ Jesliby sye też przydało/ iżby kto miał wielé ran zadánych: tyko zá iedne ráne nawietszą/ Połowicá Wargieltu obrázonému idzie: á Sedziemu/ groszy Czterdzieśći. Abowiém gdyby cztery álbo pieć ran miał opłácáć/ káżdą ráne połowicą Wargieltu/ przenośiłoby tho cáły

Exo: 21.

Wargielth:to ieſt/zapłátę Człowieká zabitego.
☞ Ty pieniężné karánia / y nágrodzenia ſtronie obráżónéy / dla tego ſą wynáleziòné dowćipem Ludzkim / áby pokóy poſpolity był záchowan/áby ieden drugiégo nie obrażał. Ale ten dowćip ieſt nád Práwo Boże/ktòré każe áby káżdy trácił ząb zá ząb:oko zá oko:rękę zá rękę:gárdło zá gárdło By tu Práwo Boże záchowano/ odrzućiwſzy Ludzkié Vſtáwy ná ſtrónę / byłby wietſzy pokóy:nie byłyby ták wielkié bitwy / roſterki / mordowánia/ niezgody / iákié widźimy. A zá thą przyczyną wiele kroć/ iż gdy komu łatwie o pieniądze/waży ſye drugiégo zá ledá krzywdą vbić/zábić/krew przelać/y w innym łotrowſtwie ſwéy woléy doſyć vczynić.

O Wyłożonym Sądzie.

Włożóny Sąd: to ieſt/ktòry bywa czáſów wedle Práwá zámierzónych : á idźie ſwoim poſtępkiem záwżdy przez dwie niedźieli: począwſzy od ſwoich czáſów

zPráwá álbo też z zwyczáiu którego Miástá vłożonych. Jáko wedle zwyczáiu Miástá Krákowá / pierwszy Wyłożony Sąd / w pierwszy Piątek po Trzech Króloch. Tákże idzie záwżdy przez dwie Niedzieli / áż do Niedziele Stárego Miesopustu / ile dwu Niedziel ostawa. Potym w pierwszy Piątek po Przewodnéy Niedzieli / áż do Niedziele która zową Krzyżową. Potym názáiutrz po Bożym Ciele / áż do Niedziele Adwentowéy. Ná niektórych mieyscách do Swiętéy Małgorzáty. A potym w Piątek po Swiętym Bártłomieiu / áż do Adwentu. A ieśli z tychto Sądów Wyłożonych który przypádnie ná dzień Swięty / tedy bywa przełożon ná inny dzień. Jeśli też którego Wyłożonego Sądu zaymie / álbo zaydzie dwu niedzielny czás / który bywa przed káżdym wielkim Sądem od wywołánia / iáko iest wyższéy opisano: tám iuż Wyłożony Sąd dla wielkiego Sądu Burgrábskiego ginie: áż potym w swoie klóbe po drugich dwu Niedzielách wpádnie / od pierwszego Piątku który bedzie po Wielkim Sądzie: á to ma być rozumiano ták: ieśli niezágrodzą drógi czásu wyższey námienione: iáko Niedzielá Stárego Zapustu. Niedzielá Krzyżowa. Niedzielá Adwentowa Bo ty Niedziele czynią wolności od Sądów /

Czás wyłożonych Sądów / wedle zwyczáiu Miástá Krákowá.

áż do czásów Sądóm wyżey náznáczónych.

Czemu zową Wyłożónym.

¶ Za dlugim zwyczáiem przyszło/iż ten Sąd zową Wyłożónym/iákoby ná pewné á nieomylné czásy vłożónym/á práwie zámierzónym: nie ináczey/iáko w Ziemskim Polskim Práwie Sądy/ które zową Roki/pewnych czásów wedle Státutu opisánych bywáią/ áby ná tych Sądziech káżdy spraw swych pilnowáł/á żaden sye niewiádomością niewymawiał. A dla lepszey pewności y wietszey wiádómości/ Tedy ná táki Sąd Wyłożóny/trzykroć tegż dniá poránu dzwónią.

Pozywánie ná Wyłożóny Sąd.

NA ten Sąd/może pozwáć tegóż dniá ktorégo ma być obchodzón: wszakże przedtym niż będzie zágáión. Abowiem gdy iuż Sąd zágáią/Pozew nic nie waży.

Gáienie Sądu Wyłożónégo.

SĄd Wyłożóny/thymże obyczáiem przez Wóytá iáko y Burgrábski bywa gaióny: Abowiém gdy iuż Ławnicy ná Sądzie zásiedą: tedy Wóyth zwykł pytáć Stárszégo Przysieżniká: Gdyż dzisia iest Dzień Wyłożónégo Sądu/iesli czás iest zágáić Sąd: Co gdy mu będzie skazano: tedy postąpi dáley thymże oby-

czáiem/iáko wyżéy nápisano przy Burgrábskim Sądzie. A ieśliby Sąd był nie w ten dzień/ który iest Wyłożónému Sądowi náznáczóny/ ále z potrzeby/(który Sąd pospolićie zową Potocznym álbo Potrzebnym) Tedy Sędzia inny postępek będźie chował. Abowiem ták ma pytáć: Gdyż wedle potrzeby żądáią Sądu/ mali być Sąd zágáión: A Stárszy Przyśiężnik ská że: iże ma być zágáión. Dáléy Sędzia záchowa sye wzágáieniu ná tym Sądźie/iáko wyżéy iest opisano Iure Municip: articu: 16. Speculo Saxon: libro iij, articulo 61. A ma Sądy gáić pod tymi Okolicznośćiámi: ná mieyscu bespiecznym/ iáwnym/nie pokątnym/ktemu obránym/ ráno/ gdy Słońce wznidźie/trzeźwo/nie w dźień Swięty. A powinien iest ná Sądźie śiedźieć do Południá/dáléy nic.

Spráwy Wyłożónégo Sądu.

NA Wyłożónych Sądźiech/bywáią sądzóné spráwy wszelkié/tak ty którésye śćiągáią ná Persone/iáko y ty któré ná rzecz/ták wezćiwé iáko y srómotné: to iest/około Dźiedźictwá/ Dárów/Spadków/Długów/krzywd/złoczyństwa/Targi/vmowy/ obwiązánia około wszel-

kich rzeczy ruchomych y nieruchomych/Zdawania Dziedzictwá/Zapisy Dárów/y wszelkich obowiązków: á osobliwie/Zdawánie Imienia stoiącégo.

Obyczay Zdawánia Imienia stoiącégo.

PRzy tym Sądzie/chowáią zwykłą Ceremonią/opisáną Iure Municipa: articu: 20. Iż gdy kto przedawa Imienié ze wszystkim Práwem swoim/iáko sam trzymał/á zeznawa to iáwnie przed Sądem: Tedy Sędzia potwiérdzáiąc óno kupno/bierze Czapkę od tego który przedáie/á kłádzie ią ná głowę tego który óno Imienié kupuie. Albo iáko indzie iest obyczay/ zielóną rózgę kupuiącemu w rękę dáie/opowiedáiąc naprzód głosem ón odstępek tymi słowy: Pan N. zdawa Dóm / Własność álbo Dziedzictwo swoié/ná tym á ná tym mieyscu leżącé/ze wszytkim Práwem / Páństwem/ Dochody wszystki/ Pánu N. w tychże Gránicách/ iáko sam do thego czásu miał y trzymał/ y iáko nań po śmierci tego N. przypádło/ álbo iáko dostał od tego N. A ták z Vrzędu moiégo/wedle Práwá/tákie Kupno vtwiérdzam/ y vmocniam: y opowiádam

Czapká.

Zielóna rózgá.

wszystkim iáśnie to Zdánie/po pierwsze/po wtó-
ré/po trzecie/po czwarte mimo Práwo. Prze-
to pytam ná Práwie/kto tu kolwiek teraz ieſt v
Sądu/á milczy/nic ſye temu nie ſprzećiwia/ácz
potym ná wieczné czáſu milczeć nie ma:
Potym Stárszy Przyśiężnik ták ſkaże: Gdyż tu
ći którzy v Sądu ſą oblicżni milczą/á Senten-
cyą y Ortél ſłysząc/Przedánie álbo dar widząc/
nic ſye nie ſprzećiwiáią: dla tego ſłusznie ná po-
tómné czáſy milczeć máią wedlePráwá.Potym
Sędzia włoży Czapkę ná kupuiącégo iáko wy-
széy powiedziano : y tym znákiem óno Kupno/
dar/álbo odſtępek/ vtwiérdzi y vmócni. A gdy
ſye tho iuż ſtánie /(ácz tego w Krákowie nie-
chowáią/ále ieſt w Práwie opiſano) potym ku-
puiący óno Imienié / będzie żądał áby mu było
dano Wwiązánié w nié/co mu będzie przez wy-
rok nákazano.A ták Sędzia z Przyśiężniki póy-
dzie do Dómu ónego kędy ma być Wwiązánié/
y rzecze kupuiącemu(kthóry będzie ná then czás
ſtał przed Dómem) wziąwszy go zá rękę/ tymi
ſłowy:Potwiérdzáiąc ten dar álbo Zdánié/któ-
ré ſye tobie dziś v Sądu ſſtáło / w to Imienié
álbo Dziedzictwo ćiebie wwiezuię / y w ręce zá
własność tobie podáię/wedle ſkazánia Sądow-
nego.Które Wwiązánié potym będzie w Ksie-

gi Sądowe zápisano. ¶ Ty Wzdánia/iáko y Gaienie Sądów/ przystoi áby były włásnym wyrozumnym wszem Jezykiem spráwowáne: ábowiem iáko sye kto ma bedąc v Sądu ónemu Wzdániu álbo Odstepkowi przeciwić/ choćby go dolégało/ gdy Sedzia nie rozumnym Jezykiem do Ludzi przysłucháiących táko mówi: Kto teraz milczy/áby wiecznie milczał: To pewna/ iż milczeć muśi/ gdy nie wié co mówią: Y samby Sedzia milczał/ gdy by do niego nierozumnym Jezykiem mómióno.

Obróná tego obyczáiu przy Zdániu Jmienia.

TA Ceremonia około Zdawánia Jmienia/ wzietá iest z Stárádawnégo zwyczáiu/ który był chowan miedzy Ludem Jzráelskim. Ruth 4. Nápisano w Kśiegách Ruth: Jż gdy ieden drugiemu Práwá swégo odstepował/ Aby ono odstąpienié álbo zdánié moc wźieło: tedy ten który przedawał Jmienié/ zzuwał bót álbo trzewik z nogi swoiéy/ y dawał go kupuiącému/ przed dźieśiącmi Mężmi Stárszymi ónego Miástá/ pod którégo Jurisdicyą było Jmienié. A to było świádectwo wzdánia Jmienia w Ludu Jzráel-

¶ Obyczay stárégo Zakónu zdawánia Jmienia.

ſkim / o czym kto chce może ſżérzéy w Kśięgach wyżſzéy námienionych czytáć. V nas/ácz w tym ieſt nieiáka odmiáná/ wſzákże to ſnadź żadnégo nie obráźi/gdy mu miáſto bótá czapkę ná głowę włożą / álbo rózgę zielóną w rękę podádzą. Nápiſano też Iure Munici:art:20. Iż tá około Zdánia Ceremonia ſtąd poſzłá / gdy Enoch ſyn Kaimów zbudował był Miáſto/ y poſtánowił to/áby żaden nic nikomu nie brał/coby własną pracą nabytégo miał. A ieſliby kto chćiał co przedáć/álbo iákim obyczáiem ſwoie Imienie od śiebie oddálić/tegż też nie mógł vczynić/ażby od Páná ſwégo znák przyzwolenia przyniósł/toieſt Groſz/ ná którym był wybit Obráz Królewſki/ przez co ón przedawáiący znáczył/ iż tho z wolą Páná ſwégo czynił/y poſłuſzeńſtwo przećiw niemu tym vkázował. ¶ Przeto ty Porządki máią być chowáné/niedbáiąc nic ná óny/którym wiec nieiáko wádzą: Abowiém tychto czáſem obrażą/którzy niedoczytáli/á zá iáką przyczyną co poſtánowióno/pilnie ſye nie przypátrzyli. Iure Muni:arti: 8.

¶ Wielébym rzeczy mógł okázáć/które z Práwá Bożégo grunt máią: ále folguiąc krótkiemu piſániu opuſzczam. Wſzákże ieſzcze iedno przywiodę / około Dawnośći / co Łáćinnicy zową Præſcriptio, też z Práwá Bożégo. Nápiſano

Leuit:25. Præscriptio.

in libro Leuit: Ktoby przedał Dóm w Mieście/ może go odkupić póki Rok nie przeminie. A ieśli w rok nieodkupi/ tedy ón Kupiec będzie trzymał Imienie y Potómkówie iego wiecznie.

Przyczyny prze które Rodzicy mogą Dzieci wydziedziczyć z Imienia.

PRzyczyny prze które Óciec Syná z Imienia wydziedziczyć może/ ty są. ¶ Pierwsza: Jeśliby Rodzicóm swoim iáki gwałth álby krzywdę vczynił / álbo ie bił / álbo w wielką szkodę iákim oskárżenim/ álbo dóbr rozpraszánim przypráwił. ¶ Druga: Jeśliby ie o gárdło winowáł zvczynku iákiégo/ któryby niebył przeciw Królowi/ álbo Pospolitéy rzeczy. ¶ Trzecia/ Jeśliby z niecnotliwymi Ludźmi/ z Błazny/ z Kostyrámi obcowáł/ á w tym długo trwáł. ¶ Czwarta/ Jeśliby sye około Czárnokśięskiey náuki/ álbo Czárów obiérał. ¶ Piąta/ Jeśliby Rodzice otruć chćiał. ¶ Szosta/ Jeśliby z Mácochą swoią/ álbo z Miłośnicą Oycowską rzecz miał. ¶ Siodma/ Jeśliby Oycá w niewoli będącégo/ Rękoiemstwem álbo Długiem ná swą Personę przyiętym/ iléby mógł / nie wyzwalał:

wszákże to tylo o Meżczyznie ma być rozumiano. ¶ Osma: Jesliby Rodzicowi swemu zábraniał Córy álbo Wneczki wydáć zá Mąż/ wedle możności iego. A Córá iesliby też zá wolą Oycowską nie chćiáłá idź zá Mąż/ aleby sye vdáłá ná Frycie/ też może być wydziedziczóna. ¶ Dziewiąta: Jesliby o Oycu ná rozumie zeszłym pracéy nie miał. ¶ Dziesiąta: Jesliby Odszczepienćem Wiáry Krześciáńskiéy był. ¶ Jedennasta: Jesliby gwałtem Jmienie zá żywotá Oycowskiégo pośiadł. Speculo Sa[illegible]n: libro I, Artic: 17.

O Potocznym Sadzie.

W Potoczny Sąd/ álbo iáko zową Potrzebny: iest ten/ który okróm vłożónych pewnych dni/ ná żądánie czyie/ o Jmienie ruchome bywa: gdyby iáka potrzebá do tego przyćiskáłá: to iest/ álbo Niemoc/ álbo stárość/ álbo rychła Spráwiedliwość/ álbo co innégo tákiégo. Też w osobnym Dómu

¶ Potoczné Sądy o ruchome Jmienie.

niemocnego/ku vczynieniu Testamentu. A ku takiému Potocznému Sądowi/ dosyć iest dwá albo trzey Przyśiężników z Wóytem/ ieśli ich ná tenczás nie może być więcéy. Przed którym Sądem/rzeczy spráwowáné máią być tákowéy mocy / iákoby sye przed Gáiónym Wyłożónym Sądem działo. Wyiąwszy Spráwy około Imienia stoiącégo/ktore thylko przed Gáiónym Wyłożónym Sądem / máią być spráwowáné/ ná zwykłym á wszystkim wiadómym/nie pokątnym mieyscu. A wszákże gdyby ná innym odmiennym mieyscu miał być Sąd/ to może być: ále ták / iżeby tho Sędzia pierwéy opowiedział przez Podwoyskiégo iáwnie/z námienienim przyczyny/ dla któréyby to przemienienié mieyscá ku Sądowi było. Iure Municipali Articulo 10. in fine Glossę. Et Speculo Saxonum Libro iij, Articulo 61.

PRzy Potycznym Sądzie pozywánié/Gáienié Sądu/y záchowánié wszelákiéy vczćiwośći:tákże ma być rozumiano/iáko y przy Wyłożónym Sądzie/wyższéy opisánym.

¶ Spráwy Potocznég Sądu.

SPráwy tego Sądu / są pospolićie o ruchomé Imienié: wszákże y o stoiącé Imienié mogą być ná thym Sądzie Zapisy/ Przedánia/

obowiązania/ Vgody/ y inné Contrakty/ iako y przed Wyłożonym Sądem: okrom Wydania/ które tylko na Wyłożonym Sądzie ma być.

O Gośćinnym Sądzie.

Gośćiem kto ma być rozumian.

GOśćiem v Sądu ten iest/ który tak daleko mieszkanie ma / iż iednégo dnia do Sądu przydź nie może. A iesliby mu strona wiary w tym nie dałá/ by miał być Gośćiem: tedy tego będzie powinien Przysięgą dowieść/ y iako tak daleko mieszkanie ma/ iż iednégo dnia do Sądu przydź nie mógł. Iure Municipali, Articulo 46.

Ná Gośćinny Sąd / Sędzia zá wżdy ma być gotów.

GDy Mieszczánin ná Gośćiá / albo Gość ná Mieszczaniná/ o Dług albo o inne rzeczy żałowáć ma: Sędzia káżdégo dniá ku Sa-

Zapłátá Gośćinnym Práwem.

dowi powinien być gothów: á ku swemu Sądowi/ dosyć ma trzech Przyśiężników/ ieśli ich więcéy nie może być. Zapłatá Gośćinnym Práwem/ ma być skázowaná do Trzećiégo dniá.

Gośćie przed obcym Sędziem nie winni odpowiádáć.

GDy obiedwie stronie są Gośćmi/ nie powinni przed Sędziem inszéy Jurisdicyéy: to iest/ inszégo Práwá/ odpowiádáć. A to ták ma być rozumiano: ieśli obwinióny thák iest ośiádły w swym Práwie/ żeby sye óná ośiádłość ták dáleko wynośiłá/ iáko iest Dług/ o który iest obżáłowan. Iure Munic: artic: 68. Wszákże Pozwány y do obcégo Sędziégo powinien stánąć/ wedle Regul Práwnych: In IVS vocati, eant. Foro te para. A stánąwszy/ do swégo Práwá wyiąć/ álbo słuszną przyczynę powiedźiéć/ przécz by nie winien odpowiádáć.

Gość przed obcym Sędziem winien odpowiádáć z pewnych Przyczyn. ./.

POzwány w inszym Práwie powinien odpowiádáć z pewnych przyczyn. Naprzód:

Jeśliby

Jeśliby Jmienie miał w ónym Práwie: tedy ilé z strony Jmienia winien odpowiadáć. ¶ Wtóré: Jeśliby tám co wystąpił/ támże ma być karan/ wedle pospolitey Przypowieści: Gdzie kto zgrzeszy/ tám pokutuie. ¶ Trzecié: Gdzie kto hándel wiedzie/ álbo sye zadłuży/ y płáćić zápiszé. ¶ Czwarté: Gdzie kto skárży/ tám też stronie pozwánéy/ ieśliby od niéy o co był obwinión: ma odpowiadáć. Co w Práwie zową/ per modum reconuentiõis. Iure Municipali articulo 28. Speculo Saxonum lib: I, artic: 61. Lib: iij, artic: 79. Lib: iij, artc: 25.

Winá/ kto Sąśiádá swégo niepotrzebnie pociąga w inszym Práwie.

Osyádły Kupiec/ gdyby od Sąśiádá swégo ná drodze był hámowány/ á przyzwány do obcégo Sedziégo o Dług: á ón pozwány wybilby sye słusznymi przyczynámi do Práwá swégo. Tedy temu Pozwánému/ gdyby przed własnym Sedziem o to czynił/ ma być nágrodzóná szkodá y lekkość od ónego/ przez kthórégo był ná drodze niepotrzebnie gábány álbo Areszowány. Którey rzeczy ten to pozwány ma mieć Swiádectwo od obcégo Sedziégo/ do swégo Sedziégo/ przez List otworzysty/ álbo Minute ónéy Sprá

wy/ ktoraby okazal własnemu Sedziemu przeciw stronie/ iesliby tey lekkości przała. Iure Municipali Articulo 68.

O Gorącym Práwie.

GOrącé Práwo iest/ które wszystkiego czásu/ y w Swieto/ y czásow zawieszónych od Praw bywa/ gdy iáki Złoczyńcá ná iásnym á świeżym złoczyństwie: iáko mówią/ in manuali & recenti facto, będzie vłapióny/ tak iżby mu szło o gárdło/ iáko ná złodzieystwie/ ná łupiestwie/ ná Morderstwie/ ná Mężobóystwie/ ná gwałceniu Pánieńskim/ ná zápaleniu Domow/ álbo przy iákimkolwiek innym zgwałceniu pokoiu pospolitégo/ bądź ręką/ mieczem/ ogniem/ y którymkolwiek innym obyczáiem. Iure Municip: artic: 114. & 115. Miedzy złoczyństwo théż poczytáią/ kiedy kto rzecz kradzióną ma w swoim schowániu/ do którégo sam nośi klucz: wyiąwszyby rzecz kradzióna ták máłá byłá/ iżeby oknem mogłá być wrzucóná. Wszákże y około wielkich rzeczy náyduie sye/ iż

60

Nie kożdy złodźiey / v kogo kradźiona rzecz najdą.

nie kożdy to złodźiey v kogo rzecz kradźióna nay dą/choćiaby tak wielka była/iżby oknem niemogła byc wrzucóna. Bo ma zá sobą taki wiele obrón wedle Práwá/ iáko nápisano Iure Municipali Articulo 92.& 135. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 36.

GOrące Práwo/gdy kogo zá świeżá poimáią/zwłaszczá ná Meżoboystwie á ná gwałcie/trwa Cztery á Dwádźieśćia godźin. A gdy minie Gorące Práwo/tedy(oprócz słuszney przyczyny/iżby ná ten czás przećiw tákiemu nie możono postepić) o gárdło iuż tákiemu nie idźie/ ále płáćić á dosyc czynić ma Wargieltem w Práwie opisánym wedle stanu.

Sposób Odwodu y Pokonánia ná Gorącym Práwie.

NA thym Sądźie/ Złoczyńcá ná świeżym vczynku poimány/zárázem bywa sądzón. A ieśli bedźie pokonány przez Powodną strone Swiádectwem śiedmi Meżów : álbo sye sam przed Sądem zezna : zá rázem ná gárdle bywa karan co zásłużył. Iure Municipali Arti:36.Speculo Saxo:lib:I,artic:70.66.lib:ij,artic: 10. Ale bedźieli táki człowiek nie ná świeżym złoczyństwie

wźięty / ná którego skargá o złoczyństwo przed thym nie przychodźiłá / y nic tákowégo nie było nań słycháć: tedy on iest bliższy sam sye odwieść Przyśięgą / niżliby go żáłuiący miał pokónáć. Iure Municip: Artic: 76. Ale kiedyby skázano / iż Obwinióny bliższy sye odwieść Przyśięgą / gdy żáłobá wyszłá gołymi słowy / żadnymi dowodem nie potwierdzonymi: á tento obwinióny / czásu náznaczónégo nie oddałby Przyśięgi: tedy żáłuiącemu Wargielt przepada / á Sędźiemu Winę: dáléy nic. Iure Municipali Artic: 91. in Glos.

Własnośći Gorącégo Práwá.

TEgo Sądu / trzy są własnośći przy Złoczyńcy. ¶ Pierwsza: iże poimány zá gorąca / nie może być dan ná Rękoiemstwo: Rok inny iemu nie ma być náznaczóny / álé zárázem ma być sądzón / y wnet ieśli będźie pokónány / ma być skarán / co zasłużył wedle Práwá: á niewinny / zárázem ma być wolno puszczón. Speculo Saxonum lib: I, artic: 55. & 66. Iure Muni: artic: 27. ¶ Wtóra: iże poimány nie może przéć swoiégo vczynku: abowiém Powodna stroná bliższa iest go pokónáć iáko wyższéy o tym. ¶ Trzecia: iże którékolwiek skázanié przećiw niemu wynidźie / tego nie może nagánić / ani od niego áppellowáć

Speculo Saxon: libro ij, artic: 12. A tu wedle tych własności/ Złoczyńcy to Práwo bywa Gorące: bo mu wiec w natęższy mróz bywa gorąco.

Sędzia/ gdyby nie był ná ten czás dómá/ á przytrafiłaby sye taka spráwá o Złoczyństwo: tedy Mieszczánie álbo Wieyscy ludzie/ wedle swégo widzenia obiéráią Sędziego/ którégo łácinnicy zową Gograuius. Ale pospolicie stárszy przysieżnik wóytowskie mieysce wszedy zásiada

O Powołániu Mężobóyce.

Powołánie/ iest Sentencya álbo skazánie Sędziégo/ wydáné ná kogo/ dla nieposłuszeństwá álbo występku iakiégo. Iure Municipali, Articulo 5, Glos.

Sposób powołánia Mężobóyce.

Powołánie zbieglégo Mężobóyce ná świeżym vczynku/ iáko Łácinnicy mówią: in recenti facto: thák bywa: Przed Gáynym Sądem/ przyaciél nabliższy/ á zwłaszczá Mężczyzná/ człowieká zámordowánégo/ obżałowawszy

Mężobóyce przez swégo Prokuratorá / o zámordowánie Przyiaciela swoiégo: będzie żądał naprzód / áby mu slugá z Vrzedu był przydan / ku przywołániu Mężobóyce : co go dóydzie przez Sądowny Wyrok. Slugá tedy z Vrzedu przydány / poydzie naprzód ná óno mieysce gdźie sye zámordowánie sstało / y przywoła Mężoboyce głosem wielkim / miánuiąc go włásnym Imieniem y przezwiskiem: áby stánął do Práwá przeciw temu N. A gdy go iuż ták po pierwszé przywoła / wróći sye do Sądu / y zezna óno przywołánie / które zá pytánim Prokuratorá będzie potwierdzóné przez Sądowny Wyrok. Potym Prokurator będziesye ná mężobóyce przypowiádał / żáluiąc nań o zámordowánie człowieká nie winnégo. Drugą raz slugá tákże iáko pierwéy z Vrzedu na żądánie Prokuratorá przydány / przywoła mężobóyce wpośrzód drógi / miedzy mieyscem Sądowym / á miedzy ónym gdźie sye zámordowánie sstáło: przywoła tákże v ciáłá trzeći raz / y czwarty nád Práwo v Sądu / zeznawáiąc zá káżdym rázem przywołánie. Táka spráwá przywołánia / przypowiádánia / y obżáłowánia / będzie przez cáłą godźine. A gdy ták iuż trzy rázy y czwarty mimo Práwo / przywołány mężobóycá nie stánie: Prokurator ná dochodzeniu godźi-

ny tak będzie pytał: Poniewaž tu ten N. przywołány po pierwßé/po wtóré/po trzećié/po czwarté mimo Práwo/ obżałowány o táki mórd/nie-ſtánął/ácz nie ma byc ponižóno Práwo iego? Zá tym Wóyth z Przysieżniki powſtawßy/y podnióßßy káždy práwą rękę/á ſpuśćiwßy dwá pál cá ná dół/ſkaže go ná vpad: y poniży Práwo iego/ tak mówiąc: á zá Wóytem też wßyſcy Przysieżnicy mówić będą: powtarzáiąc trzy kroć z nowu ſłowá niżey nápiſáné/z wymienieniem Mężobóyce/ własnym imieniem y przezwiſkiem.

Sentencya tego Powołania.

Gdyž tu N. obżałowány przed Sądem o zámordowánié tego N. przywołány po pierwßé/ po wtóré/po trzećié/ po czwarte mimo Práwo/ nie ſtánął áni przez ſye/áni przez ſwego mocnégo człowieká. Przeto o tákowy mórd vpadł ieſt w ſwéy rzeczy/ y Práwo iego poniżamy: żónę iego ſkázuiemy być Wdową/ Dźiatki Sierotámi/ y bierzemy od niego Práwo iego: á daiemy go w moc nieprzyiaćielóm iego/do tąd/póki ku ſwé mu Práwu nie przyydźie. Gdyž tu. etcæt.

Formá Zápiſu tego powołánia.

CORam hoc Iudicio comparens perſonaliter laborioſus ADam N. ingenui olim ABEL N. nuper interfecti parens, quæſtus eſt aduerſus CAy-

mum N.& eius complices.Quia ille præfatũ Abel miserabiliter,nullã penitus ob causam trucidauit, de viuoq; mortuũ fecit: postulans,vt ex sententia Iudicij daretur illi Præco, eum ipsum CAYmum vocaturus, vt coram IVDicio comparens sese de eiusmodi insinuatione purget: cui per IVridicam sententiam datus est Præco iuratus N.cuius publicis vociferationibus ipse homicida,secundũ Iuris obseruantiam vt se Iudicio sistat,vocatus & accersitus est. Primùm in loco,quo homicidiũ patratum est.Secundò in medio viæ. Tertiò circa cadauer feretro impositum. Quartò ex superabũdanti,coram Iudicio.QVI quidem CAym,cùm solenni more aduociferatus,neq; per semetipsum, neq; per plenipotentem comparuisset.Supranominatus Adam aduersus eum proposuit,quòd prædictum Abelem nullã penitus ob causam immaniter trucidasset,& ex viuo mortuum fecisset. Itaq; postulabat per sententiam decerni, ex quo idem homicida toties ad purgandum vocatus non comparet, vt in causa commissæ cædis condemnaretur.

☞ DECRETVM est : Quandoquidem Adam aduersus CAymum proposuit,quòd prædictum ABelem miserabiliter trucidasset. Qui quidem CAym per Præconem iuratum ad iustificandum sese aduociferatus , neq; per se,neq; per

suum pleni-

ſuum plenipotentem comparuit. Proinde ob patratum homicidium per Sententiam condemnatus eſt: ſuccubuitq; in hac cauſa commiſſę cædis de forma Iuris. Deinde per Iudicem & Scabinos conſueta Iuris TEVtonici MAydeburgen ſolennitate & vigore banitus & proſcriptus eſt. Cuius vxor pronunciata eſt vidua, & liberi orphani: ipſe etiã alienatus eſt ab amicis, & traditus hoſtium arbitrio atq; voluntati, donec purgando ſeſe, Ius ſuũ recuperauerit, & ad priſtinum reſtitutus fuerit.

Obróná tego Porządku w Powołániu.

ACzkolwiek przeciw thákiému Porządkowi Powołania/ niektórzy mówią y piſzą/ powiádáiąc ie być máłéy ważnośći: dla tego / iże Meżobóycá powołány / nie bywa oblicznie pozywan trzy kroć / tylko przywoływan / obyczáiem wyżßéy opiſánym. Y biorą ſobie ná pómoc Práwo piſané / z Textu Speculo Saxon: libro I, articulo 67. gdźie ták ieſt nápiſano: Qui tribus Edictis citatus, in cauſa quę mortem vel membri amiſsionem inferat, proſcribi poterit.
Które Práwo nie ináczéy rozumieią/iedno o oblicznym Pozywániu. Ale ći wßyſcy nie dobrze ſye tu podobnio wßyſtkim ſłowóm w tym Prá-

wie przypátrzyli/ w których miánowicie wyrázóno obyczay pozywánia/ gdy położóno/ tribus Edictis citatus: gdźie sye nie okázuie áby oblicznie miał być pozywan/ále per Edictum.

Pozywánie rozmáite.

Abowiém w káżdym Práwie rozmáity iest obyczay Pozywánia. Naprzód/ gdy Persone nieosiádłą álbo Práwem przekónáną biorą. Wtóre/ gdy Sedźiá słudze swemu roskázuie kogo pozwáć vstnie. Trzecié/ przez Listowny Pozew. Czwarté/ przez przylepienié Listownégo Mándatu/ ná drzwiách zbiegłégo człowieká/ álbo ná Ratuszu / álbo ná innym iákim iáwnym mieyscu/ z którégo by to ku wiádomośći zbiegłégo rychley przydź mogło. Który Pozew/ vczeni w Práwie zową per Edictum: á bywa pospolicie ná persone zbiegłą/ która niema mieszkánia swégo/ álbo sye kryie/ ták iż iey ná obliczny Pozew trudno dostáć. Piąté/ bywa przez iáwné przywołánié/ co zową per proclama. A ták/ gdy w Práwie wyższéy námienionym stoi: Qui tribus Edictis citatus non comparuerit, dáie znáć/ aby Mężobóycá był pozwan przez przylepienié Mándatu Sedźiégo ná iákim mieyscu iáwnym.

A iże w Krakowie Mężobóycá tym obyczáiem nie bywa pozywan per Edictum, iedno przez przywołánié: toć sye wszystko wśćiąga ku

temuż Prawu námienionemu: dla tego/iż Pozew per proclama, może być záwżdy zá tákimi przyczynámi/ zá ktorymi bywa Pozew per Edictum. Co iest opisano in Legibus, á wspomina Robertus in libello, qui inscribitur: LVmen Aduocatorum, De Citationibus. QVòd in omnibus casibus, in quibus Lex permittit fieri Citationem per Edictum, in illis etiam Citatio fieri potest per proclama. A w tey mierze ieszcze słuszniey y pewniey przez przywołánie: bo gdy niekáżdy vmie czytáć/rychley sye to zbieglego może donieść/kiedy głos wołáiącego Sługi przychodzi w vszy y tych Ludzi co czytáć nie vmieią. Przeto ten Postepek pozywánia Mężoboyce przez przywołánie/iest wedle Práwá/zwłaszczá gdy ten kto kogo zámorduie/záwżdy sye Práwá chróni: y ná obliczny Pozew go nie dostánie. Z ktorego Porządku powołánia y ten niemáły pożytek przychodzi w Pospolstwie/iż drudzy pilnie przysłucháiąc tákiego ogromnego powołánia/ zá boiáznią będą sye tym czyniey wystrzegáć pijánstwá/ łotrostwá/ przymowek/ rosterkow / zwad / y innych wiele przyczyn/przez ktore do mężoboystwá wiele kroć łatwie sye drogá podáie. Oderunt enim peccare mali formidine pœnę. A w thym sye pokoy pospolity mnoży. Poniewaź też iednák y ón

¶ Pożytek tákiego powołánia.

Mężoboycá

Mężobóyca który sye kryie albo zbieży: iuż przez zbieżenie swoie nie mały dał znák do tego/że iest ónego Mężobóystwá winien/albo iaką przyczyne do niego dał/gdy sye iuż chroni Sądu/wątpiąc o swey spráwiedliwośći. Et Reipub: maximè intereſt, ne ſcelera maneãt impunita. Którym znákiem zbieżenia / Pan Bóg ieszcze od Stworzenia Swiátá/wszystki Mężobóyce pod Personą Kaymową naznaczył/mówiąc: Przeklety iesteś ná świecie: ziemiá sye otworzyłá/y przyiełá krew Brátá twégo z rąk twoich : kiedy bedźiesz sprawował źiemie/nie da tobie Owoców swoich: bedźiesz sye błąkał/ y bedźiesz vciekał. A ták gdy sye Mężobóyca kryie/albo zbieży/á zbieżenie y tułánie / znák iest Mężobóystwa : słusznie go iuż iákoby zá winnégo/ták przez przywołánie pozywáią y powoływáią. Gdyż też to Powołánie nic mu szkodźić nie może/ieśli máiąc List Gléytowy / albo sobie od Sedźiégo ziednawszy pokóy pospolity/okaże potym niewinność swoie/y vspráwiedliwi sye każdemu wedle Práwá/ ktoby kolwiek nań o to Mężobóystwo foldrował. Abowiém też w Powołániu pod tym oblikiem skázuią: Dáiemy go w moc Nieprzyaćielóm iego / y poniżamy go póki ku Práwu swemu nie przyydźie. Przeto też opisány iest Porządek/iáko

Gene.4.

sye kto ma

ſye kto ma od powołánia wyzwolić/ ieſli bedzie nieſłuſznie powołány. Abowiém ſye to trafia/ iż y Powod czáſem nieſłuſznie kogo winuie/ y Swiadkowie nieſpráwiedliwie świadczą. Speculo Saxon: Lib: ij, artic: 4. Iure Municip: artic: 113.

Powołány / którym porządkiem przychodzi ku Práwu ſwému.

POwołány/ thym Porządkiem przychodzi ku Práwu ſwoiemu. Ziednawſzy ſobie Gléyt/ álbo Poſpolity pokóy od Sędziégo/ áby beſpiecznie króm wſzelkiégo przenágabania niewinnosć ſwoie okazał: ſtánie przed Zágaiónym Sądem/ y bedzie ſye opowiádał: iż thu iáwnie przed Sądem gotów ſye vſpráwiedliwić/ y niewinnosć ſwoie vkázáć: nietylko temu kto go dał o tho N. mordowánié powołáć / ale y káżdému ktoby kolwiek go o to N. Meżobóyſtwo winował. A ták naprzód okáże Liſt Gleytowy (ieſli ij ma) okáże też Powołanie: bedzie potym żądał ſługi z Vrzedu ku przywołániu ónego kto go dał powołáć : ieſli go ná Pozew obliczny nie może miéć: y wſzyſtkich innych da przywoływáć, którzyby nań chcieli foldrowáć. Sługá tedy Sądownym Wyrokiem przydány/ przywoła go ná

ónym mieyscu gdźie sye zámordowánié ostáło: opowiádaiąc to glosem: iż ten N. kthóry był powołány/stoi przed Sądem/gotów sye vspráwiedliwić każdemu/ kthoby kolwiek chciał przećiw niemu czynić/ o zámordowánié nieboszczyká N. Obwoła też y Gléyth iego: potym sye wróći do Sądu ku zeznániu ónego przywołánia. Vczyni thak Slugá z Vrzedu przydány drugi raz w pośrzód drógi: vczyni trzeci raz gdźie ćiáło stáło/y czwarty raz v Sądu. A ten który sye spráwuie/ bedźiesye opowiádał przed Sądem przez cáłą godźine/ iż sye gotów káżdemu vspráwiedliwić. A gdy żaden przećiw niemu fołdrowáć nie bedźie/ przedśie v Sądu vkaże niewinność swoie przyśięgą álbo innemi dowody/z którymi sye był nágotował. Nád to tekoiemstwo postáwi ośiádłé ludźi/tymsposobem/ieslibysye kto przećiw niemu ozwał o tóż Mężobóystwo/ná trzech Sądźiéch potym blisko bedących/áby był gotów odpowiádáć wedle Práwá/iáko nápisano Iu: Mu: ar: 113. Potym Przyśiężnicy powstáną z Woytem/y káżdy podniózszy dwá pálcá práwéy Reki wzgóré/ iáko nápisano támże: Quod Iudex cum verbis & digitis eundem absoluet, Ták powołánégo przywrócą ku Práwu swemu: y podwyższą Práwo iego / mowiąc trzy kroć zá Woytem słowá Po-

Speculo Sax: Lib: iij, art: 17

wolániu przećiwne. Gdyż tu ten N. stánąwszy przed Sądem/ okazał wedle Práwá niewinność swoie/ chcąc sye káżdemu spráwić o zámordowánégo N. którégo przyiaciele przywołáni po piérwszé/ po wtóré/ po trzecié/ po czwarté mimo práwo/ áni przez sye/ áni przez mocnégo człowieká nie stáneli. Przeto tego N. przywracamy ku Práwu swemu/ y powyzszamy Práwo iego: bierzemy go z rąk nieprzyiaciół iego/ y dáiemy go przyiacielóm iego.

Potym na bliskich trzech Sądziech/ które bywáią przez dwie Niedzieli/ zá Rekoiemstwem wyższey námienionym/ będzie sye oświadczał iáwnie/ iż o to Mężobóystwo ktoby kolwiek go winował/ gotów káżdému odpowiadáć/ y káżdému sye vspráwiedliwić: y będzie sobie dawał takowé oświadczenié zápisowáć. A gdy sye żaden na tych trzech Sądziech przećiw niemu nie ozowie/ tám iuż ma być wolny skázan przez Sądowny Wyrok/ zupełnie/ dostátecznie/ wolny od wszelakiego nagabánia/ ták dobry/ y w teyże poczciwości/ iáko pierwéy był przed powołanim.

Inna dróga ku wyzwoleniu z Powołánia.

POwołány kto bedźie/á chce by to poczćiwośći iego nie ſzkodźiło/dwoia droga ieſt ku temu. Pierwſza: ziednáć ſye przez przyiaciela ſwégo z tymi/ktorzyby nań mieli ſołdrowáć. Druga: być wolen z ſtrony Sądu. A tu ták poſtąpi: Pozowie ſtronę ſołdruiącą/która ná to ma być pierwey vmówióna y ziednána/áby nie ſtánełá: á gdy pozwány nie ſtanie/tedy od oney Spráwy iuż vpada/á powołány z ſtrony Sedźiego bywa wolen: pozwány tylko Sedźiemu winę przepada/ktorą powołány rad zań záplaći. O tym ſzerzey czytay Speculo Saxonum Libro iij, Articulo 18. Gloſ.

Trwáiący w Powołániu Rok y ſześć Niedźiel/ co ćierpi.

W Powołániu/ ktoby Rok y ſześć Niedźiel trwał: Imienie iego ná Królá/ álbo ná Dźiedźicznégo páná przychodźi/á ſam iuż y wolnośći/y Prawo/y Poczćiwość/y gárdło traći. Speculo Saxon:lib:I,artic:38. Iure Munic:artic:5. artic:68.& 71. Ieſli przećiw niemu potym práwie bedźie poſtąpióno/gdy Powód ná to inſtyguie/albo Sedźia/wyżſzemu Sedźiemu ná Inſtygácyą ſtrony to powołánie oznaymi. Speculo

Saxonum

Saxonum libro I, artic:71. Wszakże też to bywa ná łásce Zwierzchniego Páná/iże powołany po czáśie námienionym/ może być przywrócony ku Práwu swoiemu / y wyzwolić sye od ónego powołánia. Specu:Saxon:lib:iij, artic:17. in Glossa. Ale tho iuż poczćiwośći iego będźie szkodźiło: przez to/ iż ono powołánie ták długo ćierpiał/á nie wyzwolił sye z niego: bo tym vkazał wzgardę przećiw Królowi/álbo swemu Sędźiemu Zwierzchniemu/ iż thák długo w tym leżał: tylko w zdrowiu swoim iuż będźie beśpieczen. Speculo Saxonum Libro I, Articulo 38.

Dźiedźicy Powołánego/ iáko Imienia dochodzą/ieśli będźie wźięto ná Królá.

POwołánego Imienié/ieśliby ná Królá było wźięté: Dźiedźicy powołánégo ták go dóydź mogą/ gdy póki Rok y sześć Niedźiel nie wynidźie przyśięgą v Królá: iże oni Oycowskiego vczynku/ áni rádą/áni żadną inną pomocą/ nie są winni. A ieśliby tego Rok y sześć Niedźiel vczynić omieszkáli/Dźiedźictwo trácą: wy iąwszyby sye słuszną iáką przyczyną záłożyli/dla którey tego ták długo ćierpieli: którey przyczyny

powinni też dowieść. Nápisano Speculo Saxonum Libro I, Articulo 38.

Powołánému żaden nie powinien ná Sądzie Odpowiadáć/ albo sye Vspráwiedliwiać ná żadné żáłoby: ále Powołany káżdemu sye vspráwiedliwić powinien. Speculo Saxonū Libro iij, Articulo 16. Iure Munic: artic: 4.

O Záwieszonych Dni od Praw/ które zową Ferie.

FERIÆ. Dni w które żadné Sądy nie idą/ są troiákié. Naprzód: Swiętá ku chwale Bożey od Kościołá vstáwioné. Drugié: które bywáią zroſkazania Krolewſkiego/ albo którégo zwierzchniégo Páná/ ku poſpolitemu radowániu: tho ieſt/ gdy ſye Królowi Syn národzi/ gdy Żonę póymie/ gdy go Koronuią/ albo gdy nad Nieprzyiaćielem zwyćieſtwo otrzyma. Trzećié: które bywáią vſtáwioné czáſu żniwá/ áby káżdy przez żadnégo przeſzkodzenia/ vrodzay/ który mu Pan Bóg dał/ z polá ſpráwił/ áby ſobie z látá gotował/ czegoby źimie pożywał. Wſzákże y tego czáſu/ ſtrony które nie odwłoczną Spráwiedliwość chcą mieć/ mogą ſye ſądźić z ſpólnégo zezwolenia.

Ty dni wßyſtki wyżßéy opiſáné/od Práw wolné/dla tego ſą vſtáwióné/áby Ludźie od kłopotów Práwnych ſobie ſpoczyneli/á ku potrzebóm dußnym/ku vżytkóm théż cieleſnym/iáko ku robocie/ y nabywániu máietnośći ſye ſkłonili.
Wßakże gdźieby byłá pilna potrzebá/iáko ſą Teſtámenty/y inßé chorych Ludźi ſpráwy y potrzeby/świéżé złoczynſtwá : tedy ná tákowé dni od Práw záwießóné:Sedźia nie ma mieć żadnégo baczenia/ ále y w dźień świety ná Sąd ma być gotów. Abowiém w vczynkách miłośiernych/ y w potrzebách wielkich/nie ma być tá rózność dni chowaná. A gdźieby iáka Sądowa ſpráwá/krómia potrzeby wyżßéy námienionych/ w ty dni záwießóné byłá/tá nic nie waży/ áni ſkazánié/ieſliby iákié záßło.

Speculo Saxon: Lib: ij.
Articulo 10.

Porządku Sądów Mieyskich Część Trzecia. O Postępku Sądownym/ á Naprzód

O Pozwie.

O Pozwie / áczem w Wtórey Częśći niéco dotknął/ przy obrónie powołánia zbiegłego Mężobóyce: ále iż Pozew wszelkiégo Sądownégo postępku iest gruntem: á ná słusznym pozywániu wielé zależy. Zdáło sye zá rzecz potrzebną/ ábym tu przed Postępkiem Sądownym o Pozwie niéco szérzéy przypisał/ co iest Pozew/ y iáko w káżdym Práwie iest rozmáity Pozew/ y co w Pozwie nawiecéy trzebá báczyć.

Opisánie Pozwu.

POzew thedy/ iest wezwánie Persony wedle Prawá/przez Przyśięgłégo sługe Mieyskiego/ przed Oblicznosć Sędziégo.

O Różnośći Pozwów.

CITatio verbalis.

POzew / vczeni w Prawie opisuią być Pięćioraki. ¶ Naprzód: Vstny álbo Słowny/ kiedy Sedzia roskaże słudze swému Vrzedowému/ áby stronie náznáczył czás (który zową Rokiem) stánąć przed sye naprzećiw komu.

CITatio literalis.

¶ Drugi iest Listowny: gdy Sedzia poruczy słudze/ aby Pozew nápisány stronie oddał. Táki Pozew ná Ludzi ná mieyscu mieszkáiące nie iest z potrzeby: ábowiem to iest ná woli Sedziégo/ kázáć pozwáć żywym głosem / álbo pismem: okróm pewnych przypadków/ w których Listowny Pozew iest potrzebny/ zwłaszczá gdy iáka iest Osobá zacna/ chocia téż tuteczna. Jáko ná niekthórych mieyscách dla vczćiwośći/ wedle Przywileiów/ álbo Wielkiérzów/ álbo théż zwyczáiu dawnégo: Ráyce/ Ludzie Rycérskiego Stanu/ którzy pod Mieyską władzą Imienie máią/ Listownym Pozwem podPieczęcią Wóytowską/ przez sługe Mieyskiego/ ták bywáią pozywáni: Nobilis, vel Famate N. dignemini coram Iudicio

nostro Ciuili N. quod feria N. ante meridiem celebrabitur, comparere: ad instantiam Famati N. DATum N. Anno N. Die N. Sub Sigillo ADuocati Ciuilis, Ciuitatis N.

¶ Jesliby też ná ten czás strony / która ma być pozwána/nie było w Mieście/álbo w tym Powiecie/álbo w Królestwie: Tedy Wóyth dáie Woźnemu Ziemskiemu Przyśiegłemu / moc ku pozywániu tákowym Listownym Pozwem/álbo innym/ iáko kedy zwyczay y potrzebá niesie.

S. G. Wóyt Przyśiegły Miástá N. oznáymuie tym to pisánim káżdemu/ komu to przynależy wiedźiéć: Jże ná żądánie tego N. dałem y dawam zupełną moc N. Woźnemu Ziemskiemu Przyśiegłemu/vkázycielowi Listu tego/ áby ón ná mieyscu sługi mégo Vrzędowégo pozwał oblicznie Szláchetnégo N. náprzećiw wyższéy námienionemu N. kthóry nań chce żáłowáć przed Sądem náßym Mieyskim / o Dług N. álbo o Dziedźictwo N. tu pod náßym Práwem Mieyskim leżące / áby stánął przez sye/álbo przez swégo mocnégo człowieká/ przed Sądem náßym/ kthóry będźie w ten Dźień N. po Swiętym N. bliski przed Południem / ná mieyscu zwykłym Sądowym. Aby ná żálobe iego wedle Práwá náßégo odpowiadał: o thym wiedząc/ gdźieby

nie stánął/ iże przećiw iemu bedźie postąpióno/ co iest wedle Práwá. Ná ktoréy rzeczy lepszą wiárę y świádectwo/ Pieczęć Vrzedu mégo iest przyćiśnióná. Datum N. Anno N. Die N.

Citatio per Edictum.

¶ Trzeći Pozew bywa ná ksztalt Mándatu Sędźiégo/ kthóry Pozew vczeni w Práwie per Edictum zową: á bywa ná ten czás kiedy kto nie może być pozwan/ áni oblicznie/ áni listownym Pozwem: kiedy sye kto kryie/ mieszkánia swégo nié ma/ álbo kiedy mieysce ná którym przemieszkawa iest niebeśpieczné: kiedy też są Adwersarze nieznáiómi/ álbo Persóná zbiegła. Ná tákiego Pozew ná ksztalt Mándatu nápisány/ z wyráżenim Roku ná dźień dwudźiesty álbo trzydźiesty wedle woléy Sędźiégo/ ma być przybit przy obliczności dwu álbo trzech Swiádków/ ná Ratuszu álbo ná drzwiách ónego/ który ma być pozwan/ iesli Dóm ma/ álbo ná Bramie/ álbo ná iákim innym mieyscu/ z którégoby to ku wiádómośći strony rychléy przydź mogło. Táki Pozew iáko długo ma stać przybity/ ná woléy iest Sędźiégo: á dosyć ná tym/ kiedy Sługá przyśiegły zezna/ Iże ij przybił ná tym á ná tym mieyscu/ choć nie zezna iáko długo przybity trwał.

Citatio per Proclama.

¶ Czwarty Pozew bywa przez Przywołánié/ co vczeni w Práwie zową/ per Proclama, kiedy

Podwoyski

Podwoyski wielkim á wyrozumnym głosem ná Rynku álbo ná Vlicy przywoływa kogo/áby do Sądu stánął. A táki Pozew może być zá tymiż przyczynámi/zá kthórymi Pozew bywa per Edictum. Też w ten czás kiedy kto Dziedzictwo zmárłégo Przyaćielá przyięté/ záś dla Długów wielkich/ták spełná iáko przyiął puśćić chce:tám Creditorowie/ iże ich pospolićie wielé bywa táiemnych/máią być tákim przywołánim pozwáni/z námienienim Roku we trzy Mieśiące. Kiedy też máią kogo wwiezowáć w Imienié śierotki/który lat y obrony żadnéy nie ma/y przyaćiele iego są nie znáiómi: tám máią być wszyscy iego krewni przywołánim przypozwáni/ áby stánęli ku Obrónie śiéroty / ieśliby sye ónemu Wwiązániu czym przećiwić mogli. Ale ty rzeczy z strony Sierot zależą ná opátrznośći Rádźieckiéy/którzy są supremi omniũ orphanorũ tutores.

¶Piąty Pozew iest/kiedy Persone imuią: táki Pozew z wiádómośćią á zdozwolenim Sedźiégo w ten czás bywa / kiedy kto iest nie ośiádły/ nieposłuszny/álbo dłużnik w zbieżeniu podezrzány/á w płacéy nie pewny. O czym Sedźia ma mieć dostáteczną spráwę. A to sye rozumié w spráwách które nie nárusżáią vczćiwośći/co zową in Ciuilibus.Ale w spráwách o złoczyństwo/ Citatio personalis, siue realis.

kthóré zową Criminales, Sędzia nie oglądáiąc sye na przyczyny námienióné / záwżdy Persone ma roskázáć wziąć do więzienia.

W Listownym Pozwie co trzebá báczyć.

Listownégo Pozwu / thy są Okoliczności gruntowné / które trzebá Powodowi pilnie báczyć / áby ná Pozwie były wyrázóné: Jmie y przezwisko ónego kogo pozywáią: przećiw komu: o co: gdzie: ná który dzień. A iżby przez sye álbo przez włásnégo Prokuratorá / álbo mocnégo człowieká stánął.

W káżdym Pozwie co napotrzebnieyszégo báczyć.

W Káżdym Pozwie trzy są rzeczy które napotrzebniéy máią być obaczáné. Jedná / z strony Sędziégo: á Druga / z strony sługi Vrzędowégo. Z strony Sędziégo: áby pozywánié było zá dozwolenim iego. Wszákże to ná wielé mieyscách wedle pospolitégo zwyczáiu / w Mieyskich Spráwách chowáią: iże Przyśiegli słudzy / kthórym wiárá bywa daná / mogą pozy-

wáć ná żądánie tylko strony/ krom dozwolenia Sędziego. Z strony Sługi dwie rzeczy: Jedná/ áby pozwał. Druga/ áby Pozwánie záwżdy v Ksiąg zeznał. Abowiem Contumácya pozwánego/ nie może sye innym obyczáiem słusznie o/ kázáć/ iedno z tákiego wyznánia zápisánego w Księgách. A s tądże też iesli Sedzia skáznie co przeciw nieposłusznému/ zá nieposłuszeństwem iego/ pierwey niżliby sługá Pozew zeznał: tedy y skazánie ono/ y wszytek postepek nic nie wáżą/ iesli pierwey nie bedzie zeznánia Pozwu Sługi Przysięgłego: ktoré zeznánie może być przed sámym tylko Pisárzem w niebytności Sedziego. A ták ty dwie rzeczy z strony Sługi/ w káżdym Pozwie są ták potrzebné/ iż y Skazánie/ y Postepek/ y Przezyski bez nich bywáią niczemné: wyiawszyby Strony bez Pozwu dobrowolnie sye Sedziemu ná rozsądek dáły.

Obyczay Pozywánia.

JEsli kto kogo pozwáć chce: potrzebá iest/ áby ten obyczay záchował. Naprzod: ma idź do Sedziego żedáć áby sługi dożyczył ná pozwánie swégo Winowáyce: á Sedzia ma spytáć: o coby go miał pozwáć: on powie: o Długi/ álbo o ktorą inną krzywde. Sedzia potym oba-

czywszy

czywszy Persone/ która ma być Pozwana: iesli iest pod władzą iego/ dopuści mu Pozwu przez sługę Vrzedowégo. A iesliby sye strony zá tym zgodziły/ máią przydź do Sedziégo/ y podziekowáć/ opowiádáiąc Zgode: bo gdy ták vczynią/ iuż Sedziemu żadnéy Winy nie przepádną. Iure Municipali Articulo 47. Glos.

Czás Pozywánia.

POzywánie/ ma być miedzy Wschodem á Zachodem Słonicá/ w Dómu tego kthóry ma być Pozwan/ álbo ná iákim mieyscu słusznym: nie w Dzień Swiethy/ nie w nocy/ nie w Kościele/ nie ná Cmyntarzu/ nie ná Królewskim Páłacu/ nie ná Weselu/ nie w łáźni/ nie w dómu nierządnym.

Pozwánégo Winá/ gdy do Sadu nie stánie.

POzwány/ gdyby do Sądu nie stánął/ Wine Sedziemu przepada/ Pieć groszy y szeląg/ álbo iáko kedy Vchwałá pospolita niesie. Speculo Saxon: lib: ij, Artic: 6. Y ku Odpowiedzi nie bywa przypuszczón/ áż ty Winy y Nakłády stronie Powodnéy odłoży/ wedle ráchunku Se-

dziego álbo Pisárskiego. Speculo Saxonum, Libro I, Articulo 67.

Nieposłuszeństwo Pozwánego Rozmáite.

NIeposłyszeństwo Pozwánego / nie tylko sye w ten czás rozumié / kiedy Pozwány do Práwá nie stánie/ále y w ten czás / gdy stánawszy nie opowiáda sye: áni ná żáłobe odpowiáda. Kiedy też odstąpi od Sądu / bez dozwolenia. Kiedy sye kryie áby go nie pozwano. Kiedy wedle skazánia Sedziego stronie nie vczyni dosyć.

Karánia Nieposłusznégo.

KAránia Pozwánégo / zá rozmáité nieposłuszéństwá/ty są wPráwie opisáné. Winy Sedziému odpráwienié. Nakłádów Powodowi odłozenié. Wedle przezystków fántowánié. W Jmienié wwiązánié. Z Ziemie wywołánié.

Postępek Prawa przeciw Pozwanemu/ gdy do Sądu nie stawa.

JEśli by Pozwány ná pierwszym Roku do Sądu nie stánął: Powód przypowiádáiącsye nań przed Sądem póki Práwo śiedźi: vstánie przećiw iemu pierwszy Sądowny Rok/ ná którym da zápisáć Contumácyą/ to iest/ nieposłuszeństwo Pozwánégo/ z námienienim długu álbo innéy rzeczy / o którąby nań żałował/gdyby stánął/y koszt onéy rzeczy/z wyznánim też sługi przysiegłégo Vrzedowégo / iże go pozwał oblicznie. Potym Powód da go pozwáć ku wtóremu bliskiemu Sądowi/á iesliby nie stánął/tedy tymże sposobem Powód vstánie Rok przećiw iemu/y da zápisáć Contumácyą iego o rzecz wpierwszéy Contumácyéy námienioną/z wyznánim też sługi Vrzedowégo/iż go pozwał. Tymże obyczáiem trzeći raz ma vczynić. Speculo Saxonum Libro I, Articulo 67.

Jest ná

☞ Jesli ná niektórych mieyscách zwyczay zá Práwo wzięty/iż gdy kto raz będźie oblicznie pozwan/ nie trzebá go drugi raz y trzeci oblicznie pozywáć/ tylko w mieszkániu iego przed Czeládźią tho opowiedźieć przez sługę Vrzędowégo/ áby do Práwá stánął. A słusznie to bywa: ábowiem złégo dłużniká raz oblicznie pozwánégo/ ná drugi y trzeci obliczny Pozew mógłby nigdy nie wyszpiegowáć/ gdyby sye iuż chrónił vchodząc ná sye Przezysków álbo przewodu Práwá/ wedle troiakiégo pozwánia oblicznégo. Acz niektórzy przeciw tákiemu opowiádániu mówią y piszą: ále nie máią zbytnie o co vciążáć/ ponieważ iednák káżdy wedle Práwá wszelkiégo/ powinien do Sędźiégo ná iedno wezwánie álbo roskazánie stánąc. A ieslisye kto sądźi ná Práwie pisánym/iż reus ma być ter citatus, powiádáiąc/ iżby nie było w Práwie pisánym nigdźie denunciatus: niechay ten weyrzy w Glozę Specu: Saxonum Libro ij, Articulo 14. tám obaczy iż sye ná tym bárzo myli.

Opowiádánia miásto pozywánia słuszné.

Jesliby tedy pozwány trzeci raz nie stánął/ potym ná żądánie Powodu/ po czytániu z Kśiąg tákiégo troygá iego nieposłuszeństwá/ Sędźia go skaże ná vpad: záchowawszy mu ieszcze po czwarté wnieśienie pómocnéy rzeczy/ tho iest/

Pómocné rzeczy.

przyczyny słuszney dla ktorey nie stánął kiedy go pozywano: co zową LEGAle IMpedimentum. ktorey przyczyny/iesli niewnieśie ná bliski Sąd we dwu Niedzielách: tedy Powod da to sobie zápisáć. Potym ná innym Sądźie ná żądánié iego gdy sye ták iuż z Kśiąg okaże/iże pozwány pómocney rzeczy/iáko mu było záchowano niewniosł:tákowégo Sędzia skaże ná fántowánié/ to iest/ áby iuż pozwány w tym Długu o ktory ták iest przezyskan/był fantowan y ćiążan przez Sługi Vrzedowé. A gdźieby Fántu nie wydał/ to iest/ iákiéy rzeczy/ ktoraby Dług przezyskány ważyłá / y ośiádłośćiby nie vkazał/ áby był do Vrzedu wźiet/y záchowan ták długo/ążby Powodowi w przezyskánym Długu dosyć vczynił. Spec: Saxon:libro iij, articulo 39.

Fántowánié.

Zátrzymánié.

Exekucia z Przezisków rózna / wedle róznych załob.

Táki Przewod Prawá / gdy iuż ná kogo wynidźie / Sędzia ná żądánié Powodu/ obaczywszy iesli przezyski dobré / będźie winien Powodowi Spráwiedliwość vczynić z Pozwánégo/wźiąwszy z niego winy:zá kożdé nieposłuszeństwo po piąći groszy y po szelągu/álbo iáko iest kedy obyczay/wedle pospolitey Vchwały. Speculo Saxonum libro iij, articulo 39.

Iesliby skárgá byłá trzy kroć o Imienié stoiącé/ á pozwány nie stánąłby / tedy Powodowi ma

być przysądzono Wwiązánie w iego Jmienie / które Powód będzie trzymał rok y sześć niedziel: á nie ma być z niego ruszón/ażeby był Prawem o to pociągnión/choćby ie też zá niesłusznym obżałowániem posiadł. Potym Dłużnik przez ón czás może odeprzeć własność swoie y otrzymáć: zápłáciwszy Powodowi Dług y Nakłady Práwá. Speculo Saxonum libro I, articulo 70.

Ale iesliby była táka żáłobá / któraby sye miáłá ściągáć ná gárdło pozwánego: tám pozwány nie ma być z sámego nie stawánia osądzón/áżeby sye w vczynku swoim álbo wyznał/ álbo słusznym dowodem był pokónan. A z tądże też choćiaby Złodziey ná kogo zeznawał złoczynstwo/y śmierćiąby to swoią potwierdzał: tedy ten ná kogo zeznawa / bliższy sye odwieść Przysięgą: wyiąwszyby iákie inné znáki były do tego. Speculo Saxonum libro iij, articulo 39.

O Pómocnéy rzeczy w Práwie / co zową Legale Impedimentum.

LEGALE Impedimentum, w Práwie zową/

słuszną iaką przyczynę/ którą sye pozwány może wymówić/przécz ná Roku náznáczónym nie stánał/álbo Sądownému skazániu dosyć nie vczynił. Ty przyczyny są pospolićie Cztéry wPrá-wie opisáné. 1. Niemoc ták cieszka/prze któ-rąby do Práwá przydź niemógł. 2. Więzienié. 3. Pielgrzymowánié/ieśliby nie był przed tym zápozwany. 4. Wypráwá Woienna. W tych przyczynách/y inné sye słuszné zámykáią/prze któ-ré pozwány stánąć nie może: iáko iest wylanié wód gdy przebyć niemoże:álbo gdy koniá stráci/ álbo ná Kupiectwie w innych ziemiách bedźie. Jeślizeby tedy która z tákich przyczyn zászłá: iuż pozwány ná tym nic nie bedźie szkodował/ gdy niestánie:á taką przyczyne ná bliski Sąd/po cho-robie swoiéy/ álbo po wyszćiu z więźieniá/ álbo po Pielgrzymowániu / álbo po odpráwie Wo-iennéy/ przypozwawszy strone oznaymi / y we-dle Práwá (Jesli Powód powieśći iego wiáry nieda) Przysięgą ónéy przyczyny potwiérdźi. A gdźieby przekáze swoie przez Posłá oznaymił/te-dy y Poseł powieśći swéy powinien Przysięgą popráwić / bedźieli Powód po nim tego żądał/ áby przyśiągł iáko iego Pan ták bárzo chór iest/ iż do Sądu przydź nie może. Abowiém to ná woli iego iest/ komu w tym wiáry nie chce dáć:

Rzeczy pomocné.

ieśli Posłowi / zárázem odda Przyśięge : a ieśli Pozwánému/tedy czásu wyższéy námienionégo/ post cessationem causę ad primum IVdicialem terminum : to iest / ná bliski Sąd po vstániu o- néy przyczyny/która mu ná przekażie byłá/ iż do Sądu ná czás wedle Pozwu náznáczony nie- stánał/á to przypozwawszy strone. Speculo Sax: lib:ij, artic:7. Iure Munic:articulo 47. A ieśliby strony Powodnéy/która ná nim Prawo przewo- dziłá/niemógł dostáć ná pozwánie/ku wnieśie- niu rzeczy pomocnéy. To Sługá Woytowski ma v Ksiąg zeznáć/ á zeznánie iego ma być zá- pisáné/ áby to było Vrzędowi iáwno.

O Fántowániu.

FAnth / iest rzecz która sye Dłużnik Wierzyćielowi swemu w Długo bróni / gdy czym in- nym płáćić nie ma. A zową ij też Zakładem.

SLudzy Vrzędowi/zadnégo Dłużniká fán- towáć áni ciążáć nie máią / áże Práwem

przezyská-

przezyſkánego y ſkazánego ná Fántowánie / z wiádómośćią á z dozwolenim Sędźiégo. Speculo Saxonum libro I, artic: 53. Et lib: iij, artic: 56.

Sposób dochodzenia Długu ná przezyſkánym Dłużniku.

JSćiec/álbo Wierzyćiel/ którégo Láćinnicy CReditor zową / Długu ſwégo dochodźić ma przodkiem ná ruchómych rzeczách Dłużnikowych/potym ná ſtoiącym Imieniu iego. A gdźieby Imienia ſtoiącégo y ruchómégo niebyło/ tedy ná Perſonie Dłużniká/ który ma być przez Vrząd ták długo záchowan / áż Powodowi w Długu wedle Przezyſków doſyć vczyni/ álbo go Powód wolno puśći. Iure Municip: articulo 27. Może też Jśćiec Dłużniká ſwégo ná iáką robotę ieſli chce przyiąć/á coby zárobił/ to iemu ná Dług ma wyrážić. Specu: Saxon: lib: iij, artic: 39. A ieſliby Dłużnik iákié rzeczy podlé miáſto zapłáty dawał/ á Powódby rozumiał o nim/iżby co lepſzégo miał: może Dłużniká ná to przywieść/ áby przyśiągł/iáko nie ma śrébrá/złotá/ gotowych pieniedzy/ álbo innégo lepſzégo Fántu/którymby Dług mógł zápłáćić.

Czás odkupienia Fántu.

DLużnik gdy sye Jstcowi Fántem broni w dlugu:ma czás z Prawa Sześć niedziel ku odkupieniu Fántu swégo:á ieśli go w Sześć Nie dziel nie odkupi: iuż Jśćiec(gdy Dłużnikowi we dle Práwá bedzie opowiadał v Sądu trzy kroć w ónych ßześć Niedzielách/záwżdy wedwu Nie dziel/po sobie idących/áby Fánth wykupił/ álbo dług płacił) może táki Fánt przedáć pod świádómem dobrych Ludzi/wedle oßácowánia tych którzy sye ná tym znáią. A gdzieby ón Fánt wynosił sye koßtem nád dług/ostátek Dłużnikowi ma wróćić. A iesliby téż Fántu ku opłáceniu długu nie sstawáło:Jśćiec ostátká ná Personie ma ßukáć. Czego wßystkiego Powód ma sye v Sądu domówić/áby mu to było nákazano przez Sądowny Wyrok. Speculo Saxonum lib:I,Articulo 70. Wßákże iesli Pozwány dopuśći Jstcowi Fánt/którym sye iemu wpłáceniu długu broni/przedáć : może ßeśći Niedziel ku przedániu nie czekáć.

Fántu Jśćiec Dłużnikowi nie płáći/ gdy mu z Przygody zginie.

FAntu przyietego od Dłużniká kto dobrze strzeże/ ták pilnie iáko swéy włásnéy rzeczy/á potym by mu ij vkrádziono/ álbo mu iáko z przygody zginął : iuż go płácić nie powinien/ áni Dziedzicy iego:gdy tego dowiedzie Przysięgą/iż mu ij vkrádziono/álbo mu zginął/y strzégł go ták pilno iáko swégo włásnégo. A to prze te przyczyne/iż Fánt dla pożytku obudwu stron bywa:bo go Dłużnik dáie áby mu Pieniedzy wierzono/á Iściec ij też bierze/áby w swoim Długu był pewien y bespieczen. Speculo Saxonum, Libro ij, Articulo 60.

KTo komu swéy rzeczy pożyczy/á tenby zás sobie pożyczoną innemu zástáwił ; Tedy ten czyiá iest/ nie v innégo iéy ma szukáć / iedno v tego komu iey zwierzył: wyiąwszy by mu óne rzecz vkrádziono/ thedy sye iéy może iąć v kogo ią zástánie.Specu:Saxon:Libro& Articu:eodem.

WIerzyćiel/ Fánt winien Dłużnikowi táki wróćić/iáki od niego przyiął/nie nákażony/álbo kosztħ iego zápłáćić. Speculo Saxonum, Libro iij, Articulo 5.

KOni álbo inné źwiérze w Fáncie dáné/iesliby zdechło/ tedy ten kto ié przyiął/ nie bedzie go winien płáćić/iesli tego iáko Práwo nie-

śie dowiedźie / iż ſye to bez winy iego/ y bez żadnégo oſzukánia ſtáło. Wſzákże Summę w którey óno źwierzę záſtáwné miał/tráći: wyiąwſzy by inną vmowę około tego z Dłużnikiem miał. Speculo Saxonum Libro & Articulo eodē.

Czás ku Zapłácie Długów.

Dłużnik/który zezna Dług: zapłátá bywa ſkázowana. Naprzód/do dwu Niedźiel: á ieſli we dwu niedźielách nie vczyni doſyć / tedy do Tegodniá: potym do Trzećiego dniá: potym do Dwu dniu: ná oſtátek do Słońcá záchodu. A ilé kroć ſkazániu Sądowemu doſyć nie vczyni/ tylé kroć Sędźiemu zwykłą winę przepada. A gdźieby y Sędźiemu winy/y długu Wierzyćielowi ſwoiemu zy fántowánim nie odpráwił/ániby ośiadłośći/áni Rękoymi miał: iuż kedykolwiek może być poiman. Iure Municip: Artic: 93. Wſzákże to poczćiwośći iego nic niebędźie ſzkodźiło/gdy zá niedoſtátkiem rękoiemſtwá będźie do więźienia wźięt. Iure Municipali articulo 27.

Dług/rozmáitym ſye obyczáiem rozumié.

Dłużnikiem ktho bywa/z wiela obyczáiów.

Naprzod: gdy v kogo co pożyczy: gdy zá kogo ręczy: gdy co kupi: gdy obieca zá kogo dług płáćić. Abowiém to iest rzecz przyrodzona y vczćiwa/ Obietnice dobrą wypełnić. Kiedy też Dłużnik da ná sye Szuldbryff / álbo sye Sądownie zápiße. Iure Municipali, Articulo eodem.

O Rekoiemstwie.

Rekoymie są Dwoiácy. Iedni: co zá kogo przed Sądem ręczą/ták w Spráwách vczćiwych iáko też hániebnych/w ktorych/obwinionemu idźie o gárdło. A tácy nie mogą sye od Rekoiemstwá wyzwolić/ále powinni zá Strone wyreczoną tylą Summe płáćić/iáko ręczyli. Drudzy są: co nie przed Sądem ręczą: á ći iesli sye Rekoiemstwá záprzą/mogą Przyśięgą z niego wynidź / gdźieby ná nie Dowodu nie było. Speculo Saxonum lib: iij, Articulo 9. Et Iure Municipa: Arti: 27. & 117.

Náuki Rekoymiom opisáné w Práwie.

NAuki Rekoymiom ty są opisáne w Prawie ¶ Pierwsza: Iże Powód/ álbo Creditor, który wierzył Długu: powinien pierwey szukáć y winowáć swego Dłużniká / ieśli go może ná Pozew dostáć/ niż Rekoymiego. Fideiussor enim molestari non debet, quàm diu principalis haberi poterit. A gdzieby Dłużniká nie mógł dostáć/ á w Królestwie go nie było: tedy Rekoymia ma czás ku postáwieniu iego/ Ośmnaście Niedziel: á ieśli iest w Królestwie/ sześć Niedziel. ¶ Wtóra: Wierzyciel ná swego Dłużniká dobrá/ niepierwey sye ma tárgáć y imowáć sye ich/ áżby pierwey przeciw Rekoymiemu Práwem czynił.

¶ Trzecia: Jeśliby Dłużnik pieniądze obiecał á niemiałby ich/ ále ma dobrá stoiące álbo ruchome / tedy innymi dobrámi ma czynić zapłáte: á przez to bywa wolen. ¶ Czwarta: Jeśli Rekoymiey iest wiecey/ którzy spólną reką reczyli/ który kolwiekby z nich dług zapłácił/ wszystki inne wyzwala: wszákże przeciw drugim którzy z nim reczyli / záchowawszy sobie przeciw niem Akcyą/ może czynić co ná ich cześć przyydzie. ¶ Piąta: Wierzyciel któryswego Dłużniká zakład ma/ nie może Rekoymi gábáć/ ážby im on zakład oddał.

¶ Szósta: Jeśli miedzy Creditorem á Dłużni-

kiem odmieniłby sye Contrákt/y odnowił krom przyzwolenia Rekoymiego: tedy przez to odnowienié/Rekoymia od Rekoiemstwá bywa wolen. Speculo Saxon:libro iij, artic:9. Iure Municipali artic:31.&,117. ¶Syódma: Po śmierci Rekoymiégo/ brzemie Rekoiemstwá spada ná Dziedzicá iego. Wszakże to Spec:Saxon:libro I, Articu:6, in Glos. ták miárkowano: iż sye to ma rozumiéć/ieśli zmárłému Rekoymiemu były dáné pieniądze wdepozyt od ónego zá kogo ręczył: álbo ieśli przećiw zmárłému Rekoymiemu o tákié Rekoiemstwo czynióno.

Rekoymia przećiw themu zá którégo ręczył/może czynić z pewnych przyczyn.

Rekoymia przećiw Dłużnikowi zá którégo ręczył/w thy czásy może czynić o ręczóny Dług. Naprzód: Jeśli od dawnégo czásu iest dłużen. 2. Jeśli máietność swoie vtraca. 3. Jeśli Rekoymia skazan iest/áby płácił Credytorowi. 4. Jeśli ná poczatku rękoiemstwá táka zmowá byłá/ áby go wyzwolił z Rekoiemstwá/ gdy by w nim wiecéy nie chćiał być. In Sum:Ray.

O Rekoiemstwie w Sprawach vczciwych y haniebnych.

Rękoiemstwo wsprawach vczciwych Mieyskich/cieższé iest niźli w haniebnych: gdzie komu idźie o gárdło: prze te przyczynę/iże w sprawách które czci nie nárusząią / Rękoymia muśi wszystki brzemioná Dłużnikowé ná sye przyiąć. Ale w sprawách o gárdło: záplaćiwszy Powodowi Głowę wedle opisánia Prawá / co zową Wargieltem: iuż Rękoymia od wszystkiéy sprawy bywa wolen: y owszem/gdźie Rękoiemstwo zaydźie / iuż óná Srogość Prawá nád Rękoymiem vstawa/która sye nád Mężobóycą wśćiągáć miáłá. Przeto thu Sędźia bárzo ma być ostrożny/áby przez tákié Rękoiemstwá źli ludźie karánia nie vchodźili. Speculo Saxon:lib:I,artic: 65.Iure Munic:artic:31. Abowiem y Złoczyńce ná świéżym złoczyństwie poimáni/ná Rękoiemstwo nie máią być dáni.Iure Municip:artic:117.

Rekoiemstwo spólnéy Reki.

Gdy ich wiele zá iednégo ręczą spólną ręką/ á iednégo z nich Pozową: thedy Pozwány muśi wszystek Dług płaćić. Wszákże to

ták ma być rozumiano: ieſliże Towárzyſze iego ſpółem ręczący/álbo nie zapłácili/álbo Creditor nie może ich doſtáć : abowiém/ieſli ich może doſtáć/kázdy muśi ſwoie część płáćić. Speculo Saxonum lib:iij, Artic:85. Iure Munic:artic: 31.

Rękoiemſtwo zá Dłużniká zmárłégo.

IEſli kto zá Dłużniká obwinióného / á ieſzcze wdługu nieprzekónánégo ręczył/á wtymby ón Dłużnik vmárł : Tedy Rękoymia od Rękoiemſtwá bywa wolen/ ieſli okaże iż Dłużnik vmárł. Speculo Saxonum lib:iij, artic:10.

Obróná Rękoymiégo po zmárłym Dłużniku.

RĘkoymiemu / ná którégo brzemióná Dłużnikowé ſpadáią/godziſye vżywáć wſzyſtkich Obrón Práwá/y wſzyſtkich Odmów/ Odporów/ktorych miał vżywáć Dłużnik/by był nie zmárł. Iure Municipali Artic:34. Gloſ.

KTórzy máią Ośiádłość / nie powinni w Spráwách ſwych żadnégo Rękoiemſtwá ſtronie ſtáwiáć. Speculo Saxonum, lib:ij, Arti:5.

Rekoiemstwo ku Przyśiedze zá zmárłego Dłużniká.

Rekóymia który zá Dłużniká reczył ku oddániu Przyśiegi / á ón Dłużnik nie oddawszy Przyśiegi zmárłby: powinien iest przyśiegę wypełnić/álbo Rekoymia/álbo Dziedzic zmárłego Dłużniká. Ale iż ku zbáwieniu nie iest rzecz bespieczna/przyśięgáć komu o rzeczách niewiádomych/dla tego opisány iest kształt Przyśiegi Spe: Saxon: lib: iij, artic: 11. iáko Rekoymia ma przyśiądz/á iáko Dziedzic. Rekoymia ták przyśięże: Iże ia wierzę/że Niebosczyk tákiego długu Powodowi nie iest dłużen. A Dziedzicy/ Iż my o tym Długu nic nie wiemy. A gdzieby Rekoymia dla obráżenia Sumnienia swégo Przyśiegi nie chćiał podiąć. Tedy bywa skazan w ónym Długu/ którégo záśie od Dziedziców zmárłégo będzie szukał/ tylé ileby przysądzóno.

O Więzieniu.

Więzienié iest dwoiakié: Jedno/kiedy kogo do ciemnice wsádzą/albo w peto okowáią. Drugié/kiedy kto Winowáyce swégo zá suknią/albo którym innym

obyczáiem trzyma/aby mu nie vćiekł. Speculo Saxonum lib:ij, Articulo 34.

POwód który da kogo do więzenia/powinien iest odpowiádáć wszystkim/którzyby kolwiek o Więźniá mówić y wyzwolić go chćieli. Speculo Saxon: Lib:& Articulo eodem.

WIeźień wypuszczóny z więzienia/ gdy iáką vgodę z stroną vczyni dobrowolnie/ około rzeczy o którą śiedźiał: powinien óne Vgodę pełnić. Bo vgodá táka moc ma/iáko y Dekrét/od którego nie áppelluią: choćby też był niesłuszny á niespráwiedliwy. A gdźieby iáką vgodę zá przymuszenim vczynił / obiecuiąc pewną Summę: tákiey vgody nie powinien trzymáć: ieśli przyśięże/iż te Vmowę vczynił zá boiáźnią więzienia/ y zá przymuszenim. Promissa enim & Iuramenta contra Iuris ordinem facta, tenere non oportet. Speculo Saxon:lib:iij, artic:41.

Sędźiégo Winá / gdy Wieźień vćiecze z więzienia.

IEśliby kto ná czyie Instygácyą dan był do kaźni pospolitey/z pomocą Práwá/ná obżálowánie o dług/álbo o iáką iną rzecz/ któraby nie wiodłá ná gárdło/á Wieźiénby z więzienia

vćiekł: Sędzia obwiniony o to/ będzie wolen/ gdy sam przyśięże/ iż Więźień bez iego winy/ álbo iákiey przyczyny vćiekł. Ale iesliby dan był do więźienia o złoczyństwo/ zá którymby Więźniowi szło o gárdło: tám Sędzia przyśięgą nie może być wolen: ále powinien to będzie onemu który go dał do więźienia/ nágrodźić Wargieltém całym/ iesli Więźniowi szło o gárdło: á iesli szło o rękę: tedy połowicą Wargieltu: á przed się przyśiądz muśi/ iż bez winy iego Więźień vćiekł: gdźieby mu strona w tym wiáry nie dáłá. [I]ure Municipali Articulo 17.

Postępek Práwá przećiw stronie Pozwáney/ gdy do Sądu stánie.

POwód ná pierwszym Roku póki Práwo śiedźi/ dopyta się naprzód thego przez Sądowny Wyrok/ wedle Práwá. Speculo Saxonum, libro I, Articulo 61. Glos. áby go iego Principał zástąpił/ iesliby w czym wystąpił: potym przestrzegszy sobie opráwy/ dowody/ y głowną żałobę: powinien iest pozwá- Iure MVnici: Articulo 23.

nému dobrowolnie ziawić o co go pozwał: które dobrowolné ziawienié/ pozwany/ może iesli chce zarazem zá główną żałobę przyiąć/ y odpowiadać/ álbo żedać odwłoki do drugiégo Sądu przez dwie Niedzieli/ ku ziednaniu sobie Rzecznika/ co go ma dóydź wedle Prawá: á gdy wynidą dwie Niedzieli/ tedy pozwány przez sye álbo Prokuratorá swégo/ vdziáławszy opráwy wedle Práwá/ ma słuchać główney żałoby/ którą stroná Powodna vczyniwszy tákże opráwy/ wyda z potrzebnymi dowody swymi/ potwiérdzáiąc przez nié żałobe swoię piérwszą/ álbo dobrowolné ziáw... piérwéy vczynióné/ da stronie odporney zá główną żałobe: którą pozwány wysłyszawszy/ może iesżcze chceli sobie wziąć do dwu Niedziél ná odpowiedź. Abowiém podług Práwá Saskiégo Niemieckiégo/ Odwłoká stronie pozwánéy bywa dana ku odpowiedzi tylko/ ad bina proxima Iudicia, to iest do Cztérech Niedziél/ ná ziednánie Prokuratorá/ y ná odpowiedź. Speculo Saxon: lib: ij, artic: 2. A wedle Práwá Césarskiego/ Dwadzieściá dni. Przyczyná tego iesth/ iż Powód dosyć długi czás miał ku rozmyslániu ná żałobe. Tákże też trzebá pozwánéy stronie czásu ku rozmyslániu ná Odpowiedź. Quod enim licet Actori, licet & Reo. Może też zárázem

pozwany chcieli od Powodu żedać Gwaru/ który iemu winien Powod po załobie vczynić. A gdy Powod Gwar vczyni/ iuż strona odporna dalszey odwłoki mieć niemoże: ale zarazem przestrzegszy sobie Dowody/świadectwa/y wszystki rzeczy pomocne/ bedzie winien ná załobe odpowiadać. A ty odwłoki máią sye rozumieć w sprawách vczćiwych/ gdzie rzecz idzie o Dlug/o Jmienie/co zową in CIVilibus: ale w sprawách które zową CRiminales,gdżieby komu szło o gárdło/ zwłászczá in recenti facto, żadne Odwłoki nie bywáią dáne: zárázem poki Prawo śiedzi/ ná załobe winien odpowiadáć.

☞ W Krákowie ten iest z dawnégo zwyczáiu w odwłokách wżiety postepek/ iże pozwány ná pierwszym Roku wysłyszawszy dobrowolné ziáwienie/bierze sobie do dwu Niedźiel na Rzecznika/co mu przez Wyrok bywa dano. Potym po czytániu z Ksiag sprawy/iáko było dano ná Rzeczniká/do drugich dwu Niedźiel ná zmowe.

¶ Dyláctye podług zwyczáiu/ miasta Krákowá.

¶ Dyláctya ná Prokuratora.

Dyláctia ná zmowe.

A gdy drugié dwie Niedźieli wynidą: Opráwy sobie czynią obiedwie stronie/po czytániu z Ksiag óney sprawy/ iáko było dano ná zmowe.

Po oprawách/támże zárázem Powód wedle pierwszey załoby którą z Ksiag da czytáć/w dobrey woli ziáwi y popráwić może iesli co ma.

Dylácia po Oprawách

Co wysłyszawszy pozwány/ieszcze do dwu Niedziel sobie bierze ná zmowę po opráwách. A gdy ty trzećié dwie Niedźieli wynidą / Powod głowną żałobę czyni: to iest/ ónego dobrowolnégo ziáwienia/ktore gołymi słowy ná początku vczynił/potwierdza Vrzędowymi Listy/Swiádectwy/y innymi Dowody/ktoré ku swéy rzeczy ná lepszé może mieć. A wysłyszawszy głowną żałobę pozwána strona : ieszcze czás do dwu Niedziel otrzymawa ná odpowiedź : dálszé odwłoki iuż nie idą. Wszákże pozwány ná káżdym tákim Stopniu może odpowiádáć / y swoie rzecz skończyć ieśli chce. A dla tego Powod ná káżdym Terminie bywa / álbo ma być z swoią rzeczą y z Dowody gotow/ áby mu strona Odpowiedna Gwarem nie záskoczyłá.

¶ Główna żáłobá.

Dylácia po głowney żáłobie.

☞ Ten Postępek/ácz ták dálece nie iest wedle Práwá/ wszákże ile bacze zá wielkimi potrzebámi/á zá ważnymi spráwámi/wwiedźión iest w obyczay. Abowiem w Krákowie/iáko w przednieyszym Mieśćie w Królestwie Polskim/miedzy zacnymi Osobámi/y o wielkié rzeczy bywáią tákié spráwy/ná ktoré strona obwinióna/przez táki czás ieszcze sye ledwie może zgotowáć/ gdy sobie Dowody z inszégo Królestwá/Páństwá/ z innych Miast/ z wielkimi Nakłády y trudno-

ściami iednáć musi. Który postepek y vbożßych Person máło obraża. Abowiém thym czasem nie przychodząc do skończenia Práwá/mogą sye strony poiednáć/ pogroziwßy sobie máło Práwem/ y Nakłádem Práwnym. Bo vpomni Litigántowie/ ták sobie czesto mówią: Chceć sye Práwá ze mną: dam ći go dostátek: odważyłem ná ćie Sto złotych/nie vstąpieć kroku. Rzecze druga stroná: A ia go tobie dam dostátek: Odważyłem ná ćie dwie/nie vstąpieć ná piądź: náuczymy sye Práwá. Ale táki spór/rzadko ku dobremu przychodzi. Lepßa bywa zgodá bez Nákłádów/trudności/zámießkánia: Quoniam dubius est semper euentus litis. Bo nie wiedzieć komu pádnie cetno/komu licho: y iáko sye długo powlecze Práwo: iákóż czásem y do Dwudziestu Lat sye powlecze/niż ku skończeniu przyydzie. A ták w tych Dilácyach mnieyßych/strony rozmysláiąc to sobie/á pilnie vważáiąc/mogą sye zgodzić/y ieden drugiému niéco vstąpić.

☞ Ty Odwłoki wyżßéy ták wedle Práwá/ iáko y wedle zwyczáiu Miástá Krákowá opisáné/ záchowywáią sye tylko miedzy Sąśiády/ á nie miedzy gośćmi: áczkolwiek y miedzy gośćmi tylé téż idzie odwłók/ ále przez trzeći dźień/nie przez dwie Niedzieli. A Appellácya do wyżßégo ¶ Dyláciye miedzy gośćmi.

Práwá

Práwá miedzy Gośćmi/ dziewiątego dniá. O czym bedzie niżéy przy Appellácyách.

Excepcyé.

O Wybiciu rozmáitym / którym sye Pozwány stánąwszy do Práwá / może od Spráwy Sądowéy wyiąć / iáko Łácinnicy zową Exceptiones.

Ars Odpór/ Wyiećié/ Odmowá.

EXCEptio, to sye Polskim Jezykiem rozumié/ Odpór: albo przyczyná iáka slusżna/ prze którey żądánié albo wtoczenié przećiw persónie/ może sye kto wybić od spráwy Sądowéy. A przynależy Excepcya stronie Pozwánéy/ iáko replica, to iest/ odpór ná Excepcya stronie Powodnéy. Speculo Saxonum, lib: iij, Articulo 16.

EXCepcyę / Práwem Mieyskim / wszystkié maią być ná iednym Roku żądáné / ilé ich kto ma. Abowiem po odpowiedzi ná żálobe vczynionéy/ iuż mieyscá niemáią: wszákże niektóré

y po odpowiedzi mieyſce máią/iáko gdy ieſt Powód klety/álbo Prokurator fałſzywy.etcæt.

O Dwoiákim Wybiciu.

Excepcya ieſt dwoiáka: Jedná/kthóra odwłacza tylko ſpráwę ná inny ſłuſzny czás wedle Práwá:iáko gdy ſobie kto bierze Fryſt do Prokuratorá/álbo ná Odpowiedź:te Łácinnicy zową Dilatoriam Exceptionem. Druga ieſt/która gáśi y niſzczy ſpráwę:iáko gdy ná cię żáłuię o pewny Dług/á ty mi okázuieſz y dowodziſz iżeś mi ſię vſpráwiedliwił/álboś mi Przyśięgą wyſzedł/iuż moię żáłobę przećiw ſobie niſzczyſz: te Łácinnicy zową Peremptoriam Exceptionem.

Exceptio dilatoria.

Exceptio peremptoria.

Wybićié z ſtrony Powodu.

Przećiw Powodowi ty ſą Excepcyę/przez których żádánié/odporna ſtroná może mu nie odpowiádáć/áni ſię z nim w rzecz wdáć. Jeſli ieſt wywołány/ieſli bezecny/ieſli klety/ieſli dźiećie/álbo śierotá bez Opiekuná:ieſli márnotrawcá/ktoremu dla łotroſtwá odiete ſą dobrá ku ſzáfowániu: ieſli ieſt ſzalony/głuchy/niemy/ bez Sprawce á Rzedźićielá ſwoiégo: ieſli Niewiáſtá bez Mężá/álbo Opiekuná ſwoiégo.

Wybicie z strony Prokuratorá.

PRokurator ten rzeczy spráwowáć nie może/ który iest klety/ ná poczćiwośći iáką zmázą nárușżóny: młodszy niż xxj Lat. Jesli iest Ksiądz/ Mnich/ iesli szalóny/ iesli o iáki hániebny vczynek obwinióny/ iesli od Páná swoiégo nie ma słusznéy Plenipotencyéy álbo poruczeństwá/ iáko sye godźi wedle Práwá: iesli go v Pręgi bito/ iesli wiáry nie chowa/ iesli kogo zdrádźił. Którzy są názwáni iednym Láćinskim słowem/ Iure priuati, podług wykłádu Speculo Saxonum libro iij, Articulo 16. Glos.

Wybicie z strony Sędziégo.

SĘdźić nie może iesli iest podezrzány/ klety/ wywołány/ krzywoprzysiężcá/ iáką niesławą zmázány/ głuchy/ szalóny/ od dostoieństwá dla iákiéy szkárádośći oddalóny/ Hæretyk/ Zyd/ Niewiastá/ Nieprzyiaćiel od Adwersarza iáką przyiáźnią/ namową/ naymem/ boiáźnią/ obietnicą nakazóny/ iesli krewny/ iesli nie ma Páná Bogá przed oczymá/ iesli brákuie Personámi. etc.

Wybicie z strony Iurisdicyéy.

POzwány / ieśli nie iest pod władzą óney Zwierzchności Mieyskiey/ gdzie iest pozwan / może sye wyiąć do Práwá swégo : iáko iest Ksiądz/Mnich/ Rycérski Człowiek/ Student: oprócz przyczyn wyższey opisánych przy Gościnnym Sądzie.

Wybicie z strony Mocy.

PLENipotencyą ták odbić może: ieśli iest niedostáteczna/ieśli wobec we wszystkich Spráwách vczyniona/ á rzecz osobliwéy mocy ktemu potrzebuie:ieśli sye téż wściąga ku iedney cześci spráwy/nie ku wszystkiéy. Jeśli tylko podána iesth ku czynieniu przeciw komu / á nie ku brónieniu: iáko mówią Láćinnicy/ad agendum, non ad defendendum : álbo ieśli moc iest odietá komu przez Principałá / álbo sam Plenipotent moc dobrowolnie spuścił.

Wybićié z strony Pozwu.

POzew ták zbić może : ieśli iest ná mieyscé niepzześpieczné/ morem záráżóné/ieśli w świeto pozwano/ieśli ná dzień świety Rok náznáczóno/ieśli w Łáźni/w Kościele/ná Cmyntarzu/ná Królewskim Páłacu.etcœt.

Wybicie z strony Swiádków/ iest niżey miedzy Sądownymi Dowody nápisane.

Skutek tych wybicia álbo Odporów.

SKutek y pożytek tych wszystkich Odporów ten iest: Iże káżdy przez nie może swą spráwe odwlec/ álbo sye vwiárowáć Persony Sędziégo/ á Zwierzchności iego/ álbo odpędzić od Akcyéy/ Prokuratorá/ Powód/ Swiádká/ álbo Akcyą od Powodu przećiw sobie żądáną zágáśić/ iáko iest Exceptio Peremptoria. Speculo Saxonum, Libro iij, Articulo 16.

O Zágrunthowániu spráwy przed Sądem/ co Láćinnicy zową Litis Contestatio.

Litis contestatio.

LITIS CONtestatio, iest główney rzeczy gruntowne wtoczenie przed Sąd od obudwu stron/ przez żáłobe y odpowiedź. Narratio enim cum contradictione faciunt Litis Contestationem. Speculo Saxon: lib: ij, Articulo 2.

Co to iest wdáć sye w Práwo.

Gdy kto

GDy kto wysłyszawszy żałobe: przeciw niey vczyni odpowiedź: iuż sye wdawa w Prawo: iako zową Litem contestatur, approbuiąc y dawaiąc mieysce Zwierzchności Sedziego nad sobą/ od którego sye iuż wyymowác nie może.
NAm per Litis contestationem, Reus subijcitur Iudici. Wszakże w tey mierze / nie ledá odpór strony Odpowiedney za odpowiedź ma byc poczytány/ ále ten tylko który iest práwie ná żałobe vczynióny. Abowiem/ póki sye kto Odpowiedzi zbránia przez iáki odpór: ieszcze nie odpowiada. Quàm diu me non debere respondere defendo, tam diu non respondeo. Ná Przykład/ Gdy ná mie żáłuiesz o Dług: á ia powiádam/ iżesmy obádwá innégo Práwá/ y żądam być odeslan do swégo Sedziégo: tu ieszcze nie iest odpowiedź/ ále zbránianie odpowiedzi. Speculo Saxon: lib: ij, arti: 9. & lib: iij, art: 30. Ale kiedy ták mówie/ iżem ten dług winien albo niewinien: iuż práwa iest ná żałobe odpowiedź/ przez którą ónemu Sedziemu ná rozsądek sye poddawam. A ták wtey mierze/ pozwány kiedy sye niechce z Powodem wdáć w Práwo/ ma pilno báczyć co ma mówić/ aby mowá iego nie byłá poczytaná zá gruntowną odpowiedź ná żałobe. Bo práwą odpowiedzią ná żałobe/ Pozwány iuż sye wdawa w rzecz/ y

áppꝛobuie nád sobą zwiérzchnośc ónego Sedzié go/pꝛzed którym sye sądzi/y óná Spꝛáwá spada po nim ná iego Dziedzice/ iż muszą ná mieyscu iego odpowiadáć. Per litis enim contestationem perpetuatur actio, fitq; transitoria ad hæredes.

GDy sye ktho v Sądu ná swéy powieści omyli/ iże nie z vmyslu rzecze: może sye popꝛáwić bez szkody swéy. Speculo Saxonum Libro I, Articulo 61.

KTo poczyna odpowiádáć/ á Spꝛáwá by sye nie skónczyłá/ále ná inny czás byłáby odłożóná: ieśli ná ón czás z odkłádu pꝛzypádły pozwána strona nie stánie: iuż iákoby pokónána vpada w swéy rzeczy. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 9.

O Spólnym obudwu stron vspꝛáwiedliwieniu pꝛzed iednym Sedziem/ co Łácinnicy zową/ Reconuentio.

RECONuentio sye rozumie/ gdy Strona odpowiedna wysłyszawszy żałobe/ żąda

przed Odpowiedzią swoią/aby sye mu théż Powód vspráwiedliwił w tym / o co by go potym winił.

Postepek około spólnégo Vspráwiedliwienia.

W Téy spráwie o spólnym vspráwiedliwieniu/podług Práwá Mieyskiégo táki postepek iest: Gdy ná mie kto żáłuie/y przykażą mi odpowiádáć. Tedy przed odpowiádánim bede pytał: ácz mi sye téż Powód nie ma vspráwiedliwić o co bym go obwinił. Skaże Sedzia/iże sye bedzie powinien vspráwiedliwić. A ták gdy iuż obwinióny spráwi sye Powodowi/y bedzie wolen od niego/ támże téż może ná Powodną stronę żáłowáć. Speculo Saxon: libro I, articulo 61.

Wszákże w pewnych Spráwach támże opisánych / spólné vspráwiedliwienié nie bywa przed iednym Sedziem / zwłasczá w spráwách Duchownych/o Wiáre/o Dziesieciny/o Podawánia Beneficyy/o Małżeństwo. etcæt.

PErsony Duchowné / iáko Ksieża/ Mniszy/iesli przed Práwem Swieckim ná kogo żáłuią/támże téż obwinionému powinni odpowiádáć/ o coby ná nié żáłował / krom rzeczy

wyższéy námienionych / Práwu Duchownému własnie przynależących. Spec: Saxo: lib: I, arti: 61.

Rękoiemstwo w Spólnym Vspráwiedliwieniu.

Odporna stroná wysłyszawszy żałobe/może żedáć od Powodu / który nie iest ośiádły/Rękoiemstwá/o to/áby musye też vspráwiedliwił/o coby mu winę dał/y o nakłády áby mu ié zápłácił/gdzieby Práwem nic ná nim niewygrał. Powód też może żedáć Rękoiemstwá od obwinionéy strony nie ośiádłéy/o dostánié Práwá/o Nákłády/ y o dosyć vczynienié rzeczy osądzonéy. Speculo Saxonum libro I, Articulo 61. Et Libro iij, Articulo 13.

O Oprawách.

Opráwy zową/przestrzeżenié w Práwie obudwu Stron/ ták Powodnéy iáko Odpornéy. Powodnéy przed główną żałobą: Odpornéy przed główną odpowiedzią. Które Opráwy/obiedwie stronie

mogą sobie vczynić ná iednym Roku iesli chcą/ tym sposobem.

¶ Naprzód: Prokurator Powodnéy strony bedźie pytał ná Prawie. Acz iego Principałá opráwy nie máią dóydź/ álbo co iest wedle Práwá? Skaże mu Sedźia ták: Gdyż Prokurator strony Powodnéy / w czás y w godźinę żąda sobie Opraw w spráwie swoiéy potrzebnych: tedy go máią dóydź wedle Práwá. A ták Prokurator Powodnéy strony po piérwszé to sobie opráwi/ iesliby rzeczy swégo Páná do końcá słusznie á vżytecznie (czego Boże vchoway) przewieść niemógł/ áby ón przez wthórégo/ trzećiégo/ czwartégo/ y tylé ileby było potrzebá/ Prokuratorá álbo też sam przez sye/ zá porádzenim y lepszą spráwą rzecz swoie dokończyć/ y ku skutkowi przywieść mógł. Skaże Sedźia/ iże co Prokurator strony Powodnéy wedle biegu Práwá nászégo Mieyskiégo Máydeburskiégo / sobie opráwia y przestrzéga/ to go ma dóydź wedle Práwá.

¶ Opráwy po piérwszé

¶ Wtóré: tenże Prokurator przestrzeże y opráwi sobie / áby wedle swéy potrzeby / mógł mieć słuszné odwłoki ku okazániu dowodów swoich/ ná odstąpienié/ ná porádzenié/ przestrzeże świádectwá żywych Ludźi/ Aktá/ Listy Królewskié/ vczćiwéy Rády/ Gáynégo Sądu/ y wszelkiégo

¶ Opráwy po wtóré.

Vrzędu/tak tego iako innégo Królestwá y Páństwá/Regestrá/Chyrografá/y wszytki inné dowody/iakimkolwiek obyczaiem ku swéy spráwie przynależące. A gdy to sobie w czás y w godzinę przestrzeże/będzie pytał ná Prawie: Aczby tego ón y Principał iego otrzymáć nie miał/ álbo co by było ná Práwie? Skaże mu Sędzia: iáko iest wyższéy opisano.

¶ Opráwy po trzecié.

¶ Trzecié: tenże Prokurator opráwi y przestrzeże sobie/iesliby co nowégo álbo trudnégo od strony w odpowiedzi vsłyszał / áby mógł mieć Frysth/ álbo czás ná zmowę/ ná porádzenié/ do dwu Niedziél z swym Principałem. Co téż przez skazánie Sędziégo otrzyma. Tymże obyczáiem stroná odporna álbo iéy Prokurator Opráwy sobie vczyni/áby go téż to wszytko doszło/co stronę Powodną: iesliby co nowégo przed żałobą y po żałobie vsłyszał/aby mógł mieć ná porádzenié do dwu Niedziel / y inné wszystkié rzeczy w Opráwách Powodu opisánych.

W zápisániu tákich Opraw/ Pisárze wielé kroć sye niepotrzebnie báwią/gdyty wszytki przestrzeżenia wypisuią. Ale dosyć iest ná thym/gdy tak zápisze: DECREtum est parti Actoreę, omnes reformationes, iuxta cursum IVris Teutonici Maydeburgeñ, permitteñ esse de forma IVris.

Decretum est quoq; parti respondenti.&c. Abowiém iuż zá tym skazánim/ krótko sye wszystko zámknie/ co którey stronie iest potrzebá / wedle biegu Práwá Máydeburskiégo. A iże Opráwy máią być czynióne / nápisano IVre Municipali Articulo 23. Glos: quæstione prima de Gerada. Po Opráwách stroná Odporna/ álbo główney żáłoby słucháć ma/ álbo dobrowolnie ziáwienié zá główną żáłobę przyiąć. Co vczyniwszy/ może od Powódu żedáć Gwaru/ ieśli chce.

O Gwarze.

GWar / iest nieiákié wedle Práwá Rekoiemstwo álbo zástąpienié ná żądánié pozwáney strony/ od Powodu vczynióne/ dla vwiárowánia iákiey szkody y trudnosci.

Gwar iáko bywa czynión.

GWar tym sposobem bywa czynióny. Prokurator pozwáney strony/ wysłyszawszy dobrowolné ziáwienié/álbo główną żáłobę/ be-

dzie pytał ná Prawie tymi słowy: Gdyż iuż móy Principał dobrowolné ziáwienié od Powodnéy strony przyymuie/ zá główną żałobe: pytam ná Prawie/ Acz Powód Gwaru nie ma podnieść/ álbo co iesth ná Prawie? Skaże Sedzia: Iże Powód ma podnieść Gwar wedle Prawá.

Dáléy stroná Odpowiedna pyta: iáko rychło ma táki Gwar podnieść? Skaże Sedzia: Iże póki Prawo śiedzi. Spyta potym: iáko wedle Prawá tháki Gwar ma podnieść? Skaże Sedzia: Iże známieniém pálcá: tho iest/ podniószszy pálec wielki práwéy reki/ vwinióny w Rekaw/ ták/ iżby go było dobrze widáć. Powód tedy vczyniwszy Gwar/ spyta ná Prawie: ieśli go dobrze á sprawnie vczynił? Skaze Sedzia: Iż dobrze vczynił. Bedzie pytał ná ostátek: ieśli czás iest spuścić Gwar? Skaże Sedzia: Iże czás iest spuścić wedle Prawá.

Biała Głowá ieśli iest Powodem: thymże sposobem Gwar vczyni/ ále przez Opiekuná z Prawá potwierdzónégo. Spec:Saxon:lib:I,artic:46.

☞ Zá długim vżywánim weszło w obyczay/ iże Gwar podnieśienim pálcá wielkiégo/ vwinąwszy go w rekaw czynią: Co sye wiele Ludzióm pátrzáiącym ná to/ zda być nieiákim szydérstwem: iákoby Dudká zá wiéchą vkázował.

Abowiém y wielé mieyscóm o Gwarze w Prá-
wie opisánym/gdy sye ktho pilnie przypátrzy/o-
baczy/iż sye wiecéy ściągái ku obiecaniu Gwa
ru/nizli ku tákiému podnaszániu. Tho iesth/ áby
strona Powodna/ miásto tákiégo podnieśienia
Gwaru/podánim reki Sedziému/obiecała stro-
nie pozwánéy Gwar/známionuiąc przez to po-
dánie reki/iż chce chowáć ty wszystki rzeczy/ dla
których Gwar iest vstáwión / y co známiónuie.

Co známiónuie Gwar.

Skutki gwaru trzy

Skutek Gwáru ten iest: iż kto ij vczyni/iuż 1.
wiecéy swéy Załoby nie może popráwo-
wáć áni odmieniáć. Już żadnych Dowodów ku 2.
potwierdzeniu załoby swoiéy nie może dáć czy-
táć/kthóré mu było wolno przed Gwarem vká-
zowáć: wyiąwszy ty których przed Gwarem ku
podpárciu załoby vżywał/ może po Gwarze ku
replikóm vkázowáć. Ná ostátek/pozwána stro- 3.
ne/ieslíby ią kto inny o tez rzecz potym gábał/ o
którą ón załował:zástepowáć bedzie powinien/
y inné skuthki Gwaru czynić. Opisáné/Speculo
Saxon:Libro I,Artic:63.Et libro ij,Articulo 15.
Iure Municipali Articulo 35.&,41.

Obrzeczenié Gwaru wymyslóné.

Są niektórzy PROkuratorowie/ którzy od strony pozwáney spráwuiąc rzecz/ żądáią od Powodu/ aby obrzeczył Gwar: gdy go vczyni/ co iest od nich wymyślóno nie wedle Práwá/ ále złym vmysłem/ áby Stronę Powodną od spráwy swéy odegnáli. Abowiém tym obyczáiem vbogiego Człowieká/ gdy nie ma ktoby zań Gwar obrzeczył/ łatwie od spráwy iego odżenie. To tedy poniewaź iest z wielkim vbliżenim spráwiedliwości/ á nie według Práwá/ nie ma być dopuszczóno/ áni w obyczay wwodzóno.

O Odpowiedzi.

Odpowiedna stroná ma pilnie báczyć/ aby swéy niewinności y spráwiedliwości/ mądrze/ y z dobrym rozmyślenim/ y z dobrą poradą broniłá: áby sye głupią swoią Odpowiedzią nie záwiodłá. A dla tego bespieczniéy iest mieć Rzecznika spráwnégo/ á ktemu cnotliwégo. Abowiém przez swoie niebaczną odpowiedź łatwie może w błąd wpáść/ y ku szkodzie sye przywieść. Spec:Saxon, lib:I, arti:62.

Odpowiedź Dwoiáka.

ODpowiédź po żałobie iest dwoiaka. ¶ Ieoná: gdy sye pozwány zbrania áby nie odpowiádał: á to w ten czás bywa/kiedy przeciw Powodowi odporna/iż iest powołány/álbo klety/albo sierota bez Opiekuná/álbo iż ná Dzién świety od niego iest pozwány: álbo iż óna sprawá byłá przed thym v Sądu / y skónczyłá sye/ przez Wyrok/álbo przez Vgode: álbo iż sye rzecz toczy pod thym Sędziem/pod kthórego władzą strona Odpowiedna nie iest:álbo kiedy Powód nań żáłuie iezykiem którégo ón nie rozumié:ábowiem Sądownie żaden nie ma być przymuszón ku odpowiedzi/ ażby dobrze wyrozumiał co mu zádáią/y o co nań żáluią. Wszákże Powód może innym iezykiem żałowáć / á pozwány téż innym odpowiádáć/w then czás gdy sye obádwá rozumieią/ álbo przez sye/ álbo przez swoié Rzeczniki. Speculo Saxon:lib:iij,arti:71. A zá innymi odpory / wyższéy przy mieyscu o Wybiciu opisánymi/ z których gdy pozwány iedne albo wiecéy ma/może sye obrónić áby nie odpowiadał. Respõsio per Exceptiones.

¶ Druga iest Odpowiédź:gdy ktho práwie á gruntownie ná żálobe odpowiáda/ przez co sye iuż z Powodem w rzecz wdawa / iáko mówią/ Respõnsio ad Propositiões.

Litem

Litem contestatur: Speculo Saxonum, Libro iij, Articulo 30.

KTo pocznie ná żałobe odpowiádáć/á sprá- wá sye nie skónczy/ále bedźie ná inny czás odłożona/ potym by ná dźień z odkładu przypá- dły nie stánął:tedy iuż ten to ktory pocżął odpo- wiádáć/ma być zá przekonánego skazán. Specu- lo Saxon:Libro ij, Articulo 9. ále wyżßey o tym.

ODpowiedney stronie/Práwo záwżdy iest przychylnieysze niż Powodowi. Iure Mu- nicipali artic: 35.&,38, Glos. A stądże ieśliby kto był o Złoczyństwo poiman / á nie ná świeżym vczynku/iako mówią/ nie zá gorącá:tedy obwi- niony bliżßy iest sye odwieść/niżby go kto miał pokonáć. IVS enim fauorabilius est ad conser- uandum,quàm ad condemnandum. Iure Mu- nicipali Articulo 32.

O Dowodźiech ktory- mi strony swoie Rzecz v Sądu twierdzą.

DOwód przeciw Stronie ná Sądźie/ bywa rozmaithym obyczáiem / przez

Swiadki: przez własné Strony obwinionéy zeznánie: przez Vrzedowé Listy: przez Przyśiege.

O Swiádkoch.

Swiádek / iest Persona pozwána / która świádectwo prawdy wydawa ná Sądźie pod przyśięgą. ¶ Káżdy Swiádkiem bedźie / kthórego słuszna przyczyná od tego nie odwiedźie. ./. ./. Dowód I.

Przyczyny / prze które kto nie może Swiádczyć.

PRzyczyny od Swiádectwá odwodzące / ty są. ¶ Naprzód: látá / zstrony młodośći / ktoby był młodszy niż Czternaśćie lat / ná wydánié świádectwá nie ma być przypuszczon. A to sye ma rozumieć w spráwách vczćiwych / o Dług álbo o Imienié. Ale w spráwách haniebnych / gdźie idźie komu o cześć álbo o gárdło: żaden świádectwá wydáć nie może: ktoryby był młodszy niż dwádźieśćiá Lat. ¶ A z strony stárośći / ktoby miał śiedmdźieśiąt Lath / świadczyć nie

Młody.

Stáry.

Sługá. może. ¶ Sługá też, zá Pánem świádczyć nie ma: dla tego/iże zá boiáźnią Páná swégo/często kroć prawdy zámilczéć muśi. ¶ Niewiásty też świádczyć nie mogą: ábowiem óny są odmienné w słowiéch / á świádectwá rózné wydawáią:y żadna ich spráwá Sądowna bez Opiekuná nie iest ważna. Jáko też przećiw temu/świádectwem nie mogą być pokónáné: bo óny nieumieiąsye szkody vwiárowáć:y Práwá vmiéć nie są powinny. Speculo Saxon:lib:I,articu.46. Wyiąwszyby w spráwie o Mężobóystwo: álbo iesliby co przećiw Rzeczypospolitéy która broiłá: tedy świádkámi może być pokónaná. Możesye też odwieść śiedmią Swiádków obwinióna o złoczyństwo / iesliby byłá daná ná Rękoiemstwo. Iure Munic:artic:22.91.Spec:Saxo:lib:I, art:21.

Niewiástá

Bezecni.&c. ¶ Bezecni/krzywoprzyśiężce/złodźieie/łotrowie/których v Pregi bito/álbo sye od tego odkupili:łupieżce/świetokupcy/ zdrayce/błaznowie/ mężobóyce:wywołánié do Roku y do sześći Nie dźiel ćierpiący/Swiádkowie przenáieći/y pospolićie/ którzy iáką szkárádośćią żyćia są pomázáni: ábowiem hániebnym ludźióm/wszystki vczciwé spráwy bywáią zábrónióné. ¶ Też nie świádczy vbogi sprosny:to iest/kthóryby był kostérá/pijánicá/nierządny:dla tego/iże táki bywa

Vbodzy kostrowie.

podeźrzány/

podezrzány/by nie był przenáiety. ¶ Zydowie/ Pogáni/Odszczépiency/nie mogą być świádkámi przeciw Krześcijánóm: á ieslibysye przydáło iżeby Zyd miał świádczyć przeciw Krześcijáninowi: to ma vczynić ze dwiemá Krześcijány y z iednym Zydem: á Krześcijanin przeciw Zydowi może świadczyć z iednym Krześcijáninem/iáko iest wyższéy o tym. A ktoby Swiádkowi iáką niegodność ku świádczeniu zadał: tákiey ma zá rázem dowodzić. Spec:Saxon:lib:I, artic:51. glos. Zydowie.

Czás wiedzienia Swiádków.

SWiádki kożdy wieść ma wdawszy sye iuż w Práwo: wszákże gdzieby tego była słuszna przyczyná/ może ie przed thym wieść: iáko/ gdyby sye bał áby świádek nie zmárł: álbo iesli stáry/ iesli chory/álbo sye ná Woyne gothuie: y dla innych przyczyn/o których pisze Alcyatus.
A komu skażą dowód ná Swiadki/bedzie miał sześć Niedziel ku wiedzieniu ich. Może ie też zá rázem wieść iesli chce. Iure Municip:Articu:75.
A gdyby ná Roku náznáczónym zámieszkał ich wieść/vpada w swéy rzeczy / y Sedziemu wine przepada/ dla swego kłamstwá/ iż thego nie dowiódł ná co sye brał. Specu:Saxon:lib:I, artic:53.

Wszakże może sye założyć pomocną rzeczą/ któréy bedzie powinien potwierdzić Przysiegą/ iesli mu stroná wiáry w tym nie da. To vczyniwszy: otrzymawa ieszcze dwie Niedzieli ku wiedzieniu Swiadków. Dálszéy odwłoki iuż mieć nie może. Iure Municipali Articulo 32.

Wielé ma być Swiádków.

W Káżdéy sprawie/ dosyć iest mieć dwu álbo trzech Swiádków/ wedle Pismá S. IN ore duorum vel trium, stat omne verum testimonium. Wszákże w pewnych spráwách wedle Práwá/ potrzebá iest wiecéy: iáko w spráwách hániebnych: w spráwách po vmárłéy rece. Spec: Saxon: Lib: I, artic: 6. trzebá śiedmi Swiádków. A świádectwem iednégo żaden nie bywa pokónan/ wedle pospolitéy powieści: Vox vnius, vox nullius. Wszákże w spráwách które nie niosą wielkiéy szkody/ y iednemu Swiádkowi wiárá bywa daná: iáko Pástérzowi/ około szkody/ któraby sye przez bydle w stádzie sstáłá: ábowiém czestokroć sam przy páśieniu bywa. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 54.

O byczay wiedzienia Swiádków.

Kto tedy

Kto tedy chce wieść Swiadki: ma ie Pozwáć/ y Strone przeciw którey Swiadki wiedzie/ áby tego przysłuchała. A gdy iuż ná Roku stáną: Powód opowiedziawszy ie/ będzie żądał/áby byli do Koła ku mieyscu Sądowemu wpuszczeni y wysłucháni. Potym Swiákowie káżdy z osobná ku wysłuchániu/przykłádem Dánielá Proroká ma być przypuszczan/á niż pocznie świádczyć: tedy ná roskazánie Sędziego/ álbo Stárszego Przysieżniká/przysięże tymi słowy: Ja N. Przysięgam Pánu Bogu/wszystkę prawdę powiedzieć w tey Spráwie/ktho ra iest miedzy tymi N.N. stronámi: á tey prawdy niechce táić/dla przyiáźni/nienawiśći/dárów. Ták mi Boże pomagay. Albo miásto tákowey Przysięgi/iáko w Krákowie ten iest obyczay/z roskazánia Stárszego Przysieżniká / podniesie dwá pálcá y záś spuści: potym Stárszy Przysieżnik rzecze Swiádkowi/záchowawszy vczćiwość káżdemu wedle stanu iego: Pod tą Przysięgą którąś vczynił ku pánu Bogu/y ku Vrzędowi/ábyś w tym prawdę zeznał/o co iesteś pozwan: y inné nápominánié może vczynić / wedle swey rostropnośći / wiodąc go ktemu/ áby prawdę zeznał/wedle Páná Bogá y sumnienia swego. Po tákim vpominániu: Swiádek będzie powiádał/

Daniel: 15.

Przysięgá świádków

a Pisarz ma pilnie spisowáć wszytki słowá iego. A gdy sye iuż wszyscy Swiádkowie odpráwią/ Pisarz ná żadánie Powodu/ będzie záráżem iáwnie czytał ich świádectwá.

O Pytániu/przy Słuchániu Swiádków.

Interrogatoria circa Examen Testium.

PRzy słuchániu Swiádków/niektórzy ten obyczay chowáią/ co thеż iest wedle Práwá/ Speculo Saxonum lib:ij,artic:22. Iż Sedzia pyta od Swiádków / mieyscá / czásu/ godziny/ kiedy sye tá spráwá działá o którey świádczy/ieśli też to sam widział/álbo o tym słyszał/y inych okoliczności/które stroná Powodna Sedziemu potáiemnie dáie ná kárcie spisáné/wedle żáłoby á potrzeby swéy: co Łácinnicy zową Interrogatoria. Ale ten obyczay nie wszedy chowáią/ iuż ná tym Sedzia y stroná przestawa/kiedy świádek obowiązány przysięgą/ świádczy wedle sumnienia swégo/to co nalepiey wié w óney spráwie. Wszákże ná długą powieść Swiádków/ Sedzia nie ma sye ogledáć/ále rzeczy tylko gruntownieysze obáczáć/á ku spráwie o którą przyidzie/pilnie á bácznie stosowáć. Pisze Alcyatus.

Odmowy przećiw Swiádectwu.

ODmowy w Swiádectwie/mogą być náprzećiw tym Personam/ które są wyższey opisáne : miedzy kthóre/ też poczytáią Mnichá/ Ksiedzá/y Niewiástky/iże świádczyć nie mogą: wszákże w pewnych tráfunkách świádczą:iáko/ gdy rzecz iest o Dziéćieciu/ ieśli iest krzczóné: ieśli sye żywo národziło/álbo nié. SPeculo SAxonum Libro I, Articulo 33.

Kτóré Swiádectwo bywa ważné.

SWiádkowie/ ieśli sye w powieśći swéy zgadzáią:tákié ich świádectwo bywa ważné/á żadnéy odmowy nie mász przećiw niemu. A gdyby sobie w rzeczy przećiwni byli/żadnému wiárá nie bywa daná.

SWiádek/ieśli sam sobie wswéy mowie iest przećiwny:álbo w iednym prawdę powié/ á w drugim nieprawdę/ tákowy bywa od Sądu odłączón.

POwieść Swiádków wątpliwa/záwżdy przez tego przećiw komu świádectwo iest wiedziono/ ma być wykłádaná. Abowiém kto

czego dowodzi/ ma iáśnie á otworzyśćie bez żadnéy wątpliwośći dowodźić : gdźieby ináczéy było/ thedy ón Dowód trudny á wątpliwy/nic nie waży. Speculo Saxon: Libro I, Arti: 15. Gloss.

O Swiádectwie Dłużniká przećiw Credytorowi.

Dłużnik/gdy mieni iże Dług swému Wierzyćielowi zápłáćił: ma tego dowieść sámotrzeć ze dwiemá Swiádki/którzy przy zapłáćie byli. Speculo Saxonum libro ij, articulo 6.

Jakim Dowodem Powód náprzećiw obwinióney stronie Długu álbo inney swey żáłoby podpiera. Tákowym Odwodem: Obwinióny przać Długu brónić sye ma. Ná przykład: przećiw Obligácyey Vrzednie zápisáney/quitem Vrzednie zápisánym : przećiw Chyrgráffowi/ Quitem własney reki/álbo też Vrzednym. Przećiw Swiádkóm/świádectwem tylé Person/ilé ich Powód miał. A gdźieby tego Obwinióny nie okazał : tedy wedle Dowodu Powódowego w swéy rzeczy vpada. Ale przećiw tákiému Porządkowi Práwá/tymi czásy dłużnikowi o dług Chyrográffem zápisány/Przysiege Sámotrzećiemu

dopuszczáią.

dopuſzczáią. Z kąd przychodzi/ iże Chyrográffy máłey wagi bywáią / nád ktore ku Dowodowi niewiem możeli być co ważnieyſzégo. A złégo Sumnienia Dłużnikowi/nic nie łatwiéy iedno zapłáte mienić:na Przyśiege ſye bráć/powiádáć iż zádzierżány Chyrográff/á ku ſwéy Przyśiedze dwu Chłopu/ álbo ilé potrzebá / ſobie ziednáć y przenáiąć:ktorzy áni ná Bogá/áni ná ſwé Sumnienie nie bacząc/tylko propter mammonã iniquitatis, z nim krzywoprzyśiegáią. Acz niektorzy powiádáią/ iże z tákimi Chłopy ku Przyśiedze dobrze ieſt/ gdy Credytorowie częſtokroć wziąwſzy zapłáte wedle Chyrográffu od Dłużniká ſwégo/ Chyrográff v śiebie zátrzymawáią. Ale tá potrzebá / v tákich Krzywoprzyśiezców niechay mieyſce ma. Wſzákże Dłużnik ktory ták niedbáły ieſt/iże zápłáciwſzy dług/zapłáty ſwéy od Credytorá Kwitu nie bierze: gdyby raz albo dwá tákową niedbáłość z ſwą ſzkodą odniosł/ byłby potym w ſwéy ſpráwie czuynieyſzy. Abowiém co ieſt ławiéy iáko Kwit nápiſáć:á ku zá płáceniu żadnégo przyſtoynieyſzégo dowodu nie ieſt przeciw Chyrográffowi/iáko Kwit/álbo włáſną reką/ álbo Vrzednie nápiſány. Powiáda IVſtinianus: Nihil tam naturale eſt, quàm eodem genere quodq; diſſoluere, quo colligatum eſt.

¶ Dowód przeciw Chirográffowi nieſłuſzny.

¶ Naiemni Swiádkowie.

¶ DOwód przeciw Chirográffowi ſłuſzny.

Z ktorey Sentencyey Iustyniano: okázuie sye/ iże Dowód zapłaty przeciw Chyrograffowi nie przez Swiadki/ale przez Kwit ma być. Ale to mędrszych rozsądkowi niechay będzie zostáwiono.

GDy Powód gołymi słowy żáluie: Obwiniony z żáłoby iego Przysięgą sye swoią wybędzie.

O Wyznániu Pozwánégo.

WYznánie/iest pewna á iásna odpowiedź/álbo zezwolenie strony Odpowiedney / ná żałobę strony Powodney / przed włásnym Sędziem vczynione.

Dowód 2. Przeciw stronie.

SKutek zeznánia ná Sądzie ten iest/iże odporna stroná/gdy zeznánie vczyni/iuż Powód od potwierdzenia swey żáłoby bywa wolen. Vbi enim adest Rei confessio, non est necessaria Actoris probatio.

OBwinióny z zeznánia swoiégo/ iuż bywa mian zá przekonánégo. Spec:Saxon:lib:ij, artic:18.&22.Glos.Confessus,pro victo habetur. Propria Rei Confessio.

ZLoczynicá/ gdy swóy zły vczynek zezna/ma być wedle przewinienia skazan: wszákże to zeznánie/gdysye wściąga ku karániu ná gárdle/ ma być nie poniewolné/nie mekámi wydławióné/ále dobrowolné przedSądem. Wyiąwszyby przed mekámi były inné pewné licá / albo znáki ónego złoczyństwą zeznánégo. Spec:Saxo:lib:ij, artic:18. O czym iest wCzwartéy cześci szérzéy.

Wyznánié kiedy nie iest ważné.

ZEznánia ty nie są ważné. ¶ Naprzód: Gdy sierota króm Opiekuná zeznawa: abowiém sierotá wedle Lat nie wié co czyni. Kto téż zeznawa zá boiáźnią śmierci álbo mąk: wyiąwszyby w ónym zeznániu trwał. ¶ Item/Kto zá sobą ku swému pożytkowi zeznawa. Szalónégo zeznánie téż nic nie waży. ¶ Item/z Omylności iákiéy vczynióné / á s tądże czásem przed skazánim może być odmienióné. ¶ Item/Obwinióny o Cudzołostwo / gdy iest przez przyrodzónych narzedow ktemu/zeznánié iego nic nie-

waży. ¶ Item/ Zeznánie kthoreby było przeciw Práwu. ./. ./. ./.

O Liściech.

¶ Dowód 3. Przeciw stronie.

LIst / iest pisánie Vrzedowé ku wywiedzieniu á potwierdzeniu iákiéy spráwy vczynióné. Tákowé Listy Łácinnicy zową czworákim nazwiskiem: Instrumenta, DOcumenta, MVnimenta, PRobationes: dla tego/ iże stroná przez nié w Spráwie swéy bywa náuczóná/ vpewnióná/ y przeciw swoiému Adwersarzowi obrónna.

O Iáwnych y Osobliwych Liściech.

Listy dwoiakié.

LIsty są dwoiákié: Iáwné y Osobliwé.

¶ Iáwné.

¶ Iáwny List iest/ który Reką iáwnégo Pisárzá bywa nápisány / álbo podpisány / álbo Pieczęcią Vrzedową zápieczętowány. Który téż pod Imieniem Sedziégo bywa widywowány/to iest przepisány. Nad to/który v Sądu przy Aktach bywa pisány. Który téż ma w sobie podpisánie trzech álbo dwu Swiadków/choćby

od osobliwéy Persony był nápisány. W téy liczbie poczytaią Księgi z Mieyskiéy Káncelláryéy/vkazáne zá wyznanim Sedziego álbo Pisárzá/iż Mieyskié są. Téż káżdé pisánié/któremu wedle zwyczaiu mieyscá bywa wierzóno/zá iáwné bywa poczytano.

¶ Osobliwy záſye List ieſt / który od osobliwéy Persony/nie Iáwnégo Pisárzá reką bywa pisány: iako ieſt Chyrográff/Auſczug:to ieſt wypis z Reyeſtru. List włáſnéy reki do kogo pisány/ który názywáią Missiwą. Iáwnemu Listowi bywa wiárá daná: ále ták/ieſli ſye ná nim fálß iáki nie okaże. A s tądże Listy gdy do Sądu bywáią przynieśióné/ pilnie máią być obaczóné y czytáné/ieſli tám co niemáß wyſkrobánégo/álbo miedzy liniiámi pisánégo. A ieſliby literá ná mieyſcu ßkodliwym byłá odnowióná / któraby iákié podeżrzenié przynośiłá / táki List ma być odrzucón. Spec:Saxon:lib:ij,artic:42. Osobliwemu też Listowi dáią wiáre w ten czás/ gdy bywa vkazány przeciw ónemu który ij pisał/á nie przy ſye pisánia ſwégo: abowiem kto ſye przy/ iż nie ieſt pismo iego:táki ma przyśiądz ſámotrzeć/ iż óno pismo nie ieſt iego/ áni Pieczeć iego/ áni kiedy było: gdy to vczyni/bedźie wolen. Speculo Saxon:lib:I,artic:15.Glos:in fine. Wßakże wedle

¶ Osobliwé.

¶ Podeżrzenia Listów Iáwnych.

¶ Kto ſye przy Reki włáſnéy.

Prawa Duchownégo y Césarskiégo/táki bywa pokónány przez Swiádki / y przez przyrownánié Liter.

O Pieczeciách.

☞ Pieczeci dwoiákié.

PIeczeci sa Dwoiákié: Jedny ważné/ kthóre do Listu przyłożóné potwiérdzáia wszelka Spráwe: iako sa Pieczeci Królewskié/Mieyskié/y wszelkich Person ná Vrzedzie bedacych/w spráwach które sye przed ich Sadem tocza. Drugié nieważné/ które żadnéy rzeczy wiecznéy potwiérdzác niemoga:iáko sa Pieczeci osobliwych Person.

PIeczec/troiákim obyczáiem bywa nágániona. ¶ Naprzód: Jesli Napis ná niéy iest práwie zágłádzóny. ¶ Wtóre: Jesli Pieczec narzezána albo nałamána. ¶ Trzecié: Jesli nikomu nie znáióma. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 42. Et Sum:Ray.

O Przysiedze.

100

PRzyśiegá: kómu iest nákazana/ma ią vczynić wedle Sumnienia dobrego / aby iáko w sercu rozumié/thak vsty wyznał: z dobrym rozmyślenim/ z dobrą bácznością/spráwiedliwie: aby nieobráźił przodkiem Páná Bogá/biorąc Imie iego ná dáremno/potym Bliźniégo swoiégo/vszkadzáiąc go niespráwiedliwą Przyśięgą ná máietności iego: ná ostátek sumnienia swégo/potąpiáiąc sam śiebie. Ma ná ten czás mieć ná dobrey báczności Przykazánié Boże: Nie bierz ná dáremno Imienia Bożégo. Abowiem kto bierze ná dáremno Imie Bożé/á swégo fałszu nim potwiérdza: pewna á nie omylna rzecz iest/iż pómsty od Bogá nie vydzie. Nápisano w Zakonie Bożym: Non habebit insontem DOminus eum, qui assumpserit Nomen Domini Dei sui frustra. A mimo to/wedle Práwá/Krzywoprzyśiezcá ostawa sye bezecnym: á ku świádectwu/ y ku zadnému Dostoienstwu nie bywa przypuszczón. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo II.

Dowód 4.

Exo: 20.

Przyśiegá iáko ma być oddána.

PRzyśiegá/wedle żáłoby ma być oddaná. Iure Municip:artic:98. ¶ Ná przykład: Jesli kto o Dziedzictwo iest obwinión / ták przyśięże: Iże Dziedzictwo o ktore iestem obwinión/ mam od tego N. kupióne/álbo dárowáne/ álbo z Spadku Oyczystego dostąpióne. etcæt. ¶ A iesli o Mężoboystwo: tedy táka rótą przyśięże: Jakóm iest obwinión przez thego N. iżebym Przyiaciela iego/ álbo Brata N. zabił/ álbo ránił/ tego vczynku nie iestem winien. Ták mi Pánie Boże pómagay.

Przyśiega Swiádków twiérdzących Głowną Przyśięgę.

Cōpurgatorum Iuramētum.

PRzyśiegá Swiádków / ktorzy drugiego Przyśięgę potwiérdzáć chcą: ktorych Łácinnicy zową Compurgatores, tákowa ma być: Przyśiegá ktorą vczynił ten N. około dárowne go Imienia/álbo żádánego sobie Mężoboystwá N. iest prawdziwa y sprawiedliwa. Ták mi Pánie Boże pómagay. Dla tego ci społem przyśięgáiący máią być tákowi/ kthorzyby dobrze ználi tego zá ktorym przyśięgáią/ y záchowánia iego dobrze byli świádomi/aby táką Przyśięgą swoią/ Páná Bogá/y sumnienia swégo nie obrażáli.

SpeculoSaxonum lib:I,artic:39. Nie z ónych liczby/ktorzy snadź zá koffel piwa/á zá pare groszy/ przyśięgliby iż Bogá niemász ná niebie: nie rozważáiąc sobie co iest przyśięgá/á iáko Pan Bóg Krzywoprzyśiężce srodze záwżdy karał/y karze. O czym dosyć świádczą Historye/ ták pismá świetego/ iáko y świeckie.

Przyśięgá Pomocników.

PRzyśięgá ónych kthórych winuią/ Iżeby mieli dáć przyczyne złego vczynku / táka bywa: Iáko mie winuią/iżebym ia ku temu mężobóystwu rády y pomocy dodawał/y miałbym o tym wiedźieć/tego nie iestem winien. Ták mi Pánie Boże pomagay. A óni záś ktorzy z nim przyśięgáią/thák będą mówić: Przyśięgá ktorą then vczynił/iże nie był ku pomocy temu mężobóystwu/iest spráwiedliwa y prawdźiwa.
Tákowé wszytki przyśięgi/máią być wedle skázánia/wedle żáłoby/odmieniwszy rzeczy Persony/co ma być odmienióno.

O Przyśiędze/ ná Roku nie oddáney.

IEsliby ktho Przyśięgi / sobie o cokolwiek

przed Sadem przysądzóney/ na Roku náznáczó- nym nie oddał: tháki iuż w długu/ álbo w inney rzeczy/ o którą był obwinión/ y w winie Sędzie- mu vpada: iesliby sye iaką pomocną przyczyną wedle Práwá nie obrónił/ przécz ná Roku przy- śiegi oddáć nie stánął. A gdzieby obwinióna strona gotowa byłá przyśiądz/ czásu náznáczó- nego/ ná mieyscu zwyczáynym Sądownym/ á Powódby Przyśiegi nie przyymował/ álbo przy tym nie był: iuż obwinióna stroná od Przyśiegi bywa wolna/ y od Długu/ y od wszystkiey rze- czy/ o którą byłá obżálowána. Speculo Saxo- num Libro ij, Articulo II.

Czás oddánia Przyśiegi.

Czás oddánia Przyśiegi trwa do Południá w dźień ku Przyśiedze nákazány. Przeto stroná która ma czynić Przyśiegę/ pilnowáć te- go ma do Południá/ ná mieyscu zwykłym gdźie Przyśiegi oddawáią. A gdyby stroná która ma przysłucháć Przyśiegi nie stánęłá: tedy da pil- nosć swoię zápisać/ á strony przećiwney niepil- nosć. Tymże sposobem druga stroná/ która ma Przyśiegi przysłucháć vczyni/ gdyby óná kthóra ma przyśiądz nie stánęłá.

Postępek przy oddániu Przyśiegi / gdy obiedwie stronie stáną.

JEśli ná Roku Przyśiedze náznáczónym obiedwie stronie stáną/ták Powodna iáko Obwinióna: Prokurator strony która ma oddáć Przyśiegę/ ták rzecze: Pánie Sędzia/ wedle dźiśieyszego Roku/ten stoi N. gotów Przyśięgę vczynić: y żąda áby mu rótá nákazáney Przyśięgi byłá rozpowiedźianá: y pyta ná Práwie/ ácz to ma być? Skaże Sędzia/iż to ma być. Potym Dekrét z Ksiąg álbo z Minuty będźie czytano/ y rótá Przyśiegi przez Pisárzá ma być rozpowiedźianá. Dáley będźie pytał Prokurator: ácz iego Principałowi nie ma być dopuszczóno przestrzédz ty wszystki rzeczy/ które przy tákiey spráwie máią być przestrzeżóne: á zwłaszczá/ieśliby Przyśiegi wedle biegu Práwá zárázem wypráwić nie mógł: ilé kroć sye może popráwić? Skaże Sędzia: ieśli stroná iest Pánieńska płeć/iżesye może popráwić/ ilé iey będźie potrzebá. A ieśli Mężczyzná/tedy do trzećiego rázu: który gdyby po wtóre y po trzećié Przyśiegi nie wypełnił/ y słusznie nie oddał / iuż dáley słów swych popráwowáć nie może/á zá káżdym przyśiegi powtó-

rzenim/Sędziemu winę przepadnie. Daléy bedzie pytał Prokurator:iáko do znaku męki Páńskiéy/Principał iego ku oddániu Przyśiegi przystąpić ma? Skaże Sędzia: Iż poklęknąwszy. Spyta ieszcze:ácz iuż czas położyć pálce ná znáku męki Páńskiéy? Skaże Sędzia: Iże czás. Tu mamy wiedźieć: Iże ieśli Mężczyzná Przyśięgę przed Sądem vczynić ma / słusznie może pálce ná Krzyżu położyć / y ziąć bez dozwolenia Sędźiego:á przez to nic nie vtraca/y Sędziemu winy nie przepada. Iure Municip:articu:97. Dáléy Prokurator będzie pytał:ieśli iuż czás Przyśięgę oddáć? Skaże Sędzia:iż czás. Przytym Prokurator téy strony która ma przyśięgáć/gdy iuż ták ku Przyśiedze będzie spráwióná / może słusznie bez winy prośbę vczynić do strony / Przyśięgi przysłuchaiącéy : áby iego Principałowi Przyśięgá byłá odpuszczóná? Która/ieśli z przyzwolenim Sędźiégo będzie odpuszczóná : thedy iuż stroná będzie wolna od tego/o co byłá obwinióná/y Winy Sędziemu nie będzie winná dáć. A ieśli Przyśięgá bez przyzwolenia Sędźiego będzie odpuszczóná/ (abowiem snadź Sędzia rzecze : możesz odpuśćić Przyśięgę/ Prawu memu nieszkodząc) tedy Sędziemu Winę da. Iure Municipali Articulo 98.

¶ Jesliby zaś strona Przyśiegi odpuścić nie chciała: bedzie ią powinien vczynić wedle Dekrétu y żáłoby/iáko iest wyższéy opisano. A wypełniwszy słusznie Przyśiege: bedzie Prokurator pytał ná Práwie: ácz iuż słusznie y wedle biegu Práwá Przyśiegá iest wypełnioná? Skaże Sedzia: iż słusznie y wedle Práwá. Daléy bedzie pytał: ácz iuż czás zznaku meki Páńskiéy palce zjąć? Skaże Sedzia: iż czás. Potym bedzie pytał: ácz iuż czas wstáć? Skaże: iż czás. Ná ostátek spyta: iesli iuż o te rzecz o którą był od strony obwinión/ma mieć iákié vciérpienié? Skaże Sedzia: Gdyż o to N. w swéy Odpowiedzi mienił iż tego nie winien/y Przyśiege iemu przysądzóna wedle Práwá oddał/dla tego ma być wolen od spráwy tákowéy/y żadnégo daléy o the rzecz vciérpienia nie ma mieć wedle Práwá.

☞ Ten postepek około Przyśiąg/ná wielu mieyscách iest ábrogowány/á ná wielu go théż przystrzégáią/á ile ia bacze/dobrze to czynią. Abowiém ty Ceremonie/kthóre sye tu dzieią przez pytánia y skázowánia/mogą drugiégo sumnienié zmiekczyć/ku skruszé przywieść/y od Przyśiegi odwieść/kthóre iednak nigdy nie bywáią bez obrażenia Máiestatu Bożego z iednéy strony/

álbo téy która wiedzie ná Przyśiegę / iż źle wiedźie/álbo téy kthóra przyśieże/iże źle przyśieże. Chowáią w innych stronách więtszé przy tym Ceremonię: iáko/gdy kto ma przyśiądz/prowádzą go ná Rynek / álbo ná pole / do znáku męki Pánskiey / idźie przy nim Kápłan / rozważáiąc mu co iest Przyśiegá/iáko P. Bóg Krzywoprzyśieżce karze:niosą przed nim znák męki pánskiéy/ dzwonią we wszystki Dzwony/ áby ták przed obliczności ą wiele ludźi przyśiągł/ná iákim mieyscu wzgorze wydánym / áby był widźian od wszystkich ludźi. Co sye ieszcze bárzo rzadko przytrafia/ musi być spór o wielką rzecz/ iżby sye táka Przyśiegá tráfić miáłá:nie ták iáko tu ná wielu mieyscách w Polszce/ták sye ty Przyśiegi spospolitowáły / iż rzadki Tyydźień którégoby niebyły. Abowiém by téż wiele kroć nie zá przyczyną álbo zá námową niebogobóynych Prokuratorów/ kthórzy chcąc y myto więtszé od Principałá swoiégo otrzymáć / y nakłády ná przezyskáney stronie pozyskáć/ wiodą stronę swoię ná Przyśięgę / nie máiąc wiecéy ná swoim iezyku przedáynym/iedno to: Przyśięż/nic tho nie iest/ iákobyś Paćierz zmówił. Iustè iurare, est Deum orare. Nie rozważáiąc namniéy/ ieśli spráwiedliwie ma przyśiądz álbo nié. ¶ Pisze PIErius

VAlerius, Iż ná niékthórych mieyscách/ á zwłaszczá w Iфflanciéch/ był ten sposob Przyśięgi: Iż ten ktory miał przyśięgáć/ muśiał rospaloné żelázo/ wyięté z pośrzód węgla goráiącégo w ręce bráć/ y ták sye przed Sędziem/ y przed stroną żáłuiącą vkázáć. Ieslizeby od ónego żelázá námniéy nie był obrážón/ iuż sye ſtawał wolnym iáko niewinny. A gdzieby ónego żelázá rospalónégo w ręce wziąć nie chćiał/ iuż w ónym o co go winowano vpadał/ y był mian zá winnégo y przekónánégo. A iże tá Przyśięgá nie byłá ku zdrowiu bespieczna: tedy then ktory miał przyśięgáć/ przyprawiał sye ktemu przed tym posty/ spowiedzią/ przyięcim świątośći Ciáłá y Krwie Páńskiey. A v nas gdy kto przyśięgáć ma/ nic innégo niemáſz/ iedno Prokurator spyta: Może kleknąć: może. Może dwá pálcá położyć: może. Może wstáć: może. Przeszedł: przeszedł. Wolen: wolen. Tákże drugi bywa wolen/ iże vbogiégo Człowieká z Máietności wyprzyśięga. Záprawdę by téż ten obyczay około Przyśiąg tu w Polszcze chowano/ o ktorym powiedziałem wyżéy: mniemáiąc drugi ázeby go wiecznie w pole álbo ná Rynek wiedziono/ skądby sye nigdy nie wróćił/ iednáło by sye ich wielé/ vchodząc gniewu Bożégo/ záchowuiąc Sumnienié

Libro 40, Hieroglificorū.

dobré. A w zgodzie/w miłości Krześćiáńskiéy mieszkáliby / wiáruiąc sye trudnośći / y Nakłádów/ zámieszkánia: nie prágnąłby ieden drugiégo Maiethności: nie wieleby było bogaczów z przyśiąg: káżdyby ná swym skrómnie przestał/z poczćiwośćią á z dobrym Sumnieniém/co mu pan Bóg dał. Bo Salomón powiada: Melius est pugillus cum requie, quàm plena vtraque manus cum labore & afflictione animi. Wszákże to przełożónych opátrznoći niechay będźie poruczóno.

O Wolnośći Przyśięgáiącégo.

WPráwie/gdy ieden drugiému zdawa przyśięgę/iuż nie może dáléy przeciw niemu czynić w ónéy spráwie/iesliby przyśiągł. Przyczyná tego iest/iże przez Przyśięgę ostał sye wolen. ¶ Nie może też Powód przećiw niemu czynić o Krzywoprzyśięstwo/ ábowiém thá iuż Spráwá nie iemu przynależy/ále Pánu Bogu/ który zna sercá Ludzkié/ tho ma być poruczóno. Speculo Saxon:lib:ij,artic:34. Lib:I,artic:18.

Gdźie sye Przyśięgą odwiéść nie może.

O Wszystki krzywdy ná kthóré Dowód iest/

żaden nie może Przysięgą odeydź. Ale gdźieby nie było żadnégo dowodu: tedy obwinióny rychléy sye może odwieść Przysięgą/niżby go Powód miał pokónáć: przyczyná tego iest/ iż Práwo przychylnieyſze iest stronie obwinionéy/ niż Powodnéy. Ius fauorabilius est Reo, quàm Actori. Speculo Saxon:lib:I, artic: 18. Glos.

PRzyśięgę Plenipotentowi od Páná swégo spráwuiącemu przysądzóną/Pan á nie Plenipotent ią oddáć powinien. Speculo Saxo: lib:ij, articu: 42. A gdy też bywa Niewieśćie Przysięgá przysądzóná: nie Opiekun iéy przez którego spráwuie/ále sámá przyśiądź ma. Przą/ odpowiedź/żałobą iéy/ ma być przez Opiekuná. Speculo Saxon: lib:I, articulo 46.

NA Przyśięgę żaden sye niema bráć/áż gdźie by innych dowodów nie ostawało. Specu: Saxon:lib:I, articu: 18. to iest/ gdźieby nie mógł mieć Swiadków/ álbo Vrzędownych Listów pod Pieczęćią/ álbo Kśiąg Vrzędowych/ y innych ważnych Dowodów/którym bywa wiárá daná.

Przyśięgá Zydowska / nápisána w Kronice Czeskiey / z Prawá Iustyniana Cesárzá.

ZYD káżdy ma przyśięgáć sámowtór. Ten który będźie przyśięgał / ma stać bosymi nogami / tylko w koszuli / ná świniey skórze nowo odártey: á drugi Zyd będźie stał ná źiemi przećiwko iemu / twierdząc iego przyśięgę.

Rotá tego który będźie przyśięgał.

IAkóm iest obwiniony od tego N. o Máiestność iego / o Kleynoty / o Száty / iáko ón twierdźi przećiw mnie w swoiey żałobie / abych ie k sobie przyiął / albo ie miał / y o nich wiedźiał. Przyśięgam Pánu Bogu / który stworzył Niebo y źiemię / y wszystki rzeczy które w nich są. Przyśięgam przez wszystki Imiona iego święte / które nápisał Moyzesz służebnik iego. Przyśięgam przez pięćiory Kśięgi Moyzeszowe / w których iest nápisane Dźieśięćioro Przykazánie iego / które sam Bóg práwą ręką nápisał / á mnie niespráwiedliwie przyśięgáć zakazał: iże ia tey Máiestności nie mam / áni Kleynotów / áni szat / iżem

ich áni od tego N. áni od żadnego innégo (ták iáko mie winuie) ku sobie nie przyiął/ anim tego miał/ áni mam/ áni o tym wiem. Ták mi pomoży Bóg kthóry iest Początkiem y Dokończenim/ ktorégo Jmie Adonay.

Potym drugi Żyd przećiw niemu stoiąc/ ták ma mówić.

N. Jákoś Przyśięgę vczynił/ że tego N. Máietności/ szat/ kleynotów N. niemász/ aniś miał: aniś iéy k sobie od niego/ áni od kogo innégo nie przyiął/ áni w swych skrzyniách/ y w gmáchách/ áni w swoiéy ziemi nie chował/ áni żadna Czeladź twoiá. Jesliżeś spráwiedliwie przyśiągł/ ták tobie Pánie Boże pómoż/ ten ktory stworzył z niczego Niebo y Ziemię/ góry y przepáśći/ powietrza y wody/ drzewá/ liśćia/ y trawę/ y ćiebie. A iesli niespráwiedliwie á krzywie przyśięgasz/ day Pánie Boże tobie zá błogosłáwieństwo przeklectwo/ aby twoiá Modlitwá ktora iest w Kśięgach Taffkassym nápisána/ tobie nie vżyteczna byłá/ áby ná ćie żadna miłość Boża nie przyszłá/ ábyś vschł iáko Góry Gelboe/ ktore przeklął Dawid/ ná ktorych zabit iest Saul y trzey synowie iego: áby ná ćie przyszedł Mal-

¶ Przeklectwo straszliwé/ za przyśięgę niespráwiedliwę.

chimielech/ aby ná cie przestąpił Trąd Náámánow / iáko na sługe Elizeuszowego Gezy: aby ná cie przyszłá Iszkopá/ ná twą żone / y ná twé dzieci/ y na twoy wszystek ród.
Jeslize niespráwiedliwie przysięgasz/day Bóg/ áby ná cie spádłá śiárka/smołá/y ogień pałáiący/iáko spádáłá náSodome dziewięć dni y dziewięć nocy:áby cie spalił ogień / iáko Nádabá y Abiu / iáko pięćdziesiąt Mężów ná Modlitwe Eliaszá Prorokà : áby ziemiá twéy niespráwiedliwéy Przysięgi nie zniosłá/ále ciebie iákoDatáná y Abyroná żywego pożárłá.

Jeslize niespráwiedliwie przysięgasz/day Pan Bóg áby twoié Dzieci/y przyiaciele twoi/y naród wszystek twóy/nie przyszli miedzy Dziedzictwo Abrahámowé/á ty ábyś nigdy nie przyszedł do Jeruzálem: á Moyzesz w przyszłym żywocie áby tobie nie dał pożywáć Szerábárá á Lewiáchám. Ták tobie pomoż Pan Bóg wieczny/ którego Imie święte Adonáy. Amen.

O Ortelu.

ORTél / Sentencya/ Skazánié/ zá iedne rzecz iesth / gdy Sedzia wysłyszawszy

obudwu stron żałobę/y odpowiedź/y wywody: wyda Wyrok/którym iednego czyni wolnym/ á drugiego winnym. Speculo Saxon: lib: I, artic: 62. A ma wydáć Wyrok zá tymi okolicznościami/ przed Południem/siedząc ná czczo/ nie w dźień Swięty: záchowawszy przy tym Porządek Práwá/przy oblicznosci obudwu stron/wedle żáłoby y odpowiedźi stron/á nie wedle swéy wiádómości. Speculo Saxon: lib: iij, artic: 69.

¶ Okoliczność Ortélu.

Sedźia iesli ma sądźić wedle swéy wiádómości.

Rzeczóno iest/ Iż Sedźia ma sądźić wedle obudwu stron Wywodów.) Bywa tu gadká miedzy wielemi: iesli Sedźia ma sądźić wedle swéy wiádómości/czyli z powieści á wywodu stron. Ná przykład: Winuią kogo o Męzobóystwo/ á Sedźia wie Człowieká być niewinnégo: á obwiniony ná żáłobe nic nie odpowiáda/ zá którym milczenim zda sye iż ná obżáłowánie przyzwala. Aczkolwiek tu rozumieią ich wielé/ iżeby Sedźia wiecéy miał sądźić wedle swoiéy pewnéy wiádómości/ niźli z wątpliwéy stron powieści: áby sye nie zdał być Piłatem/który fálszywie Zbáwiciela nászégo wydał/

wiedząc iáko Pismo świadczy iż go Zydowie z nienawiści wydali. Wszákże więcey ich ták zámykáią y rozumieią być rzecz bespiecznieyszą: áby Sedzia sądził wedle powieści stron/ y wedle wywodow. Abowiém w ten czás Sedzia iest Persona iáwna/ ktoremu z własney Persony nie przynależy w oney Spráwie nic wiedźieć/ y owszem gdyby z własney wiádomości sądził/ mogłby sye omylić/ y stronam wiele vbliżyć mnimáiąc áby o tym dobrą á pewne wiádomość miał. Specu:Saxon:lib:ij, artic:41. Ale Sedzia ktory ma przed oczymá Páná Bogá/ ktory Prawdę y spráwiedliwość świętą miłuie/ pámietáiąc ná to/ iż go też Pan Bóg w dźień Sądny bedźie sądźił: iesliby miał co wątpliwégo/ y swemu Sumnieniu przećiwnégo: tedy dla lepszégo vznánia prawdy/ spráwę óne ná inny czás odłoży/ zwłasczá / gdźie idźie rzecz o zágubienie Człowieká/ non ex recenti facto, zá ktorégo Pan Krystus żywot swoy ták iáko y zá onego Sedźiégo wydał.

¶ Rzeczono iest wyższey/ Iż Sentencya ma być wydána przy obliczności stron.) Abowiém gdyby Powod nie stánął ku wydániu Sentencyey: strona odporna da mu Contumácyą/ tho iest/ iego nieposłuszeństwo zápisáć / dla ktorégo

iuż Powód muśi znowu pozwać strone będźieli chćiał/záplaćiwszy iey pierwey Nakłady Práwné. A gdyby obwiniony nie stánął ku wydaniu Sentencyey/vpada wtym o co nań żałowano: á to dla tego/iż iuż vczynił odpowiedź. Speculo Saxon: lib: ij, articulo 9. Abowiem iesliby odpowiedźi strona ieszcze nie vczyniłá: Powód ią będźie przezyskawał dáley wedle Práwá/iáko wyszey nápisano.

Strony w czym vpadaią / gdy ktora ku słuchániu Ortelu niestánie.

¶ Rzeczóno też/wysłyszawszy obiedwie stronie.) Jest ktemu przykład piękny o Królu Alexándrze/ który ile kroć sye przydáło/iżby Powód ná Sądźie rzecz swoie powiádał wniebytnośći ónéy strony ná którą żałuie: iednym go tylko vchem zwykł słucháć/á drugie reką zátuláć: dáiąc przez to znáć / iże drugie vcho ku słuchániu drugiey strony chował. Co przynależy ná dobrego Przełożónego/ á spráwiedliwego Sędźiego. Dał tu przykład Król Alexánder wszytkim Sedźióm/áby obiedwie stronie ku wysłuchániu równie przypuszczáli. Jákóż v Athenienczyków Sędźiowie obráni/ná to nawiecey przyśięgáli/ podług Práwá pisánego sądźić/á obiedwie stronie zárówno słucháć. Mogą sye tu obaczyć ći Przełożeni/ którzy vbogiego człowieká z prostey tylko czyiey powieśći/á z swey nienawiśći/albo

Sędźiemu przystoi obiedwie słuchác Stronie.

z vpom-

z vporu/ wnet zdadzą do więzienia/ wnet mówią: Biegay wskok po tego Chłopá/ á prosto z nim do Rabatá.

Rózność Ortélów.

ORtél álbo Sentencya iest dwoiáka. ¶ Iedná/ która bywa wydána nie o głowną rzecz/ o którą żáłuią/ ále sye przytoczy z przypadłéy gadki/ która od Prokuratorów bywa wrzucóná miedzy poczatek á dokónánié spráwy: iáko około Mocy/ Odwłók/ Opraw/ Gwaru/ Odmów. etcæt. Táką Sentencyą Láćinnicy zową Interlocutoriam aut accessoriam. ¶ Druga Sentencya iest/ która bywa z żáłoby á práwéy odpowiedźi wydána: która iuż w sobie zámyka wolność iednéy strony/ á drugiéy winność á vpad. Táką Sentencyą zową Láćinnicy Diffinitiua.

Accessoria Sẽtentia.

Diffinitiua Sẽtentia.

O Appellácyách.

APpellátio/ zową odezwánié od obćiężliwégo skazánia niższégo Sedziégo/ do wyższégo/ dla popráwienia tego/ coby od niższé-

go prze nieumieietność/álbo nieopátrzność/álbo théż iáki vpór/ było opuszczóno/ z vbliżenim iedney Strony.

Czás Appellácyey.

OD Sentencyey obćiążliwey/zárázem ma być appellowano do wyższego Sedźiego/ podług porządku Práwá. A od ktorey Sentencyey zárázem póki Práwo śiedźi nie appelluią: tá przychodźi w rzecz osądzóną / y czyni Práwo miedzy stronámi. Speculo Saxo:lib:ij, articulo 6. Iure Municip:artic: 10.11.& 13. Aczkolwiek tho Práwo wielem niéiáko iest obćiążliwé/ gdy ieden bez rozmyślenia/bez rády przyaćielskiey/ y tych co sye w Práwie rozumieią / zárázem ma áppellowáć: zwłaszczá ten kthory iest ták niedowćipny/iż áni rzeczy óney Sentenciey/áni słów zárázem nie póymie. Wszákże iż to iest wedle Práwá / ták muśi być trzymano. Przeto według Práwá Césárskiego/ dozwolóno Dźieśieć dni ku Appellowániu: y kthemu ieśliby co przed pierwszym Sedźiém było opuszczono/ mogą obiedwie stronie przed wyższymi Sedźiámi / od ktorych sye iuż nie godźi appellowáć / dołożyć y okázáć.

¶ Od Sentencyey/zárázem ma być Appellowano.

Do kąd ma być porządnie Appellowano.

Appellácya w Królestwie Polskim z Miast y z Miasteczek/ ná Prawie Niemieckim zásádzonych: przodkiem idzie do Práwá Wyższégo na Zamku Krakowskim záłożonégo/ przez Kázimiérzá Wielkiégo/ świętéy pámięci Krola Polskiégo. A od Práwá Wyższégo/ iuż do naywyższégo Sędziégo/ do Máiestatu Królewskiégo/ albo do Commissarzów sześći Miast/ ná tho vprzywileiowánych: Iure Municipa: Articu: II. in Glos. margi: którzy ku rostrzygnieniu tákowych Appellácyy/ trzy kroć sye schodzą ná Ratusz Krákowski do Roku: ná Grómnice: ná S. Stánisław Máiá: y ná S. Michał: po dwu z Rady z tych Miast: z Krakowá/ z Sączá/ z Kázimierzá/ z Bochnie/ z Wieliczki/ z Ilkuszá.

Ale w Ruśi: z Miast y z Miásteczek áppelluią do Rádziec Lwowskich: dla thego/ iż we wszystkiey Ruskiey Ziemi/ Lwów iest Miásto naprzednieysze y nagłównieysze. A słusznie to bywa/ Bo y wedle Práwá/ kthóreby Miásto w którey Prowincyey było głównieysze y przednieysze/ to ma być Głową Praw/ innym Miasteczkam y

Wśiam. Iure Municipali articulo 11. & 12. Glos. A zaś od Rádziec Lwowskich: do Prawá Wyższego Máydeburskiego Zamku Krákowskiego á potym do Máiestatu Królewskiego / albo do Commisarzów széści Miast.

Czás ku wypráwieniu Appellácyey.

Ku wypráwieniu á skończeniu Appellácyey która idzie ná wyższé Prawo/dalszy dzień iest sześć Niedziel: licząc ten czás od tego dniá/ w który sye stánie Appellácya. Iure Municipali Artic: 11. Spec: Saxo: lib: I: artic: 2. & lib: ij, arti: 12. A záśie od Sentencyey Wyższego Prawá / do Commissarzów széści Miast wyższey miánowánych/skłádáią czás v Wyższego Prawá/ná pierwsze ich zeszćie ná Ratusz Krákowski/ wedle opisánia wyższego. A iesli do Królá: tedy w sześć Niedziel: co ma być rozumiano / gdyby był w Ziemi: abowiem gdy nie iest w Ziemi/thedy w Ośmnaśćie Niedziel.

☞ Dálszy dzień wypráwienia áppellácyey.

Ale Prawem Gośćinnym ku wypráwieniu Appellácyey do wyższégo Prawá/czás iest/dziewieć dni: od Sentencyey Wyższégo Prawá do Królá: thákże dziewieć dni/iesli iest w Ziemi: á iesli

☞ Appellácya Gośćinnym PRáwem.

nie iest w Ziemi: tedy troiá Dziewięć dni.

Jesli od káżdéy Sentencyéy ma być Appellowano.

Káżdy który sye rozumie być iákim niespráwiedliwym skazániém obćiążóny/ w káżdéy Spráwie/od káżdégo vćiążenia/może áppellowáć. ij,Q. 6,C. Omnis oppressus. Wszákże tu Sedźiówie máią pilnie przestrzégáć/áby niepotrzebnych Appellácyy niedopusczáli/á zwłasczá tám/gdźie Sentencya iest Accessoria: to iest/nie o głowną rzecz ieszcze wydána. Bo drugi będźie áppellował/ nie dla iákiéy obćiężliwośći/ iedno iżby vbogiemu Człowiekowi z vpotu swégo/á z dostátku pieniędzy/Spráwiedliwość przedłużał:á przez ten czás niż sye skończy Spráwá/ pożytków sye z Imiénia názobał. A snadź by tu Powód nie bárzo sumnienia swégo obráźił / gdyby in friuolis Appellationibus, (mówię/ gdźie iáwna rzecz iest / iż sye ktho do Wyższégo Sędźiégo niepotrzebnie odzywa)stronie áppelluiącéy niechćiał w tym wiáry dáć/iáko dla obćiążliwośći/álbo dla vbliżenia swéy spráwiedliwośći / á nie dla przewłoczenia tylko áppelluie/ áby ná to przysiągł. Przez to by sye zábiégáło

¶ Appelluiąca Stroná/ma przysiądz / iáko nie dla przewłaczánia Appelluie.

niepotrze-

niepotrzebnému przewłaczániu Spráwiedliwo ści ludzkiey. Co też iest wedle Práwá Feu: C.70. Et Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 12.

Obyczay Appellowánia.

PO wydániu Sentencyéy/ strona która sye rozumié być obćiążóna/ będzie sobie żądáłá od Sędziégo dozwolenia ná odstąpienié/ y ná porádzenié: ieśli ma od óney Sentencyéy áppellowáć/ álbo nie. A gdzieby odstąpiwszy nie wróciłá sye: tedy Powód da iey przywołáć trzy kroć/ ażeby przystąpiłá do Práwá/ przyymuieli Sentencyą álbo nie. Jesliby sye nie wróciłá przi Práwo śiedzi: thedy óna Sentencya przychodzi w rzecz osądzóną/ y czyni Práwo miedzy stronámi. A iesliby sye ku áppellowániu wróciłá: ták iéy Prokurator w áppellowániu postąpi: Pánie Sędzia/ Pryncypał móy/ przodkiem dziekuie zá dozwolenié ku odstąpieniu/ y ku porádzeniu/ Sentencya thá widzi sye mu być obćiążliwa/ nie przyymuie iéy zá Práwo/ y zákłáda sye pieniądzmi do Komory Jego Król: Mił: ćiągnąć sye tám gdzie sye sprawnie ćiągnąć ma: y pyta ná Práwie: ácz go Appellácya y dálszy dzień nie ma dóydź? Co mu Sędzia nákaże. Speculo Saxonum libro ij, artic: 12. Iure Munici:

¶ Postępek przy Appellowániu.

Articulo 74. Potym strona appelluiąca położy przed Sąd Kopę / albo (iako iest kedy obyczay) trzy Złote / z których w skrzynce Przysiężniczey zostaią pieć y Dwadzieścia Groszy: á z tych potym Przysiężnicy biorą Groszy Dwadzieścia w spólny dział którzy przy appellacyey byli/a Woyt pieć: to iest/iesli potwierdzą ich Sentencyą ná Wyższym Prawie: abowiem/ iesli nie potwierdzą: thedy stronie która appellowała/ ty pieć y dwadzieścia Groszy wracaią. Insze pieniądze od trzech Złotych / obracaią Część ná Pisarzá: część do Wyższego Prawá: część Słudze który Rotuł odnosi: iako kedy zwyczay niesie. Może też sobie strona Appelluiąca przestrzedz: iesliby sye z Appellacyą rychley niż sześć Niedziel wyniść mogła zgotowáć / aby ią mogła odprawić. Co mu Sedzia przez Sentencyą nakaże: iż może vczynić/ przypozwawszy Strone wedle Prawá. Potym Przysieżnicy / spisany przez Pisárzá wszystek postepek oney Sprawy/odeślą wczás do Wyższego Prawá przez posłá swego / ze wszystkimi Dowody których obiedwie Stronie vżywáły/nic nieopuszczaiąc/á to zápieczetowawszy w swóy List ná całym Arkuszu / ták nápisany/ iesli chcą po Łácinie.

FAmatis ac Prudentibus Dominis, Aduocato Prouinciali, & Scabinis IVris Supremi Teutonici Maydeburgeń: Castri Cracouień: Amicis charissimis & honorandis.

Prudentes ac honorati Domini, amici charissimi ac honorañ: Salutem & omnem fœlicitatem cũ omni gratificandi studio. Habita est coram IVdicio nostro actio inter N. ab vna, & inter N. partibus ab altera, occasione N. Deinde Sententiam nostram, quam inter partes pronunciauimus, prædictus N. pro Iure non suscepit: verùm ad Ius supremum Teutonicũ Castri Crac: D. vestrarum appellauit, id quod ex processu causę, quem pręsentibus inclusum transmittimus, D. vestrę rectius cognoscent. Proinde D. vestras rogamus, vt nos de Sententia sua secundum Iuris formam velint reddere certiores. Dat. N. à prolatione Sentẽtię, Feria. &c.

SCAbini Ciuitatis N.

Otworzenie Rotulu przynieśionégo od Wyższégo Práwá.

ROthul od Wyższégo Práwá / ná dálszym dniu przynieśiony: nie indzie ma być otworzony / iedno ná mieyscu Sądownym Przyśieżniczym / przy Obliczności obudwu stron.

¶ Poſtepek ſtrony/ktora ná dálſzym dniu z Appellácyey ſtánie/ przećiw tey kthora nieſtánie.

A ieſliby tá ſtroná ktora áppellowáłá nie ſtánełá ná dálſzym dniu/ y Rotułu by nie wnioſłá: tedy druga ſtroná da ſwoie pilnośc zápiſáć. Potym ná drugim bliſkim Sądźie bedźie pytáć: ácz ono ſkazánié/od kthorégo ſtroná áppellowáłá/á Appellácyéy ſwoiéy nie kończyłá/ nie ma w ſwéy mocy zoſtáć? Skaże Sedźia: Iż iuż ma w ſwéy mocy zoſtáć/ y wnidź w rzecz oſądzoną. Wſzakże ieſliby ſye iaką pomocną przyczyną wymowiłá/ przecz Appellácyéy ná dálſzym dniu nie odpráwiała/ nic ná tym nie tráći. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 12. Gloſſ.

A gdyby ſtroná áppelluiąca ſtánełá/á przećiwnéyby ſtrony nie było: tedy tá áppelluiąca/ da thákże pilnośc ſwoie zápiſáć / y da przypozywáć ſtrone przećiwną po wthoré/ y po trzećié / ku otworzeniu Rotułu. A gdźieby przećiwna ſtroná ták po wtoré/ y po trzećié przypozwána nieſtánełá/y po czwarthé pomocnéy przyczyny nieſtánia nie wnioſłá: iuż SEntencya Wyżſzégo Práwá ma być otworzona y czytána. Ktora ieſli bedźie ku ſzkodźie ſtrony v Sądu bedącéy/ á ku pożythkowi onéy ktoréy nie bedźie: tedy tá ktora nie ſtawáłá/Práwo ſwoié tráći/dla ſwéy niewdźiecznośći. Iure Municipali Articulo II.

A ieſliby obiedwie ſtronie ſtánełý/ tedy nażą-

dánie ich/z roſkazánia Sedziego/Rotuł ma być przez Piſárzá Mieyſkiego otworzón/y Sentencya iáwnie czytána przedSądem. Od którey ieſli żadna ſtroná nie áppelluie/wnidzie wrzecz oſądzóną/y vczyni Práwo miedzy ſtronámi. A ieſliby then przeciw komu ieſt wydaná rozumiał być ſobie obćiązliwą/ y chćiał od niey áppellowáć/ták bedzie poſtepował:Pánie Sedzia/ſentencya wyżſzego Práwá / widzi mi ſye ku mey ſpráwiedliwośći być obćiązliwa/ktorey zá Práwo nie przyymuie/ále od niey áppelluie do Królá Jego Miłośći/(álbo)do Commiſarzów ſześći Miaſt/ tám gdzie ſpráwnie áppellowáć mam/ pytáiąc ná Práwie/ácz mie to niema dóydz:ſkáże mu Sedzia / Jż go to dóydz ma. Skaże też ná pytánie ieḡ: iż táka áppellácya odpráwić ma ná pierwſzą ſeſſyą Cõmiſſarzów ſześći Miaſt. Tám záśie Przyśieżnicy zápieczetowawſzy tákże iáko y pierwey/wſzytek poſtepek ſpráwy óney zSentencyą Práwá Wyżſzego/ſtronie áppelluiącey oddádzą/ zápráwiwſzy w ſwóy Liſt tháko nápiſány:ieſli do Królá póydzie Appellácya.

SERenißimo ac INuictißimo PRincipi et DOmino,Domino SIGiſmundo AVGuſto,Deigratia REgi POlonię, Magno

Duci Litwaniç, Rusiç, Prusiç, Mazouiç, Samogitiç, &c. DOmino & Hæredi, DOmino clementissimo.

SERenissime ac Inuictissime REX: Domine, Domine clementissime, post humillimorum obsequiorum nostrorum ac subiectiōis nostrç accuratam commendationem: Cùm causa inter Famatum N. ab vna, & inter N. partibus ex altera, occasione mille florenorum, per Appellatiōem ad examē Iuris supremi Teutonici Maydeburgeñ Castri Crac: deuoluta, ac tandem in termino diei vlterioris sex septimanarū eiusdē Iuris supremi Sentētia coram Iudicio nostro lecta fuisset: Eandem prçdictus N. grauatū se esse asserens, pro Iure non suscepit, verùm ad Sacram Maiestatem V. R. appellauit: Cui Appellationi nos differeñ eandē causam ad audientiam V. S. M. R. tanquam ad Dominum nostrum clementiss. & Iudicem superiorem, cum præsentibus Literis nostris, & Rotulo totius eiusdem causç, in vtroq; Iudicio agitatç remisimus. His nos Gratiç S. M. V. R. humillimè commendamus. In præmissorum fidem Sigillo nostro preseñ roborauimus. Actum et Datū N. Die. Anno. &c.

Eiusdem S. M. V. R.

Humillimi SVbditi, & obsequētiss: Seruitores.

Scabini Ciuit. N.

A iesli

☞ A iesli do Commissarzów ßeści Miast póydzie Appellacya/ ták List bedzie nápisány.

SPEctabilibus DOminis sex CIuitatum Consulibus, Commissarijs PRiuilegiatis, Dominis & amicis obseruañ.

SPectabiles Domini, Amici charissimi & honoraň: Salutem ac fœlicitatem. Cùm causa inter N. ab vna, & inter N. partibus ab altera, occasiõe N. per Appellatiõem ad Ius supremum Teutonicum Maydeburgeň: Castri Cracouiẽ: esset deuoluta, ac tãdem in termino diei vlterioris sex septimanarũ eiusdem Iuris supremi Sententia corã Iudicio nostro lecta fuisset, confirmans Sententiam nostram: Eam prædictus N. grauatum se esse asserẽs, pro Iure non suscepit, verùm ab ea ad D. vestras vtpote Priuilegiatos Commissarios sex Ciuitatum appellauit: Cui quidem Appellationi, nos vt par est deferen̄ eam ipsam causam, vnà cum Rotulo, ad Tribunal D. vestrarum remisimus: Quas fœliciter valere exoptamus. Dat. Die. Anno. & cæt.

SCabini Ciuitatis N.

Pod Appellácyą nic nie ma być znawiano.

APpellácya póki sye nie skończy/póty w spráwie ónéy/ nic nie ma być przez Sędziego poczynano:áni przez strone znawiano. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 12. & 13. Et Iure Municipali Articulo 17.

Od którzych Sędziów Appellácya nie idźie: á w którzych Spráwách.

APpellowáć żaden niemoże od Dekretu Krolewskiego:od Dekretu Commissarzów sześći Miast:od Sentencyéy Jednaczów/które sobie strony z spólnégo zezwolenia biorą.W spráwách théż hániebnych/ gdźieby komu szło o gárdło/to iest/ten złoczyńcá ná którégo iest złoczyństwo iáwne mężobóystwá/ cudzołostwá/gwałtu/morderstwá/y innégo którégo hániebnégo vczynku/kthóryby złoczyńcá był pokonány iásnymi dowody : álbo by ná świéżym złoczyństwie był poimány: álbo sye sam wyznał / tákowy áppellowáć nie może/ále zá rázem nád tákim Exekucya wedle zasługi ma być vczynióna. L. Obseruare ℈.C.Quorum Appell.in hæc verba ℈: Ne quis homicidarum, veneficorum, maleficorum ℈, adulterorum, itemq; eorum, qui manifestam vio-

lentiam commiserunt, Argumentis conuictus, Testibus superatus, voce etiam propria vicium scelusq; confessus, audiatur appellans. etcaet. Ale ná kogoby nie było nigdy nic tákiego słychano / zá coby miał być godzień karánia ná gárdle/álbo by nie był poiman ná świeżym złoczynstwie/ álbo dowodu nań słusznego nie było / tháko wy może sye bráć do wyższego Sedziego / y nie ma mu to być brónióno wedle Práwá. L. Eos. C. de Appellation: & Consult: et eodem Titu: L: Si quis. Abowiem/iesli w tych sprawách máłych/kthóre są o iáki Dług/álbo o troche Imienia/ godzi sye áppellowáć: á czemu by sye też tám nie godziło/ gdzie idzie o gárdło vbogiému Człowiekowi/zá którego Bóg Ociec Niebieski / Syná swégo iednorodzónégo Páná nászégo JEzu Krystá / ná okrutną śmierć równie wydał/iáko y zá nabogátszégo. Wszákże przez ten czás niż sye skóniczy Appellácya/ma być w więzieniu trzyman.

¶ W Sprawie o Gárdło kiedy może być Appellácya.

Przeto Sedzia w tákowych sprawách niema sye ná Człowieká skwápiáć: iáko ieden nadobnie vpomina: De Officio Principis, tymi słowy pisząc:

Sit piger ad pœnas PRinceps, ad premia velox.
Indoleat, quoties cogitur esse ferox.

Skazánié Jednáckié nie iest ważné/iesli nie

bedzie pod zakładem wydáné. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo II, Glos.

O Exekucyéy rzeczy osądzónéy.

Exekucya/ iest vczynienié spráwiedliwości Powodowi nád stroną obwinióną/ wedle osądzónéy rzeczy/ álbo wedle Práwa Pisánég/ áby óno Práwo álbo skazánié swóy skutek wźięło przez Sługi Vrzedowé z rozkazánia Sedźiégo. Abowiém kàżdé skazánié y kàżdé Práwo bywa prożnie / któré skutku swoiégo nie weżmie. Frustra enim feruntur Leges, frustra Decreta, si debitum non consequuntur executionis effectum. A dla tego Sedźia ma pilnie przestrzégáć/ áby przewrotni ludźie ládá iákiéy przyczyny wrzucenim/ drógi do tego nie zágradzáli/ żeby Powodowi Spráwiedliwość wedle skazánia nie miáłá być vczynióná.

Sposób Exekucyéy.

Srzodki/ którymi przekónány Práwem / ku

dosyć vczynieniu ma być przywiedzion: thy są. Winá pieniężna/ Fántowánie/ w Imienie Wwiązánie/rękoiemstwo. Ná ostátek: gdzieby prze kónány Práwem / roskazániu Sedziego dobrowolnie nie był posłuszen/ álbo sye sługom Vrzedowym sprzeciwiał: tedy zbróyną reką á gwałtem ma być do więzienia wziet/y tám póty záchowan / ażeby osądzónéy rzeczy dosyć vczynił. Wszakże strona/ choć iest Práwem przekónána/ ma być obsyłána ku dosyć vczynieniu/zwłaszczá która nie iest zbiegła/áby sobie zá iákié vbliżenie á zá cieszkość nie poczytáłá/gdyby sye czym prze ciw ónemu skazániu záłożyć á szczyćić mogłá. Bo iednák może być wiele przyczyn/ kthóre Sedziego od Exekucyéy skazánia mogą odwieść. Jáko gdyby strona obwinióna vkazáłá Vgode/ o też rzecz o kthórą skazánie wyszło: álbo gdyby dowiodłá zápłácenie długu: álbo iesliby Dłużnik wolał gotowymi pieniądzmi dobrowolnie zápłácić/niż sobie lekkość przez Ceklarze z roskazánia Sedziego dáć czynić. Bo to iuż bywa lekkość nie miáłá/gdy kogo odchodzić nie każą/gdy Ceklarze kogo obstąpią / á potym go niepoczciwie do więzienia prowádzą/ gdzie wiec drugiému duszno bywa / gdy świátłá máło widzi / á bacy okolo niego latáią / żáby skaczą: tháko sye

Rzeczy od Exekucyéy odwodzącé

wiec nie dobrze wyśpi / y w głowie dziwné sye mu Sny roią: zwłaszczá gdy komu rzeką: NOn exibis hinc, donec reddideris ad minimum quadrantem.

Porządek Exekucyéy rzeczy osądzónéy.

W Spráwie/ kthóra sye ná Personę wściąga o dług/ o obietnicę/ álbo o którą inną rzecz: przynależy ná Sędziégo/ áby przekonánégo Práwem naprzód vpomionął: żeby skazániu dosyć czynił. ¶ A ieśliby gotowych pieniędzy nie miał: tedy piérwszy stopień ku płaceniu iest/ ruchóma Máietnosć: miedzy którą/ naczynié ku spráwiániu roléy przynależącé/ nie ma być poczytáne: bo tego Dłużnik Wierzyćielowi nie powinien wedle Práwá w Fancie wydáwáć. Zwyczay téż niesie: Iż Dłużnik/ piérwéy niż sye pocznie ruchómym Fantem wyzwáláć/ Przysięgę czyni: iż nie ma złotá/ śrzebrá/ gotowych pieniędzy. ¶ Wtóry stopień iest ku płaceniu: Imienié stoiącé/ iáko Rolé/ Dómy/ etc. w któré wierzyćiel zá skazánim Sądownym / przez Vrząd ma być wwiązan. Iure Muni: arti: 27. & 29. ¶ Trzeci stopień iest: odkazánié v kogo Długów iásnych/

¶ Stopnie w płaceniu Długu.

¶ Ruchómé Imienié.

Stoiącé Imienié.

¶ Długi.

pewnych/

pewnych/ á istotnych / kthóre też miásto Fántu wedle Práwá máią być poczytáne. ¶ Czwarty stopień iest : iż Dłużnik Wierzyćielowi od Sędziego w moc bywa podan wedle Práwá : ále tego zwyczay nie nieśie/áni nośić ma/dla tego: iż też wedle Práwá żadnému sye nie godźi mieć osobliwégo więzienia ná Dłużniká : y przećiw Práwu iest : áby kto będąc wolen/miał być niewolnikiem. ¶ Ostátni stopień iest/więzienié Persony/ gdy niemáß Imienia áni ruchómégo/ áni stoiącégo / áni Długów pewnych ku zapłáćie/áni Rękoiemstwá.

Więzienié Persony.

¶ Iesliby tedy Dłużnik Fánty ruchomé w długu dał : thy máią być przez Sędźiégo/ álbo przez ty Ludźi ktorzy sye ná nich znáią / oßácowáne: zwłaßczá gdy są Fánty w rozmáitych á Cudzoźiemskich Towároch. Iure Municipali Artic: 27. Speculo Saxonum Libro I, Articulo 70.

¶ Strácenié Fántu.

FAntu/Wierzyćiel powinien tháko pilnie strzédz y chowáć/ iáko swéy własnéy rzeczy. Wßákże gdźieby Wierzyćielowi zginął z przygody/ álbo mu ij vkrádźiono / álbo zgorzał/ tedy Dłużnik ná thym ßkoduie : á ón komu był dan/nie powinien zá to odpowiádáć. Ale przedśie przyśiądz ma/iż sye tho bez winy y bez przy-

czyny iego ſtáło. Speculo Saxo:libro iij,artic:5.

O Fáncie / z którégo Roczny pożytek idzie.

WFáncie/kto trzyma Jmienie ſtoiące: iáko Folwárki/ Winnice / y inné Jmienie / z kthórégo by ná káżdy Rok pewny pożytek brał/ tám Wierzyćiel óny pożytki ná głowną Summe wyrážáć ma: á gdy głowną Summe wybierze: iuż Jmienie Dłużnikowi wolno puśćić powinien. Libro I,ij,C.De Pig:act. Ale dźiśieyſzych czáśów / łákómſtwo ták ſye w Ludźi wkorzeniło/ iż żaden Wierzyćiel vżytku/by go też w dwóy y wtróy naſób nád głowną Summe wybrał / nie wyraża ná poczet głowney Summy: ná co ſobie ieſzcze Dłużniká mocno vwiąże/ rozmáitymi Condycyámi/Vmowámi/Zápiſy dźiwnymi á nieznośnymi. Dokłáda tego miánowićie w Zápiśie tymi ſłowy: Non defalcando vſum,fructum⁊ ad ſummam principalem⁊.

O Fáncie/z którégo pożytek nie idzie.

FAnt ieſli pożytku nie nieśie/ z którégo by Wierzyćielowi mogło ſye doſyć sſtáć w długu: iuż w tey mierze Wierzyćielowi ma być

dan/ który Fánt Wierzyciel zá Rekoiemstwem ma ná iáwnym mieyscu / trzy kroć przez dwie Niedzieli ku przedániu okázowáć: opowiádáiąc stronie káżdym rázem przez sługe Vrzędowégo/ ieśliby Fánt swóy odkupić chćiałá: á potym O/ powiádániu/ ieśliby Dłużnik Fántu swégo nie/ chćiał wykupić: iuż Wierzyciel táki Fánt może przedáć temu ktoby ij lepiey zápłáćił/ oszácowá/ ny przez Sędziego/ álbo przez Ludzi kthorzy sye ná tym znáią. A ieśliby kupcá ná Fánt nie by/ ło: iuż Sędzia po onych sześći Niedzielách Wie/ rzyćielowi Fánt ku otrzymániu przysądzi ná po/ czet dosyć vczynienia. A gdzieby onego Fántu ku opłáceniu nie stawáło: ma dáley Personę fántowáć. O czym też masz wyższey przy Fan/ towániu nápisano/ Folio Lxv.

O Nakłádoch Prá/ wnych.

Troná Práwem przekonána/ powinná zápłáćić Nakłády Práwné/ stronie któ/ ra swoie rzecz pozyskuie Práwem / we/ dle pospolitey Reguły Práwnéy: Victus victori

in expensis litis condemnatur. A to dla tego/ áby vpor̄ni ludzie powściągáli sye od niepotrzebnych swarów y kłopotów: ázeby ludziom niewinnym trudności nie zádawáli/á w Nakłády próżne/ y ku zámieszkániu swoiégo Obeszcia nie przywodzili. ¶ A tu naprzód tá stroná kthóra o Nakłady pozywa / ma okázáć przed Sądem/ iáko Pozwáną strone pierwéy Práwem przewyciężyłá w głównéy rzeczy. Co Sędzia pilnie ma báczyć iesli ták iest.

Płácenie Nakłádów wedle Práwá.

NA wszystki Nakłády/Dowód wedle Práwá / iest Przysięgá téy strony która o nie żáłuie. L.Properandum.⁊.C.de IVdicijs. Wszákże Sędzia pierwéy ié ma spráwiedliwie oszácowáć/względem Person y téy Spráwy o którą sye Práwo toczyło.

¶ Dowód/ ná Nakłády Práwné przysięgá.

Potym stroná szukáiąca Nakłádów:popráwi tego Przysięgą/iáko nie mniéy ná Práwo nałożyłá/niż przez Sędziégo iest oszácowano y moderowano. Jlé tedy Nakłádów stroná szukáiąca ich poprzysięże/tylé stroná Obwinióna powinná ié zápłácić. Ale tu pospolicie nie więcéy szácuią Nakłádów/iedno ty któresye w Vrzędowych Kśięgách náyduią: tho iest/od

Zwyczáyny Ráchunek nakłádów.

Pozwów/od Skazánia/od Zapisów/od Wypisów/od Oświadczenia/od Dekrétów y Mándatów Królewskich/od Appellowánia: co nie wielką Summę czyni. A od tego co vbogi Człowiek kłóśáiąc często zá Dworem/náłoży ná Porádniki swoie w Prawie/ná Prokuratory/co w drodze strawi/nic w szácunek nie kłádą/ná który koszt nawiecéy wynidzie. Bo Nakłády Sądowé y Pisárskié/równą płacą odpráwi:ále Krokuratorowi w którym ná schyłku cnoty/ á ná vbogié Ludzi nic niemász bácznośći : iáko mu ná piérwszym potkániu nie vkażesz pary Dukatów/ gárncá Winá z dobrym Łosośiem ná obiad nie poślesz : ledwie z tobą słowo przemówi. A póki sye práwuiesz/ieśli nie będzie widział częstéy poczty/podárzenia/ częstowánia : bárzo zlenieie w twéy spráwie y zgłupieie: ieśli w nim nie będzie dobywał Rozumu częstymi Złotymi/Talermi/ Kleynothy/Kunámi/ Lisámi/ y innymi poczćiwymi vpominki. Przetoby około Nakładów lepiéy náśládowáć vczónych w Prawie/ którzy opisáli/áby Powód Nakłády swé po oszácowániu Sędźiégo poprzyśięgał. Wszákże to Przełożónych rostropnieyszéy bácznośći niechay będzie poruczóno. Aczkolwiek by podobno then sposob był ciężki temu kto ma Nakłády płáćić/

 áleby sye

áleby sye potym drugi náuczył / iże sye lepiéy káżdému dobrowolnie / niż poniewolnie vspráwiedliwić / á dáć co czyié iest / bez trudnośći / bez Prawá. Chceß sye nie przywodźić w Nakłady / nie wydźiéráyże nikomu / płáć coś komu winien / vczyń sam zśiebie spráwiedliwość / nie prágni cudzégo. Iáko Pismo Swięté vpomina: Nemini quicq; debeatis, nisi vt inuicem diligatis. &cæt.

O Szperunkách.

¶ Areſt.

Szperunk / álbo Areſt / ieſt Zapowiedź Persony álbo Dóbr iéy / vczynióna przez ſługe Vrzędowégo / z roſkazánia ónego Sędziégo / pod którégo władzą Persóná y rzecz iéy ieſt / aby zápowiedné rzeczy thák długo były w pokoiu / áż do rozſtrzygnienia Práwem z Areſtatorem żáłuiącym.

Szperunk / Iż miedzy Ludźmi nienawiść mnoży / y niéiáko lekkość wyrządza: niema być ladá dla przyczyny przez Sędziégo dopuſzczón: ponieważ sye godźi miedzy Ludźmi

miłość mnożyć/ á niemiłość tepić.

Szperunk ná Osiádłe Ludzi nie ma być.

Szperunk przodkiem ma być ná Rzecz: potym ná Persone. Ale y Persony poważné/ á ośiádłé nie maią być Szperunkámi vciążáné/ áni dobrá ich: czego Sędzia ma pilnie przestrzégáć. Persony záśie nieośiádłé/ lekkié/ iáko są Gracze/ Kostérowie/ Pijánice/ Marnotrawcy/ y którychby dobrá długu nie wynośiły/ maią być Arestowáné y dobrá ich. Wszákże też piérwéy dobrá iesli są/ potym Personá.

Szperunk ná Ziemiáńskie Poddáné nie ma być.

Szperunku Sędzia Mieyski nie ma dopuszczáć w Mieśćiech y w Miásteczkách ná Ziemiáńskié poddáné/ áni ich Pozywáć/ áni hámowáć/ o żadny dług/ iákimkolwiek obyczáiem winny/ choćiaby też w Kśięgách Mieyskich był zápisány/ albo nie zápisány. Ale komu iest krzywdá od czyiégo Poddánégo/ ma go szukáć ná Dziedzinie iego/ y támże po nim Spráwiedliwo

ści żedáć v iego Páná: ináczéy kthóryby Mieszczanin czynił: przepada sześć Grzywien pieniedzy: połowice stronie/ á połowice Stárośćie: iáko tho iest opátrzóno Státutem Koronnym/ ALberti REgis, in ANno 1496.

Náuká/ gdy sye kto imuie Kóniá/ y innych rzeczy.

IMuie sye kto Kóniá/ álbo innéy rzeczy sobie vkrádzionéy/ álbo zgubionéy: ma sye náprzód dobrze przypátrzyć y obáczyć/ ieśli iest iego: pothym sye iąć Vrzedownie/ z wiádomośćią y z dozwolenim Sedziego wedle Práwá. Abowiém/ gdyby sye rzeczy iął iáko swoiéy/ á tegoby nie dowiódł: Wine Sedziemu przepada. O tym sobie szérzéy czytay/ Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 36.

IMowáć sye ieden ma tych rzeczy/ kthóré w sobie rózność máią: iáko bydle/ szátá/ y inné tym podobné. Ale w ktorychby rozności nie było/ tych sye imowáć nie może: iáko pieniedzy/ o kthórych pospolićie mówią/ iż licá nie máią. Libro eodem, Articulo eodem.

Obróná temu v kogo sye imą rzeczy.

OBróná thego v kogo sye imą Kóniá/álbo innéy iákiéy rzeczy/táiest:álbo powié żem to kupił/iże mi dárowano/iżem pożyczył. A ták sye ná Istcá będzie brał/ktorégo winien miánowáć/y stáwić ná czás z Práwá sobie náznáczóny. A ieśli go nie stáwi czásu z Práwá náznáczónégo/rzecz tráci/y winę Sędziemu przepada. Albo powié/iżem sam vchował to źwiérze/sam tę rzecz vrobił. A tego będzie bliższy dowiéść Przyśięgą/iáko Dziérżawcá ónéy rzeczy. Specu: Saxon: lib: I, artic: 15. Iure Munic: artic: 132.

☞ Rzecz krádźióna/ dawnośćią nigdy nie ginie. Speculo Saxon: lib: ij, artic: 36.

Postępek około Arestowánia Kóniá.

ZApowiáda kto Kóniá czyiégo w swym długu: ieśli ten ktorégo iest Kóń/ do trzećiégo dniá nie będzie o to czynił/ strony nie przypozowie/ áby sye iéy spráwił: thedy Arestator przed Sędziém to opowié/y będzie żądał: gdyż Kóń iest rzecz sámá śiebie trawiąca/to iest/ więcéy może strawić niż sam kosztuie/á zapowiedźi trzeći dźień przeszedł/áby mu Kóń był przysądzón ku

In seruādis equis crescens expensa.

przedániu/ pod świádomem dobrych Ludźi/ ná tym sye znáiących/stronie tho opowiedźiawszy. A ileby długu swégo ná Róniu nie doiął / aby ná Personie szukał. Co Arestatorá ma dóydź przez Sądowny Wyrok.

ARestuie kto Dłużnikowi swemu pieniądze álbo iáki státek v kogo/á Dłużnik záśie gdy pozywa Arestatorá trzy kroć / ku wyzwoleniu swego státku z zapowiedźi / chcąc sye mu vspráwiedliwić: á pozwány nie bedźie stawał. Tedy státek áresztowány ma być z Arestu wolny.

☞ Krákowiánie máią swóy Wielkiérz około czynienia Arestów:ná dobrá zmárłégo Dłużniká/ y zbiegłego Dłużniká: y iako Arestator Sądy ostrzégáć ma. Jakiégo záśie długu iákim porządkiem / ná dobrách zmárłégo Dłużniká dóydźie/ choćiaby Dźieći ónego zmárłego lath niemiáły:á iákiégo nie dóydźie áż Dźieći do rostropnych lath doydą. O tym kto chce wiedźiéć/á komu iest tego potrzebá/może sye thámże z Polskiégo y z Łáćinskiégo Wielkiérzá dostátecznie náuczyć/ gdźie o tym iest széroko pisano.

ZApowiédź Vrzędną / powinien káżdy przyiąć zá roskazánim Sędźiégo/ná swégo Gościá / ko-

ścia/komornika/j ktoregokolwiek Dłużnika/nad ktorym ma władzą iakąkolwiek w Domu swoim. A gdzieby nie przyiął/skłáda mu sługá Vrzedowy Rok ná pewny czás do Práwá od Arestatorá/áby przed Sędziem powiedział/przecz ná roskazánie iego Zapowiedzi nie przyiął. W ktorey przyczynie/ iesli mu Arestator wiáry nie da/ powinien tego będzie popráwić Przysięgą.

¶ Arest káżdy przyiąć winien.

O Pierwośći Arestu.

BAdká bywa miedzy Arestatormi s tąd. Vczyni kto pierwszy Arest ná dobrá swego Dłużniká z gołá/nie máiąc długu swego żadnym Zapisem obligowánego: vczyni też potym drugi/máiąc dług Chyrográf[illegible] álbo iákim inným Vrzedowym dowodem [illegible]pisány/kto s tych przodkiem dochodzi długu z do[illegible] áresztowánych/ czyli ten wtory Arestator zá pierwością długu swego / czyli pierwszy Arestator zá pierwością Arestu swego? Odp: Iże pośledni Arestator zá pierwością swego długu/y zá lepszością Práwá swego pierwey. Abowiem Zapowiedź nic Práwá nie przydáie nikomu/ iedno thylko czyni pohámowánie státku czyiego / ázeby był w pokoiu do rostrzygnienia Práwem / kto ma lepsze

Práwo. A iż sye wiec po śmierci Dłużniká vganiáią do Arestu chcąc mieć przodek: to dla tego bywa/ iż iednák czásem y zá pierwością Arestu dostawa drugi długu przed drugimi Arestatormi/ w ten czás gdy inszy Arestatorowie zápisánego pierwey długu iákim dowodem nie okażą.

Kráwcowi gdy sukno vkrádną / przeciw komu Pan ma czynić.

DA kto do Kráwcá robić Suknie / á przytrafi sye iż Złodziey vkrádnie sukno/ y będzie poiman z Suknem: kto ma foldrowáć ná Złodzieiá: Kráwiec czyli Pan ónego sukná/ álbo przećiw komu ma Pan czynić? Odp: Ná woli iest tego którego iest Sukno/ czynić chceli przećiw Kráwcowi któremu Sukno dał y zwierzył/ chceli przećiw Złodzieiowi o złodzieystwo.

Wszakże to Práwo ták sye miárkuie: iesli Kráwiec Sukno zápłáci Pánu / thedy Kráwcowi przynależy spráwá przećiw Złodzieiowi: á iesli nie zápłáci/ tedy Pánu którego iest Sukno.

Speculo Saxon: lib: ij, articulo 60. Glos.

O Inwentarzoch.

Inwentarz/

INwentarz / iest Przedne popisánie Rzeczy náleżionych ná Dziedzictwie / álbo w mieszkániu zmárłego/ álbo thez Dłużniká/ zá pewnym przewodem Práwá choć nie zmárłego / vczynióny przez Dziedzicá/ álbo Opiekuny Dzieci ktore lat nie máią.

Kto ma czynić Inwentarz.

OPiekun przyrodzóny / powinien vczynić Inwentarz/ y viścić śierotom ich dobrá/ áby im tego nie vtráćił: y owszem nie może sye wdáwáć wopieke póki Inwentarzá nie vczyni: Speculo Saxon:lib:I, artic: 23. chybá w rzeczách ktore odwłoki nie ćierpią. Speculo Saxo:libro I, artic.II Glos. Ale ći Opiekunowie ktore Ociec vstáwi mimo przyrodzóne swoie dzieciam swoim/ći nie powinni Inwentarzá czynić:iż/nie sámi sye w to wdawáią / ále ie Ociec vstáwił / y wierzył im tego:á ták spráwá Opieki wszystká/ ná ich wierze należy.

Czás ku czynieniu Inwentarzá.

DZiedzic / powinien vczynić Inwentarz/

Czás ku czynieniu Inwentarzá.

Trzydźiestégo dniá po śmierći zmárłégo / álbo trzydźiestégo dniá od tego czásu / ktorégo by sye poznał być Dźiedźicem: piszą niektorzy / iże dźieśiątégo dniá: wszákże może rychléy / y owszem im rychléy vczyni / tym lepszéy sławy y domniemánia będźie v Ludźi: z właszczá v przyaćioł zmárłégo / w vczynieniu zupełnégo á spráwiedliwégo Inwentarzá. Specu:Saxo:lib:1,artic:6.

☞ Tuby przystało ná ty ktorzy sye opiekáią śierotámi / zábiegáć y rádźić pilnie około tego / áby pieniądze gotowé / y wszytki rzeczy ruchomé po śmierći zmárłégo zostáłé / zupełnie á spráwiedliwie były popisáné. Abowiém drugi / niż záczznie Inwentarz czynić / połowicę indźie wynieść może / ku wielkiéy szkodźie y vbliżeniu vbogim śierotóm: ponieważ Vrząd nic innégo nie może pisáć / iedno co vkażą. A przedśie iednák Opiekun álbo Dźiedźic / záwżdy sobie ma zá słuszną obrónę przećiw śierotóm y Credytorom (gdy mu w czym wiáry nie dáią) przez to / iż vczynił Vrzędowny Inwentarz: á óno snadź tym Inwentarzem pan Opiekun dobrze opiekł y ożegł vbogié śieroty / álbo Dźiedźic oszukał Credytory. A niewiém by tákich wielé nie nálazł co tylko Opiek szukáią / z nich żywą / á bárzo ich prágną / chodząc dóm od dómu / á pilnie przeglądáiąc gdźie

¶ Niedbáłość około Inwentarzów.

która babá iuż głową trzesie/á drżąc sye napija. A ták przystáłoby ná ty którzy sye zową y są supremi omnium orphanorũ tutores, w to weżrzeć y rádzić/ ażeby sprawiedliwie Inwentarze były czynione. Którymby to sposobem miało być/ iż káżdemu wolno powiedzieć Widzenie swoie/ gdyby go spytano/ ia co rozumiem/ powiem.

Tym sposobem/ gdyby zarázem po śmierci zmárłego/ po którym Inwentarz ma być czyniony/ rzeczy były Vrzedownie zámknione y zápieczetowáné áż do popisowánia: ktemu ten co dáie spisowáć/ zwłaszczá ná kthóregoby było iákie domniemánie / aby pierwey przysiągł Vrzedowi / iáko spráwiedliwie wszystki rzeczy dáie popisowáć: á iáko o tym nie wié nic/ aby co ná strone odeszło/ álbo przez kogo wyniesiono było. Wszákoż to tym którym przystoi około tego rádzić/ niechay bedzie poruczono: Ja thylko chciał krótko vpomionąć/ iż tho iest w Pospolitey rzeczy wielka skázá/ niespráwiedliwé Inwentarze/ przez co vbogié Sieroty czesto wiele szkoduią/ iż rzadko ku swemu przychodzą: zwłaszczá gdy ktemu Páni Wienna/ niespráwiedliwym á wiele kroć poprzysiężonym Wiánem ostátek zágárnie. ./. ./.

Pożytek Inwentarzá.

POżytek Inwentarzá ten iest: Iż Dziedzic który go vczyni/ nie może być vćiążón w płáceniu długów zmárłego/ iedno póki ostawa dóbr iego. A gdzieby Inwentarzá Opiekun nie vczynił/ tedy Dziedzic bliższy iest przećiw iemu przyśiądz/ iż ták wiele było iáko żáłuie. Speculo Saxon: lib: I, artic: 11 Glos. ¶ A iesliby ktho żáłował ná Dziedzicá/ iże wiecey dóbr zostáło/ niżli zeznał álbo popisał/ á thegoby nań dowiedźióno: tedy dwoiáko dług zmárłego płácić powinien. Speculo Saxonum lib: I, artic: 6. Iure Municipali Articulo 26.

OPiekunowi ten iest pożytek Inwentarzá/ iż śierotóm gdy dorostą lat/ nie powinien sye wiecey vspráwiedliwić z rzeczy náleżiónych/ iedno wedle Spisánia Vrzedowego Inwentarzá: á iákie dobrá ná ten czás wziął kiedy Opieke przyiął/ tákie powinien wróćić. Iure Municipali Articulo 26.

O Drzewie Krewności.

Krewność/ iest powinowáctwo iednéy Persony ku drugiéy/ gdy iedná rodzi sye od drugiéy/ álbo dwie od iednéy. A názywáią Krewność/ od społeczności y iedności krwie/ iże Persony które sobie są krewné/ máią miedzy sobą spólną krew/ gdy sye z iednéy krwie rodzą: iáko théż Łáciniwicy zową Consanguinitas, quasi sanguinis vnitas. A stądże théż Bekárci/ wedle Práwá Mieyskiego máią krewné/ ále po Wrzecienie/ nie po Mieczu: to iest/ krewné z strony Mátki/ nie z strony Oycá. Abowiem gdy Bekárci nie máią Oycá pewnégo/ y tákiégo iákiégoby sye godziło mieć: przeto téż Krewnych po Oycu nie máią.

Krewni.

¶ Bekárci/ nie máią Oycá:

☞ Drzewo Krewności/ iest wymálowánié/ Drzewu przyrodzónému podobné/ máiącé w sobie Pień y Rózgi: to iest/ początek rodzáiu/ Liniié prosté y pobocznié/ rozmáitymi stopniámi rozdzielné/ w których Persony rozmáitą krewnością są spoióné. ☞ Pień tu rozumiéy/ tę Personę od którey Krewni poszli. ☞ Stopień rozumiéy liczbę/ iáko która Persona dáleko iest

¶ Wyrozumienié Drzewá Krewności.

od drugiéy/miedzy którymi bywa Pytánié: iáko gdy spytáią: Wktórym stopniu iest Práwnek od Dziádá: powiész/iż wCzwartym. Bo od Dziádá/ ten idzie Rząd Person: Dziad/Ociec/Syn/Wnek/Práwnek. Abowiém w Liniiéy prostéy/ ilé iest Person o których bywa gadká áż do ostátniey/tylé iest stopniów/odiąwszy iedne Persone.
☞ Liniia prosta/która wtym Drzewie Krewności widzisz/począwszy od wiérzchu od Persony Práprádziádá/áż ná dół do Persony Práprawneká. Tá sye ná dwoie dzieli. ¶ Jedná iest Person wzgórę idących Przodków nászych / ták Mężczyzny iáko y białéy płci/co Láćinnicy zową Ascendentium, od którychmy poszli/ iáko są Ociec/Mátká.

Ascendentium.

PATER. Ociec/Mátká.
MATer. Dziad/to iest mégo Oycá álbo Mátki Ociec.
AVVS. Bábá/ to iest mégo Oycá álbo Mátki Mátká.
AVIA. Prádziad/ iest mégo Dziádá álbo Báby Ociec.
Proauus. Przedbábá/iest még° Dziádá álbo Báby Mátká.
Proauia. Práprádziad / iest mégo Prádziádá álbo Przedbáby Ociec.
Abauus. Práprábábá/ iest mégo Prádziádá álbo Przedbáby Mátká.
Abauia.

¶ Po Práprádziádu Polacy inym Osobam wyższéy idącym nie máią imión/názywáią ie pospolicie Oycámi álbo Stárszymi. Ale Láćinnicy

máią/ Atauus atauia, Tritauus tritauia, dáléy téż nic. Tákże dálße Osoby názywáią pospolitym słowem/ Maiores nostri, Progenitores nostri.

☞ Druga Liniia prosta/ iest Person ná dół idących/ ták Mężczyzny iáko y białéy płci: które Łácinnicy zową Descendentium, kthóré od nas pochodzą: iáko są Syn/ Córá. — Descendentium.

Wnek/ kthóry sye rodzi od mégo Syná álbo od Dziéwki. — FILIVS. FILIA. Nepos.

Wneczká / która sye rodzi tákże od mégo Syná álbo od Dziéwki. — Neptis.

Práwnek/ który sye rodzi od mégo Wneká álbo od Wneczki. — Pronepos

Práwneczká/ która sye tákże rodzi od mégo Wneká álbo Wneczki. — PRoneptis

Prápráwnek/ Prápráwneczká/ które sye rodzą od mégo Práwneka álbo Práwneczki. — Abnepos. Abneptis.

¶ Po Prápráwneku Polacy inym Osobam ná dół idącym nie máią przezwisk/ názywáią ie pospolicie/ Dzieci: Łácinnicy máią/ Atnepos atneptis, Trinepos trineptis. Dálße téż pospolicie názywáią/ Minores, Posteri.

☞ Liniia poboczna/ ma wsobie Persony/ które áni sye od nas rodzą/ áni my od nich/ ále od iednéy krwie z námi pochodzą: które łácinnicy zową Collaterales, aut Transuersales: thák z Prá- — COLlateralium.

wéy strony po Mieczu / iáko z lewéy po Wrzeciénie: iáko są ☞ Z Prawéy strony: Brat/ Syostrá. Stryy/ to iest Oycow brat. Y Wuy/ to iest Mátczyn brat.

Frater. Soror. Patruus. Amita.

Cyotká/ iest Oycowá álbo Mátczyná Siostrá. Acz ty obiedwie Personie/ iednym Polskim słowem Cyotká zową / ále Láćinnicy rożność w tym máią: bo śiostrę Oycowę Amitam, á śiostrę Mátczynę Materteram názywáią.

Patruus magnus. Amita magna. Propatruus. Proamita

Stáry Stryy/ iest mégo Dziádá Brát. Y Stáry Wuy/ iest méy Báby Brát.

Stára Cyotká/ iest mégo Dziádá y moiéy Báby Syostrá.

Stárszy Stryy/ iest mégo Prádziádá Brát.

Stársza Cyotká/ iest mego Prádziadá Siostrá: co drudzy zową Przestryiec/ Przećiotká.

Fres Sororesq́ Patrueles.

Stryczni Bráćia álbo Syostry / ktorzy sye rodzą odedwu Brátów.

Amitimi et Amitinę

Cyotczóni Bráćia álbo Syostry/ ktorzy sye rodzą odedwu Syostr.

Nepos ex fratre. Neptis ex fre.

Synowiec/ iest Syn od mégo Brátá.

Synowicá/ iest Córá od mégo Bráta.

SOROR

☞ Z Lewéy strony: Syostrá.

Auunculus Mattera. Auunculus magnus.

Wuy / to iest Mátczyn Brát.

Cyotká to iest Mátczyná Syostrá.

Stáry Wuy/ to iest stáréy Mátki Brát.

Stara Cyotka/iest staréy Matki Syostra. Matertera magna.
Starszy Wuy/albo Przedwiéć/iest Brat Przedbabin. Starsza Cyotka/ albo Przedciotka/ iest Syostra Przedbabiná. Proauunculus. Promatertera.
Cyotczóni Brácia y śyostry/od obodwu śióstr. COnsobrini, Cõsobrinæq;.
Synowiec/ Syn od Syostry. Nepos ex Sorore.
Synowicá/ Dziéwká od Syostry. Nepos ex fratre.
☞ Liniia Poboczna/iest téż dwoiáka:iednáiest równych Person wStopniach/á druga nierównych. ¶ Równa Poprzécznych Liniia iest/ gdy Persony o których bywa gadká ná równym stopniu/ są od spólnégo Pniá/tho iest od Rodzicá: iáko iest Bratów Wnek/Syestrzyná Wneczká.

¶ Nierówna Poprzécznych Liniia iest/ gdy Persony/o których bywa pythánié/ ná nierównym Stopniu są/od spólnégo Rodzicá: to iest/ Brátów Práwnek/ á Syestrzyná Wneczká.

Porządek Spadków.

KV Spadkowi/ po vmárłym który Testámentu nie vczynił/iest czworáki stopień. ¶ Ná pierwszym stopniu są Dzieci. ¶ Na wtórym Rodzicy. ¶ Ná trzecim Persony Poboczné/o których powiedziano wyższéy. ¶ Ná czwartym/ Mąż z Żoną/ którzy po sobie Spadek biorą/gdy niemász áni Rodziców/ áni

Descendẽtium Succesio.

Dzieci áni Bráciey/ áni Syostr/ y innych ná dół y wzgórę y poprzek idących. ¶ Ná ostátek/ iesli tych wszystkich ná cztérech stopniách okazánych niemász: tedy Spadek álbo Jmienie zmárłego/ przynależy do Skárbu Krolewskiego.

☞ Wszyscy tedy ktorzy idą ná dół / iáko są/ Syn/ Dziewká/ Wnek Wneczká/ Práwnek Práwneczká/ ták Męskiego iáko Zenskiégo plemienia: ktorzyby z tych po zmárłym bliższy byli/ spádek zá rowno biorą przed tymi wszystkimi Personámi / ktore idą wzgórę/ y przed pobocznymi. Spec: Saxon: lib: i, artic: 3. & 17. Et lib: iij, artic: 76. Gloss. lib: ij, artic: 23. Et Iure Municip: articulo 3. in Gloss. A stądże sye okázuie/ iż Synowie y Corki po śmierci Rodziców swoich / wszystkiégo Jmienia rowny dział biorą/ y z rownégo sye działu weselą. Wyiąwszy by z nich niektorzy odpráwieni byli/ ktorzy/ iesliby rowny dział z nieodpráwionemi chćieli bráć/ tedy piérwéy to powinni pod Przysiegą położyć co wzieli/ tóż będą ku działowi przypuszczeni. Chybá iż nie odpráwieni mogliby dowieść Swiádkámi/ iże sye wyrzekli z Dobr Oyczystych y Máćierzystych. A czego odpráwieni nie winni ku działowi kłáść/ nápisano Speculo Saxon: lib: I, articu: 10. 13. Iure Municip: articu: 57. Jáko gdy kto po Zenie we-

źmie/álbo by co spráwionego/álbo dárowánego od Rodziców zá dobrego ich zdrowia miał/iáko Konie/Zbroie/Szaty y inne rzeczy: iesliby też co wysłużył/álbo ná Woynie zyskał. Tákże Dziewká/ co iey iest od Rodziców dano ku iey ochędożności/w szátach/w sprzęcie domowym/tego niepowinna kłáść: álbo co też wysłuży.

☞ Ná teyże Liniiey prostey/ Person ná doł idących/Persony które są ná bliższym stopniu od zmárłego/biorą Spadek przed tymi którzy są ná dálszym stopniu. Wyiąwszyby Rodzicy tych to którzy są ná wtórym stopniu/zmárli á nieodpráwieni byli: thedy oni ná mieyscu Rodziców swoich zmárłych / biorą Spadek po Dziádu / y po Bábie/z drugimi Dziedzicmi/tyle ile Rodzicy ich mieli bráć gdyby byli żywi. Speculo Saxo: libro I, artic: 17. Co Láćinnicy zową/Iure repre/sentatiuo: Quod Nepotes representant personam Parentum, in Succesſione poſt Auum vel Auiam in linea recta. Które Práwo tylko idzie miedzy tymi Personámi/ co są ná prostey Liniiey.

¶ A iesliby kto zmárł/á Synówby też niebyło/ álbo Dziewek/ áleby miał Wneki álbo Wneczki: tedy Wnekowie y Wneczki/ tymże sposobem biorą Spadek przed tymi co idą wzgórę/y przed Pobocznymi.

Ascendentium Succesio.

¶A gdy niemász Dzieci albo Wnekow/y innych na dół idących: tedy Spadek przychodzi ná bliższą Persone miedzy tymi co wzgóre idą/tym sposobem: Gdyby ktho zostáwił Oycá/tedy Ociec bierze Spadek y przed Mátką/y przed innymi wszystkimi Górnymi y Pobocznymi. Tákże też gdyby Oycá nie było/Mátká bierze przed inszymi wszystkimi Wzgóre y Poprzek idącymi. Specu:Saxon:lib:I,Artic:17. Ale wedle Práwá Césárskiégo/Ociec/Mátká/z Bráćią y z Syostrámi/zmárłégo Syná Spadek zárówno biorą. A ták/ póki Person ná Dół y Wzgóre idących ostawa/ póty Pobocznie Persony bywáią wyłączóné wedle Práwá.

COLlateraliū Succesio.

¶A gdy Synów y Rodziców y innych Krewnych ná Dół y Wzgóre idących niemász: Tedy Spadek przychodzi ná Pobocznié Persony/ któreby sye w Stopniách okazáły być bliższé po zmárłym/o którégo Dziedzictwo idzie. Speculo Saxon:libro I,Artic:3. Qui se in proximiore gradu, huic de cuius hæreditate agitur probauerit, præfertur ei,qui vlteriorem obtinet gradum. Miedzy którymi to Pobocznymi/bliższy są Bráćia y Syostry/y ich Dzieci.

☞A tu trzebá wiedziéć/Iże Bráćia y Siostry/kthórzy są iednégo Oycá y iednéy Máthki/

które Łácinnicy zową/ integri fratres,& integre sorores,bliższy są ku wszelkiemu Spadkowi nád Bráćią y Siostry od iednéy Mátki á od innégo Oycá/ álbo od iednégo Oycá/á innéy Máthki/ które zową/medij fratres,mediæ sorores. A gdźie by záśye Dźieci zmárłégo Brátá álbo Syostry/ którzy są iednych Rodziców/zostáli: tedy spułbráćią álbo spułśiostrámi/ zárówné Spadek z niemi biorą.Specu:Saxon:lib:ij,artic:20.

¶ Po Bráciéy záśie y po Syostrách iednych Rodziców/ y po ich Dźiećióch/bywáią przypuszczeni ná Dźiedzictwo Dźieci od iednéy Mátki/álbo od iednégo Oycá: kthórych záśie Dźieci bliższé są ku spadkowi nád Stryie y nád Wuie.

¶ A gdy niemász Bráciéy/Syostr y ich Dźieći álbo Wneków: tedy po spadek przychodzą inszy którzy byli ná bliższym stopniu/iáko są Stryiowie/ Wuiowie/Cyotki/ich Synowie/ Wneki/Wneczki. A kthórzyby ná iednym stopniu bliższym społem náleźieni byli / á tegoby dowiedli:równy Dźiedzictwá dźiał biorą/wedle Textu Speculo Saxon:lib: I,cap: 17. z Niemieckiego ták iáśnie wyczérpnionégo:Non extantibus,neq; fratribus, neq; sororibus,omnes qui se in vno cognationis gradu esse probauerint, æquam hæreditatis portionem percipiunt.

Mariti & Vxoris Succesſio.

¶ Potym gdy tych wſzyſtkich Krewnych wyżſzéy námienionych nie bedźie/tedy Mąż z Zoną po ſobie ſpadek biorą. A iżby po ſobie mogli ſłuſznie bráć/ potrzeba ieſt/ aby było miedzy niemi práwe á ſłuſzne Małżeńſtwo/ wedle Kośćiołá Krześćiańſkiégo złączóné/ktoréby trwáło áż do śmierći: ábowiem gdźieby rozwód záſzedł/ tákowy Spadek mieyſcá nie ma.

Fiſci Succeſsio vltima.

¶ A gdy niemáſz Przyiaćioł y Zony/tedy ſpadek przynależy do ſkárbu Królewſkiégo/ kthóry iuż ieſt oſtátecznym Dźiedźicem. Iure Muni: art: 59.

SAcerdotum et Monachorũ Succeſsio.

KSiądz ieſliby vmárł krom Teſtámentu/ á dobrá po nim zoſtáły z dochodów Kośćielnych nábyté/ſpadek po nim nie indźie iedno do Kośćiołá przynależy. A ieſliby óny dobrá były z iego Oyczyzny/ álbo po ktorym Przyiaćielu przypádłe/ álbo robotą iego własną/ álbo Rzemieſłem nábyte: tedy ná Przyiaćiele przypádáią. Co ma być rozumiano o tych Kśiedzoch / ktore zową Swieckimi/ nie o Mnichoch. Abowiém iáko Mnich z Bráćią nie dźiedźiczy/ thák też po Mnichu żaden ſpadku nie bierze. Bo Mniſzy wyrzekli ſye świátá / y ſą vmárli świátu: á vmárłyć żaden ſpadku nie bierze/ iedno żywy.

Mniſzy nie dźiedźiczą.

Wyiąwſzyby ktorzy w Dźiećińſtwie z przymuſzenia/ álbo

szenia/álbo z iákiego przyłudzenia/álbo z namówy do Klasztorá wstąpili: bo ci mogą wynidź: á ták Dziedzictwá nie trácą. Speculo Saxonum lib:I, articulo 25. & lib:ij, articu: 22. Wszákże w tey mierze zacnym y vczónym w Práwie Ludzióm/nie zda sye być zá słuszną rzecz/áby Mniszy Dziedzictwá po swym Krewnym nie mieli bráć: mieniąc/ Jesliże Niewiásta która sye niepoczćiwie rządźi/dla swéy niepoczćiwośći Dziedzictwá nie tráci: á czemu by Mnich kthóry sye ná służbę Bożą vda / trácić miał? Tum quòd Statuta Laicorum, non ligant Ecclesiasticas Personas. A podpieráią thego Práwem Duchownym y Cesárskim.

Mniszy/kiedy dziedzicthwá nie trácą.

¶ W dochodzeniu á otrzymániu Dziedzictwá/ niemász áni też ma być żadnéy różnośći miedzy Mężczyzną á żeńskim plemieniem: ábowiem iáko ku rozmnożeniu Rodzáiu obudwu Pan Bóg stworzył: ták też Práwo w bliskośći imienia czyni ie równe: oprócz Gierady á Hergewetu. Bo Gierade/to iest/sprzet y vbiór niewieśći/ wedle Práwá (ácz niesłusznie gdy sye kto przypátrzy) bliższa po zmarłéy Niewieśćie bierze. A Hergewet/ to iest/ Zbroie/ bliższy po zmárłym Mężu. Powiedziałem iże niesłusznie/to z tego przykłádu káżdy obáczyć może. Vmrze która bógáta

Gieradá.

¶ Hergeweth.

biała głowa/którey máiętność wszytká práwie w téyto Gieradzie / w Bryndách kosztownych zależy/zostáwi Syná iednego álbo dwu/którzy by słusznie á spráwiedliwie Máiętność Mátki swey wszytkę po śmierći iéy mieli bráć:tu wedle Práwá Máydeburskiégo/nie właśni Synowie biorą/ale biała głowa/któraby byłá onéy zmárłéy krewna bliższa/choć będźie dobrze dálsza/ ná Trzećim y ná czwartym stopniu/niż Syn właśny. Tu w téy mierze iest wielka niespráwiedliwość/ á nieznośné okrućieństwo nad właśnymi Dźiedźicmi/gdy ná to pátrzą/á práwie im to co ich iest właśnégo z rąk wydźieráią. Przeto Krákowiánie tákowé Práwo o Gieradźie(które też tu masz ná dole przypisáné) częśćią miárkowáli/częśćią ábrogowáli/ których przykłádu by inné Miástá náśládowáły / vmnieyszyłoby sye kłopotów / á wielkiégo zákrwáwienia miedzy Przyaćioły. Dobrzeby tedy áby to Práwo w pospolitośći thák stało / áby Mężczyzná z białą głową spadek wszystkich rzeczy równo po Przyaćielu bráli.Aby iáko nie wszędy wiedzą co iest Gieradá/co iest Hergewet/tákże rzecz z nieznáiómośćią názwisków zginęłá / á z gruntu zgłádzóná byłá/áby bez tego bráowánia Hergewetu y Gierady / bliskość w stoiącéy y ruchómey

Práwo niesłuszné o Gieradźie.

Máiętnośći

Máietności równo bráli. Obaczáią ty trudności y niespráwiedliwości wiele Przyaciol / ktorzy máią przed oczymá Páná Bogá / á zgode miluią: y wiele ich naydzie / ktorzy bez tego brákowánia Gierady / równo sye wszytkim cokolwiek iest dzielą cicho / bez klopotów / ták / iż Woyth o tym nie wzwie.

Kiedy Zóná ktorégokolwie Mieszczániná z świátá zeydzie / zostáwiwszy dzieci / Syna albo Dziewke / iednégo albo wiecéy: tedy wszystek Grat y Szczebrzuch / ktorymkolwiek imieniem może być mianowány / ná żadnégo inszégo / iedno ná Meżá y dzieci iéy (kthorégokolwie stanu będą) ma przysluszéć / wszystki insze téy vmárléy Przyaciele / Syostry / y bliższé oddaláiąc A po śmierci tychto dzieci / to wszystko iako iest wedle Práwá przy Oycu ma zostáć. ¶ A iesli Zóná vmrze nie zostáwiwszy plodu: tedy to wszystko co ku Gieradzie należy y przysluszé / co óná w Dóm do Meżá wniosla / á tych rzeczy czásu żywotá od śiebie nie oddalilá / álbo dawnością czásu sye nie skáżily / to Syestrze iéy álbo bliższéy przyrodzónéy / przez Meżá iéy ma być wydano. Dómowy Szczebrzuch / we złocie / we śrébrze / Kleynotách / Pieniedzách gotowych / y wszystki

¶ Artykul Krákowiá. o Gieradzie.

inné rzeczy od máłá do wielá/coby ku Gieradzie nie. przysłużáły / przy Meżu téy vmárłéy máią zostáć: o kthóre żadnégo nágabánia od iéy Bliskich nie ma mieć. Ale tho po swéy woli obróci gdzie chce/nikomu liczby nieczyniąc z tego.

¶ Tho téż ostrzégáiąc/że Syostrá tá álbo przyrodzóna/ która tákową Gierwde będzie bráć chciáłá/ Meżowi téy to vmárłéy z tákowych rzeczy / ma zostáwić co Práwo obmawia: to iest/ łoż: vsłáne/ y inné rzeczy w Práwie opisáne.

Item, Ty rzeczy wszystki/ kthóre Mąż żenie przed ślubem álbo po ślubie kiedykolwie ku poczćiwośći iéy spráwił/ we złoćie/śrébrze/száćiéch/ Kleynotách/ Vpóminkach / y wszystkich innych rzeczy/żadnych niewyymuiąc/to nie ma być miedzy Gieradą policzóno: ále po śmierći Zeniney Mąż to wszystko przy sobie záchowáć ma/ iáko swé włásné: á żadnému nie ma być zá to powinien odpowiádáć. ¶ A iesliby sye przydáło/ żeby Mąż pierwéy vmárł nizli Zóná/choćia zostáną álbo niezostáną Dźieći : Gieradá álbo téż sprzet wszystek który z sobą Zóná wniosłá / y to co iéy Mąż przed ślubem y po ślubie dał/kupił/ spráwił/we złoćie/śrébrze/ Kleynoćiéch/ w száćiéch/ y w innych rzeczach / który ktemu należą:

przy zostáłey Wdowie máią zostáć / y po swéy wolé y może ié obróćić. etcæt.

O Przyiaćiołoch po Małżeństwie.

Przyiaćioły po Małżeństwie Łáćinnicy zową Affines, ták po Mężu iáko y po Zenie: stąd/ iż/ dwa dómy/ to iest/ dwá rózné Rodzáie w iedno przyiaćielstwo iákoby ku iednému kóńcowi/ zá ónym Małżeństwem sye schodzą/ áż do Czwartégo pokolenia. A tu trzebá wiedźiéć/ iże przyaćiele méy Zóny á moi przyiaćiele/ nie są sobie przyaćiele z stróny męż Małżeństwá/ to iest/ nie są Affines iáko Łáćinnicy zową: tylko przyćiele méy żóny/ mnie są przyaćiele po Małżeństwie: tákże też moi przyaćiele/ są méy Zenie przyaćielmi z stróny Małżeństwá. A stądże to iest/ iże Oćiec y Syn iednéy Fámiliéy/ mogą poiąć w Małżeństwo Mátkę y Córę iéy drugiégo rodzáiu: tákże dwá Bráćia mógą poiąć dwie Siestrze. Ale Mąż z przyaćiół żóny swéy/ nie może żóny poiąć/ áż do Czwartégo pokolenia. Affines.

kolenia. Także też Niewiastá / nie może bráć Mężá z Przyaciol Mężowych áż do Czwartego pokolenia.

Imiona Przyaćiół po Małżeństwie.

Maritus. VXOR.	☞ Mąż z Żoną/są gruntem Przyaćielstwá po Małżeństwie.
Socer. Socrus.	Swiekier/iest Żony méy Oćiec. Ale dziś pospolicie Oycem zową wedle zwyczáiu/á nie Swiekrem: tákże Swiekrá méy Żony Mátká.
Gener.	Zięć/ méy Dziewki Mąż.
Nurus.	Cyesć/ Syná mégo Żoná.
Leuir.	Dziewiérz/ iest Brát Mężów.
Fratria.	Jątrew/Żoná mégo Brátá:zową też Brátową
Glos.	Swieść/ Syostrá Mężowa.
Sororius.	Swak/ iest Syestrzyn Mąż.
Priuign9.	Pasiérb/Syn méy Żony od piérwszégo Mężá/ álbo Syn mégo Mężá od piérwszéy Żony
Priuigna.	Pásiérbicá/Dziewká méy żony od innégo mężá
Vitricus.	Oyczym / Mąż wtóry moiéy Mátki.
Nouerca:	Mácochá/iest Żoná Oycowá wtóra Dzieciom od piérwszéy Żony.
Sponsus.	Oblubieniec/Nowożenia/Pan młody.
Sponsa.	Oblubienicá/ Páni młoda.
Paranymphus.	Dziewosłąb.

Porządku

Porządku Sądów Mieyskich.
Część Czwarta.

O Kárności Złoczyńcow/á Naprzód o Męczeniu ich.

Porządek około Męczenia Złoczyńcow

SPráwe około męczenia y rozmáitey śmierci rożnych Złoczyńcow Ludzie w Prawie náuczeni/bárzo szeroce á potrzebnie nápisáli/nie bez przyczyny. Abo-

wiém gdzie idzie o zdrowie vbogiégo Człowieka/za ktorégo iednorodzony Syn Boży dalſye vmeczyć:tam trzeba nawietßey nauki/y nawietßégo porządku á pilności/aby człowiek bez lutości Sedziégo bez baczności/bez dobrégo rozſądku/iako inna Beſtya nie zginał. W czym záprawdę w Miáſtach / w Miáſteczkach / mały ieſt porządek/wietßy ſnadź tam gdzie ſye ſpráwá toczy o troche zgniłey Máietności/ niż tam gdzie vbogiégo człowieká ciáło ßarpáią/targáią/ciągną/pieką/meczą:wielekroć tylko przy obliczności iednégo álbo dwu opiłych Ceklarzów/gdzie rzadko bywa Człowiek poważny á báczny/ktoryby wielkość á potrzebe meki wyrozumiał:ktoryby też perſone y znáki ku wydániu ná meke rozeznał/y ſpráwiedliwości wtym dozrzał. Sam przy tym okrutny Káth/á ieden álbo dwá opili Ceklarze bywáią : z ktorych pothym wyznánia/ Człowiek bywa ná śmierć ſkazan. Ty rzeczy potrzebuią pilnégo wypiſánia. Ale iże vmyſliłem potym oſobné Kśiążki o tym piſáć : thu ná ten czás coby ſye potrzebniey ßégo być zdało/ná koniec krotko przypiße.

Co trzebá báczyć przed Meczenim Złoczyńców.

Przed me-

PRzed męczenim Złoczyńców / thy rzeczy trzebá pilnie báczyć. ¶ Naprzód/áby żaden w Kátowskié ręce ná mękę niebył zdány/ażby były pewné á dostáteczné przećiw niemu znáki złoczyństwá/á dowody nieiákié. Abowiém męká/ áczkolwiek ku wybádániu prawdy bywa przydána/wszákże rzecz iest ku zdániu ná śmierć nie pewna/ krechka/ y Sędziemu ku zbáwieniu niebeśpieczna : gdy niektórzy Złoczyńce tako są twárdégo przyrodzenia / iże ná nich nic nie wymęczy:á drudzy zásye są tak miękkiégo á niećierpliwégo przyrodzenia / iż wolą ládá co powiádáć/niż okrutné męki ćierpieć. A s tąd bywa/ iże ich wielé niewinnych powoływáią. Nápisał to y Augustyn S. Vbi non sunt præsumptiones, semiplenę probationes,certa indicia,non est inducenda quæstio.

¶ Druga/áby Złoczyńcá ná mękę nie łatwie áni skwápliwie odSędziégo był zdawan/by też y znáki k temu przywodziły : iedno w then czás/ gdzieby inszym lżeyszym sposobem/to iest, łaskáwym vpominánim albo pytánim/prawdá niemogłá sye okázáć : gdzie thęż są iáwné dowody przećiw Złoczyńcy / albo sye sam dobrowolnie zna / albo znáć krom męki obiecuie/ thám męki

Kiedy złodziéy ma być męczón

nie trzeba: oprócz żeby na co innego za dostatecznymi znaki a niejakimi dowody był podejrzany/czegoby dobrowolnie znać niechciał/albo towarzystwa niepowiedział.

¶ Trzecie/ ażeby Złoczyńca/ktho ktoryby iuż ná śmierć miał być wydan/toż zeznał po mece nazaiutrz przed zgromádzenim wszystkiey Rady/ dobrowolnie z roskazánia a łaskawego pytánia Sedziego/co ná mece zeznawał:abowiem przez to bywa potwierdzóné wyznánie wymeczóné. A s tądże Testáment Złoczyńce zá poruczenim Burmistrzá támże v Rády thako przez Pisárzá bywa pisány/ y v Gáynego Sądu iáwnie czytány/thym ksztaltem: Iż ten N. rodem z N. stánawszy przed námi dobrowolnie zeznał / Iż vkradł/ wydárł/ wylupił/ zabił/ spalił. etcæt. y z tym idzie ná Sąd Boży/ktorego Prawu wászému poruczamy.

W dzień Swiety godzi sye zdáć ná meke.

JAwni Złoczyńce/y w dzień Swiety mogą być na meke wedle Prawá dani / y w dzień Wielkonocny/y Bożego Národzenia : dla tego/ aby sye Lotrowskié rady y zdrady długo

nie tajły/przez których niepoznánié/mogłoby sye sstać wielkié a szkodliwé zamieszkánié ku zabieżeniu wielkim niepokoiom/ szkodam/ niebespiecznościam/ záchowaniu zdrowia Ludzkiégo / y pokoiu pospolitégo. C. De Ferijs. L. Prouinciarum Præsides.

Z Lodzieý / gdyby kogo powołał / y śmiercia swoią zápieczętował: tedy powołány może sye odwieść swoią Przysięgą : oprócz żeby nań był iáki inny dowód albo świadectwo. Speculo Saxon: lib: iij, articulo 39.

Znáki ku zdániu ná męke które są pewné.

ZNáki/zá którymiby Złoczyńcá miał być zdan ná męki/ nie są opisáné/ któreby były pewné a dostáteczné. Ale ty zależą ná vznaniu/ná woli y ná sumnieniu mądrégo á rostropnego Sędziego. Wszakże tá wola/ rozeznanié y sumnienié Sędziégo takié ma być/któréby było Práwu á Spráwiedliwości przystoyné. Abowiem ináczéy nic by nieważyło.

☞ Nápisał IOdocus DAmuderius w Książ kach de Praxi rerum Criminalium, z Prawa Cé-

ſárſkiégo przykłády/z których może ſye náuczyć/ które znaki ſą dáleko od meczenia odwodzące/ á które bliſko ku mece wiodącé/które nabliżéy.

Znáki Meżobóyſtwá.

Dáleki znák ieſt/gdy ták mówią: Słycháć iż zábił. Bliżßy ieſt znák/gdy mówią: Ten był wielkim á wiecznym nieprzyacielém zábitégo często go zabić groził/czeſto mu odpowiadał. Wßakże y thy znáki ießcze nie ſą tákié/ zá którymi by kto miał być zdan ná meki. Nabliżßy y napewnieyßy znák ieſt/ gdy tako mówią: Tego widziano gdy zgáiu wyſkoczył gdzie ćiáło zábitégo leżálo/ ten miał miecz goły w reku: gdy go vżrzano/zblednął/do Kláßtorá vćiekał. Tákowé nabliżßé znáki/dwiemá godnymi á niepodeżrzánymi Swiadki potwiérdzóné/ſą doſtátecznie wiodącé ku mece / y owßem iednym Swiadkiem potwiérdzóné/ták godnym/ná któregoby namnieyßa mákulá podeżrzenia nie byłá/ zwłaßczá gdy ták świádczy/iż go widział kiedy ránił. Tákże o Złodzieiu może być rozumiano / gdy mówią:

Znáki Złodzieyſtwá.

Podeżrzány to Młynarz/ vbogi ieſt/ rad ſye w drogié ßáty vbiéra/ták wiele nie zarobi: ty znáki ſą dálekié. Bliżßé/gdy v kogo widzą rzecz krádzióną. Nabliżßé y y nadoſtátecznieyßé/gdy go widzą z krádzióną rzeczą vćiekáiącégo / z mieyſcá gdzie rzecz vkrádzióno.

Na Cudzołostwo/ then znak iest daleki: gdy powiadaią/ iż sye radzi widzą/ iż sye miluią. Bliższy/ gdy kto chodzi do cudzéy żony w dóm/ kiedy Męża dómá niemaſz. Nabliższy á pewny/ kiedy go z cudzą żoną ná iednym łożu zaſtáną.

Znáki Cudzołoſtwá.

¶ Vćiekánie iáſnie dowiedzióné/ pewny znák ieſt winnośći/ zwłaſzczá tám gdy kto ieſzcze nie obwinióny/ iedno tylko iż ieſt powieść o nim/ zá dotknienim ſumnienia/ boiąc ſye vćieka.

Vćiekánie złoczyńce.

¶ Wſádzóny do kaźni/ opátrzóny dobrze/ gdyby ſye wyłamał/ á do Kośćioła vćiekał/ albo ná inné beſpieczné mieyſcá / ku záchowániu zdrowia ſwégo/ znak ieſt pewny ku zdániu ná męki.

¶ Oſławióny o iákié złoczyńſtwo/ gdyby ſye przed kim zeznał tám kedy ná ſtronie/ nie v Sądu: á tákowé zeznánie byłoby iednym godnym Swiádkiem potwierdzoné / tákowy podáie do śiebie znák nie máły ku męce.

Zeznánie złoczińce nie przed Sądem.

¶ Sámá goła powieść/ nie ieſt znák pewny ku zdániu ná męke: quia fama eſt res fragilis & perniciosa, oprócz tego/ gdyby byłá mocna/ gwałtowna/ á nieodmienna.

¶ Sławá

Mowá odmienna. Kłamstwo Boiáźni.

¶ Odmienność mowy/ kłamstwo/ boiáźń/ záiąkanie/ drżenie/ są znaki/ nieiáką drógę ku męce podáiącé / które ná Sędziego przynależy pilnie obaczáć y terminowáć/ aby mu potym nie było zadano: iż nie słusznie Człowieká zdał ná męki. Boby to muśiał męczónemu nagrádzáć/ gdyby okazał swoie niewinność. Tákie wszystki znáki iáko wyższéy námienióno / zależą ná bacznym á rostropnym vznániu Sędziégo : áby wielkośći występu/ trafunki/ rozmáitośći znakow/ y inné okoliczności dobrze á pilnie obaczał / aby tyż miał báczność ná stan Persony. Abowiém ináczéy ma być męczón młody/ á ináczéy stáry: ináczéy mdły/ ináczéy duży : ináczéy kochanek/ ináczéy nie kochánek : ináczéy Szláchcic / ináczéy Mieszczánin/ ináczéy Chłop. A ná koniec Sędzia thak sye w ten czas przećiw Człowiekowi ma stáwić / áby sye więcéy widział być łaskáwym Sędziém/ niż okrutnikiem: pámiętáiąc iż też Człowiek iest.

¶ Różność mąk/ wedle różnośći person.

Persony od męki wolné.

ZAden/ ná którégo są pewné dowody á znáki/ nie może być wolen od męki/ iedno then/ kthórego Práwo pisané czyni wolnym : iáko są

Doktorowie/Rycérze/Przełożeni ná wielkié do stoieństwá/Vrzednicy Ludzi wielkich stanów/y Vrzędnicy Mieyscy póki są ná Vrzędzie: PRincipum Officiarij, Ciuitatum Rectores, Officiorum suorum durante tempore. Młodszy niż Czternaście lat / którzy v Pręgi miotłámi máią być karani : Stárzy / ná pamięci y ná rozumie zeszli: Niewiásty brzemienné/ażby po porodzeniu moc wźięły. Wszakże są takié wystepy/ zaktórymi áni Persony przerzeczóné od męki bywáią wolné: iáko iest wystep przeciw Krolowi/przeciw Pospolitéy rzeczy: co zową Láćinnicy/crimen læsę Maiestatis: to iest/gdy sye kto co tákiego dopuśći/co by było przeciw Krolowi y beśpieczeństwu iego: gdy naprzećiw skáźie álbo vpadku Mieyskiému co broi : gdy ku Nieprzyaćielowi sye skłoni: gdy Nieprzyaćielowi zbroią/ pieniądzmi/ rádą/ y którymkolwiek inszym sposobem przećiw swému Pánu dopomaga: gdy Poddáné/Ziemie ktému przywodzi/ áby były Królowi przećiwné: gdy rostérk wMieśćie czyni/áby który przełożóny był zabit: y inné tym podobné. Też nie czyni nikogo wolnym od męki / wydánié á zdrádźiectwo Oyczyzny swéy: podánié Miast / Zamków Nieprzyiaćielóm/ ktożkolwiekby był tákim.

CRimen læsę Maiestatis.

O Rozmáitych mekách.

Wyższey námienióny Autor/ wypisał o Rozmáitych mekách/ kthóre Złoczyńcóm bywáią zadawáné/ wiecey z wymysłów Sedziów niebácznych/ á z okrucieństwá Katowskiégo/ niż wedle Práwá: iáko/ Wodą/ octem/ lanim wrzącégo oleiu w gárdło/ smárowánim śiárką/ smołą gorąiącą/ słóniną/ głodem/ prágnienim wielkim/ przyłożeniem ná Pępek myszy/ śierszeni/ álbo iákich innych iádowitych chrobaków nákrytych bánką/ áżeby ták gdyby wynidź nie mogli/ ciáło ćierpiącégo dręczyli: iáko też gdy Złoczyńcę ku Láwie przywiążą / nogi iego słoną wodą námążą/ potym koze przywiodą/ która rádá sól iada/ áby pięty ónego Złoczyńce lizálá: który ból powiádáią być okrutny / bez obráżenia ćielesnégo. Opisuie támże niektóré meki wedle Práwá miánowićie/ przez ćiągnienié powrozmi/ gdy nágo Złoczyńcá (wszákże wstyd przyrodzóny máiąc nákryty) ná wyższey ławie niż ciało iest/ bywa pod pache przez pierśi przywiązan/ pothym wielkié pálce v nóg bywáią związáné/ á powroz od nich około ośi v kołá okrecą/ áby thák obrácánim kołá ćiáło złoczyńce ku wypowiedzieniu prawdy było ćiągnióno. Niektórym też/ którzy

ná meki

ná męki máią być dáni/pierwey wszystki włosy brzytwą ogolą/ dla opátrzenia / aby takich kunsztownych pomocy we włosiech nie miał: według Czarnoksięstwá/álbo Czárow innych/ zá ktorymi wiec żadney męki nieczuią. Przydaie ná ostatek swoie widzenie: áby Złoczyńca przed innymi mękámi naprzod był bit miotłámi/mieniąc / że zá doświadczenim przez tákie karánie/ rychley Złoczyńcá powie swoie przewinienie/ niż zá mękámi wyższey opisánymi. In Summá/ aby thákie męki były zádáne/żeby ciáło było bez obrażenia wielkiego/ y bez vłomności. Abowiem/gdyby sye trafiło/ iżby Złoczyńcá dla męki wielkiey vmarł: Sędzia byłby bárzo podezrzány/iákoby mu thákie męki zadáwáć roskazował/nie wedle Práwá álbo zwyczáiu/nie zá miłością spráwiedliwości/nie z miłosierdzia/nie z bácznośći á z mądrośći: ále z gniewu á z nienawiśći / áby thák z iego sámego vporu Człowiek zginął. Byłby mowie Sędzia w thákim podezrzeniu/ieśliby sye słusznie nie wywiodł/ iż w tey mierze náśládował Práwá álbo zwyczáiu / łaskáwośći / máiąc Páná Bogá przed oczymá / y Spráwiedliwość iego. O thym komu trzebá wiedzieć szerzey/ niechay czyta v tegoż Autorá.

Złoczyńcá/ o co ma być pytan ná mece.

ZLoczyńcá wedle Práwá nie ma być ná mece o wiecéy rzeczy pytan/ iedno o kthóre iest oskárżon/ á o które nań słycháć: z téy przyczyny: iże ná meki żaden nie ma być zdan / krómia vprzédzáiących znaków: iáko wyżßéy o tym.

Miedzy wielémi Złoczyńcámi / który ma być pierwéy meczón.

GDy wiele Złoczyńców o ieden występ ná meke máią być zdáni: Sedzia ten ma porządek chowáć: áby tego pierwéy kazał meczyć/ któregoby rozumiał być ku powiedzieniu prawdy skłónnieyßégo. Iako/ieśli Oćiec z Synem ma być meczón: pierwéy Syn przy obliczności Oycowskiéy/álbo też w niebytnośći zwiádómośćią iego: dla thego/iż Oćiec zá żałośćią Syná swoiégo/ rychléy sye skłóni ku wyznániu/ niż zá włásnymi mekámi. A ieśli Zoná z Mężem: pierwéy Zóná: dla thego/iż Niewieśćia płeć będąc mdleyßéy nátury/y nie thák ćierpliwéy/ rychléy może być przywiedzióná vpóminánim / y mekámi ku wyznániu/niż Mąż.

O Powtarzániu meki.

ZLoczyncá/ który raz dla iákiégo podeyrzánégo wyſtepku/ ſłuſznie á doſtátecznie wedle Práwá był meczón/ (która doſtáteczność ná vznániu Sedźiégo zależy) á ná meceby ſye nic nie zeznał: iuż o thenże wyſtepek/drugą raz nie ma być meczón: oprócz żeby ſye iákié nowé znáki pewné nań wynorzyły/ktoréby były godné ku zdániu powtóre ná meke/wedle wyżſzégo opiſánia. Wſzákże y zá pierwſzymi znáki / może być dan po wthóré ná meke/ gdy ieſt iáſny iego vczynek/ świádectwem dwu godnych Ludźi thák dobrze dowiedźióny / iż o nim Sedźia żadnéy wątpliwości nie ma: tylko po Złoczyńcy zna/ iż vczynku ſwégo / wiecéy z krnąbrności á z zátwárdzenia/niż z niewinności przy.

ZLoczyncá / gdy zna vczynek ſwóy ná mece/ á po mece go przy: może być wthóré meczón ku pierwſzému zeznániu : ále lżéy niż pierwéy. A ná wthóréy mece gdyby nie zeznał / ále ſtale przał: iuż trzeci raz nie ma być meczón.

ZLoczyncá / gdy kogo ná mece wyda / thedy wydány ma być poiman. Wſzákże to wy-

¶ Powołány/ ma być poimány.

dánié albo powołánié/nie iest dostáteczny znák/ ażeby Powołany miał być zdan ná męke/ieśliże przeciw niemu nie będzie innych znakow / albo dowodow. Abowiém Powołanié wielé kroć bywa stąd: Iż/ Gaudium est miseris, socios habere pœnarum. A Regulá thęż iest Práwna: A' tormentis incipiendum non est, priusquam præcedant certa indicia.

☞ Przystoi też Sędziemu/piérwéy niż Złoczyńce zda ná męki/ badáć sye pilnie czásu/ iáko dawno Złoczyńcá kradł/zbijał. ꝛc. y inné łotrostwo płodził: ieśli w leśie przemieszkawał/ álbo nié. A to ktemu/ áby wiedział iáko wielkié męki ma roskázáć iemu zádáwáć. Abowiém wielé

¶ Złodzieyski kunszt.

ich naydzie/ którzy będąc w towárzystwie/przemieszkawáiąc w leśiech/w gaioch/ spółem sobie męki zádawáią/y ćwiczą sye ná wyćiérpienié rozmaitych mąk/ aby potym gdyby byli poimáni/ mocné męki wyćiérpieli / króm wyznánia złych vczynków/ y towárzystwá swégo: co z wyznánia Złodzieiów poznano.

O Rozmáitéy śmierći różnych Złoczyńców.

Iáką

Jaka śmiercią ktory Złoczyńca ma być karan: wypisano Speculo Saxonum lib: ij, Artic: 13.16.36. to iest: Złodziey ma być obieszon. Zdrayca/Rozboynik/Lupieżca w koło wpleciön. Mężoboyca/Gwałtownik Pánien/y ktoryby ná Cudzołostwie był poimány: tákowi máią być ścięci: iáko nápisano / Raptores virginum honestarum vel ingenuarum, siue desponsatę fuerint siue non, vel quarumlibet viduarum, capitis supplicio puniuntur. Odszczepieniec Wiáry Krześcijáńskiey/ma być spalon. Tąż śmiercią ma zginąć Czárownik/ y ktoby komu iad zádał.

¶ O karániu Hæretyków (iż z innych Praw máluczko szerzey powiem) iest też srogi Státut Koronny/Królá Władzisłáwá Jagiellá/ vczyniony Roku 1424. gdzie iáśnie opisano: aby Hæretykowie naprzod Mieczem byli karáni: pothym theż wietsze im karánie iest náznáczone: aby nie inaczey/iedno iáko wystepuiący przeciw Máiestatowi Królewskiemu byli karáni: tho iest/nie tylko ná gardle/ ále y ná Máietności/kthoraby po zámordowánym Hæretyku do Skárbu Królewskiego byłá przyłączoná. Nád tho: Dzieci onego Hæretyká/wiecznieby były bezecnymi : á ku żadnému Dostoieństwu/ áby nie były nigdy obiérány.

¶ Złodziey. ¶ Zdrayca. ¶ Rozboynik. ¶ Lupieżcá ¶ Mężoboyca. ¶ Cudzołożnik. ¶ Gwałtownik Pánieński. ¶ Odszczepieniec. Czárownik ¶ Zádawcá Jádu. ¶ Karánie Heretyká / wedle Státutu Koronnégo/ y Práwá Duchownégo.

¶ Prawo zaśie Duchowné na Heretyki iest łżeyſze. In C. ad abolendam de Hæreticis. gdźie napiſano/aby Hæretykowie ktorzyby doświadczeni byli w Odſzczepieńſtwie/ieſliby ſye chcieli błedu ſwego odprzyśiądz/vchodzą karánia. A potym ieſliby w toż Odſzczépieńſtwo wpádli: tedy z Prawa Duchownégo bywáią podáni Zwierzchności Swieckiéy/aby byli Mieczem karani. Wſzakże ich Synowie nie bywáią bezecni iáko Prawem Polſkim. A gdźie karánié záiakie złoczyńſtwo nie ieſt opiſané/tám Złoczyńcá ma być karan wedle vznánia Sędziégo/ które wiecéy ſye ſkłániáć ma ku łaſkawośći/ niż ku okrućieńſtwu. Abowiém Prawá ná Złoczyńce ſą vczynióné/ aby zá boiáznią ich/ zuchwáli ludźie od złych vczynków ſye hámowáli/á niewinni aby w beſpieczéńſtwie á w pokoiu mieſzkáli.

O Złodźieyſtwie.

Złodźieyſtwo ieſt dwoiákié: Jáwné y Táiemné. ¶ Jáwné: gdy Złodźiéy ná złodźieyſtwie álbo ná ónym mieyſcu gdźie kradł/ bedźie poimány/wdómu/w ogrodźie/albo

¶ Złodźieyſtwo iáwne

dzie/álbo w Winnicy. etcæt. ¶ Táiemné/gdy złodziejá nie poimáią ná złodzieystwie/ áni ná ónym mieyscu gdzie kradł: ále gdy rzecz kradzióna táj: álbo gdy zá czyią rádą y pómocą sstáło sye złodzieystwo. Jáwni złodzieie/ wedle Práwá Césárskiego bywáią karáni/ Nágrodzenim rzeczy vkradzióney Czworáko. Táiemni/ dwoiáko. Théż wedle Práwá Bożego/ w Stárym Zakónie/nágrodzeniém rzeczy kradzióney dwoiáko/czworáko/pieciorako/y śiedmioráko. A ieśliby nie miał czym nágrodźić/tedy go záprzedawano. Ale wedle Práwá Saskiego Máydeburskiego/Złodziey ma być obieższón.

Táiemné.

Exodi 22.
Prouer:6.

Karánie v Prągi.

JEśliby kto vkradł/ coby Trzy złoté álbo wyższéy ważyło/ ma być obieższón. Bo áczkolwiek tám mówi de Tribus solidis Speculo Saxon: lib: ij, artic: 13. Wszákże Solidum wykłada Złoty/z Łácinskiego słowá wywodząc/á soliditate auri. A ieśliby rzecz kradzióna mniéy niż trzy Złoté ważyłá/ á kradzieństwo by sye sstáło we dnie: v Prągi ma być bit/ y włosy máią być oberznióné: co zową Łácinnicy/ pœnam in cute et crinibus. Kthóré Práwo około obrzynánia

Obrzezánié vßu miásto włosow. Czysty frymárk: Pœna in cute et carne. Pœna in crinibus.

włosow/ (piße támże) ná ten czás było dáné/ kiedy Ludzie długié włosy nośili: potym kiedy krótkié włosy poczeli nośić/ tedy káwálec vchá álbo nosá miásto włosow vrzynáią: á ieslizeby vchá nie miał/ ná twarzy bywa nácéchowan: y názwano to potym pœnam in cute & carne: non in crinibus. Iure Municip: artic: 38.

Które Złodzieie céchuią.

TY Złodzieie którzy we dnie krádną/ mieszki/ wácki/ kálety kryomie rzeżą/ ták znáczą. Zá pierwszym krádźiestwem ie ná twarzy céchuią. Zá wtórym/ obiedwie vßy vrzynáią. Zá trzećim/ krzyż ná czele żelázem wypaláią: á zá káżdym rázem miotłámi ié v Prągi biią. Tákié céchowánié ná Złodzieioch dla tego bywa/ áby ié Ludzie ználi/ á ich sye strzegli. A iesliby sye któ ry dáléy co tákiego dopuśćił/ iuż ma być powrozem ná ßubienicy nácéchowány/ áby wiecéy Ludziom nie ßkodził: gdyż sye zá troiákim ták srómotnym karánim nie vpámietał/ iuż máła nádźieiá o nim áby sye miał polepßyć. Iure Municip: artic: 38. Y tá iest przyczyná/ dla którey Złodzieie wieżßą/ á Niewiásty topią/ álbo y inną śmiercią wedle zwyczáiu którey kráiny trácą/ iż

Czemu złodzieie wießą/ á Niewiásty topią.

gdyby

gdyby nie byli śmierćią karáni/ małaby nádźieia po nich byłá vpámietánia polepßenia/ by też nasrożßym karánim krómia śmierći byli karáni: ktore karánia óni częstokroć sobie zá śmiech máią/ y zá nic nie ważą. Co mądrzy á bączni Sedźiowie obaczywßy/ wynálezli ten obyczay/ aby ták byli karáni / iákoby tego wiecey nieczynili. Wßákże Sedźia przy Złodźieioch ma pilnie báczyć potrzebe/ vbóstwo / czás / rzecz krádźióną: iesli vmyślnie kradl/ álbo zá potrzebą wielkiego głodu/ iesli z vprzeymey złośći/ z zwyczáiu/ z nieopátrznośći/ y inne okoliczności/ zá ktorymi Złodźiey może sye czásem wymówić. Abowiem iesli zá przywiedźienim głodu / nie vmyslem zdrádźieckiego zysku / coby tylko ku ziedzeniu álbo piciu/ może sye nieiáko obmówić: ponieważ thęż czytamy o thym / Iż dla wielkiey á ostátniey potrzeby/ Rodźicy záprzedawáli Dźieći swoie/ y zábijáli ie ku ziedzeniu/ á to iest wietßy występek.

KToby rzecz krádźióną/ álbo łupy przechowywał / álbo rady y pómocy ku kradźiectwu dodawał: przeświadczóny / tąż śmierćią iáko y Złodźiey ma być karány. Eodem, Libro ij, Articulo 13.

O Rzeczách odiętych Złodzieiowi przy poimániu.

PRzy karániu Złoczyńców/ Sędzia ma pilnie báczyć/ áby też y tym nieprzepuszczał/ którzy w ten czás kiedy Złodzieie imuią/ rzeczy przy nich náleziọné/ sobie biorą/ y inné które im Złodzieie vkázuią. Abowiém Oprawcy/ Ceklarze/ Cechmistrze/ y inni Vrzednicy ktemu przynależący/ gdy imuią Złodzieie/ częstokroć ich ze wszystkiego odzieráią. Nad to iesżcze od nich pytáią: iesliby kedy co wiecéy krádzionégo záchowáli: to wszystko sobie przywłaszczáią/ niewiém którym innym Práwem/ iedno łupieżnym: chociá też ták dobrze z wyznánia złodzieyskiégo/ iáko z swéy własnéy wiadómości/ wiedzą czyié są óny rzeczy przez nié odebráné. Dobrze czásu swégo postánowióno było to Práwo/ które Lorichius w swych Księgach wspómina: że rzeczy kthórékolwiek przy Złodzieiu poimánym zástawano/ Vrząd zábierał: á to w ten obyczay/ áby w obcé rece co nie zábłądziło/ gdyby káżdemu wolno było przywłászczáć sobie co nie iest iego. Potym wracano óny rzeczy záchowáné/ gdy sye kto do nich ozwał/ á dowiódł/ iż iego są. Ale

teraz/

teraz/ cokolwiek przy Złodzieiu zástáną/ tho nie ináczey swym włásnym być mienią: iákoby tego z włásney Oyczyzny swey zá Dziedzictwem dostáli. Przeto DIOGENES Filozoph/ gdy vyrzał czásu iednego tych Pánów kthorych Græcowie ná Seymie wálne od śiedmi Miast sylali/ á oni wiodą iednego/ co był z Skárbu złotą fląsze vkradł: powiedział/ Iż/ Wielcy Złodzieie máłego wiodą. A dziśieyszych czásów tháko wi w Przypowieść przychodzą: iż gdy máłe Złodzieyki wodzą álbo wieszą/ sámi zá wietsze Złodzieie bywáią miáni/ przez tákowe odzieránie á przywłaszczánie cudzych rzeczy. Przeto Vrzednicy winniby tego przestrzegáć/ áby tácy łupiezni słudzy byli karáni/ áby rzeczy krádzione przez nie odięte/ własnemu Pánu były wrácáne.

O Cudzołostwie.

Cudzołostwo/ iże wystep iest bárzo szkodliwy/ złączenie Małżeńskie tárgáiący/ nád ktore żadne inne złączenie Pánu Bogu nieiest wdzięcznieysze: áni ku ziednániu

Przyácielstwá / żadnéy drógi nie iest snádniey- széy/iáko Małżeństwo święté. Któré pożytki/ ponieważ sye przez Cudzołostwo porą / á wielé złégo z Cudzołostwá płynie: Przeto Pan Bóg w Stárym Zakónie/Cudzołożniki y Cudzołoż- nice/śmiercią kárác roskazał / mówiąc: Si dor- mierit Vir cum Vxore alterius, vterq́ꝫ morietur.

Deut. 22. .i. adulter & adultera: & auferetur malum de me- dio.

Ezech: 16. A v Ezechielá Proroká/ strászliwé á ogró- mné karánié Cudzołożników y Cudzołożnic iest náznáczóné/ Mieczem á kámiónowánim. Ku kthóremu karániu Bożému/ Ludzie náuczeni w Práwie przykłániáiąc sye/vstáwili téż Cudzoło żniki mieczém kárác/niemniéy dla niezliczónych złych rzeczy/któré stąd pochodzą: to iest/Krzy- woprzysięstwá/ fałszywé świádectwá / gwał- ty/krzywdy/ zdrádliwé oszukánia prawdziwych Dziedziców/porubstwá/nierządy/y innych wie- lé złych rzeczy:iáko téż y dla sámégo tegó sprosné- go przed Pánem Bogiem/á hániebnégo w swey Náturze vczynku. Wszákże dźiśieyszych czásów v wielu Przełożónych Cudzołostwo iest zá máłé przewinienié/dla tego/iż sye spospolitowáło. A wielé ich snádź iest/ ktorzy ié bespiecznie popeł- niáią/króm żadnégo nárussenia sumnienia swé- go/y króm żadnéy kárności. Nic ich nie ruszáią

przykłády/ z których sye vczymy: iáko Pan Bóg srogo karał Cudzołostwo. Czytamy iż dla iedné go tylko Cudzołostwá/ pobito było Ludzi sześć dziesiąt y trzy Tysiące/ boiuiących wpokoleniu Beniámin. A dla zgwałcóney Dyny Córki Jakobowéy/ wszystki Sychymity pozábijano: stąd ich rozebrano/ żóne/ dzieci/ w niewolą pobrano: Miásto zburzóno. Czytamy téż/ iż Cudzołożniki/ y wszystkié nieczysté Ludzi/ będzie sądził Pan Bóg/ Królestwá Bożégo nie oglądáią. Iudi: 15. & 20. Gene: 14. 1. Corint. 6. Hebr: 13.

Scortatores, adulteri, nō posſidebunt Regnū Dei. Scortatores, adulteros, iudicabit Deus. A wżdy wżdy ich to nic nie ruszy/ wżdy Przełożeni nie karzą. Albo téż snadź dla tego/ iż ták sámi czynili álbo czynią. Przeto iáko inné złości zá niekárnością mnożą sye/ tháк téż y Cudzołostwo. Nápisano Ecclesiast: viij. Quia non profertur citò contra malos Sententia, ideò absq; timore filij hominū perpetrant mala. A ták ná karánié Cudzołożników/ nie mnieysze trzebá mieć Przełożónym baczenié/ iáko y ná innych Złoczyńców/ wedle Práwá Bożégo y Ludzkiégo. Wszákże tákié okrutné karánié Cudzołożników/ Duchowné y Mieyskié Práwo nieiáko vśmiérzyło: iż wedle Duchownégo Práwá/ Cudzołożniki álbo z Zboru Wiernych wyłączáią/ álbo rozwodzą. A wedle Prá-

dle Prawá Mieyskiégo/ głodem/ wygnánim/ z Pospólstwá wyłączenim/ tych zwłaszczá którzy są vboższy: á bogátszé winą pieniężną/álbo innym karánim/wedle vznánia Przełożónych karzą. Niektórzy chcąc áby przedśie karánie Cudzołostwá wedle dawnych Praw trwáło: vstáwili áby Cudzołożnik mieczem był karan/ wedle Práwá. Qui in adulterio fuerit deprehensus, capite plectitur. Specu: Saxon: libro iij, artic: I. lib: ij, artic: 13. A Cudzołożnicá/áby byłá v Prągi bitá/y od Práwá Małżeńskiégo oddalóná. In Summa, Práwo nigdźie nie czyni Cudzołożników od karánia wolnych/choćby też ná mieystcá beśpieczné vciekali / áni w Kośćiele / áni ná Cmyntarzu/áni w Klasztorze.

Mąż / gdyby Cudzołożniká záſtał v ſwéy Zóny/co ma czynić.

Mąż/ieśliby v Zóny Cudzołożniká záſtał/á nie mógłby go poimáć / może go ránić/ álbo zábić: kthemu iest Práwo 12. Tab. Moechum in adulterio deprehensum necato. Speculo Saxo: lib: i, articulo 50.

IEśliby sye przydáło/iżby Mąż máiąc Zónę swoie w Cudzołostwie podeźrząną / y

vpomió-

vpomionąłby Cudzołożnika trzy kroć przed Swiadkámi/ aby iego Zenie dał pokóy: á potym by go zastał z nią mówiącego táiemnie wdómu swoim / álbo w dómu ónego Cudzołożniká/ álbo kedy ná pospolitym iámnym mieyscu / może go własną reką zabić. A iesliby go ná innym mieyscu nálazł z Zóną gadáiącégo: tedy trzech Swiadków wezwawszy/ ktorymiby dowiódł/ iże z Zóną gadał/ ma go Sedziemu oznaymić/ który go potym wywiedziawszy sye prawdy ma wedle Práwá kárać. Libro & Articulo eodem: Articulo. 37.

Mąż/ kiedy Zóny o Cudzołostwo nie ma kárać.

Mąż/nie może Zóny kárać o Cudzołostwo/ áni przeciw niéy czynić/w pewnych przy padkách. ¶ Naprzód/ gdy téż sam Cudzołożnikiem iest. Bo Kruk Krukowi oká nie kluie. ¶ Wthóré / iesli iéy przyczyne iáką do tego dał. ¶ Trzecié/ iesli z nią nie mieszka/ á óná mnimá iżby zmárł. ¶ Czwarté/iesli to zá przymu szenim vczyniłá/nie zchuci/nie zwoléy swéy/ále zá gwałtem. ¶ Piąté/iesli Cudzołożniká mnimałá być swym mężem / przez iákié oszukánie Per-

ſony:co Láćinnicy zową / Fraudulentum concubitum per deceptionem Perſonę. Co może poznáć z tego przykłádu : Sempronius rozmiłował ſye iedney Pánny:y żądał Zóny Mewiuſowéy/áby mu ią ku iego woli ziednałá : co Zóná Mewiuſowá obiecáłá vczynić / á obiecawſzy y nie vczyniłá:ále ſámá pewnégo czáſu ná pewné mieyſce wedle zmowy wnocy przyſzłá / á ná ónym ſye łożu położyłá/gdźie Panna być miáłá. Sempronius oſzukány z niewiádómości z Zoną Mewiuſową ſpał/ mnimáiąc áby z Pánną. Tu Sempronius z ſtrony żáluiącégo Mewiuſá nie winien Cudzołoſtwá/ ále Páni Mewiuſowá. ¶ Szoſté/ ieſli po Cudzołoſtwie z nią mieſzka: ábowiem przez tho/zda ſye przyzwaláć ná iéy vczynek.

Znáki/ przez któré poznáć Cudzołożniká.

Iże Cudzołoſtwá poſpolićie w táiemnośći bywáią/ták/iż Mąż trudno ſye ma dowiedźiéć o Cudzołożniku y o Cudzołożnicy. Náuczeni wPráwie y tego nie opuśćili/opiſáli znáki przez któré to może poznáć. ¶ Naprzód z ſtrony mieyſcá / áby ten komu tho przynależy wie-

dźiéć/oba-

dziéć/ obaczył mieysce gdźie te pare zastał: ieśli w ćiemnym/ ieśli ná widocznym/ ieśli ná świeconym/ álbo nie ná świeconym mieyscu: ábowiem ná mieyscach poświeconych nie bywa po dezrzenia ná Cudzołostwo. ¶ Wtóre/ma być baczenie Persony: ieśli Krewny álbo Obcy/ ieśli Duchowny álbo Swiecki: ábowiem ná Krewnégo/ ná Kśiedzá/ ná Mnichá/ nie iest podezrzáné Cudzołostwo. ¶ Trzećie/ może poznáć z spráwy á postáwy ónéy pary podezrzáney/ ieśli sye obłápiáią/ cáłuią/ często rozmawiáią/ á k sobie vśmiecháią.etcæt. Id verum est sczt.

O Mężobóystwie.

Mężobóystwo iest troiákie: ¶ Napirzód/ zábiie kto kogo/ áby Imienie iego wydárł y posiadł/ álbo by ich wiele pozábiiał: tháki końiem około Rynku ma być włóczón/ potym w koło wpleción. Mężobóystwo troiákie.

¶ Wtóre/ zábiie ieden drugiego z nieprzyiáźni iákiéy: táki ma być Mieczem káran. ¶ Trzećie Mężobóystwo iest/ gdy zábiie kogo w obrónie Rozmáitego Mężobóystwa rozmáitha śmierc.

¶ Przygodné mężobóystwo.

swoiégo zdrowia/ álbo z przygody: iáko/ gdyby zrebuiąc drzewo/ podróżnégo Człowieká zábił/ álbostrzéláiąc ná ptaká/á nie z chućiby to vczynił:táki ieśli świádki ma swéy obróny á przygody/sámotrzeć Przyśięgą sye wyzwoli/odpráwiwszy wargielt:to iest/zápłáćiwszy głowę wedle Práwá. Przeto tu Sędzia (ktory winien sądźić wedle Práwá)ma być w tym opátrzny/á iásną spráwę mieć/ieśli z woléy á z vmysłu Mężobóystwo sye sstáło. Abowiém ieśli vmyślnie: tedy Mężobóyce ma ná gárdle kárać wedle Práwá. A ieśli przygodnie/ná Wargielt skázáć. Iure Munic:artic:38. Spec:Saxon:lib:ij,arti:13.& 38.

Wargielt.

¶ Wargielt w Práwie zową nágrodzenié/ álbo zapłátá iákiéy szkody álbo przewinienia/wedle opisánia w Práwie.

Karánié tego/ ktoby zábił Oycá álbo Mátkę.

KToby zábił Oycá/ Mátkę/Syná/ Dźiádá/Bábę/ Bráthá/ Syostrę/ Krewnégo swégo: álbo by do tego iáką przyczynę dał: táki zászyty w skórę álbo w wór/ ze psem/ z kurem/ z iászczurką/z małpą/ktoré z tych ná ten czás może mieć/ w Rzékę ma być wrzucón/ y vtopión.

¶ Ze Psem/dla tego/iż ten zły człowiek nieznał vtciwości/którą był powinien Rodzicóm swym wyrzedzáć/záślepióny nie ináczéy iáko pies któ ry sye ślepo rodzi/á do dziewiątégo dniá niewidzi. ¶ Kur/znáczy wysoką á hárdą myśl iego/ którą miał przećiw Rodzicóm swoim/álbo krewnemu swemu. ¶ Jászczurká/ znáczy nieszczęśliwość Rodzicców. Bowiém Jászczurká sámiec gdy sye z sámicą schodzi/głowę swoię wiéy vstá włoży/ którą potym sámicá w sobie vgryżie. A Jászczurczętá gdy sye máią wyląngnąć/ wygryzáiąsye z żywotá sámice/tákże y sámicá zdechnie. ¶ Małpá záśie / iáko sye przypodoba sprawóm Ludzkim/ y podobieństwo człowieká sprawámi swymi okázuie/á człowiekiem nie ieſt: tákże téż ten zábijácz zda sye być człowiekiem / ále wedle vczynku nie ieſt:dla tego/iże zábićim Rodziców swoich/nie ludzki/ále wiecéy niż bestyálny vczynek popełnił. Speculo Saxon:lib:ij,articulo 14.

¶ Pies.

¶ Kur.

¶ Jászczurká.

¶ Małpá.

POmocnicy ku Mężobóystwu/ tákim karánim máią być karáni / iáko y główny Mężobóycá. A pomocnicy máią być rozumiáni/którzy sye ná Mężobóystwo iednostáyną rádą á pomocą spikneli y ziednoczyli. Speculo Saxonum libro & Articulo eodem.

AVxiliatores.

Mężobóycá/ kiedy o gárdło nie ma być sądzon.

Mężobóycá/ieſli pierwéy niżby go kto o mężobóyſtwo winił/ dobrowolnie do Sądu przyydźie/znáiąc vczynek/chcąc ſye vſpráwiedliwić/ y wywieść niewinność ſwoie/ iż ſye to zá wielką potrzebą w obronie przydáło : tákiemu iuż Sąd nie idźie o gárdło: ále przedśie ma być ſkazan ná pokup Sędziemu y ſtronie:to ieſt krewnym zábitégo ná Wargielt:ku którégo brániu przyrodzeni zmárłégo / trzy kroć maią być pozwáni. A ieſliby nie ſtáneli/pokóy broniącéy ſye ſtronie/która przygodę ſwą okazałá/ ma być nakazan przez Sądowny Wyrok : y od płacenia do tąd ma być wolná / áż krewni zmárłégo Práwem tego będą dochodźić od niego. A ieſliby zábity ieſzcze niepogrzebiony do Sądu był przynieśion/á ná Mężobóyce żałowanoby : tedy obwiniony/dla thego/ iż pierwéy do Sądu/ czuiąc niewinność ſwoie / dobrowolnie ſtánął/ bliżſzy ſye odwieść/ y zmárłégo pokonáć wedle Práwá. Speculo Saxon:lib:ij,articulo 14. Lib:I, articulo 64 Które omawia/iże káżdy bliżſzy ieſt zdrowie y dobrá ſwoie obronić / niżli by go ktho miał pokonáć.

PAnná álbo Niewiástá/gdyby z rozpuszczónymi włosy przyszłá do Vrzedu / żáłuiąc na kogo o gwałt sobie vczynióny / ofiáruiąc sye tego dowieść Swiádkámi / ktorzy wołánié iéy słyszeli: á obwinióny przyszedłby pierwéy do Vrzedu dobrowolnie/nie związąny/nie poimány/ chcąc wywieść niewinność swoie / wedle Práwá. Tedy obwinióny zá tákowym wolnym przyszćim do Vrzedu / bliższy sye odwieść sámosiódm/niżby go Biała Głowá o gwałt miáłá pokónáć. Abowiém Práwo záwżdy iest przychylnieysze stronie obwinionéy / niż żáłuiącéy. Iure Municipali Articulo 38.

Którzy od Mężobóystwá máią być wolni/álbo lżéy karáni.

OD Mężobóystwá bywáią wymówióné ty Persony. Naprzód.

¶ Dzieci/które iesżcze baczenia á rozumu niemáią/áni co iest złość á zdrádá nie znáią. Ale iesliby iuż znáło co iest źle/ tedy máią być karány: wszákże łáskáwiéy dla młodości/która ich vczynek nieiáko omawia. Abowiém niektóre dzieci/ zwłasczá złégo wychowánia / máią czásem ná Dzieci.

złe wiele rozumu. Pisze S. Grzegórz w niektórym Dyálogu: Iże Dyabeł iednému Oycu wyrwał dziećię w piąći lećiech z rąk/gdy przysięgáło á bluźniło Páná Bogá : co by był Pan Bóg nie dopuśćił / by było óno dziećie co iest źle nie rozumiało. A dziećie ma być rzeczóno/ póki nie dóydzie śiedmi Lat.

Stárzy. ¶ Item/ Ludźie Stárzy/ którzy przez wszytek czás żywotá swégo/ záwżdy bez nágany pobożnie żyli/á z ludźmi státecznymi y z cnotliwymi obcowánié mieli : tákowé ich życie bárzo im pomaga/ áby zá Meżobóystwo od śmierći byli wolni.

Szaleni. ¶ Szaleni/którzy nie wiedzą co czynią: ábowiém ná swym szaleństwie dosyć karánia máią. A Człowiekowi vdręczónemu/wietszy smutek y vdręczenié nie ma być przydáné. AFflicto, non est addenda afflictio. Ale iesliby Szalóny zábił przed tym niż szálał / y w ten czás gdy száleie / ma być iáko inny karan.

Porywáiącysye ze snu ¶ Który sye porywa ze snu/podobny szalónemu/álbo wielce pijánemu:ále to ták ma być rozumiano : Iesli sye mu to porywánié nigdy nie przydawáło/ á tego do śiebie pierwéy nie znał.

Abowiem iesli to pierwey czuł do siebie/ y z tákiego porywania snu / albo z tákiego zachwycenia á szalenstwa Ludziom szkodził: winien iest Mężoboystwá. Bo czásu dobrego baczenia/ powinien sye był opátrzyć/ áby sam sypiał w dobrym zámknieniu: albo by sye kazał dowieść do Klozy.

¶ Item, Pijánice / ktorzy ku Mężoboystwu vmyślnie pijánstwem sye nagotowali/ aby Mężoboystwo zá więtszą wymowką popełnić mogli: abowiem ták często mowią: muszę sobie nań podpić. Wszákże te obmowe ták rozumiey/ iże żadnego pijánstwá niemász tákiego/ ktoreby zupełnie od złego vczynku omáwiáć albo wolnégo czynić miało: iedno tylko srogość Sędziemu w karániu nieiáko zámierza. Ebrietas enim qualiscunq; non excusat à toto, eos tamen excusat à tanto. A pijánstwo téż tu rozumiey tákie/ ktoreby było ták wielkie/ iżeby człowiekowi rozum á baczność odieło.

¶ Pijáni karania za zły vczynek / dla pijáństwá nie wolni.

¶ Item, Ktorzy sye dopuszczą Mężoboystwá nie z chuci/ nie z vmysłu/ nie z vprzeymey złości/ ále z tráffunku/ przez iakie nieszczescie / w kunszcie/ we grze/ w robocie/ ták iżby z onego niebá-

Z przygody zábijaiący.

cznégo obrażenia/potym obrażonégo śmierć zászłá. Abowiém thy przygody á traffunki częstokroć zrządzeniu á przezrzeniu Bożemu przypisują. Et fortuitum casum nullum humanum consilium præuidere poteſt. ¶ Ná przykład/Gdyby kto iechał ná płochym koniu/ którégoby wódzą hámowáć niemógł/ á dźiećieby ná łonie Mátki poráził: Albo przy gcániu Piły/gdyby ieden drugiego gónił / á w vćiekániu noge złamał/ y vmárł. :/. ./. ./.

¶ Przykład przygodnégo Mężobóystwá.

¶ Item,Kthórzy zábijáią dźieći dźiwnie sye rodzące/nie wedle wyobráżenia Ludzkiégo/ ále ná kształt iákiéy Bestyéy. Abowiém y tákié nie máią być krzczóné/ale zárázem zádawióné/álbo którymkolwiek obyczáiem máią być zátrácóné. Które dźiwné rodzenié(iż sye to troche od rzeczy odstąpiwszy powie)pospolićie sye figuruie w żywoćie Mátki/ z zápátrzenia iákiéy Bestyéy/ á z zámyślenia o niéy czásu poczęćia.Co sye snádnie okázuie z Historyéy ó Jakobie GEN:xxx. Który chcąc iżby sye mu od trzody iednákiéy bárwy Owiec/rózneý bárwy Owce mnożyły : nákładł do korytá z którégo nápawano/ rózg rozmáitéy bárwy / áby Owce przy nápawániu ná nié sye zápatrzáły:ták zá ónym zápatrzánimsye ostáło/

¶ Zábijácze Dźieći / ná kształth Bestyéy rodzących sye.

iż Owce rózney bárwy ſye rodziły. Z tąd thez Niewiáſty z cudzołoſtwá czeſto rodzą dzieci podobne Meżom ſwoim: ábowiem w ten czás ná Meżá wſpominaią / gdy czynią co nieprzyſtoj.

¶ Item, Którzy po Meżobóyſtwie popełniónym wytrffał dzieśieć lat/wólny ieſt od śmierci: y owßem ieſliby Dwadzieściá lath przetrffał/niema być iuż o Meżobóyſtwo winowan. A ty dwie omowie / ku zachowániu przyiacioł ſą bárzo pómocné.

¶ Item, Opráwcy/ Ceklarze/y inni Słudzy Vrzedowi/którzy Złoczyńce w poimániu za potrzebą zabiiaią. Abowiem ieſliby ſye Złoczyńcá mocnie á gwałthownie bronił/ czyniąc ſługóm gwałt/ á niemógłby być poiman: Tedy w théy mierze Práwo dopußcza Sługóm Vrzedowym áby Złoczyńce lepiéy zabili / niżliby zá zły vczynek niemiał być karány. Opráwcy.

¶ Item, Są niektórzy / co thák rozumieią/ áby ten Meżobóycá miał być wolen od śmierci/który innych zá obietnicą wolności wielé łotrów wyda. Wßakże Sedzia takiemu przepußczáć nie ma: abowiem by tym kßtałtem/nieſtało ſye Práwu Bożému y Ludzkiemu doſyć.

¶ Brzemienna Niewiástá obżałowana/może być zárázem skazána ná karánie wedle przewinienia:ále po skazániu ma być wolno záchowaná do tego czásu áż porodźi. Abowiem dźiećie zá występek Mátczyn niepowinno nic ćierpieć. Pothym po porodzeniu / ma być skarána wedle rzeczy ósądzónéy / co zásłużyłá. SPecu:Saxon:libro iij, Articulo 3. Iure Munic:articulo 96.

O Przygodnym Mężobóystwie.

PRzygode zową Láćinnicy/Casum & euentum fortuitum, gdy sye co złégo przytráfi/ o czym sye żaden nic domnimáć nie mógł / aby sye to ostáć miáło.

CIeśle/Murárze/y inni Rzemieślnicy/ álbo ich pómocnicy / ieśliby kogo zrzucenim ná dól iákiey máteryey obrażili álbo zabili/niewinni są Mężobóystwá áni obrażenia : ale ták/ieśli tego nie vczynili ze złośći/ z nienawiśći / álbo z iákiey nieprzyiaźni:ieśli też przed tym oznaymili wołánim swym/áby ludźie przechodzący ná ten czás sye wárowáli/á gdźie kápie nie przechadzáli Gdźieby też Rzemieślnicy ná górze będąc/ vstáwicznieby mieli wołáć / dosyć im iest przed

mieyscem niebespiecznym rościągnąć sznur/albo iaki inny znak wielki á dobrze znáczny postáwić/według zwyczáiu Miástá:ták iuż Rzemieślnik nie będzie mógł być winowan o czyie obrażenie álbo zabicie/ choćby też wołánim żadnego znaku niedał. ¶ Toż ma być rozumiano o tych/ którzy strzeláią z łuków/z kusz/z rucznic/wszedy zwłászczá w Ogrodzie/ná Celstacie/albo na innym mieyscu ná tho Vprzywileiowánym. Jesli przed strzelánim vpóminali przechodzące/abysye wárowali. ¶ Toż o Zawodnikoch/ którzy koni probuią:A pospolicie o wszystkich/którzy sye báwią około Rzeczy vczciwych/ ku czynieniu dozwolónych/w którychby kogo z tráffunku zá nie szcześciem/mógł obrázić álbo zabić : takowi niewinni są áni obrázenia/ áni zábicia/pod Condycyámi wyszey námienionymi. Wszakże máią być karáni / wedle vznánia Sędziego: aby potym ostróżnieyszy byli.

O Vznániu wielkiego y máłego przewinienia.

Iże zá wiethszym przewinieniem Człowiek ma być wiecey słusznie karan / za mnieysze mniey. Náuczeni w Prawie/ku vznaniu ta-

kiego małégo y wielkiégo przewinienia / opisali przykłady / kładąc różność inter dolum malum, culpam latam, culpam leuem & leuissimam, inter casum euentum'qz fortuitum.

Dolus malu.

¶ Przykład ad dolum malum ten iest: Iesliby Złoczyńcá vćiekał do czyiégo dómu / aby tám był bespieczen: á Gospodarz ónego dómu / okázuiąc sye być iego Przyiaćielem / przyiąłby go w dóm swóy / potym drzwi po nim zámknął / á okno mu otworzył / ktorymby vćiekł: á goniącychby Nieprzyiaćieli wdóm nie puśćił. Tu iest wielka chytrość á oszukánié drugiégo : co zową dolum malum, et dolum pessimum calliditatis, fallaciam, machinationem ad circumueniendum alterum.

Lata culpa.

¶ Przykład ad latam culpam : Gdyby Cyeślá álbo Murarz / zrzucenim z góry iákiéy máteryéy kogo zabił / nie opowiádáiąc nic przed zrzucenim / á powiádałby potym / że o thym zwyczáiu álbo o Prawie nie wiedźiał / aby miał głosem piérwéy zrzucenié opowiádáć / álbo y znak stáwiáć. Tu iest wystep wielki / kthóry zową latam et grauissimam culpam : gdyż powinien był tho wiedźiéć o czym wiedzą wszyscy / y rozumiéć to o czym rozumieią wszyscy / álbo ich wielka część rozumie / á iemu to zwłaszczá wiedźiéć przystało. Przeto bywá winien táki wszystkiégo coby

sye kolwiek

syе kolwiek złégo przez zrzucenié iego ostało / y wymówić sye niewiadomością nie może.

¶ Lżeyszé iest przewinienié: Gdy kto wiedząc czyie przyszłą szkodę / Bliźniégo od niey nie przestrzeże niedbałością swoią / y mogąc sye iéy pómoc vwiárowáć / nie pómoże. Tu iest leuis culpa v Ludzi / ále przed Bogiem grauis, dla niemiłości / którą tu vkazał przeciw Bliźniemu. Gdyż Pan Bóg nád inné rzeczy nawiecey roskazał miłość ku Bliźniemu / mówiąc: Mandatum do vobis, vt diligatis inuicem. Która miłość ná tym sye zámyka / aby ieden drugiemu wszytkiégo dobrégo życzył / rády dobréy w potrzebách dodawał / wedle możności zápómagał / cudzégo nie żądał / ná swym skrómnie przestawał / nikogo nieoszukał / Spráwiedliwość we wszystkim záchował. Sic non crescerent immensa volumina Legum, non cresceret in Orbe dolus. Ztądby sye mnożył pokóy pospolity / ztąd miłość ku Pánu Bogu: któremu niechay bedzie Cześć y Chwałá ná wieki. AMEN.

Leuis culpa.

☞ Dokończenié.

Znáki Mieyśc wszystkich opisánych w tym to Porządku ná cztéry Części rozdzielónym / ile káżda Część w sobie zámyka: ták w pospolitośći wedle Tytułów głównieyszych / iáko w osobliwośći innych Praw y Postępków / ktoré sye pod Tytułmi głównieyszymi zámykáią.

Dla łatwieyszégo nálezienia.

Mieyscá Piérwszéy Częśći. O Personách Sądowych.

O Wóycie. ix.

O Przyśieżnikách/y o Powinowáctwie ich. Támże.

O Piſárzu Mieyſkim. Támże.

Mieyſtcá wtórey Cze- śći. O Roznośći Sądów Mieyſkich.

O Szołtyśim Sądzie. xxxviij.

O Wyłożónym Sądzie. Xl.

O Potocznym Sądzie. xlv.

O Gośćinnym Sądzie xlvj.

O Gorącym Práwie. Támże.

156

Miejsca trzeciey Cżeści. O Postepku Sądownym.

O Pozwie. Liſt Lvij.

Poſtępek przećiw Pozwánému/gdy do Sądu nie ſtawa. Lxj.

O Pomo-

O pytániu

Mieyſcá Czwarthéy Częśći. O Kárnośći Złoczyńców.

O Meczeniu Złoczyńców. Cxxj.

O Rozmáitéy śmierci róznych Złoczyńców. Támże.

O Złodzieystwie. Támże.

O Cudzołoſtwie Támże.

O Mężobóyſtwie. Támże.

☞ Dokónczenié Reyeſtru.

Senten-

Sentencye z Pismá świetégo zebráne/ które ná mieyscách Sądowych pospolicie bywáią pisáne: áby s nich ták Przełożeni ná Sądziech/ iáko inne Persony Sądowi przynależącé / przed oczymá záwżdy Powinowáctwo swoié mieli/ á wedle nich sye z roskazánia Bożégo záchowywáli.

SAPIEN: VI.

☞ Audite REges, & intelligite: discite Iudices finium terrę. Præbete aures vos qui cõtinetis multitudinem, & placetis vobis in turbis nationum: quoniã data est à Domino potestas vobis, & virtꝰ ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Quoniã cùm essetis ministri

Regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis Legem iusticię, neq; secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrēdè & citò apparebit vobis, quoniam Iudicium durissimū, in his qui præsunt, fiet.

☞ Słuchaycie Królowie/ á rozumieycie: Vczcie sye Sedziowie Kráin Ziemie. Nakłońcie vszu wszyscy/ którzy macie pod swoią mocą wielkość Ludu/ á kochacie sye w Narodziech: iże wam daná iest moc od nawyższégo Bogá/ który bedzie pytał o wászych sprawách/ y bedzie sye bádał o myślách wászych. Abowiém gdyście byli sługámi Królestwá iego/ niespráwiedliwieście sądzili/ ániście strzegli Zakónu spráwiedliwości: áni wedle woléy Bożéy chodziliście. Strászliwie á rychło okaże sye wam Pan Bóg/ ábowiém nasrozszy Sąd bedzie nad tymi/ którzy są Przełożeni.

ij, PARALIP: xix.

Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis Iudicium, sed Domini, & ipse vobiscum est in Iudicio. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Dominum DEVM nostrum iniquitas, nec Personarum acceptio, nec cupido munerum.

☞ Krol Jozáphát / gdy iednégo czásu postánowił Sędzie we wszystkich Mieściech / w Zydostwie: ták do nich mowił: Báczcieś co czynić maćie: abowiém nie Ludzki Sąd spráwuiećie / ále Boży / á ón z wámi iest ná Sądzie. Niechayże będzie boiaźń Boża z wámi / á z pilnośćią wszystko spráwuyćie. Abowiém v Páná Bogá nászego / nie iesth złość / áni brákowánie Person / áni chćiwość darów.

DEVTRON: I.

Audite illos, & iudicate eos iustè, siue Ciuis sit ille, siue Peregrinus. Non agnoscetis Personas in IVdicio, ita paruum audietis vt magnum: nec reuereamini cuiusq; Personam, quia Dei Iudicium est.

☞ Słuchayćie ich / á Sądźćie ié spráwiedliwie: Choć iest Mieszczánin / choć Pielgrzym / choć Sąsiad / choć Przychodzień. Nie będźiećie brákowáć Personámi ná Sądzie / ták máłégo będziećie słucháć iáko y wielkiégo. Nie będziećie sye bać żadnéy Persony / abowiém Sąd Boży iest.

IEREM: XXII.

Facite Iudicium & Iusticiã, vi oppressum liberate de manu calumniãtis: Aduenam, Pupillum, Viduam, nolite contristare, neq; opprimatis inique, & sanguinem innocentem ne effundatis.

☞ Czyńcie Sąd á Spráwiedliwość: vćiśnionégo gwałtem z rąk Potwarce wybáwćie. Przychodnią/ Syeroty/ Wdowy/ nie záſmucaycie/ áni vćiſkaycie złośćiwie: krwie niewinnéy nie przeléwaycie.

EXOD: xxiij.

Pauperis non misereberis in Iudicio.

☞ Nád vbogim nie bedzieſz miał lutośći ná Sądzie.

DEVTRON: xvi.

NON accipies munera, quia excœcant oculos Sapientum, & deprauant causas iustorum.

☞ Nie bedzieſz brał Dárów/ abowiém dáryz áślépiáią oczy mądrych/ y przewrácáią/ á tepią Rzecz Spráwiedliwych.

Exod: xxij.

Viduę & Pupillo nō nocebitis, si læseris eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorū, et indignabitur furor meus, percutiamq; vos gladio: & erunt vxores vestrę viduę, & filij vestri pupilli.

☞ Wdowie y Sierocie szkodzić nie bedźiećie: iesli ich obráźićie/bedą wołáć do mnie/á ia wysłucham wołánie ich: rozgniewam sye/y pobiję was mieczem: á bedą Zóny wásze Wdowámi/y Synowie wászy Syerotámi.

PSAL: LVII.

Rectè iudicate Filij hominum.

☞ Spráwiedliwie sądźcie Synowie ludzcy.

DEVTRON: xxvij.

Maledictus qui peruertit Iudicium Aduenę, Pupilli, & Viduę.

☞ Przeklety iest kthóry przewraca Sąd Przychodnia/Syeroty/ y Wdowy.

Exod: xxij.

Maleficos ne patiaris viuere super terram.

☞ Złoczynicóm nie dopuszczay żyć ná świećie.

DEVTR: xiij.

Auferes malum de medio vestri.

☞ Zgładziß złégo z pośrzodku was.

DEVTR: V.

Testis mendax peribit.

☞ Kłamliwy Swiádek zginie.

PROVERB: xxi.

Qui custodit os suum & linguam suam, custodit à tribulatione animam suam.

☞ Kto strzeże vst swoich y iezyká swégo/ Strzeże od zásmucenia duße swoiey.

PSAL: xxxiij.

Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.

☞ Powściągay iezyká swégo ode złégo / á vstá twoie niech nie mówią zdrady.

Exodi xx..

Non loquaris falsum testimonium contra proximum tuum.

☞ Nie bedzieß mówił fálßywégo świádectwá náprzećiw bliźniemu twemu.

LEVIT: xix.

Non periurabis in Nomine Domini.

☞ Nie bedzieß krzywoprzyśiegał przez Imie Páńskié.

164

DEVTR: V.

Non erit impunitus, qui super rem vanam Nomen Dei assumpserit.

☞ Nie vydzie karánia káždy/ który bierze nádaremno Jmie Boże.

PSAL: xiiij.

Qui iurat proximo suo & non fallit, promissionem habet, quòd in Domini Tabernaculo habitabit, & in monte sancto eius requiescet.

☞ Kto przysiega Bližniemu swemu á nie zdradza:te ma obietnice/ Jže w Pańskim Przybytku mieszkáć bedzie/ y ná Gorze iego Swietéy odpoczywáć bedzie.

ROM: xiij.

Omnis potestas à Deo. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, & damnationem sibi acquirit. Vis autem non timere potestatem, bonum fac. Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat.

☞ Wszelka zwiérzchność iest od Bogá. A ták kto sye sprzeciwia Zwiérzchności/ Bożemu zrządzeniu sye sprzeciwia/ y potepienié wieczné sobie iedna. A chcesz sye nie bać Zwiérzchności/ czyń dobrze. Jesli źle bedziesz czynił/ bóy sye. Abowiém nie bes przyczyny miecz nośi.

Przyrodzeni z strony Oyca/albo po Mieczu.

Przyrodzeni z strony Mátki/álbo po Kądźieli.

4. Prápradziad Práprábábá. iiij.

3. Przestryiec przećiotká v.

3. Prádziad Prábábá iij.

3. Przedwiec. Przećiotká v.

4. Jch Syn. Córá vj.

3 Stáry stryy stára ćiotká. iiij

2. Dziad Bábá ij.

3. Stáry wuy stára ćiotka iiij

4. ich Syn Córá vj.

4. Jch Wnek wnecká vij.

3. Synowiec. Synowicá vj

2. Stryy. Cyotká iij.

1. Oćiec Mátká j.

2. Wuy. Ciotká iij

3. bliższy sie strzéniec. siestrzéńcá v

4. ich Wnek. Wneczká vij.

4. ich Prawnek prawneká vij

3 ich Syn Córá vj.

2. stryczni bráćia siostry iiij.

1. Bráth. ij.

1. siostrá ij.

2. siestrzeniec. siestrzenicá iiij.

3. ich Syn Córá vj.

4. ich Prawnek. prawneczká vij.

4. ich Wnek. wneczká vij.

3 ich Syn Córá v.

2. brátów syn. Córá iij.

1. Syn. Corká j.

2. Siestrzyn Syn. Córá iij.

3. ich Syn Córá. v.

4. ich Wnek. wnecká vj.

4. ich Wnek. wnecká vj.

3. Brátów wnek. wneczká iiij.

2. Wnek. Wneczká ij.

4. siestrzyn wnek. wneczká iiij

4. ich Wnek. Wnecká ...

4. brátów Prawnek. prawnecká v.

3. Práwnek. práwneczká iij.

4. siestrzyn Práwnek. práwnecká v.

4. práprawnek. práprawneczká iiij.

Tho iest Drzewo Krewnośći.

Persony stoiące ná Práwicy: nieść w Rodźie położonym ná Lewicy.

T... stronę ... poczęte ... ku oslawieniu y ku ukazániu postępku blis... ..., ... od Kośćio.

Pierwszy ... Bl... ... zakazániu

Pierwszy Postęp Blisko... Małżeńskiey / który dźiś iest w zákazániu od Kośćiołá.

Ktory dźiś iest od Kośćiołá

pozostálec pozostáłey Brátowe

Żoná brátowa niegdy Pozostáwiona.

Bráth.

POkolenié / álbo stopień I

Syostrá.

Mąż siestrzyn niegdy pozostáły.

pozostáł... pozostáł... siestrz... nego.

Żoná Syná Brátowégo.

Brátów Syn.

Stopień II.

Siestrzyná Corká.

Mąż Córki Siestrzyney.

Żoná Wneká Brátowego

Brátów Wnek.

Stopień III.

Siestrzyná Wneta

Mąż Wneki Siestrzyney.

Żoná práwneká brátowego.

Brátów Prawnek.

Stopień IIII.

Siestrzyná Práwneké.

Mąż Práwneki siestrzyney.

To Drzewo iest Blizkośći Małżeńskiey.

Konserwację papieru wykonano
w Oddziele Konserwacji
Biblioteki Jagiellońskiej.
Starą oprawę /szary papier/
zastąpiono nową.

Kraków, 05.-08.1979 r.

